

ЗБОРНИК
ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

ТОМ
III
КЊИГА 5

РЕДАКЦИОНИ ОДБОР:
Вељко Зековик. Саво Брковић,
Фабијан Тр. о. пуковник. Душан Живковик, мајор
Станка Поповик, мајор
Одговорни уредник
Фабијан Трго. пуковник

ПРИПРЕМА ЗА ШТАМПУ
ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ
ИЗДАЈЕ
ВОЈНОИЗДАВАЧКИ ЗАВОД „ВОЈНО ДЕЛО“

ВОЈНОИСТОРИСКИ ИНСТИТУТ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ НАРОДНЕ АРМИЈЕ

ЗБОРНИК

ДОКУМЕНАТА И ПОДАТАКА
О НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОМ РАТУ
ЈУГОСЛОВЕНСКИХ НАРОДА

Т О М

КЊИГА 5

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Б Е О Г Р А Д
1954

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ

Јануар—октобар 1943

I

ДОКУМЕНТА ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИНИЦА
И ПАРТИСКИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

БР. 1

НАРЕЂЕЊЕ ОПЕРАТИВНОГ ШТАБА НОП ОДРЕДЛ ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ
НОП ОДРЕДА ЗА ФОРМИРАЊЕ ПАРТИЗАНСКИХ ЈЕДИ-
ШИЦА¹

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај

У току посљедњих мјесеци збили су се код нас крупни догађаји који су темељито утицали на измјену прилика у Ц. Гори. Ти догађаји су отпочели у вези са наступањем бригада и дивизија Нар. осл. војске према Херцеговини и Ц. Гори, борбе и побједе те војске на ријеци Неретви, ослобођење Невесиња и даље наступање наших јединица према црногорској граници. Даље, ти догађаји су мобилизација и ступање у борбу издајничких банди четника и крилаша, као и присилна мобилизација више од педесет процената способног људства из Црне Горе и бацање истога у борбу против партизана. Побједничка наступања Нар. осл. војске, порази и отступање издајничких банди које су се повукле до црногорске границе на којој мисле дати нови отпор, огромно незадовољство већине народа који неће новог братоубилачког рата — те околности стављају пред све партизанске јединице најхитније војничке задаће. Прва и основна задаћа јесте, — знати искористити садање повољне услове за отпочињање оружане борбе против окупатора и издајника на вашем подручју. Сви политички и војнички услови за отпочињање оружаних акција су сазрели, партизанске чете на то већ годину дана чекају, што значи да је ствар само правилног и сигурног руковођења од стране тога штаба у ком вре-

¹ Оперативни штаб као војно руководство на територији Црне Горе и Боке није постојао. За период од јуна 1942 год. до доласка наших јединица из Босне априла 1943 год. мањим акцијама које су изводиле партизанске групе руководио је Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору и Боку.

мену и на који начир ће та борба отпочети на вашој територији. Данас када су окупатор и издајници гурнули црногорски народ у ново братоубилачко клање, када су издајници главне и поуздане своје банде бацили против Нар. осл. војске која се приближава, ви имате све услове за брзо и неодложно отпочињање оружане борбе и за њено непрекидно развијање и снажење. Акције од нас не очекује само наш Врх. штаб и наши другови који наступају и боре се за наше ослобођење, већ то од нас очекује и сам црногорски народ, који је до данашњег дана био немоћан да се озбиљније супротстави терору окупатора и издајничкој и братоубилачкој политици четничких и крилашких вођа. Кроз акције и само кроз борбу моћи ће наше јединице одиграти своју улогу, моћи ће се повећати и нарасти, моћи ће једино тим путем мобилисати народ за ослободилачку борбу. Да би и на вашем подручју [били] спремни за отпочињање оружане борбе, да не би закашњавали ни једнога дана ни једнога часа, то смјеста поступите по овоме наређењу.

II

1. Одмах формирати партизанске јединице са одговарајућим командама. За сада формирати партизанске чете које могу бројити од 10—30 другова. Чете формирати према теренским условима узимајући у обзир досадашњи живот и невезаност партизана, могућност њеног опстанка, кретања, простора за извођење акција и слично. У чету укључити све партизане уколико појединци нијесу добили специјалне политичке задатке. Исто тако у чете примати и оне борце који су ријешени да се боре под кашом командом и у нашим јединицама а сада се моментално налазе у својим домовима.

2. У четама, без разлике на садашњи број бораца у њима, наименовати команду чете од четири друга: командира и његовог замјеника, политичког комесара и замјеника.

3. Сваки борац у чети мора располагати са пушком, по могућству са бомбама и револвером, а поред тога свака чета треба да има најмање по један пушкомитраљез.

4. Оставља се пуна самосталност команди чете да може, у границама овог наређења, изводити акције не чекајући на наређења виших команди.

III

1. Одмах после формирања чете морају ступати у борбу и почети са извођењем акција, које требају бити добро организоване и успјешно изведене а то је могуће ако се четама даду

они задаци који одговарају њеној снази и борбеној способности. За сада изводити акције у првом реду против мањих окупаторских група и одјељења, нападати из засједа камионе и дијелове колона у покрету, нападати поједине истурене и сталне окупаторске страже, сачекати његове патроле и слично.

2. Изводити најразноврсније акције саботаже на путевима.

3. Ликвидирати истакнутије петоколонашке вође, а исто тако ликвидирати и све оне који шпијају партизане и предводе Талијане, постављати наше засједе сталним засједама издајничких банди и исте ликвидирати, по могућности прихватати борбу и нападати окупаторске и издајничке јединице приликом вршења претреса терена.

4. Плијен отет у борби по могућности однијети, све преостало на лицу мјеста спалити или уништити на други погодан начин.

5. Чета мора израдити план за маневрисање послје изведене акције. Дозвољава се пребацивање једној чети на територију оне друге, а исто тако дозвољава се и пребацивање на територију другог одреда уколико је чета на то принуђена да би избјегла потјерама и сл. — Треба се трудити да се свака чета што дуже задржи на својој територији.

IV

1. Чета се исхрањује на следећи начин: а) добровољним прилозима од пријатеља Народно-ослободилачке борбе, б) конфискацијом од појединих лица, в) храном отетом у борби.

2. У случају кад се чета исхрањује конфискацијом, тј. упадом у куће појединих лица чета обезбјеђује за себе храну, — строго се мора водити рачуна да се не десе случајеви сувишног пребирања и одузимања хране јер ни један партизан не смије дозволити да по том питању личи на бивше комите који су у народу оставили успомену пљачкаша, а исто тако ни један партизан нити команда чете не смије дозволити да се гладује поред толико опљачканог требовања и сачуване хране код појединаца².

3. Команда чете може по могућности правити и добра складишта хране.

V

Наређује се Штабу ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда да са овим наређењима хитно упозна све борце у јединицама.

² Мисли се на следовање, које су примале четничке породице од окупатора.

Исто тако нека Штаб, у духу ове наредбе, изда сва даља потребна упутства како у погледу војничке организације и извођења акција, тако и у погледу политичког рада партизана у новим условима. Приликом давања услова, строго водити рачуна да је основна брига очувати што боље наше борце и јединице од сувишних губитака и жртава нарочито од губитака који би дошли послје извођених акција услијед недовољне партизанске опрезности и будности која мора бити већа него до сада. Исто тако Штаб одреда мора код свих бораца, а нарочито код оних новопримљених у јединице, развијати чврсту партизанску дисциплину без које ни једна јединица не може одговарати своме задатку.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

април 1943 г.

ОПЕРАТИВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКИХ
ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

БР. 2

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД 6 АПРИЛА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ ЗА
СТУПАЊЕ У ЈЕДИНСТВЕНИ ФРОНТ БОРБЕ ПРОТИВ ОКУ-
ПАТОРА

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Данас је свакоме јасно ко ће побиједити. Наша руска браћа са својом херојском и непобједивом Црвеном армијом чисте своју рођену грудну од њемачких и италијанских армија. Наш велики и моћни брат, заштитник своје млађе браће — осталих Славена, ево скоро двије године бије највећу битку свију времена, у савезу са народима Енглеске и Америке, за слободу своје домовине, за слободу своје славенске браће, за слободу читавог напредног човјечанства — против удружених зликоваца Њемаца и Италијана и њихових плаћеника јањичара.

Битка се приближава крају. Црвена армија у свом побједаоносном и незадрживом походу маршује ка својој граници, ру-

шећи и газећи пред собом све препреке и утврђења највећих зликоваца свију вијекова у историји човјечанства — њемачких разбојника. Тешко осакаћена фашистичка армија нема више снаге да је задржи, јер је скоро преполовљена на земљишту наше велике Русије.

У овим данима, када је пожар народног устанка, против окупатора и домаћих изрода, обухватио сву нашу браћу Србе, Хрвате и Словенце и када нараста борба читаве поробљене Европе против њемачких освајача, када се сваки поштени човек и народ определијелио за поштену ствар, за своју слободу, за трајни и вјечити савез са Совјетским Савезом, један дио Црногораца, са пушком коју смо заједно отели од окупатора, пошао је на најсрамнији пут који је икада забиљежен у историји црногорског народа. Ставио се у службу окупатора, направио савез са Италијанима, Њемцима и усташама. Дигао је пушку против интереса и слободе црногорског народа, дигао је пушку против наше јуначке Народно-ослободилачке армије и најзад — против браће Руса и њихових Савезника Енглеске и Америке.

Никада Црногорац и црногорски народ није дизао пушку на своју браћу Русе. Историја црногорског народа тјесно је повезана са историјом Руса и осталих словенских народа.

Зашто баш данас помажете највеће непријатеље свију словенских народа и свих поробљених народа. Зашто помажете нашег вјековног непријатеља Њемца и Италијана. То нијесте никада радили а данас то чините.

1914 године, када је тај исти непријатељ журнио са својим освајачким армијама да пороби балканске народе, па и нашу Црну Гору, сви смо хитали преко Дрине да помогнемо својој браћи — Србима у Босни. У свијести сваког поштеног Црногорца остала је успомена на тешке дане прелаза преко Дрине. Куда данас преко Дрине и Неретве? За чије интересе и за кога? Зашто баш данас да Дрина и Неретва крваре тјелесима Црногораца? Ко ме данас идете у помоћ? Идете у помоћ Њемцима, Италијанима и усташама. Заједнички предузимате офанзиву са њима у циљу уништења наше Народно-ослободилачке армије, и да помогнете усташама да покољу српски народ јуначке Крајине. Ко вам је био на десном крилу код Неретвице, заведени Црногорци? — Били су усташе, Њемци и Италијани. Четници су у савезу са њима, а не ми. Крваву лаж шире ваши вође, да смо ми савезници усташа. Ми јуначки двије године водимо борбу против окупатора, усташа и изрода српског народа. Ми смо са нашим бригадама, дивизијама и корпусима десетковали седам њемачких дивизија, које су биле пошле у помоћ Њемцима у Африци. Сва штампа Енглеске и Америке одаје пуно признање нашој Ослободилачкој армији за пружену помоћ.

Питајте четничке савезнике: усташе, Њемце и Италијане ко су партизани. Потсјетите их на Ливно, Вакуф, Прозор, Јабланицу, Петровац, Бихаћ, Грачац, Лапац и многа друга ослобођена мјеста. На хиљаде тих паса је уништено. Питајте Дражу, Ђуришића, Станишића и остале издајничке вође колико су они метак испалили на усташе, Њемце и Италијане а колико на синове црногорског народа. Ти зликовци, зулумћари и кабадахије ни једног италијанског, њемачког ни усташког војника нијесу убили. Убијали су и убијају најбоље синове и невино становништво наших народа.

ЦРНОГОРЦИ

Од слободарске и јуначке Црне Горе, та банда великосрпских официра, окупљена око највећег издајника Драже Михаиловића, направила је оружје у рукама великосрпских клика и пљачкаша, направила је гробницу најбољих синова нашег народа. Црна Гора подијељена је на неколико пашалука, гдје сваки четнички вођа и зликовац несметано убија поштене синове наше Црне Горе.

На својој сопственој кожи и на голим животима осјетили сте крваву владавину четничких изрода и уљеза (Дража Михаиловић, Драгиша Васић¹ и др.) Видјели сте данас више него икада каква би изгледала Црна Гора и Југославија када би у њој владали четничке вође и војводе. Хиљадама пута гора но што је била. А знамо врло добро како нам је било и у бившој Југославији. То најбоље зна црногорска омладина.

Зато сви ви: који нијесте у четничким редовима ни часа не часите, него одмах узмите пушку и наставите велико започето дјело ТРИНАЕСТИ ЈУЛ дан народног јединства у борби против окупатора, дан када је црногорски народ једнодушно први опалио метак и дао сигнал поробљеним народима Југославије за борбу против окупатора. Оружајте се и ступајте у партизанске редове, немилосрдно туците окупатора и његове биједне слуге. Не допустите да се за једног италијанског жабара стријеља по двадесет синова нашег народа.

Заведени и присилно мобилисани, уперите оружје на зулумћаре и издајнике црногорског народа. Прилазите нашим партизанским одредима и нашим славом овјенчаним бригадама, које хитају у побједоносном маршу ка својој груди — Црној Гори. Пођите примјером заведених и присилно мобилисаних, који су нам пришли на обалама Неретве и данас се с нама заједнички боре.

¹ Драгиша Васић, књижевник, начелник одјељења агитације и пропаганде у „Националном комитету“ Драже Михаиловића, емигрирао.

БОКЕЉИ

Нијесте никада ћутали. На обалама вашег мора, ваши синови морнари први су дигли буну против Аустроугарске монархије, први су дали сигнал народима за националну слободу. Ступајте у нашу Народно-ослободилачку војску и наставите започету борбу. Оружајте се и не будите оружје окупатора.

ОМЛАДИНО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

Ти која никада нијеси ћутала и увијек си својим голим грудима била у првим редовима на бранику народних интереса, увијек несебична и немилосрдна у борби, — настави започето дјело народног ослобођења, ступај у партизанске редове и наше бригаде, стани раме уз раме са омладином читаве Југославије, са омладином Совјетског Савеза, Енглеске и Америке.

Омладино, нијесу наша брда никада била легло издајника српскога народа, па неће ни данас. Оружај се и чисти своју рођену груду од издајница и окупатора.

БРАЋО

Данас ваља бирати:

Или ћете поћи путем најцрње издаје, путем ропства и најамништва нашим вјековним непријатељима Њемцима и Италијанима.

Или ћете поћи путем народног ослобођења, путем немилосрдне борбе против окупатора и народних издајца, путем заједничке борбе са осталим народима Југославије против општег непријатеља читавог човјечанства њемачко-италијанског фашизма, раме уз раме са братским Совјетским Савезом и његовим Савезницима Енглезима и Американцима, са свим слободољубивим народима читавог демократског свијета.

Никада нијесте били на страни издаје па нећете ни данас.

Ступајте сви у нашу војску, ширите пламен народног устанка. Обновите БАДЊЕ ВЕЧЕ — вече истраге потурицама. Обновите ТРИНАЕСТИ ЈУЛ, дан народног јединства у борби против окупатора и његових крвавих слугу.

Смрт окупаторима, усташама и издајцима црногорског народа!

Живјело оружаном јединству народа Црне Горе и Боке у борби против окупатора и народних издајника!

Живио Совјетски Савез и братска јуначка Црвена армија!
Живјели наши Савезници Енглеска и Америка!

Живјела наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живио Врховни штаб Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

На Дрини, 6 априла 1943 г.

**Политички комесар
Митар Бакић**

**Командант
Пеко Дапчевић**

БР. 3

**ПОЗПВ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 15
АПРИЛА 1943 ГОД. ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ ЗА СТУПАЊЕ
У РЕДОВЕ СЛАВНЕ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ¹**

ЦРНОГОРСКОМ НАРОДУ

Срамна година црногорске историје приближује се крају². Славне црногорске бригаде Народно-ослободилачке војске са братским бригадама других народа Југославије избиле су на границу Цр. Горе. Оне ће заједно са црногорским народом поново да почну писати свијетле странице историје једног никад непокореног народа. Куцнуо је час нових славних борби и нових јуначких подвига. Куцнуо је час нове црногорске бесмртности и час нове славе славне Црне Горе.

Срамна година четничке владавине и четничке издаје приближава се крају. Славне црногорске бригаде са братским бригадама Народно-ослободилачке војске, вјерне слободарским борбама својих предака, ступају на поносни црногорски крш као носиоци борбе за народну слободу, као носиоци јединства црногорског народа, као вијесници његове боље и срећније, слободне будућности.

Срамна година четничке владавине у Цр. Гори била је славна година црногорских бригада, које су пронијеле славу и част црногорског оружја кроз све крајеве наше земље. У њима је за ову годину живјела Цр. Гора, у њима је живио јуначки слободарски дух црногорске прошлости.

¹ Примјерак прогласа умножен на шапирографу налази се у архиви Војноисториског института ЈНА. Оригинал није сачуван.

² Мисли се на годину четничке владавине у Црној Гори, тј. на период од јуна 1942 год. када су се јединице партизанске војске повлачиле из Црне Горе па до повратка НОВЈ после Четврте непријатељске офанзиве.

Истина је да црногорски народ није исто што и шака издајника. Народ и његови најбољи претставници убијани су, бацани у концентрационе логоре, одвођени у ропство и интернирани. Издајници су они што су убијали, бацали у концентрационе логоре, одводили у ропство и интернирали. Народ гладује и злопати се. Издајници живе у окупираним градовима, приређују гозбе и примају лире. Сви наши борци знају, и то им је била велика морална подршка у бојевима које су водили, да црногорски народ воли своју слободу више него ишта на свијету. И због тога што знамо и што смо то знали, па чак и онда када смо били присиљени да привремено напустимо Цр. Гору, због тога ми сада, појављујемо се на њеним границама и упућујемо братски поздрав цијелом црногорском народу, ујерени да је и код вас, који сте први устали у борбу [против] италијанских и германских освајача, сазрела свијест о потреби коначне и одлучне борбе против четничке издаје и бандитизма.

ЦРНОГОРЦИ

Послије годину дана тешких окршаја са окупатором у другим крајевима Југославије, послије низа тешких удараца које [је] Народно-ослободилачка војска задала окупаторима, послије годину дана разбуктавања народног устанка у свим земљама Југославије, створили су се поново услови за борбу и у самој Цр. Гори. Наше бригаде бориле су се свугдје и за Цр. Гору. Окупатор је данас слабији него што је био раније. Ми смо данас јачи него што смо икад раније били. Херојска и заиста непобједива Црвена армија задала је смртоносне ударце фашистичким освајачима. На широким степама руске земље источила је снага њемачке армије. Наши Савезници Енглеска и Америка уништавају њемачко-талијанске снаге у Африци. У свим поробљеним земљама разгара се партизански рат. Наши мали партизански одреди прерасли су у моћну Народно-ослободилачку војску, која претставља снагу од међународног значаја. То сада добро зна и фашистичка врховна команда. Њена офанзива, брижно припремана и војнички и политички свршила се са неуспјехом. Сто хиљада њемачких и талијанских војника нијесу могли да разбију нашу војску. Из офанзиве ми смо изашли јачи и челичнији. Број наших дивизија већи, слободна територија већа.

И ми смо сада поново, на свим фронтовима, широм читаве земље у офанзиви. Окупатор и четничке вође у Цр. Гори стрепе пред нашим наступањем. Они знају нашу снагу. Они знају да ће пламен народног устанка опет захватити Цр. Гору, гдје се, уствари, никад није био сасвим угасио. Они виде своју скору и брзу пропаст.

Убрзајте њихов слом, убрзајте вашу слободу. Дижите се на оружје против окупатора, придружите се нашим бригадама. Ступајте у Народно-ослободилачку војску. Помислите на своје претке, сјетите се на своје претке Марка Миљанова, Миљана Вукова, Јола Пилетића, Блажа Бошковића, Новицу Церовића, Баја Пивљанина и др. — јунака наше прошлости, сјетите се свих ових који нијесу никада престајали да се боре за слободу свога народа и пођите њиховим стопама. Јачајте своју Народно-ослободилачку војску и будите сигурни да данас нема више те силе која би нас могла побједити.

ЧЕТНИЦИ

Не борите се против своје браће. Не будите Мусолинијеви војници. Окрените ваше пушке против окупатора. У црногорској руци не смије да буде друга пушка него црногорска. Не слушајте ваше вође који вас воде у издају. Оперите срамоту коју вам они наносе. Убијајте бранковиће, који за вођење братоубилачког рата примају паре из Рима и Берлина. Напуштајте четничке банде, јер ви нијесте бандити. Вама, црногорским четницима, који нијесте огрезли у злочинима, вама намученим и поштеним Црногорцима мјесто је у нашој Народно-ослободилачкој војсци. Ми вам пружамо братску руку. Ми вас позивамо у наше редове за част и славу црногорског имена. Задрхтаће окупатори и издајнице пред нама, пред јединственим црногорским народом.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ

Твоја судбина је у твојим рукама. Не дозволи да твоју част и даље [газе] по глибу и блату. Не дозволи да те воде у нову издају. Зар ћеш дозволити да априлски издајници поново заиграју своје пљачкашко коло у Југославији? Зар пристати да се други народи боре за твоју слободу?

Црногорски народ мора сам себи извојевати слободу. Мора обезбиједити себи достојно мјесто у будућој братској заједници народа Југославије. Четничке пљачкашке вође хоће да то омету. Они гризу фашистички цвибок и лижу фашистичке шапе. То неће радити поносни црногорски народ.

Црногорски народе, твоја је судбина у твојим рукама. Ради се о твојој слободи и части.

Црногорски народе, долазе ти твоје бригаде, твоји достојни и славни синови.

Живјела Народно-ослободилачка војска

Живјело борбено јединство Црногорског народа

Живио наш врховни командант друг Тито

Живјела Совјетска Русија и њени Савезници Енглеска и Америка

Живио најбољи савезник наше Народно-ослободилачке војске Црвена армија

Смрт четничким издајницима

Напријед у оорбу за част и слоооду

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

**ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Политички комесар
Радомир Баоић

Командант
Радован Вукановић

На црногорској граници
15 априла 1943 године

БР. 4

ПИСМО ПОЛИТИЧКОГ КОМЕСАРА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 20 АПРИЛА 1943 ГОД. ПОКРАЈИНСКОМ КОМИТЕТУ КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК О ВЕЛИКИМ УСПЈЕСИМА НОВЈ У БОРБИ ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЧЕТНИКА И ПОТРЕБИ ФОРМИРАЊА ЈАЧИХ ВОЈНИХ ЈЕДИНИЦА У СВИМ КРАЈЕВИМА ЦРНЕ ГОРЕ

**ШТАБ
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ
Бр. сл.
20-IV-1943 г.**

**П.К. К.П.Ј.
ЗА ЦРНУ ГОРУ, БОКУ И САНЦАК**

Драги другови,

Примили смо ваше писмо и одмах вам одговарамо.

Ситуација код нас: — Послије офанзиве припремљене на нашу слободну територију од стране њемачких, талијанских, четничких и усташких банди, ми смо остали јачи¹. Имамо већу слободну територију, већу и јачу војску. Слободна територија у Западној и Централној Босни проширује се сваки дан, гдје

¹ Мисли се на Четврту непријатељску офанзиву.

оперишу наше јединице. У Лици, у Хрватској, у Славонији, у Словеначкој, слободна територија је још већа него што је била прије офанзиве. Наше јединице — офанзивна група — ослободиле су Незесиње, Калиновик, Улог, Гацко, Автовац, Чајниче. Лијева колона маршује према Сандаку, док централна и десна колона маршују према Жабљаку и Шавнику. Ова територија ослобођена је уз тешке губитке по непријатеља. Четницима Павла Ђуришића и Баја Станишића, од Неретве до Дрине и црногорске границе, задати су велики губици и данас се већ налазе у распадању. Четничке банде из Херцеговине Петра Самарцића и Милорада Поповића такође су разбијене и налазе се у распадању. Окупатор покушава да реорганизује те банде и баци их против нас, али у томе мало има успјеха. У Херцеговини окупатор са тим бандама врши страховит терор: пали куће, интернира и стријеља све оно што је поштено, а што се није снашло да приђе нама и да побјегне у шуму. Приликом нашег наступања у правцу Невесиња и Гацка — сјеверна Херцеговина, окупатор је, са четничким бандама, успијевао да застраши народ, а великим дијелом и да силом одведе велики број наших пријатеља, тако да смо наилазили често на пуста села. Већ данас, уколико није интерниран и бачен у концентрационе логоре, тај се свијет увелико враћа кућама. Ми успостављамо власт и живот се нормализује.

Из вашег писма упознати смо донекле са ситуацијом код вас. Штета је што са нама нијесте раније ухватили везу. Наш задатак је у данашњој ситуацији да разбијемо четничке банде као војничку формацију, да извршимо мобилизацију у Црној Гори и Херцеговини, да успоставимо народну власт и тако да ангажујемо читав народ у борби против окупатора.

Ви треба одмах да приступите формирању јачих војних јединица и одмах да пређете у акције. Ваше дејство са тако јачим јединицама, не искључујући ни дејство мањим групама, учиниће у позадини да се лако разбију и деморалишу и преостале групе Баја Станишића и Павла Ђуришића. Ви сте ово требали учинити и раније, а поготово кад смо се ми појавили на Неретви, гдје смо имали тешке борбе. Обавијештени смо да је доста поштених људи, нама блиских, бјежало на територију Крста Поповића у вријеме када су ови зликовци вршили мобилизацију за офанзиву на нашу слободну територију. Да сте имали формиране војне јединице, па макар и комитске групе, а које би биле активне у дејству на комуникације, окупаторске гарнизоне и четничке установе, гдје би они имали ослонац и којима би прилазили, не би се то дешавало. Мање, пасивне групе које су биле разбацане нијесу учиниле скоро ништа, а и да су биле активне не би учиниле ни издалека оно што би учиниле да су биле груписане и обједињене за акције.

Ухватите везу одмах са нашом наступајућом групом, која иде у правцу Шавника и комуникације Шавник—Никшић и повежите се са њом ради координације и дејства против окупатора и четничких банди. Ову наступајућу групу сачињавају IV. и V. Црногорска бригада, а лијево крило, од правца Левер Тара—Жабљак, чине дијелови II. Дивизије. Војне јединице, мање или веће, које ви формирате, требају да уђу у састав ових црногорских бригада.

Вјероватно да ће Бајо Станишић са групом издајника, послје ове њихове дезорганизације, покушати да поново врши мобилизацију или да формира племенске јединице — батаљоне или слично. Ово им треба онемогућити интензивним политичким радом с једне стране и формирањем таквих јединица којима ће руководити К. П., с друге стране. Омладина, свакако, у највећем обиму, треба да уђе у састав, како рекосмо горе, ових двију бригада.

Наш став према крилашима — Крсту Поповићу, моментално је да их не нападамо, већ да продужимо дејство против банди Баја Станишића и Павла Ђуришића. Ми смо о овом усмено, преко партијске јединице у Бањанима, која нам је послала курире, њих обавијестили. Ово зато, да би јаз који постоји између крилаша Крста Поповића и четничких банди — великосрба, што више продубили и тако онемогућили њихово јединство у борби против нас.

Војне јединице које имате на терену, који контролише Крсто Поповић и крилаши, ви треба да извучете и ставите их у састав ове двије црногорске бригаде. Наравно, ове јединице треба да извуку што више омладинаца — бораца. На терену ће се оставити потребан број политичких радника који ће радити у позадини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Радомир Бабић

(М. П.)

П. С. Шаљемо вам наш летак, кога ћете умножити у што већем броју примјерака и растурити по Црној Гори. Писмо које сте нам писали упутили смо Ц. К.

БР. 24

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ПОВЈ ОД 28 АПРИЛА 1943 ГОД. ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉ-
СКО УПОРИШТЕ ЈАВОРАК¹**

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

28 априла
У 1

**ЗАПОВИЈЕСТ:
секција Никшић размјера 1:100.000**

Ситуација: према прикупљеним подацима јачина непријатеља на простору Јаворак—Папратни Доли креће се од око 2000 талијанских војника са око 500 четника.

Непријатељ у свом саставу има формацијом предвиђен број тешких и лаких аутоматских оруђа, бацача и једну брдску батерију од 4 топа 75 мм.

Фортификациско уређење положаја на помецутом простору изведено је дјелимично и то на брзу руку.

Пут Горње Поље—Шипачно—Јасеново Поље—Јаворак—Брезна способан је за кретање непријатељске моторизације.

Директивом Врховног штаба НОВ и ПОЈ наређено је потпуно уништење ових непријатељских снага, како би наше јединице несметано пошле својим основним правцима. Четничке снаге налазе се у сталном опадању и расипању па је потребан одлучан и енергичан рад, да би се убрзао процес распадања на овом и осталим секторима.

За извршење овог задатка предвиђена је II пролетерска дивизија без једне бригаде и два батаљона и V бригада III народно-ослободилачке ударне дивизије.

У циљу извршења горњег задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Сјеверна колона
командант друг Љубо Ђурић
Састав II пролетерске бригаде
без два батаљона, батерија бацача
противтенковско одјељење топа од
37 мм.
Свега: три батаљона пјешадије, 4
бацача, један противколски топ
37 мм.

¹ О резултатима боја на Јавору, види док. број 13 и 14.

1. Напада општим правцем напада: Брезна—Топло Присоје—Жива—Јаворак—Папратни Доли—Липова Раван са задатком да на поменутом правцу разбије и уништи непријатеља.

Зона ширења десно: к. 1218—Лелини Доли—Смрчева Глава (к. 1281) искључно—Велике Главице (к. 1257) закључно—Братиљев Врх—Брезови Врх, лијево два усамљена четинара—Живско Раздоље—Гола Страна—Пистеличка Главица—Јасеново Поље.

Десно се креће сјеверозападна колона са којом одржавати везу на линији десне границе зоне ширења. Лијево нема наших дијелова.

2. Сјеверозападна колона
Командант друг Сава Ковачевић
састав V црногорска бригада,
једна батерија бацача
Свега: четири батаљона пјешадије
и једна батерија бацача

2. Напада општим правцем напада: Бундос—Руњава Главица—Тисова Глава—Паклине—Дубраве, угрожавајући непријатеља источно од поменутог правца, као и обухватом са јужне стране.

Зона ширења десно: Поди—Литија—Ноздре—Челина—Пресјека—Сурдуп; лијево десна граница зона ширења сјеверне колоне.

Десно нема наших дијелова. Лијево се налази наша сјеверна колона са којом одржавати тијесно везу на поменутом правцу. Нарочито обратити пажњу на обезбјеђење десног бока на правцу Ноздре—Челина—Пресјека—Горње Поље. Ова колона после избијања на линију Дубраве упутиће један батаљон на Сурдупу у циљу затварања правца Горње Поље—Јаворак. Овом батаљону ставити задатак да темељито поруши комуникацију и постави препреке на истој.

3. Источна колона

командант друг Вако Ђуровић-
састав IV пролетерска бригада
батерија бацача, противколско
одјељење топа од 47 мм.
Свега четири батаљона пјешадије,
4 бацача, један противколски топ
47 мм.

3. Напада општим правцем напада с. Мо-
кро—Штирни До—Јасеново Поље—Је-
лови Врх—Брезови Врх, постављајући
се непријатељу за леђима и нападајући
истог са линије Јасеново Поље—Јелов
Врх—Брезов Врх правцем: Липова Ра-
ван—Папратни Доли—Јаворак, у циљу
садејства сјеверној и сјеверозападној
колони, како би се непријатељ потпуно
уништио и његова борбена средства за-
плијенила. »

Везу одржавати десно са сјеверном ко-
лоном на простору Гола Страна а лије-
во са сјеверозападном колоном на про-
стору Пиштета.

4. Обезојеђење — Командант источне колоне одредиће је-
дан свој батаљон који ће се поставити на простору Шипачно—
Мали Орах са задатком да затвори све правце од Горњег Поља
и онемогући сваку интервенцију непријатеља са те стране, с тим
што ће по доласку батаљона сјеверозападне колоне на простору
Сурдупа овај батаљон рокират на простору Мали—Велики Орах,
затварајући правце од Горњег Поља и Лукова.

Овај батаљон ће порушити пут односно поставити озбиљне
препреке непријатељској моторизацији, тако, да тенкови нити
могу проћи из Горњег Поља ка Јасенову Пољу нити од Јасеновог
Поља ка Горњем Пољу. Командант ове колоне (источне) одре-
диће једну чету којој дати самосталан задатак да са правца
Штирни До—Јасеново Поље од двије усамљене појате изврши
покрет југозападно од Плавча, у циљу напада и заузеће не-
пријатељске артиљерије која се налази у Папратном Долу.

Штабови батаљона на простору Сурдуп—Мали—Велики
Орах упутиће по један вод са аутоматским оруђима у правцу
Горњег Поља, у циљу узнемиравања непријатеља који бивакује
на том простору.

¹ Василије Ђуровић-Вако, народни херој, погинуо као командант
Четврте пролетерске бригаде мјесеца јуна 1943 год. на Зеленгори.

5. Санитет — Хируршка екипа биће у стајама код Штирног Дола, гдје слати рањенике којима је потребна хируршка интервенција.

6. Противколска одјељења топова поставити тако да контролишу путеве у циљу неутралисања непријатељских тенкова ако би се они појавили као и ватрених извора, који би кочили покрет нашој пјешадији.

7. Почетак напада биће 28. о. м. у 22 часа.

8. Борбени знаци за 28. IV. НИКШИЋ—НАПРЕД

29. IV. МОРАВА—МАЉ

30. IV. КРАЈИНА—УЗДАНИЦА.

9. Нарочито обратити пажњу на покрет јединица дању у циљу избјегавања губитака од непријатељске авијације и артиљерије.

10. Веза — С обзиром да је терен на коме ће се изводити борба покривен и слабо пролазан — беспутан, старјешине ће настати свим силама да веза буде чврста и непрекидна, јер је то један од главних услова да се добије битка, а са друге стране избјеће се непотребна лутања. Уговорени знак да су наши дијелови угрожени од наших јединица биће и то: за сјеверну колону једна бијела ракетла испалена у вис; за сјеверозападну колону једна зелена, а за источну једна црвена ракетла. Знак да је непријатељ уништен и протјеран биће двије црвене ракетле испалене у вис од штаба источне колоне.

11. Послије уништења непријатеља V бригада поставиће се на простору Јасеново Поље са задатком осматрања правца од Горњег Поља—Дуге и Лукова; IV бригада поставиће се на простор Градачка Пољана—Ћеранића Гора са задатком затварања правца Никшић—Шавник—Жупа Никшићка—Ћеранића Гора а II пролетерска бригада на простору Липова Раван—Папратни Доли као резерва, с тим што ће извршити прикупљање ратног материјала.

Штаб дивизије налазиће се у с. Мокро—Штирни До гдје изЕјештаје слати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар³

Начелник штаба
Вуковић⁴

Командант
Пеко⁵

³ Митар Бакић

⁴ Јован Вукотић

⁵ Пеко Дапчевић

(М. П.)

**ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. НАРОДУ ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ
ЗА НАПУШТАЊЕ ЧЕТНИЧКОГ ПОКРЕТА И ПРЕЛАЗ НА
СТРАНУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

НАРОДУ ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ

У слози једнога народа лежи његов спас. Кроз слогу и заједничку борбу црногорски народ осигурава себе од окупатора и његових слугу. Кроз једнодушну и заједничку борбу против окупатора и свих народних непријатеља ми ударамо тврде тешке своје народне будућности, испуњујемо дуг'према својим прецима и остављамо богато наслеђе својој дјечи.

Највећа несрећа коју је икада доживио црногорски народ је та: што је окупатору успјело да преко шаке народних издајника и изрода разбије народне снаге и борбено јединство црногорског народа, да унесе сјеме раздора у наш јуначки народ, да унесе крвави нож у кућу сваког Црногорца.

Ко се користио народном несрећом? Крвави италијански окупатор, који данас мирно сједи у градовима и пије невино проливену крв црногорског сељака.

Више од годину дана ми пролијевамо братску крв, више од годину дана не погибе ни један окупаторски војник у Црној Гори. За то вријеме црногорски народ изгубио је стотине најбољих синова и кћери. На хиљаде Црногораца прошло је кроз затворе и логоре, на десетине хиљада црногорских сељака је шамарано и шибиано. Стотине наше браће и сестара и невине дјеце чаме и данас у логорима и затворима Црне Горе, које издајничка рука црногорских измећара позатвара и даде у руке крвавом латинском целату на милост и немилост. Стотине наших сестара обешчашћено је. Част и понос црногорског народа бачени су у блато под чизму крволочних фашистичких освајача.

За кога смо то радили браћо? За рачун наших вјековних непријатеља, за рачун највећег крвника црногорског народа, за рачун поробљивача наше земље и за рачун шаке домаћих издајника.

¹ Оригинал се налази у Народном музеју на Цетињу.

Браћо дошао је последњи час да ујединимо све народне снаге у борби противу окупатора и његових слугу и плаћеника. Данас то скоро сви увиђамо, чак и они који то нијесу у почетку видјели. Данас се не пита ко којој странци припада и како је политички опредјељен, данас се не пита ко се како крсти, но чија му крвца грије прси; да ли му у грудима тече крв и бије срце за Црну Гору или за Италију. Дакле, треба да се сједини сваки поштени патриота, сваки који воли своју земљу, ко је на страни Савезника и ко мрзи и презире окупатора, у један ослободилачки борбени народни фронт. Крвави истребљивачки нож којег је окупатор убацио у наше црногорско племе, ми треба сви заједно да тај исти нож забијемо окупатору у срце, да уништимо последњег окупаторског војника, да очистимо своју нападну и братском крвљу попрскану Црну Гору од фашистичких свajaча и његових измећара; да од Црне Горе направимо племе осветника.

Није крив црногорски сељак за братоубилачку борбу, нијесу криви ни Васојевићи, иако то данас неки кажу. Крива је шака издајника, која се је окупила око Драже Михаиловића и која је нашла своје прибјежиште у племену васојевићком. Нијесу Васојевићи криви за стотине гробова посијаних по Колашину и по осталим мјестима Црне Горе. Крив је Блажо Ђукановић, Ђуришић, Лашић и остали капетанчићи и изроди Црне Горе. Крив је сваки онај који хоће да од Црне Горе направи упориште и колонију римске империје. Њима ћемо свима одрубити главе за проливену крв црногорског народа и за обешчашћени понос црногорске жене.

БРАЋО ВАСОЈЕВИЋИ

Ми се у првом реду са овим летком вама обраћамо, јер се прво вашим брдима почела да кује завјера против нас и осталих Црногораца. Обраћамо се вама и за то што се јединице наше Народно-ослободилачке војске налазе на границама ваше нахије у извршењу задатка, чишћења вашег племена од окупатора и зулумћара, који се налазе међу вама. За то је потребно: да ви сами са сопственим оружјем уништите шаку издајника и изрода, који се још данас сакрива у вашим селима, јер тиме перете љагу коју су на Васово племе бацили највећи зликовци српског народа. Пођите путем ваших предака, наставите свијетле традиције Мојковца, када сте ви под цијену највећих жртава и тешкоћа помогли српској војсци у тешкој и неравној борби против њемачких освајача, и против оних истих за чији се рачун данас борите. Направите још један Мојковац. Помогните нашу војску, која се налази на границама ваше нахије, која

се бори за ваше интересе и за интересе читаве наше поробљене Југославије. Ослободите све затворенике који чаме у Колашину. Не дозволите да вас све стигне проклетство црногорских мајки за изгубљеним синовима и кћерима. Само на тај начин ви ћете подићи најљепши споменик стотинама невино стријељаних синова црногорског народа у Колашину. Само на тај начин ви ћете скинути проклетство са вашег племена и рећи осталом дијелу Црне Горе да ви нијесте са изродима и издајницима црногорског народа. Да нијесте учесници у злочинима, које су починили: Лашић, Ђуришић, Бојовић и остали официрчићи и продане душе.

Јединице наше Народно-ослободилачке војске наоружане свим модерним оружјем налазе се на непосредној граници ваше нахије, само чекају заповијест за напад на непријатеља и за уништење издајника.

Наше јуначке јединице не може ништа зауставити у извршењу великог задатка, које пред њима поставља сав поштени црногорски народ; у извршењу аманета поубијаних и шибиканих синова црногорског народа. Ви сте осјетили снагу те војске од Прења до Дурмитора.

Узалудне су молбе Ђуришића да га помогне Пирцио Бироли. Нема окупатор снаге ни себе да одбрани. Неће извући живе главе ни један окупаторски војник из Црне Горе.

Ко и после овог нашег позива и даље остане уз Дражу Михаиловића, Ђуришића и Лашића у вашем племену, значи солидарише се са свим оним што су ти издајници починили по Црној Гори, значи да одобрава сва звјерства и насиља која су починили ти издајници и њихови господари Италијани. Сви они који после овог остану уз Ђуришића и остале војводе и изроде затеће их њихоза судбина. Паднуће и на њих проклетство цјелокупног поштењег црногорског народа.

Не чекајте ни једног минута, него чистите своје племе од изрода; отворите врата и логера и затвора и дајте слободе свим ухапшеним синовима Црне Горе. Прелазите на страну Народно-ослободилачке војске, на страну наших моћних Савезника Русије, Енглеске и Америке. Час коначног ослобођења близу је и немојте дозволити да тај час дочекате под страшним проклетством наше дјеце и цијеле наше поробљене земље.

Очистите сзоје редове од изрода; оперите љагу са сзојег племена и нека Васово племе буде племе осветника и народних устаника.

Смот и проклетство изродима и крвопијама црногорског народа!

Смрт окупаторима и његовим измећарима!

Живјело неразрушиво јединство црногорског народа у борби против окупатора и његових измећара!

Живио моћни Совјетски Савез и братска Црвена армија!
Живјели наши Савезници Енглеска и Америка!
Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански
одреди Југославије!
Живио наш Врховни штао!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

Саво Оровић
члан Врховног штаба
Народно-ослободилачке
војске и партизанских
одреди Југославије.

На падинама Дурмитора
30 априла 1943 године.

БР. 7

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 30 АПРИЛА 1943 ГОД. ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ У МО-
РАЧИ ДА СЕ СТАВИ ПОД КОМАНДУ КОМАНДИРА ТРЕЋЕ
ЧЕТЕ ДРУГОГ БАТАЉОНА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИ-
ГАДЕ**

30. априла 1943 године

**ШТАБ
II ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ**

ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Морача¹

Ми смо донекле упознати са ситуацијом у Морачи и Роз-
цима. У вези наших задатака, као и ваших као партизанског
одреди, одлучили смо да вам пошаљемо помоћ од 10 другога
са два пушкомитраљеза из IV црногорске пролетерске бригаде.

Командир ове десетине је друг Васо Драговић, командир
3 чете II батаљона IV пролетерске бригаде. Друг Драговић је
именован за командира — команданта свих партизанских група
на територији Донџе и Горње Мораче, те ћете се ставити под
његову команду. Друг Драговић је примио од нас детаљна упут-

¹ То није био одред него теренска јединица коју су теренски пар-
тиски радници формирали у данима доласка главнине НОВЈ у Црну Гору
послије Четврте офанзиве.

ства у погледу: мобилизације, задатака и политичког рада и ви
ћете сва његова наређења извршавати.

Друг Драговић ће се повезати са другом Веком Булатовићем
из Роваца и заједно са њим координирати рад партизанских
група на територији двије Мораче и Роваца.

Као командир — командант наших партизанских снага у
Морачи друг Драговић је једини овлашћен за слање извјештаја
овоме Штабу, а другови са терена ће му у том погледу помоћи.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар²

Командант
Пеко³

БР. 8

ПАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД АПРИЛА 1943 ГОД. ЛОВЋЕНСКИМ И ДРУГИМ
ПАРТИЗАНСКИМ ОДРЕДИМА СА СВОЈЕ ТЕРИТОРИЈЕ ЗА
УПУЋИВАЊЕ ЉУДСТВА У ЈЕДИНИЦЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ЛОВЋЕНСКОМ ПАРТИЗАНСКОМ ОДРЕДУ

Положај

Одлуком Главног штаба за Црну Гору и Боку следећи пар-
тизански одреди упутиће именовани број људства у јединице
Народно ослободилачке војске:

1. Ловћенски партизански одред 80 партизана за Штаб II
пролетерске дивизије, односно IV пролетерску бригаду.

² Митар Бакић

³ Пеко Дапчевић

¹ Послије отступања главније црногорских јединица за Босну, јуна
1942 год., на терену Црне Горе није остало никаквих партизанских једи-
ница, сем илегалних партизанских радника, којих је било по свим срезови-
ма. Њихов је задатак био да, по могућности организују партизанске ма-
ње јединице и да политички дјелују у масама. Језгро ових јединица са-
чњавали су илегалци, а у саставу су били симпатизери и чланови Пар-
тије са терена. Почетком прољећа 1943 год. ове јединице прерастају у
чете и батаљоне, а касније у одреде који дејствују као војне јединице.
У јесен 1943 год. одреди су стално нарастали вршећи улогу главног мо-
билизатора бораца, од којих су се углавном формирале нове јединице.

2. Никшићки партизански одред оставиће потребна политичка руководства на терену, а све остало људство ставиће на расположење V ударној црногорској бригади.

3. ГЛиперски партизански одред упутиће 120 партизана, на расположење V ударној црногорској бригади.

4. Бјелопавлићки партизански одред оставиће на терену потребан број политичких руководиоца а остали дио људства упутиће: једну половину II пролетерској дивизији, односно IV пролетерској бригади, а другу половину V ударној црногорској бригади. Бјелопавлићки партизански одред ће убудуће једну половину свега новомобилисаног људства, до нашег даљег наређења, упућивати Штабу II пролетерске дивизије, а другу половину Штабу V ударне црногорске бригаде. При овоме водити рачуна да се и једној и другој бригади упућује равномјеран број младих и старијих другова.

5. Кучки партизански одред упутиће једну трећину свога људства V ударној црногорској бригади, а све остало људство остаће на терену као организована партизанска јединица и одмах отпочети са диверзијама и нападима на комуникацији Подгорица—Колашин.

Убудуће све људство које ће бити упућивано са територије Ловћенског одреда слати Штабу II пролетерске дивизије на ослобођену територију Црне Горе, који ће вршити расподјелу тога људства.

У бригаде слати без обзира да ли је друг који се шаље наоружан или ненаоружан.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар²

(М. П.)

Командант
Пеко¹

БР. 9

ПОЗИВ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ
УДАРНЕ БРИГАДЕ ОД КОНЦА АПРИЛА 1943 ГОД. ЦРНО-
ГОРСКОМ НАРОДУ ЗА НАПУШТАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ ВОЂА
И ЗА СТУПАЊЕ У РЕДОВЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ

Скоро ће година дана откада смо се растали. То вријеме протекло нам је у успјешним борбама широм Босне, Лике и Далмације. Свуда смо проијели са чашћу црногорско име и оружје, носећи тамошњој поробљеној браћи слободу, а смрт мрском

¹ Митар Бакић

² Пеко Дапчевић

окупатору и домаћим четничким вођама и издајницима. Ипак су наше мисли стално биле са вама, једва смо чекали дан кад ће Врховни штаб издати наређење за покрет у правцу миле Црне Горе и Херцеговине. Тај жуђени дан најзад је дошао. Борци 2 и 3 дивизије Н.О.В.Ј. већ су ослободили сјеверни дио Херцеговине. Наше снаге су дубоко продрле у Пиву, Голију и у правцу Санцака. Четничке банде су разбијене и у пуном су бјекству. Али нажалост ти изроди шире свакојаке лажи о нама да кољемо, пљачкамо и палимо само да би народ завели и створили панику. Лажу вас без стида и граница ти плаћенички изроди да би вас лакше одвукли са домова у понор са њима.

Народе Црне Горе и Херцеговине, буди миран и прибран, те се не плаши својих најбољих синова из 4 и 5 Црногорске бригаде и 10 Херц. бригаде чија се пјесма слободе хори већ по тзојим кршевима. Они ти носе слободу, братску слогу, да исправе старе грешке уколико их је било и да се тако братски повежемо у још чвршће борбено коло противу крвавог фашизма и домаћих водећих изрода. Старе грешке праштаћемо једни другима јер доста је било неслоге и братоубилачког међусобног убијања и клања. Остај мирно код својих домова и сачекај без имало страха каше борце, твоје дичне синове који ти хрле у загрљај носећи ти слободу. Не слушај више никаквих лажи и пријетња разних издајника: Станишића, Ђуришића, К. Поповића, Јевђевић. Куреша и др.

Зар да од нас сада бјежите, када смо на кућњем прагу? Зар да бјежите од оних који су прегазили злогласну Фазлагиха Кулу? Зар да идете са онима који су прихватили усташке бјегунце из Фазлагиха Куле и сврстали их у своје редове, противу наше Народно-ослободилачке војске?

Лаж је да црногорске и херцеговачке бригаде нијесу ту. Ми смо на родној груди и продужавамо офанзивну борбу све док не ослободимо Црну Гору и Херцеговину. Ово вам поручују ваши синови и браћа из чувене по јунаштву 5 Пролетерске бригаде који се сад одмарају у Фазлагиха Кули чекајући наредбу за покрет у наш мили завичај.

Ви другови који сте на положајима напуштајте редове четника-крилаша, саботирајте из позадине или пређите одмах Народно-ослободилачкој војсци.

Народе, понављамо да ти долазимо као браћа браћи. Ми вас поздрављамо са борбеним антифашистичким поздравом:

+

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

и до скорог виђења.

**Ваши синови и браћа из Пете црногорске бригаде
Н. О. В. Ј.**

БР. 24

**ЗАПОВИЈЕСТ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 1 МАЈА 1943 ГОД. СВИМ ПАРТИЗАНСКИМ
ОДРЕДИМА ЗА ПОЈАЧАНУ БОРБУ ПРОТИВ ОКУПАТОРА
И ДОМАЊИХ ИЗДАЈНИКА¹**

**ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
1 маја 1943 год.
Шавник**

Орјенском партизанском одреду

**ЗАПОВИЈЕСТ
партизанским одредима Црне Горе и Боке**

Дивизије наше Народно-ослободилачке војске већ су, послије разбијања четничко — окупаторских снага од Јабланице до Таре, ослободиле дио Црне Горе и наставиће са још жешћом офанзивом у циљу потпуног уништења окупатора и његових прљавих слугу.

Пред нама је постављен као највећи задатак данашњице ослободити црногорски народ, народ Херцеговине и народ Санцака од претходнице окупатора — издајника нашег народа и разбити мрског окупатора у циљу протјеривања истог из наше земље.

Ми ћемо тај задатак извршити јер то можемо и морамо.

Партизански одреди Црне Горе и Боке као и партизански одреди у читавој Југославији у данима разбуктавања Народно-ослободилачког устанка имају пред собом велике и часне задатке.

У циљу извршења нама постављених задатака од стране Врховног штаба

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да сви партизански одреди на територији Црне Горе и Боке пређу у офанзиву, нападајући окупатора, кидајући његове комуникације, уништавајући његову живу силу и транспортна средства.

2. Да немилосрдно уништавају прљаве слуге окупатора, нарочито организаторе и руководиоце.

3. Да не допусте да ни један син нашег народа буде одведен у интернацију или мобилисан за окупаторове интересе.

¹ Примјерак документа упућен Орјенском партизанском одреду, налази се у архиви ЦК СК Црне Горе.

4. Да мобилишу нове борце у својим редовима и да своје одреде војнички и политички учвршћују.

5. Да одржавају сталну везу са Главним штабом за Црну Гору и Боку, односно Штабом II пролетерске дивизије и да редовно шаљу извјештај истом.

6. Да мобилишу што више омладинаца у циљу попуњавања наших бригада као и стварање нових бригада.

7. Да успостављају власт у позадини непријатеља, разбијајући и ликвидирајући непријатељску власт.

8. Да развију вјешту обавјештајну службу тако да би овај Штаб у сваком моменту знао: снаге непријатеља, његове намјере и систем његових утврђења, да би лакше извршавали постављене нам задатке.

9. Да развију најширу политичку пропаганду у циљу разбијања четничко — окупаторских лажи, да ћемо ми проћи кроз Црну Гору, да ми нећемо бранити Црну Гору итд.

10. Да се повежу одреди на територији Ловћенског са одредима на територији Никшићког одреда; да се повежу мањи одреди бившег Зетског одреда, да се повежу мањи одреди бившег Комског одреда, а сви ти одреди да буду чврсто везани са нама.

Ово наређење добијате на дан међународног празника рада, на дан када сва Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије врше општу офанзиву на непријатеља. На дан када се Црвена армија спрема за велике ударе по окупаторима и поробљивачима њихове земље. На дан када савезничке енглеске и америчке армије чисте и последња њемачко — италијанска упоришта из Африке и спремају општи напад на Европу. На дан када борци IV пролетерске бригаде, V црногорске ударне бригаде и II пролетерске бригаде јуришају на италијанског окупатора и његове слуге на истурене положаје око Никшића.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Главног штаба НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку и
II пролетерске дивизије
Митар Бакић

Командант
Главног штаба НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку и
II пролетер. див.
Пеко Дапчевић

ПОЗИБ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 3 МАЈА 1943 ГОД. ИТАЛИЈАНСКОЈ ОКУПАТОР-
СКОЈ КОМАНДИ У НИКШИЋ ЗА УПУЋИВАЊЕ ХРАНЕ
ИТАЛИЈАНСКИМ ЗАРОБЉЕНИЦИМА И ЗА ПРЕГОВОРЕ
ОКО ЗАМЈЕНЕ ЗАРОБЉЕНИКА

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
3 маја 1943 г.

ИТАЛИЈАНСКОЈ ОКУПАТОРСКОЈ КОМАНДИ

Никшић

Јединице Народно-ослободилачке војске које се налазе под
нашом командом у боју на сектору Горње Поље—Јаворак убиле
су 400 ваших војника, а заробиле око 500 са свом ратном
опремом¹.

И поред злочина којег сте ви направили у Црној Гори, ми
ћемо према заробљеницима поступити по међународном праву,
а убудуће ћемо и вас натјерати да поштујете међународно ратно
право у односу на нас као једну од савезничких зараћених вој-
ски. Заробљеници су пребачени у наш заробљенички логор. Ми
од вас тражимо:

1. Да одмах упутите храну за 10 дана за заробљене војнике
који се налазе у нашем заробљеничком логору, јер ни ми ни
наш народ нећемо хранити окупаторску војску, те ћете за њи-
хову смрт услијед глади бити одговорни ви пред италијанским
народом.

2. Да упутите два преговарача у Шавник у циљу размјене
свих заробљеника са интернираним Црногорцима, који се налазе
у вашим логорима и затворима. Условe за замјену добиће пре-
говарачи.

Ваше преговараче чекаће наша стража на простору Лу-
ково—Градац сјутра 4 ов. мј. у 14 часова. Ваши преговарачи
носиће жуте барјачиће, а наша патрола која ће их сачекати
црвене барјачиће. Испред себе ћете упутити једног грађанина
из Никшића који ће најавити ваш долазак.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар²

Командант
Пеко³

¹ Види док. број 13 и 14.

² Митар Бакић

³ Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ИО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 3 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАР-
ТИЗАНСКОГ ОДРЕДА ЗА ПРЕЛАЗ У ОФАНЗИВУ**

3. маја

ШТАБУ НИКШИЋКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Положај

Ваш одред коме је био придодат један вод IV пролетерске Оригаде није извршио задатак, који је пред њим био поставио Штаб IV пролетерске бригаде¹.

Неизвршењем овога задатка ви сте омогућили непријатељу да се у реду повуче са Гвозда и Буковика. Да сте извршили овај задатак ми би заплијенили од непријатеља већину тешких оруђа па и артиљерију, а непријатељу би нанијели тешке губитке.

Ви морате бити упознати са тим да се у Народно-ослободилачкој војсци за неизвршење задатака строго одговара, те то имајте у виду убудуће.

»

Шаљемо вам заповијест Главног штаба за Црну Гору и Боку² и без обзира на ситуацију, приче из народа итд. ви ћете приступити њеном потпуном извршењу, јер неизвршење ове заповијести значило би неслагање са одлукама Врховног штаба и наредбом Врховног команданта друга Тита, који је назад три мјесеца издао општу заповијест свим партизанским одредима да пређу у офанзиву.

Редовну везу ћете одржавати преко јединица IV пролетерске бригаде са Главним штабом за Црну Гору и Боку, односно Штабом II пролетерске дивизије.

Нека друг Жарко³ и друг Милинко⁴ одмах по пријему овога наређења крену за Штаб дивизије одакле ће поћи у Врховни штаб, гдје су хитно позвати.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

**Комесар
Митар**

**Командант
Пеко**

¹ Односи се на наређење које је штаб Друге пролетерске бригаде издао штабу Никшићког НОП одреда, да нападне једну италијанску колону која је ишла комуникацијом од Никшића према Шавнику.

² О задацима које је партизанским одредима поставио Главни штаб НОВ и ПО Црне Горе. Види док. број 8 и 10.

³ Радоје Дакић-Брко, народни херој, тада организациони секретар ПК КПЈ за Црну Гору. Умро као пуковник ЈНА у Москви 1945 године, гдје је био на лијечењу.

⁴ Милинко Ђуровић

БР. 24

ТЕЛЕГРАМ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
4 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О РЕЗУЛ-
ТАТИМА БОЈА НА ЈАВОРКУ

ВРХОВНОМ ШТАБУ

Непријатељ на простору Сурдуп—Јаворак уништен и заробљен. Убијено око 450 непријатељских официра и војника. Заробљено око 500 Италијана и око 200 четника. Заплијењено и уништено 7 тенкова. Заплијењено 4 брдска топа 75 мм, око 20 камиона, 2 луксузна аутомобила, 2 моторцикла, 20 тешких и лаких бацача, 60 до 70 тешких и лаких митраљеза, око 800 пушака, 4 до 5 вагона артиљериске, бацачке и пушчане муниције, 20 револвера, 200 мазги, 10 јахаћих коња и велика количина остале ратне спреме.

Наши губици мали

Ово је први извјештај, детаљан слиједи¹.

Молимо директиве.

Пеко и Митар²

(М. П.)

Предато (из Милошевића код Шавника)

4-У-43 1200 Павле³

БР. 14

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ОД
9 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ О ТОКУ
И РЕЗУЛТАТИМА БОЈА НА ЈАВОРКУ

ШТАБ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

9 маја 1943 год.

ВРХОВНОМ ШТАБУ Н.О.В. И П.О.Ј.

У духу добивене директиве Врховног штаба НОВ и ПОЈ за уништење окупаторских и четничких снага на Јаворку, Штаб II пролетерске дивизије издао је заповијест за напад на непријатеља у циљу његовог потпуног укпштења. (Прилог заповијест за напад од 28.IV. тек. год.)¹

Напад по заповијести није изведен у одређено вријеме због отсуства II пролетерске бригаде која није стигла на вријеме. Заповијест за напад одгођена је за 1 мај тек. год. у 22 часа.

¹ Види док. број 14.

² Пеко Дапчевић и Митар Бакић

³ Павле Бојчевић

¹ Види док. број 5.

Ток операције: извјештајем Штаба IV пролетерске бригаде италијанске окупаторске снаге у јачини 5 до 600 војника и једне батерије топова изишле су из Никшића правцем Никшић—Луково—Гвозд. Испред ових окупаторских снага налазиле су се четничке јединице, остаци Жупског и Дробњачког батаљона Четничке снаге биле су распоређене на простору Ћеранића Гора—Градачка Пољана—Крновска Главница. Контролу овога правца поред ових јединица вршило је пет непријатељских тенкова.

На основу овог извјештаја Штаб дивизије издао је наређење IV пролетерској бригади да са једним батаљоном изврши напад на ове непријатељске снаге у циљу њиховог уништења и протјеривања ка Никшићу како би се обезбиједио лијеви бок IV пролетерске бригаде при нападу на Јасеново Поље—Липову Раван. Овај задатак Штаб IV пролетерске бригаде повјерио је V батаљону који је задатак и дијелом извршио, протјерујући непријатеља 29 на 30.IV. на линију Дажник—Студено.

Према добивеној заповијести од 28.IV. тек. год. IV пролетерска бригада наступа правцем Мокро—Штирни До—Јасеново Поље с тим што са једним батаљоном (II) изводи маневар да се преко Завршја на Сурдупу прекине веза Шипачно—Јасеново Поље. Овај батаљон није у потпуности извео овај задатак јер је био спријечен ватром из непријатељске моторизације (тенкова) и непријатељских посада са положаја Јелов Врх.

Први батаљон IV бригаде продире правцем Јасеново Поље—Јелов Врх—Врезов Врх, десно од овог батаљона наступа III батаљон без једне чете, која је имала посебан задатак, сјевероисточно од Пистеличке Главнице ка непријатељској артиљерији у Папратним Долинама. Први батаљон успио је, да ујутро 1.V. 1943 год. прекине отступницу непријатељским тенковима и камионима који су прошли за Папратне Доле ка Јаворку. Овдје се нарочито истакла 3 чета I батаљона чији је један вод под ватром непријатељских митраљеза непосредно при пролазу моторизације искочио на друм и поставио препреке да се моторизација није могла вратити назад ка Горњем Пољу.

II пролетерска бригада наступала је својим правцем. Батаљон који је наступао путем и непосредно лијево и десно од пута ка Јаворку потиснуо је непријатеља из бункера и заплијенио једну тешку и двије лаке бреде са нешто муниције и бомби. Остала два батаљона удаљили су се од свога правца и услијед великих шумских просторија, нијесу имали везу са Штабом бригаде, те ти батаљони нијесу могли ни доћи до изражаја према својим циљевима, које им је Штаб бригаде поставио. У току борби веза је ухваћена са левокрилним батаљоном, док са деснокрилним батаљоном није се могла ухватити, те је тако Штаб бригаде ријешо да се првенствено повеже са свим батаљонима и да продужи напад својим одређеним правцем.

Пета црногорска бригада отпочела је напад у предвиђено вријеме одређеним правцем, наилазећи на отпор и четничких и окупаторских снага.

У току напада наших снага на Јаворак—Липову Раван и Јасеново Поље, непријатељска авијација надлетала је и бомбардовала наше јединице, али без икаквих резултата.

Прекидањем отступнице Јасеново Поље—Горње Поље поједине четничке групе почеле су се извлачити у правцу Студене и даље ка Лукову, но ове снаге су биле задржане и заробљене од јединица II батаљона IV пролетерске бригаде. (Заробљено 24 четника).

2[^]. око 5 часова ујутро V батаљон IV пролетерске бригаде продужио је напад на непријатеља који је држао положаје сјеверно од линије Дажник—Студено.

Нападом V батаљона у садејству са позадинском четом — одредом којим је командовао друг Недељко Мартиновић, непријатељ Је потиснут и отступио у правцу Градца. Отступање непријатеља услиједило је још и због тога што су се на лијевој крилу непријатеља појавили дијелови II батаљона Четврте пролетерске бригаде.

Наређењем Штаба дивизије од 2[^]. тек. год. све нападне колоне добиле су задатак да енергично притисну непријатеља на својим правцима напада тежећи потпуном уништењу свих дијелова који су већ били отсјечени од своје главне отступнице ка Никшићу. На правцу Гвозд—Луково—Градац био је пропуст код позадинског одреда који је необавјештеношћу и неопрезношћу дозволио да се извуче непријатељска артиљерија у правцу Градца.

Притисак наших јединица био је јак и енергичан, тако да су све јединице успјеле да непријатеља поцијепаву и тако поцијепаног униште и заробе. Маневром јединица у овом нападу било је искључено бјекство ма и једног дијела окупатора, четника као и њихове моторизације. Један дио отприлике од једног вода до једне чете успио је да се провуче ка Шипачну, али и овај је дио уништен од наших позадинаца.

Фортификациско уређење положаја састојало се је из бункера на брзу руку грађених и ровова око положаја.

Непријатељске јединице на сектору Јаворак биле су и то: један батаљон пјешадијске дивизије „Ферара“% једна брдска батерија 42 артиљеријског пука са припадајућим коморама и Никшићки четнички одред под командом ваздухопловног капетана Сима Мијушковића².

² Сима Мијушковић, погинуо у борби против партизана 1944 год. приликом ослобођења Никшића.

У овим борбама нарочито су се истакли I батаљон IV пролетерске бригаде, који је први прекинуо отступницу непријатељу, као и остале јединице II пролетерске и V црногорске бригаде. Појединачно нарочито се је истакао десетар I чете I батаљона II пролетерске бригаде Милун Тадић, који је сам уништио један непријатељски тенк, исто тако 3 чета I батаљона IV пролетерске бригаде пред очигледном смрћу од непријатељске моторизације бацила се је једним дијелом на сам пут и почела стварати препреке да непријатељска моторизација више неће ка Никшићу проћи, овај је задатак заиста и извршила до краја.

Јачина непријатељских снага на Јаворку кретала се је отприлике од око 1500 војника и то Талијана до 1200, а четника око 300.

2^а. око 19 часова непријатељ је на Јаворку био потпуно уништен или заробљен, као и сва непријатељска моторизација. Све јединице у овој борби дале су све од себе да се непријатељ потпуно уништи, а његова средства заробе.

II пролетерској бригади предало се је око 200 четника од којих је већи дио побјегао користећи непрегледне и простране шуме Јаворка.

Непријатељски губици:

официра и војника мртвих око	670
заробљено војника и официра	580
заробљено четника	200
Свега избачено из строја	1450

Наши губици:

мртвих	око	10
рањених		38
Свега избачених из строја		48

Заплијењено:

МОТОРНА ВОЗИЛА:

тенкова	7 два уништена
камиона	17 од ових 7 уништени
мотоцикла	4 од којих два уништена

ОРУЂА:

брдских топова 75 мм.	4 (без нишанских справа и неких мањих дијелова)
бацача тешких	3 некомплетна — дијелови се налазе
бацача малих	8 исправних и неисправних
митраљеза	8 „ „

лаких митраљеза	12
пушака талијанских	460
пушака српских око	40

МУНИЦИЈА:

граната за топове	1100
мина за тешки бацач	108 тешких
мина за тешки бацач	243 лаких
мина за лаки бацач	390
муниције за тешку и лаку бреду	100.000.—
метака за фијат	10.000.—
метака за грчку пушку	10.000.—
ручних бомби	700.—

ОДЈЕЋА:

ћебади	3040.—
шаторских крила	801.—
мазги око	150.—

Поред наведене спреме и оружја заплијењена је још и већа количина ранаца, порција, чутурица, пољских казана, маски од бојних отрова, великог пионирског алата и остале ратне спреме. радиостаница 5 исправних са прибором.

Општи закључак: Јединице које су учествовале у овој бици радиле су правилно у духу постављене заповијести. Јединице су биле у рукама старјешина, добро и умјешно вођене. Маневар снага изведен је на вријеме и у смислу постављене идеје.

Одржавање везе није било на висини, разлог велики шумски простори и слаба пролазност, те из тог разлога није било повезано дејство између појединих батаљона од самог почетка напада, што се касније поправило.

Побједа на Јаворку с обзиром на мјесто и вријеме гдје је битка вођена имала је великог војно-политичког значаја с обзиром на развој ситуације у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар³

Начелник штаба
Вукотић⁴
(М. П.)

Командант
Пеко¹⁵

³ Митар Бакић

⁴ Јоваи Вукотић

⁵ Пеко Дапчевић

БР. 24

УПУТСТВО ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 10 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ
ОДРЕДА ЗА ПОЛИТИЧКО РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИКА НА СВОМ
ТЕРЕНУ

ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

ШТАБУ ЗЕТСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Ваш допис од 8.У. тек. год. примили смо 9 маја у 22 часа,
и на исти вам одговарамо:

Ми смо јуче упутили двије десетине са четири пушкоми-
траљеза и два лака бадача са потребним бројем муниције, и тим
десетинама дали смо конкретне директиве за рад на терену.
Тако исто послали смо и вама наредбу из које ћете видјети
какви су ваши даљи задаци.

Ви ћете према томе поступити по јучерашњем наређењу.
Узгред вас поново обавјештавамо да вам засад не можемо по-
слати више ни оружја ни муниције. Све ненаоружано људство
које вам се јави, тј. које приђе вашем одреду, одмах упућујте
у овај Штаб на даљи распоред. Упућујте само борце који могу
одмах ступити у редове наше војске.

За неборачко људство касније ћемо се споразумјети према
конкретним личним моментима појединаца.

Ми вам снага више не можемо послати јер наше јединице
стоје пред главним задатком, чије ће ријешење у великој мјери
олакшати положај на том сектору.

За случај да четници упуте своје снаге у правцу Жупе ваш
задатак је да на погодном мјесту организујете јаке засједе у
циљу разбијања четничких снага које су према вашој оцјени
у приличној мјери деморалисане.

У том случају одржавајте контакт са нашим јединицама
које се налазе на комуникацији Никшић—Шавник да би оне
могле правовремено интервенисати и разбити сваку офанзиву
непријатеља у правцу Жупе и даље.

Ваш главни задатак је да међу четничким редовима ширите
каш политички утицај и настојите свим силама да прелазе у
наше редове, уколико није ситуација за то сазрела да иду сво-
јим кућама. Ми сматрамо да је на том положају, засада, ваш
главни задатак, политичко разбијање непријатеља. А поред
тога ви имате и снаге да се тој непријатељској снази војнички
супротставите.

Ровачком партизанском одреду¹ дајте у задатак да се повеже са нашим партизанским одредом у Горњој Морачи, гдје ће примити директиве од њега, пошто смо ми тамо послали један дио снага из наших бригада. То је потребно ради координације та два одреда, пошто се налазе на истом војно-политичком терену, и могу према потреби садејствовати. Уколико постоји могућност нека остану под вашом командом и дајте им задатке у духу општих директива које смо дали вашем штабу у јучерашњем наређењу.

Уприте све своје снаге да онемогућите даља интернирања Црногораца и да спријечите сваку нову мобилизацију од стране непријатеља. Ту морате бити врло активни и у конкретним случајевима приликом интернације оружјем интервенисати. Јер само тим путем ми стичемо симпатије код народа и кидамо све везе окупатора са народом. Припремамо политичку и војничку мобилизацију црногорског народа за борбу против окупатора.

Шаљемо вам 6 примјерака саопштења број 1², које ћете по могућству на машини умножити уколико за то имате услова и подијелити народу и борцима.

На нашим секторима од правца Херцеговине, Горажде и Мојковца засада нема никаквих промјена. О свим промјенама бићете благовремено обавијештени, а тако исто тражимо од вас да нас о свакој промјени благовремено обавјештавате као и вама најближу јединицу ради оријентације и садејства.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни Штаб НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку
Митар Бакић

¹ Ровачки партизански одред као војна јединица није постојао.

На терену Роваца налазила се једна партизанска група састављена претежно од партиских позадинских радника, који су у данима наступања партизанских снага кроз Црну Гору почели вршити мање оружане акције.

² Примјери „Саопштења“ бр. 1 нијесу сачувани.

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 10 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБУ БИСТРИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА О СПРИЈЕЧАВАЊУ ЕВАКУАЦИЈЕ
СТАНОВНИШТВА У ПРАВЦУ КОЛАШИНА**

**ГЛАВНИ ШТАБ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ
ВОЈСКЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ**

10. маја 1943 год.
у 17.30 часова

ШТАБУ БИСТРИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА¹

Положај

Примили смо ваш извјештај од 9.У. тек. год. данас у 11.30 часова².

Ваш рад је правилан и по њему нема да дамо никаквих конкретних директива, јер нијесу наступили неки нови моменти, гдје би вам требали наши савјети и упутства.

Поред вашег војничког и политичког рада у погледу мобилизације, настојте свим снагама да спријечите евакуацију становништва у правцу Колашина јер то нам компликује и ратне операције као и политички положај. Вама је познат наш став у погледу наше опште политичке линије као и специјални однос према Васојевићима из наших летака, те се према томе у своме раду управљајте. То ће вам помоћи у спријечавању евакуације становништва у правцу Колашина. Одржавајте контакт са VII Крајишком бригадом преко Вратла и преко ње шаљите нам извјештаје о свима промјенама како код Италијана тако и код четника.

Нека вас не забрињава то што се Италијани утврђују у Колашину, јер ми имамо довољно снага и оружја да све њихове снаге разбијемо. За нас је важно да баш онемогућимо њихову евакуацију из Колашина, зато нас и у том правцу извјештавајте, како би спријечили њихово извлачење. Исто тако обавјештавајте и I Пролетерску дивизију и са њом одржавајте тијесни контакт.

По друговима ћемо послати један п. митраљез и 10 пушака са довољном количином муниције.

Одмах по пријему овога акта упутите нам нове курире јер ће се наш Штаб ближе примаћи вашем сектору.

Наш делегат за размјену пошао је у Никшић и ми смо му дали конкретна упутства. За дан два добићемо друга Кнеже-

¹ То је била једна партизанска група састављена претежно од партизана са терена, која је у периоду Четврте непријатељске офанзиве вршила мање оружане акције, као и мобилизацију бораца за бригаде НОВЈ.

² Докуменат није сачуван.

вића са још шест другова који су означени у списку, а за осталих 580 италијанских војника добићемо исто толико интернираца.

Настојаћемо да извучемо другове који се налазе у Колашину.

Шаљем вам 6 примјерака саопштења број 1. Ако имате услова умножите га.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни Штаб НОВ и ПО
за Црну Гору и Боку
Митар Бакић

БР. 17

**НАРЕДБА ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 14 МАЈА 1943 ГОД. О ОБРАЗОВАЊУ И УСТРОЈ-
СТВУ ВОЈНИХ ВЛАСТИ НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ
И БОКЕ**

ГЛАВНИ ШТАБ НОВ И ПО
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

14 маја 1943 г. КОМАНДИ МЈЕСТА ЖУПА ПИВА¹

НАРЕДБА

**О образовању и устројству војних власти на територији
Црне Горе и Боке**

1. Према наредби Врховног штаба Народно ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије од 8 јануара 1943 године² имају се образовати и устројити војне власти у позадини на ослобођеној територији Црне Горе и Боке са дужностима истих у свему према поменутој наредби, која се прилаже.

На територији Црне Горе и Боке образоване су војне власти у позадини, тако да је код Главног штаба за Црну Гору и Боку формиран одсек за војне власти, а у ослобођеном срезу Шавничком образована је Команда дурмиторског подручја са командама мјеста у Жабљаку, Шавнику, Боану, Негобуђи, Жупи и Планини Пиви. У срезovima Никшићком и Колашинском устројиће се исте установе, а и у осталим срезovima Црне Горе, кад буду ослобођени.

Дужности појединих органа у саставу команди подручја и мјеста, као и партизанских стража виде се из поменуте наредбе Врховног штаба.

¹ Примјерак наредбе достављен Команди мјеста Жупа Пива, налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види том Врховног штаба, докуменат од 8 јануара 1943 године.

Команда Дурмиторског подручја преко својих команди мјеста има одмах формирати партизанске страже, одредити њихову јачину, мјесто, рејон осигурања и обезбјеђења и прописати им дужности и задатке које имају извршавати. На прелазима ријеке Таре: Луке, Будечевица, Левер Тара и Тепца имати страже са специјалним задацима. Број и јачину стража на терену одредити у сагласности са командама мјеста, према стварној потреби и важности контролисања тога терена. Партизанске страже једне команде мјеста поред контролисања и одржавања везе на своме терену имају то радити и одржавати тијесну везу са стражама сусједних команди мјеста, тако да се и узајамно контролише читав терен. Број партизанских стража биће толики, како се може контролисати цио терен, а нарочито важнији путеви и пролази, као и мјеста погодна за склањање од одбјеглих банди по шумама, којих има на терену Шавничког среза. За командире стража одређивати сигурне другове, а за стражаре такође узимати сигурно људство. Ове страже ћете обилазити, контролисати њихов рад и имати сталну везу са њима. И остале команде подручја, чим буду устројене имају спровести ове мјере.

Особље команди подручја и мјеста, као и стража имају одмах поступити по тачки 14 наредбе Врховног штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије. У погледу ударања знакова, и ни у ком случају не смију дозволити да буду опоменути за ово. Све остало у овој наредби на састанцима добро проучити и извршавати је у потпуности.

2. По указаној потреби одређују се: За команданта Дурмиторског подручја друг Мићун Јауковић, политички комесар батаљона; за помоћника друг Спасо Дракић, политички комесар батаљона; за замјеника друг Војо Зечевић³, борац пролетерске бригаде.

За команданта мјеста — Жабљак друг Стојан Жугић, командир чете; за помоћника друг Душан Васиљевић; за замјеника друг Јеврем Крстајић.

За команданта мјеста — Шавник друг Војин Срдановић, командир чете; за помоћника друг Вељко Радојевић, за заменика друг Војо Церовић⁴.

За команданта мјеста — Боан друг Војо Почек⁵, за помоћника друг Мијат Лопушина", за замјеника друг Раде Церовић.

³ Војо Зечевић, умро у Београду 1945 године.

⁴ Војо Церовић, погинуо на Сутјесци у Петој офанзиви јуна 1943 године.

⁵ Војо Почек — умро у Београду 18 марта 1945 године.

⁶ Мијат Лопушина, погинуо у Босни (Озрен) 1943 год. као командир чете.

За команданта мјеста — Негобуђа друг Милош Радовић, за помоћника Богдан Војновић", за замјеника друг Радосав Раонић.

За команданта мјеста — Жупа Пива друг Василије Пејовић*, за помоћника друг Радослав Бајагић, за замјеника друг Ђуро Рогановић⁹.

За команданта мјеста Планина Пива друг Миљан Гаговић, за помоћника друг Станко Бурић¹⁰, за замјеника друг Марко Богдановић.

Особље за војно-позадинске установе устројене и оне које ће се устројити објавиће се накнадно.

3. Примјећено је да се другови из оперативних јединица, који се одређују на војно-позадинске дужности не сналазе добро у почетку, а то значи да не схваћају озбиљност и важност овога посла. Скреће им се пажња да чим предузму додијељени посао споразумно са помоћним органима настану да што прије уђу у посао и да исти обављају онако, како се очекује од свијесних другова, бораца за народну слободу.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОЛА НАРОДУ!

По наређењу
Главног штаба за
Црну Гору и Боку
Мом. Полексић

⁷ Богдан Војновић, погинуо 1943 год. у Шаранцима од четника.

⁸ Василије Пејовић, погинуо као командант батаљона код Андријевице 1944 године.

⁹ Ђуро Рогановић, погинуо у Петој офанзиви 1943 године.

¹⁰ Станко Бурић, погинуо као члан Окружног комитета КПЈ за Космет од непријатељске засједе 1943 године.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 17 МАЈА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ПРВЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
И ТРЕЋЕ КРАЈИШКЕ БРИГАДЕ ДА БУДУ У СТАЛНОМ КОН-
ТАКТУ СА НЕПРИЈАТЕЉЕМ И ДА ГА ИО МОГУЋНОСТИ
ЗБАЦЕ СА МОЈКОВЦА ПРЕКО ТАРЕ

ШТАБ
I ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НО ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп Бр 204
17.У— 15 ч.

ШТАБОВИМА:
I ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДИ
III КРАЈИШКОЈ БРИГАДИ

Врховни штаб обавестио нас је данас, да је II дивизија ро-
кирала II далматинску бригаду према Мојковцу са задатком
пресецања саобраћаја Колашин—Мојковац и притиска на сам
Мојковац.

Из овога се да закључити да су наши будући задаци у
склопу раније опште перспективе, што значи — да треба што
пре припремити и извршити разбијање непријатеља између
Б. Поља и Рибаревине, те тиме створити услове за даље опе-
рације.

Ради тога:

1. — Јединице I пролетерске и III крајишке бригаде имају
бити у сталном контакту са непријатељем, наносећи му што
Еише губитака, постављајући засједи и разбијајући његове исту-
рене колоне или положаје и дејствујући у његов бок и правце
комуницирања.

2. — Штабови бригада испитаће могућност, што пре орга-
низовати и извести напад коме одредити циљеве и обим према
оцењеним могућностима. Тежити: да I бригада одбаци неприја-
теља ка с. Јабучна, а III крајишка бригада да овлада комуни-
кацијом Слечач Мост—Мојковац или да одбаци непријатеља са
Мојковца преко Таре. Овај други задатак III крајишке бригаде
био би олакшан дејством II далматинске бригаде.

3. — Овом Штабу доставити предлог о могућностима општег
напада са обе бригаде, који је сада олакшан дејством II далма-
тинске бригаде на комуникацији и правцу Колашин—Мојковац.
Ово је хитно.

Потребно је: одмах предузети што шире и дубље извиђање
непријатеља, пратити његове покрете, испитати распоред и на-
мере; на основу овога поставити свој рад и; што хитније нас
извести о свим новим моментима и створеним могућностима

4. — Даље продирање непријатеља онемогућити.

5. — Штаб I пролетерске одмах ће отпочети са рушењем и запречавањем цесте Шаховићи—Коврен. Овај задатак постављен је и истакнут од стране Врховног штаба. Овај посао стално продубљавати.

6. — Суседне јединице и штабови ове бригаде одржаваће сталну везу и садејство.

Штаб I пролетбригаде преко својих левокрилних делова одржаваће свакодневно везу са IV батаљоном III санџачке бригаде који се налази на Коврену.

7. — Штаб I пролетбригаде упућиваће даљња извиђачка одељења на правцима који са истока воде у леви бок њеног распореда.

8. — Овај Штаб се налази у кући Радоша — Раша Мрдака у село Барице.

9. — Штаб III крајишке бригаде известиће да ли је стигла брдска батерија која је додељена и јутрос упућена на сектор те бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

(М. П.)

За штаб
Васо¹

БР. 19

ПОЗИВ ПОКРЛЈИНСКОГ КОМИТЕТА КПЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 26 МАЈА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ЗА СТУПАЊЕ У НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ОДЛУЧНУ БОРБУ
ПРОТИВ ОКУПАТОРА И ЧЕТНИЧКИХ ИЗРОДА

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Велики рат против фашистичких њемачко-италијанских освајачких хорди ближи се своме крају. Ближи се дан када ће крвници европског народа Хитлер и Мусолини и сви њихови помагачи одговорати за своје безбројне злочине. Прослављена Црвена армија у својој зимској офанзиви и херојској одбрани Стаљинграда разбила је најбоље њемачке дивизије, потисла њемачке освајачке хорде на запад и ослободила велики дио своје поробљене совјетске домовине. Армије великих савезничких народа Енглеске и Америке у одлучном налету разбиле су и потпуно уништиле остатке осовинских трупа у Тукису и очистиле Африку. Побједе Црвене армије и савезничке војске створиле су предуслове за скоро отварање другог фронта у Европи, које ће убрзати коначни слом њемачко-италијанском фашизму.

¹ Васо Јовановић

У таквој ситуацији, када фашистичким управљачима гори тло под ногама, када се њихове војске налазе опасане гвозденим обручем побједоносних армија три велика савезника, када се у њиховој позадини све више распаљује пожар свеопштег устанка поробљених народа, — у таквој ситуацији проваљују у Црну Гору хорде гнусних њемачких крвопија, убица и заклетих непријатеља свега славенства. Они долазе да спријече искрцавање савезничке војске на нашу обалу, јер су Италијани у томе немоћни: долазе да истријебе и униште слободољубиви црногорски народ и народ Боке, јер се боје да ће они помоћи своје савезнике. Сто четрдесет код Колашина стријељаних храбрих синова црногорског народа, пожар који заједно са усташким крвницима унесоше у црногорска села (Дуга, Шипачно, Горње Поље, Морача), врбовање и насилно одвођење свих одраслих и способних за Источни фронт против наше словенске браће и рад у фабрикама, пљачка сељачке стоке и цјелокупне народне имовине, убијање, силовање и најсвирепије насиље — ето шта нам на првом кораку донесоше дивље банде бездушног њемачког окупатора. Црногорском народу пријети нова, још већа опасност масовног физичког истребљења, смрт и пропадање по логорима и радионицама Хитлерове „Нове Европе“.

Ко је припремио долазак у Црну Гору ове пљачкашке Хитлерове војске, скрпљене од Њемаца, усташа, домобрана, легионара, недићеваца и других отпадака појединих поробљених европских народа? Ко је провео кроз села и градове Црне Горе ове заклете и нама већ добро познате банде швапских насилника и освајача? Ко је предао у руке ових убица утамничене народне борце у Колашину? — То су урадиле четничке вође и официри издајника Драже Михаиловића, ти проклетци изроди којима ништа није много урадити за издају своје домовине и пропаст свога народа. Овим издајцима на челу са њиховим главешинама и надри-војводама, Ђукановићем, Станишићем, Ђуришићем, Лашићем и осталим, мало је било што су завели један дио црногорског народа, успјели да привремено сузбију његов ослободилачки устанак, него су у једном моменту извршили мобилизацију црногорских бораца и пошли да, у заједници са оним истим усташким крволочним бандама које данас пале, кољу и силују у неким крајевима Црне Горе, помогну Њемцима и Италијанима код Книна, Јабланице, Коњица и Фоче, борећи се против своје браће. Па кад је наша херојска Народно-ослободилачка војска разбила на овим секторима све ове уједињене непријатеље и у свом ослободилачком маршу пристигла у Црну Гору, четнички изроди из страха пред народним гњевом и праведном осветом хитају у сусрет новом окупатору — крвавом германском освајачу и приводе му народ да га

разоружава, коље и послужи му као топовска храна и робље оковано у робијашким радионицама.

Четничке вође и сав онај олош који им слиједи облаче њемачке униформе, здружују се са усташама на тлу Црне Горе, чиме још једанпут доказују да је била безочна лаж када су говорили да се боре против усташа и да су за Енглеску и Русију. Друго нијесу ни могли урадити они, који за рачун туђина изазваше братоубилачки рат, који за годину дана своје одвратне службе италијанском окупатору уведоше у Црној Гори режим незапамћеног терора, пљачке, прогона партизанских фамилија, дивље хајке и убистава наше омладине и оних народних бораца, који радије остаде по шумама да се боре и дижу народни дух, радије полажаху у смрт него да се предаду у крвничке руке. На хиљаде убијених и погинулих од Неретве до Дрине и Лима за рачун туђина, на хиљаде интернираних у логорима Албаније и Италије; од поносних црногорских градова, Колашина, Подгорице, Грахова, Бара и Цетиња, направише гробнице и тамнице врлих црногорских синова и кћери, Црну Гору у црно завише, — док је за све то вријеме окупаторски војник мирно газио по Црној Гори и обешчашћавао кћери нашега народа — ето резултата злочиначке издаје четничких вођа.

Не мање огавну и прљаву улогу одиграли су и још данас играју плаћеничко вођство црногорских сепаратиста на челу са Крстом Поповићем, који су први и поздравили долазак окупатора у нашу земљу; и са својим крилашким бандама ставили му се у службу. Доследни својој подмуклој издајничкој политици, пошто су четници под ударцима наше ослободилачке војске разбијени и компромитовани, црногорски сепаратисти покушавају да поново оживе и послуже као ослонац окупатору. Под изговором да „неће да се боре против партизана“, окупљају народ под свој издајнички барјак, заводе га лажним обећањима. умртвљују га, одвраћају од борбе, одвајају од његове вољене Народно-ослободилачке војске и тако преварена изручују на милост и немилост Њемцима, Италијанима и усташама. Четници као и црногорски сепаратисти, ради својих себичних интереса, ради своје мрске службе туђину, успјели су својим разорним злочиначким радом, својом лажном пропагандом и обећањима, терором и насиљем, да у један дио нашега народа унесу страх и деморализацију, да пољуљају слободољубиви дух поносних Црногораца и вољу за свеопштим народним отпором.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ, РАДНИЦИ, СЕЉАЦИ И ГРАЂАНИ

Комунистичка партија Југославије од свога постанка и у најтежим данима народног живота остала ти је вјерна, жељела ти добро, борила се и указивала ти пут. Кад је кржави фаши-

стички окупатор поробио нашу земљу, Комунистичка партија Југославије позвала те на свети оружани рат против освајача, на рат који су повели сви слободољубиви народи, на челу са нашом мајком и вјековном заштитницом словенском — Русијом. Јуначки, како то доликује твоме имену, ти си с? први међу поробљеним народима дигао на свеопшти народни устанак, не жалећи жртава и крви својих синова. Али, у твојој средини нађе се један подли сој издајника који замрачи славу твог уставничког оружја и скрену те са пута отворене народне борбе.

Но упркос све издаје твој слободољубиви дух није могао бити сломљен, а твоја највјернија и најмилија дјеца нијесу положила оружје, него су груписани у двије прослављене црногорске бригаде и у другим јединицама, заједно са својом браћом партизанима Југославије, наставили праведну борбу против заједничких непријатеља. Послије годину дана славних борби на врата наше Црне Горе, жељно очекивана, појавила се твоја ослободитељица, твоја вољена наоружана војска. И у овим одлучним и тешким данима, када крвави германски освајач притиска наше родно огњиште, наша велика Народно-ослободилачка војска наставља крваве бојеве против 'крволочних и заклетих непријатеља нашега народа.

НАРОДЕ БОКЕ, ти не можеш заборавити сва она зла која ти је нанио италијански освајач. Ти не можеш заборавити издају четничких вођа, уз помоћ којих је окупатор разбио твој прослављени Орјенски батаљон. Ти не можеш заборавити многобројна убиства, интернације, умирања од глади у логорима Рисна и Херцеговог, пљачку и насиља. Ти не можеш заборавити да туђинске лађе плове нашом плавом Боком и да она треба да буде само наша.

ЦРНОГОРСКИ НАРОДЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Куцнуо је последњи и одлучни час. Хитлерове убице не чекају него уз помоћ својих вјерних паса кољу, пале и одводе. Не чекај ни ти јуначки народе. Не слушај више подле издајнице, који већ облаче швапске униформе и хоће и тебе у њих да обуку. Дижи се у свети и одлучни бој против фашистичких освајача. Знај, да твој пут није онај којим би хтјели да те и даље воде издајници. Твој је пут, пут спаса твога живота и твоје имовине, само у оружаном борби против њемачког и италијанског освајача и њихових домаћих помагача. Што се будеш активније и одлучније борио са оружјем у рукама, то ће бити мање крви синова и кћери нашега народа, то ће бити мање суза и патњи мајки и очева, то ће бити мање Хитлерових робова. Зато сви пушке у руке, и старо и младо, и мушко и женско, скла-

њајте стоку и храну у планине, прикључујте се сви способни за оружје нашој прослављеној Народно-ослободилачкој војсци, која води и водиће борбу до коначне побједе. Као и у првим данима устанка, ујединимо се сви и заједничком борбом ми ћемо се спасити и побиједити непријатеља. А час побједе се ближи. Наши моћни Савезници, Совјетски Савез, Енглеска и Америка, отпочињу моћне ударе за коначни обрачун са фашистичким државама, да учине крај рату и угњетавању. Зато, сви у борбу, сви на општи народни отпор и устанак.

Живјела слога и јединство црногорског народа и народа Боке у борби против крвавих фашистичких окупатора и њихових слугу.

Живјела наша јуначка Народно-ослобод. војска и партиз. одреди Југославије.

Живјела Комунистичка партија Југославије.

Живио Совјетски Савез и славна Црвена армија.

Живјели велики Савезници Енглеска и Америка.

Проклетство и смрт њемачко-италијанским окупаторима и њиховим слугама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

26 маја 1943 год.

КОМУНИСТИЧКА ПАРТИЈА ЈУГОСЛАВИЈЕ
Покрајински Комитет за Црну Гору и Боку

БР. 20

ИЗВЈЕШТАЈ НАРОДНОГ ХЕРОЈА САВЕ КОВАЧЕВИЋА ОД
28 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О БОЈУ НА КРНОВУ И СИТУАЦИЈИ ОКО ШАВНИКА

Другу Стојану¹ В. Ш.

Вашу депешу примио сам у 12,15 час. на коју вам одговарам следеће:

На Крнову су се батаљони потукли добро са швабама, који су имали преко 120 само мртвих². Од Крнова до Шавника вођене су крваве борбе цео дан, гдје су непријатељу нанесене

¹ Велимир Терзић

² Двадесет осмог маја 1943 год. Пета црногорска НОУ бригада је водила жестоке борбе на положајима Крновска Главница, к. 1634 (7 км јужно од Шавника), Островице, к. 1841 — Командирово Брдо, против 14 пјешадног пука 7 СС дивизије, који је био потпомогнут од дијелова италијанске дивизије „Ферара“. Услијед надмоћности непријатеља бригада се уз жестоку борбу пребацнула према сјеверу до р. Коранице.

осветне жртве. Око Шавника воде се већ три дана мање борбе, 1дје је непријатељ много активан са артиљеријом. До овог момента још држимо село Пошћење—Годијељи. Непријатељ је доспио до Превиша. Даљи покрети су му онемогућени, пошто тамо није наваљивао са јачим снагама. Даље његове намјере нијесу познате. Имају доста јаке снаге од Мокрог до Шавника. Овог момента се креће једна колона од Крушевице до Шавника у јачини са 1600 бораца са комором. Од Брезне ка Дужима покушава да пређе са мањим снагама, које се одбијају. У Шавнику имају око 200 моторних возила, међу којима има 15 до 20 тенкова.

Држимо положаје: Дубровско—Дужи, Пошћење, Годијељи, Крњача, Бобатова Греда, Добри До. Са нама је и један батаљон Санџачке бригаде. Швабе су добиле батина, па су зрло опрезни према нама. Можда теже да нас изманевришу. Ако крену за нама, добиће још батина. Јавите које према Узлупу и Шћепан Пољу. Из позадине немамо обавјештења о њима, го је велики недостатак.

У 17,55

Другарски поздрав
1 Сава³

БР. 21

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ САНѢАЧКЕ НОУ БРИГАДЕ ОД
30 МАЈА 1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
О РАСПОРЕДУ СВОЈИХ БАТАЉОНА

ШТАБ
III ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ (САНѢАЧКЕ)
30 маја 1943 год.
14 часова

ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Наши батаљони распоређени су на следећим положајима:

— IV батаљон на простору Нагорје—Тепца, са главним задатком затварања правца Тепца—Црна Гора.

— I батаљон на простору Босача, са задатком затварања правца Жабљак—Штулац. Извиђачко-заштитничка одјељења држи на Јаворовачи (кота 1529), на Развршћу и на Мотичком Гају.

⁵ Сава Ковачевић, народни херој, погинуо као командант Треће ударне дивизије на Сутјесци 13 јуна 1943 године

— II батаљон на простору Добри До, са задатком затварања правца Пошћенско Језеро—Добри До. Овај батаљон ће одржавати тијесну везу са V Црногорском бригадом на Комарници.
— V батаљон је смештен на Штулцу са задатком резерве.
Са V Црногорском бригадом нисмо ухватили директну везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политичког комесара
Воја¹

Начелник штаба
Жарко Видовић

(М. П.)

БР. 22

**ИЗВЈЕШТАЈ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ЈУНА 1943 ГОД.
ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О НАПУ-
ШТАЊУ ШАВНИКА И БОЈЕВИМА НА ЈАВОРКУ¹**

III ДИВИЗИЈА

Непријатељ је јуче у 11 часова ушао у Шавник а V Бригада пребацила се на десну обалу Комарнице. На сектору I Далматинске и код Крстаца у току јучерашњег дана без промене.

Наши делови који су ишли преко Мратиња, избили су на Јаворак и ступили у борбу са непријатељем који се сада налази изнад Штирна и Брљева.

БР. 23

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 2 ЈУНА
1943 ГОД. ВРХОВНОМ ШТАБУ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОЈЕ-
ВИМА ДИВИЗИЈЕ НА ПОЛОЖАЈИМА ПЛУЖИНЕ—МИЛО-
ШЕВИЋИ—БРЉЕВО—СЕДЛАРИ И О НОВИМ НЕПРИЈАТЕЉ-
СКИМ КОЛОНАМА ОД ПРАВЦА ЧЕМЕРНО**

**ШТАБ
III. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ
Бр. сл.
2-У1-1943 г.
у 21 ч.**

**ВРХОВНОМ ШТАБУ НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

1) Пошто је непријатељ био претходно одбачен од Јаворка према Штирну и с. Брљеву од јединица VII. крајишке бригаде,

¹ Воја Лековић

¹ Извјештај је достављен раднограмом.

предузели смо општи напад јединицама X., IV. и VII. бригаде на непријатеља који се налазио на просторији Плужине—Милошевићи—Брљево—Будани—Седлари. Овај напад отпочео је 31 маја у 19 часова. У току ноћи 31/1 и у току 1 јуна непријатељ је био на цијелој линији разбијен и одбачен на десну обалу р. Врбнице. Само једна непријатељска колона од 200 војника задржала се на косама јужно од с. Брљево и била блокирана све до јутрос у 7 часова, када је блокада услијед новонастале ситуације морала престати. Велики дио ове непријатељске колоне уништен је нашим тешким оруђима и бомбашким одјељењима нако је непријатељ био добро укопан и давао живаљ отпор. Јутрос раном зором појавиле су се три непријатељске колоне у правцу положаја наших јединица које су у току ноћи 1/2 ов. мј. дошле као појачање од правца Чемерна за Стабна и од правца Равног преко Јасена, као и од правца Леденика преко Смиријечна. Услијед овакве ситуације јединице које су са јужне стране држале блокаду непријатеља код Брљева морале су се рокирати; јединице које су се налазиле на просторији Милошевићи—Стабна услед јачег бочног притиска морале су се повући и заузети нове положаје. Данас око 13 часова примијећена је једна непријатељска колона од око 150 до 200 људи на Вилиште (к. 2133), која је своје дијелове спуштала према Смрековцу (к. 1833) и к. 2396 (Велики Витао). Ово је или бочна колона оној која је преко Кука дошла јутрос према Стабну или нека посебна колона која се преко Изгора пребацила преко Трновачких колиба и даље преко Власуље. Непријатељ је успио да потисне јединице које су биле на том правцу (II. херцеговачки батаљон) и да их одбаци у супротном правцу од главнине бригаде. Овај батаљон сада нема везу са главнином. Ради такве ситуације и правац Смрековац—Пресјека—Мратиње остао је отворен. X. бригада је одмах упутила један свој батаљон преко Биоча да овај правац затвори. До сада немамо извјештај шта је овај батаљон успио, односно да ли је благовремено стигао на одређени задатак. Остали батаљони X. бригаде налазе се на линији Катин Кук—Грезница (к. 1781)—Богдан—Крвава Брда, док је један батаљон још на десној обали Пиве са задатком да затвара правац према Крстацу. Непријатељске снаге које су јутрос, као појачање, дошле на овај правац оцијењене су 500—600 војника. Да ли позади ових снага има и других непријатељских колона и да ли је непријатељ избио и на Трновачко Језеро није нам до овога часа познато.

IV. пролетерска бригада, која је штитила правац од Будана према Штирну и Јаворку, вечерас ће се са овога правца повући ради тога што у саставу своје Дивизије одлази на нови задатак.

VII. крајишка бригада налази се на косама изнад с. Брљева и контролише правац од Брљева ка Јаворку.

Наредили смо X. и VII. бригади да рокирају своје снаге тако да затворе и правац којег је затварала IV. бригада.

У борбама вођеним са непријатељем у току посљедњих дана на просторији Јаворак—Штирно—Плужине непријатељ је имао велике губитке. Заплијењено је око 20 аутоматских оруђа. Наши губици преко 100 мртвих и рањених. Јутрос је тешко рањен замјеник команданта X. херцеговачке бригаде друг Владо Томановић¹.

2) Обзиром да је прелаз код с. Мратиње једини и да је овај правац врло важан док се изврши пребацивање болница и наших снага које се налазе на десној обали р. Пиве, и обзиром да VII. бригада, која затвара један од правца ка Мратињу, нема уопште муниције за своје наоружање (југосл. пушку), правци према Мратињу постали су осјетљиви и могу бити угрожени, тим прије што непријатељ довлачи појачања и оријентише их према боку наших снага. Штаб X. бригаде изразио је сумњу, да ће моћи све ове правце затворити и то како обзиром на стање у њиховим батаљонима настало услед већих губитака, свакодневних борби, преморености, тако и због ширине сектора којег морају контролисати.

3) Према извјештају којег смо добили од друга начелника наше Дивизије², 31 ов. мј., јединице V. црногорске бригаде, пошто је непријатељ овладао Туријом и косама изнад Придворице, пребациле су се на десну обалу р. Комарнице на просторији: Дужи—с. Комарница—Г. и Д. Грабовица. Један батаљон још се налазио на лијевој обали Комарнице ради одржавања контакта са непријатељем. На сектору I. далматинске бригаде није било никаквих промјена. — Ми са начелником Штаба имамо само курирску везу.

4) Данас нијесмо имали са вама радио везу, па вас ради тога овим путем и обавјештавамо о ситуацији на овом сектору.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политком
Рад Бабић³

Командант
Радован⁴

¹ Владо Томановић, народни херој, подлегао ранама у овој борби.

² Рудолф Приморац

³ Радомир Бабић

⁴ Радован Вукановић

БР. 24

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ОД АВГУСТА 1943 ГОД. ЗА УСТАЈАЊЕ У СВЕОПШТУ ОРУ-
ЖАНУ БОРБУ

НАРОДУ ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ

Кроз оружани устанак од 13 јула 1941 године, црногорски народ, борећи се за своју слободу, у оном историјском часу прикључио се братској Великој Русији и њеним савезницима у борби против непријатеља ових, а у првом реду словенских народа, крвавог фашистичког освајача и поробљивача. Својом сложном и јуначком борбом црногорски народ је за кратко вријеме ослободио сва села Црне Горе и окупатора сабио у свега три града. Али усред те славне борбе, нађоше се мрски издајници који приђоше окупатору и помогоше му да разбије јединствену слогу црногорског народа. Овим агентима великосрпске реакције, на челу са издајничким официрима Блажом Ђукановићем, Бајом Станишићем, Павлом Ђуришићем, Лашићем¹ и 'другима, није ишла у рачун праведна борба нашег народа. И док се по цијелој Југославији врио пламен народног устанка, док' се на фронтима Савезника водила у историји невиђена борба, у Црној Гори издајници силом стрпаше италијанске пушке у руке једног дијела црногорског народа и поведоше коло братоубилачког рата. Четничке вође, под командом министра југословенске избјегличке владе у Лондону, издајника Драже Михаиловића, а у сарадњи са издајничким сепаратистичко-зеленашким вођством на челу са Крстом Поповићем, служећи вјерно своме господару и настојећи да у коло издаје увуку што више народа, — пошто Црну Гору издијелише на пашалуке — заведоше режим незапамћеног терора, убиства, пљачке и огавне службе туђину.

Но, упркос све издаје, упркос свих напора уједињених непријатеља наших народа, Њемаца, Италијана, четника, усташа, недићеваца, сепаратистичких издајника и других изрода, ослободилачка борба народа Југославије није могла бити сломљена. Пламен народног устанка обухватио је из дана у дан све шире слојеве народних маса Хрватске, Босне, Словеније, Војводине, Србије, Косова и Метохије, Македоније, које су се дизале у свети, праведни рат против тлачитеља наше домовине. Наша херојска Народно-ослободилачка војска и партизански одреди

¹ Ђорђије Лашић, мајор бивше југословенске војске, командант свих четничких снага у Црној Гори по одлуци Драже Михаиловића од 15 октобра 1941 године. Погинуо приликом бомбардовања Подгорице (Титограда) 1 маја 1944 године.

Југославије — велики успјех, велика залога борбе наших народа, у којој су достојно мјесто заузеле и двије прослављене црногорске бригаде, под мудрим руководством Врховног команданта друга Тита, наносила је у непрекидним бојевима тешке ударце окупаторима и њиховим издајничким бандама, и ослобађала села и градове наше поробљене земље. Ми смо дочекали да нас, после братског Совјетског Савеза, који нас је признао још од почетка борбе², признају за ратног савезника и велики Савезници Енглеска и Америка, које су при нашем Врховном штабу послале своје војно претставништво. Подли издајник српског народа, Дража Михаиловић и његови четници, који је лагао наш народ да његову политику одобравају Савезници, а Савезнике — да води борбу против окупатора, раскринкан је у очима Савезника и цјелокупне свјетске јавности као најсрамнији издајник и обични варалица, који се заједно са окупатором борио против свога народа и против заједничке ствари Савезника.

Кржави њемачки окупатор, плашећи се наших војних и политичких успјеха и увиђајући сву опасност од наше младе Народне армије, нарочито за случај стварања другог фронта, мобилисао је прошлог прољећа скоро тридесет дивизија и спремио пету и највећу офанзиву против наше Народно-ослободилачке војске. Офанзиву су водили сами Њемци, употребљавајући Италијане само као резерву, а четнике и усташе као кошоводце и носаче самара. Њемачки крвници зауставили су побједоносну офанзиву наше Народно-ослободилачке војске, која је у своме маршу од Босанске Крајине до Црне Горе и Саниака уништила до 10.000 италијанских и њемачких окупатора и разбила четничке руље под командом Баја Станишића и Павла Ђуришића. Њемачки окупатор је спријечио потпуно уништење четничких банди и ослобођење Црне Горе.

Крволочни окупатори и њихове слуге — на једној страни Њемци и усташе, а на другој Италијани и четници, направили су страшне покоље, звјерства, силовања, паљевине. На хиљаде је невино покланих људи, а и дјеце у Пиви, Дробњаку, Лукову, Жупи Никшићкој, Колашину и другим мјестима, на хиљаде одведених и интернираних у логоре, на хиљаде опустошених и попаљених и у црно завијених домова. А као врхунац свих злочина дошло је стријељање у разним логорима 200 најбољих црногорских синова, храбрих бораца за слободу, које су четнички изроди предали у руке крвавих италијанских целата.

Док тако окупатор уништава наш народ, његове вјерне слуге — остаци четничких банди под вођством Баја Станишића.

² Овдје се не ради о неком признању, јер ни Руси ни остали Савезници нијесу нас све јиге признавали. Ради се о повољним коментарима који су преко штампе и радија преносили у јавност.

Лашића, Јакова Јововића³, Ивана Ружкћа⁴ и других издајничких официра поново се прикупљају и тероришу народ, омогућују окупатору да несметано врши реквизицију, пљачку и насиља. А од њихове зликовачке подмукле пушке поново су пале главе храбрих бораца за слободу народа у Кучима, Пјешивцима, Црмници, Голији и другим крајевима.

Напоредо са овом бандом зликоваца, агената великосрпске хегемонистичке политике, у Црној Гори наставља да развија свој издајнички рад у служби крвавог фашистичког окупатора групуца презреног федералистичког вођства клике Крста Поповића, која заводећи народ лажима и обећањима и мирећи га са окупатором, натјече се са четничким бандитима ко ће се више додворити и боље услужити њиховог заједничког крвавог господара.

БРАЋО БОКЕЉИ

И вас притиска исто зло као и народ Црне Горе. И у вашој средини нађоше се подли издајници, као Марко Радановић и други, који послужеше окупатору да разбије ваше сложене редове и угуши оружану борбу. Та издаја је плаћена нечувеним патњама и стотинама наших најбољих синова и кћери, који падоше од крвничке окупаторске и издајничке руке. Али, упркос свега, Слободарски понос народа Боке никада није био сломиен. Опет се јуначка Бока мора запалити светим огњем ослободилачке борбе.

НАРОДЕ ЦРНЕ ГОРЕ И НАРОДЕ БОКЕ

Беспомоћни фашистички окупатори преживљавају своје последње дане. Моћна Црвена армија отпочела је велику офанзиву, и ломећи кости задњим очајничким Хитлеровим дивизијама, побједоносно наставља са ослобађањем села и градова поробљених дијелова велике Совјетске отаџбине (Орељ, Бјелгород, Харков итд.) Велике савезничке армије Енглеске и Америке заузимањем италијанских острва (Сицилија и др.) и моћном ваздушном офанзивом над градовима Италије и Њемачке отпочеле су борбу за други фронт у Европи. На дјелу се остварују сарадња велике антифашистичко-демократске коалиције. Три моћне армије уједињују ратне снаге за коначни обрачун са непријатељима цјелокупног човјечанства — крвавим фашистичким освајачима. Већ је под ударцима савезничких армија и пред не-

³ Јаков Јововић, капетан бивше југословенске војске, један од четничких вођа из Даниловградског среза, у данима ослобођења 1945 год. пребјегао у иностранство.

⁴ Иван Ружић, капетан бивше југословенске војске, четнички вођа из Дурмиторског краја, у данима ослобођења 1945 год. пребјегао у иностранство.

задовољством италијанског народа пала влада другог великог ратног злочинца — Мусолинија и уздрман италијански фашизам, кога неће спасти од брзе пропасти ни сви узалудни покушаји и маневри нове Бадолдове владе. Поробљени народи Европе воде јуначку борбу и у позадини фашистичких армија, распирујући све више пламен оружаног народног устанка. Велика пobjеда над фашистичким крвницима и ослобођење народа све је ближе и ближе.

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ И БОКЕЉИ

Дошао је задњи час да устанемо у свеопшту оружану борбу. Као и 13 јула, као и у првим данима нашег оружаног устанка, нека наше редове понесе талас јединства и свенародне слоге, а наша се срца запале светом мржњом против крвника и тлачитеља наше народне слободе. Нема и не смије више бити мира окупатору... Све што је поштено и честито, све што воли своју Слободу и свој народ, нека се диже на оружје, у свети и најправеднији рат. Ступајте сви способни у Народно-ослободилачку војску, стварајте свуда партизанске одреде. Рушите мрску власт окупатора и домаћих издајника — жандармеријске станице и милицију: стварајте своју народну власт. Избаците из своје средине, из својих села, оне четничке зликовце, који презрени и одбачени, настављају свој крвави посао и своју одвратну службу окупатору. И ви сви, браћо из зеленашког покрета, који сте се увјерили у издајнички рад вођства око Крста Поповића, напуштајте издајнике и ступајте у фронт Народно-ослободилачке борбе, кроз коју ћемо једино доћи до националног ослобођења црногорског народа. Дижи се у свети и одлучни бој црногорски народе и народе Боке, нека слава нашег оружја поново прође свијетом. Крв покланих и стријељаних, понижена част наших кћери и сестара, патње и сузе нашег народа, све то зове на освету. Под руководством нашег Врховног штаба и нашег Антифашистичког вијећа, заједно са нашим великим Савезницима, ми ћемо брзо извојевати коначно ослобођење народа Југославије. А не може више бити повратка на старо. Извојећемо један бољи живот, живот мира, слободе и националне равноправности.

На оружје, народе Црне Горе и Боке. Чистимо нашу земљу од проклетих фашистичких освајача и њихових домаћих помагача.

Живјела слога црногорског народа и народа Боке у борби против окупатора и домаћих издајника.

Живјела наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди.

Живио Врховни командант НОВ и ПОЈ, друг Тито.

Живјела славна Црвена армија и армије Енглеске и Америке.

Живјели велики Савезници, Совјетски Савез, Енглеска и Америка.

Проклетство и смрт њемачко-италијанским окупаторима и њиховим домаћим слугама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Августа, 1943 год.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

(М. П.)

БР. 25

**ПОЗНВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 8 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТИМА ИТАЛИЈАН-
СКЕ ВОЈСКЕ У ЦРНОЈ ГОРИ ДА СЕ ПРИКЉУЧЕ НАРОДНО-
ОСЛОБОДИЛАЧКОЈ ВОЈСЦИ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ДА ОСЛО-
БОДЕ ЗАРОБЉЕНИКЕ ИЗ ЛОГОРА И ЗАТВОРА¹**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛ. ВОЈСКЕ И ПАРТ. ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
8 септембра 1943 г.

КОМАНДАНТУ ТАЛИЈАНСКИХ ТРУПА

Данас у 22.15 часова лондонски радио објављује безусловну капитулацију Италије према савезницима. Безусловну капитулацију примио је Командант савезничких трупа на Блиском Истоку генерал Ајзенхауер и прогласио примирје да би се могло извршити војно прикључење талијанских снага савезницима. У истој прокламацији обавјештавају се све талијанске команде, као и војници, да у случају ако их њемачки војници покушају разоружавати, или ако талијански војници дођу у сукоб са њемачким фашистичким трупима, помаже савезничка војска. Ово важи за све родове оружја талијанске војске. С обзиром да смо и ми Народно-осл. војска и парт. одреди Југославије савезници савезника Совјетске Уније, Енглеске и Америке и да смо од њих признати још у јуну мјесецу када су Енглеска и Америка послале своје претставнике код нашег Врховног штаба Народно-осл. војске и парт. одреда Југославије — то вас овим обавјештавамо да сте обавезни да цјелокупну ратну спремину предате нама, да не би допала њемачким фашистичким зликовцима, од данас заједничким непријатељима и вас-талијанског народа. У исто

¹ Копија документа налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

вријеме вас обавјештавамо — да можете слободно сви талијански војници са свим командним особама прелазити на нашу страну, а ми вам гарантујемо да вам се неће ништа десити, већ да ћете бити у споразуму са савезницима пребачени у Италију.

У случају ако њемачки фашисти покушају да вас разоружају, ми вам гарантујемо, ако ви дате отпор, да ћемо вас помоћи у борби против њих. Молимо вас да о овоме обавијестите све италијанске команде на територији Црне Горе и Боке, а ми ћемо са наше стране обавијестити све наше јединице да вас прихватају од њемачког заробљавања.

Упозоравамо вас, да ако дозволите да наше оружје падне у руке њемачких фашиста или нама непријатељских организација у Црној Гори и Боки, да ћете ви лично команданти талијанских гарнизона бити одговорни пред савезницима и пред својом владом, а нарочито пред талијанским народом за такво дјело. Ако сазнамо да ви ваше оружје предате њемачким фашистичким командама, или нама непријатељским организацијама ми ћемо у томе случају са оружјем спријечавати да до тога не дође, на што имамо право као савезници наших савезника Совјетске уније, Енглеске и Америке.

Хитно нас обавијестите истом везом када и гдје да се састанемо ради предаје оружја и ратног материјала, који посједуете ви и све ваше команде у Црној Гори и Боки, као и даљој судбини вас талијанских војника који се налазите на подручју Црне Горе и Боке.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Народно-ослободилачке војске
и партизанских одреда за Црну Гору
и Боку
Члан Врховног штаба Народно-
ослободилачке војске и партизанских
одреда Југославије и
Члан Извршног одбора
Антифашистичког вијећа народног
ослобођења Југославије.²

Н. С. Молимо вас да хитно обавијестите Гувернера Црне Горе и Боке да све наше заробљенике, интернирце и ухапшенике пустите на слободу, јер у противном биће он лично а и ви команданти одговорни ако наши заробљеници, интернирци и ухапшеници падну у руке њемачким фашистима.

Писмо упућено команданту италијанских трупа Подгорица, Цетиње, Беране, Котор и Херцег Нови доставите хитно.

² Иван Милутиновић, народни херој, погинуо 23 октобра 1944 год. код Београда, као члан Врховног штаба НОВ Југославије.

БР. 11

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
10 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА НОП ОДРЕДА НА
ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЦАКА И ХЕРЦЕГО-
ВИНЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ**

**ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА
НАР.-ОСЛ. ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Број служ.
10 септем. 1943 г.

**ШТАБОВИМА ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА НА ТЕРИТОРИЈИ
ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, САНЦАКА И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

Наређењем Врховног Команданта друга Тита за команданта свих јединица Народно-ослободилачке војске на територији Црне Горе, Боке, Санцака и Херцеговине именован је друг генерал-мајор Пеко Дапчевић.

У вези овог наређења Врховног Команданта Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југосл^авије

у

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да се одмах сви партизански одреди са именоване територије повежу са Штабом II ударног корпуса НОВЈ.

2. Да поднесу извјештаје о: броју партизана у одреду, имена штаба одреда, акције које су до сада извели и просторије на коју дејствују.

3. Да врши мобилизацију на свом терену и припремају борце за бригаде овога корпуса.

4. Да^а без обзира на расположење народа (за акције или против акција) одмах приступе: нападима на непријатељске гарнизоне и колоне, комуникације и све оно што би могло користити непријатељу.

5. Да организују и развију обавјештајну службу како у одреду тако и на свом рејону, а по могућности и на оближњем рејону.

6. Да организују одреде на тај начин, што ће сваки одред имати сталну чету или батаљон, а остали чланови одреда ће живјети као мобилисани чланови одреда у својим кућама и бити мобилисани с времена на вријеме у циљу извођења акција, одбране села, спрјечавања извоза љетине (Санцак) итд. Стална чета или батаљон живјеће касарнским животом, а снабдијеваће се од плијена од непријатеља и са свог рејона.

7. Да одреди по покрајинама одржавају сталну међусобну везу, садејствују један другоме и бригадама у операцијама, тако

да свака покрајина буде обухваћена мрежом партизанских одреда, који ће у сваком моменту бити спремни садејствовати редовним јединицама наше Нар.-осл. војске.

8. Да одреди Мобилишу борце за бригаде и да их упућују у бригаде. У бригаду упућивати у првом реду омладинце и људе који су способни да издрже напоре и покрете.

9. У одредима завести најстрожију војничку дисциплину и ред.

10. Политички рад у одредима подићи на висину, тако да сваки борац у одреду познаје циљеве наше борбе, наше перспективе и да се сваки борац у политичком смислу подиже, те да се преко војничких и политичких часова стварају потребни војно-политички кадрови.

11. Да одреди шаљу редовне петнаестодневне војно-политичке извјештаје из којих ће се видјети: бројно стање, наоружање, акције, политичка унутарња јачина одреда, као и утицај одреда на његов рејон, начин исхране итд.

12. Да формирају народно-ослободилачку власт на свом рејону. Легално тамо гдје има услова, а илегално тамо гдје нема услова за легално. Сваки наш град мора имати илегални народно-ослободилачки одбор, а свака општина један или други

13. Да уништавају истакнуте народне непријатеље — слуге окупатора, гдје год их стигну.

14. Да образују војни суд при сваком штабу одреда, гдје ће бити суђени народни непријатељи и унутарњи непријатељи у нашој војсци. Народне непријатеље судити јавно и стријељати јавно.

У суд улазе: политички комесар одреда, један командант батаљона или замјеник команданта одреда и један истакнути борац.

15. Сваки штаб одреда мора имати команданта и његовог замјеника, политичког комесара и његовог замјеника, без обзира на јачину одреда.

16. Јачина батаљона у одреду износиће до 150 бораца. Одред може имати неколико батаљона.

17. Све бивше офицере југ. војске уколико су способни да врше функције начелника или бивше арт. офицере и подофицере упутити овоме штабу са пратњом, уколико о њима не зависи постојање одреда. Уз свакога послати карактеристику, са потребним примједбама штаба одреда.

Пошто је територија којом ће командовати овај штаб и сувише велика то ће: а) сви партизански одреди Херцеговине стојати под командом Херцеговачке бригаде¹, док ова буде оперисала на територији Херцеговине, те извјештаје слати преко Хер-

¹ Десета херцеговачка НОУ бригада

цеговачке бригаде; б) сви партизански одреди на територији Црне Горе, Боке и Санџака под нашу команду, с тим што ће одреди на територији гдје оперише једна од наших бригада бити увијек под командом те бригаде.

18. Детаљнија упутства и инструкције сваки одред добијаће појединачно од овога штаба. Зато ће сваки штаб одреда редовно јављати своје потребе и тражити инструкције по потребним питањима.

19. Везу са овим штабом одржавати преко најближег штаба бригаде.

20. Народно-ослободилачке одборе бира народ на својим зборовима, а потврђују вијећници. Задатак је одреда да потпомогну успостављање власти.

21. Сваки штаб одреда послаће у овај штаб по два стална курира.

22. При сваком штабу одреда именоваће штаб обавјештајног официра.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! »

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Данчевић

БР. 27

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
11 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О ПРЕБАЦИВАЊУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
НОУ БРИГАДЕ НА ТЕРЕН ЦРНЕ ГОРЕ И РАЗВОЈУ ДОГА-
ЂАЈА У СВИЈЕТУ И КОД НАС

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Бр. сл.
11. IX. 1943 године

Драги другови¹,

Најновијом директивом Врховног штаба V црногорска бри-
гада креће за Црну Гору, а II пролетерска бригада за Санџак.
Ми са двије бригаде остајемо још неко вријеме на овом сектору.

Ова одлука је донесена у вези могућности искрцавања са-
везничких армија у току мјесеца октобра на Балканско тле.

¹ Писмо је упућено члановима Главног штаба НОВ и ПО за Црну
Гору и Боку.

Са V црногорском бригадом за Црну Гору креће командант III дивизије друг Вукановић².

О овоме вас обавјештавамо да би одмах приступили спремању људства које ће чим стигне бригада у Црну Гору бити Ј-кључено у ту бригаду.

Радован са бригадом ће кренути сјутра правцем: Изгори—Голија—Бањани, зато ћете одмах све људство за бригаду оријентисати на правцу Бањани и послати патроле у циљу хватања везе са другом Радованом.

Шаљемо вам наређење партизанским одредима на територији Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака које ћете умножити и доставити свим партизанским одредима. Ми смо поред тога другу Радовану дали усмене инструкције и ваш је основни задатак помоћи другу Радовану у циљу мобилизације. Шаљемо вам и овлашћења за преговоре са италијанским трупама у циљу предаје оружја, јер у Словеначкој и Далмацији Италијани већ предају оружје нашим јединицама. Ви ћете делегирати другове попуњујући њихово име у овлашћење и одмах ће ти другови ступити у контакт са италијанском војском. Оружје које не можете употријебити склоните на згодно мјесто, а ми ћемо га прихватити. Радованов је основни задатак дотући четничке банде и вршити мобилизацију за црногорске бригаде. Прво треба попунити V црногорску бригаду а онда спремити нешто људства овамо за IV пролетерску бригаду која је исто тако бројчано доста мала. Сва тешка оруђа која се боље могу употријебити у бригади друг Радован ће узети из одреда.

О ситуацији код нас која се није измијенила рећи ће вам усмено друг Радован.

Дакле другови као што видите догађаји се развијају можда и сувише брзо, зато ми морамо урадити све да нас те банде не предухитре.

И поред тога што тамо креће друг Радован са V бригадом, ви ћете са нама одржавати редовну везу. Ми ћемо се налазити на просторији између цеста: Сарајево—Калиновик, Калиновик—Фоча, Фоча—Горажде и Горажде—Сарајево.

Првом везом пошаљите нам податке које друг Стари тражи у наведеној депеши.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички ксмесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Радован Вукановић

**НАРЕДБА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
11 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. СВИМ СВОЈИМ ЈЕДИНИЦАМА
ЗА ПОДИЗАЊЕ И УСАВРШАВАЊЕ ВОЈНИЧКОГ ЗНАЊА,
ВОЈНЕ ДИСЦИПЛИНЕ И УВОЂЕЊЕ ЈЕДНООБРАЗНЕ АДМИ-
НИСТРАЦИЈЕ**

НАРЕДБА ПОВ. БР. 2

Штаба II Ударног Корпуса, за 11 септембар 1943 год.

Јединицама нашег Корпуса стављени су од Врховног штаба врло одговорни задаци, за чије ријешење наше јединице имају да уложе пуну енергију.

Важност постављених задатака, у овим важним моментима свјетске историје, а посебно историје борби народа Југославије је већа него икада.

Нашем Корпусу, за извршење постављених задатака, дата је једна од најважнијих територија Југославије, маневарска просторија, која претставља у суштини пиво¹, око кога се маневром нашег Корпуса и осталих јединица Народно-ослободилачке војске Југославије, окрећу сви главни правци војно политичког значаја у ријешењу питања ослобођења земље.

У вези предњег, овом наредбом желимо указати нашим јединицама пажњу на извјесне ствари општег значаја, сматрајући да ће нашем новоформираном Корпусу дати потребну обједињеност радова војничке природе и форму тих радова те допринијети извршењу постављених задатака. У главним потезима и начелно изнијећемо основна упутства да се наше јединице тих начела придржавају, како у самом почетку тако и у будуће.

Тако указујемо на сљедеће:

1. Директиве војничког усавршавања:

Јединице нашег Корпуса треба да прегну свим силама, да војнички дух и усавршавање војничког знања уздигну на највећи ниво и да свакодневно раде на том усавршавању. Војнички дух треба да провејава кроз свако наређење било усмено било писмено. Форма преношења тих наређења, издавање заповијести и остали послови везани су војничким радњама, морају бити кзражени у потпуности. Наш старјешински кадар — наши млади подофицири и официри — морају прегнути свим силама да постигну максимум војничких знања, правила и прописа и тиме себе оспособе за самосталне акције и радње, које ће бити врло честе у току развоја ширих наших операција ових дана и у моменту капитулације њемачког фашизма и његових слугу.

¹ Пиво је ослонац, главна оса, отскочна даска, главна база.

Наш друг — војник треба такође да тежи свом усавршавању у дјелокругу дате му дужности у нашој војсци.

Редовни војнички часови морају се одржавати по нашим батаљонима и нашим штабовима и на тим часовима имају се проучавати плански припремљена војничка питања, на најпрактичнији начин.

2. Директива гвоздене дисциплине: налазимо се пред догађајима као и пред задацима, који од нас захтијевају активну гвоздену дисциплину попут дисциплине хероја Црвене армије.

Налазимо се пред моментима гдје ће наше и најмање јединице имати прилике да у извршењу добијеног задатка испоље и уну војничку дисциплину изражену и садржајем и формом. Наша дисциплина мора бити изражена начелима: будности, самоиницијативе, енергичности, немилосрдности према непријатељу и његовим слугама — четничким и усташким бандама —, општим војничким изгледом, војничким држањем, поздрављањем и уопште изгледом правог војника Народне војске.

Овим питањем ћемо се позабавити другом приликом опшир-кије и указаћемо на примјере активне војничке дисциплине.

3. Директиве једнообразне администрације:

Досадашња наша ратна администрација Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије базирана је на одредбама ратне администрације бивше југословенске војске, са практичностима из нашег двогодишњег искуства. Ипак, извјесне административне радње не обављају се у духу примљених регула и искустава, а врло често неједнообразно, што све даје карактер административне организације без система. Ми наређујемо да се у дивизијама и бригадама, до изласка сталних правила наше администрације, ова изводи по сљедећем:

а) штабови дивизија и бригада водиће сљедеће књиге: операцијски дневник, дјеловодни протокол, списак евиденције људства (јединачни списак) и књигу наредаба и заповијести дотичног штаба.

— Операцијски дневник: обухвата податке операција дотичне јединице и у њему се дневно уписује и то редом сљедећи подаци: подаци о непријатељу, подаци о својим јединицама и штабовима, дневне борбе и операције, губици непријатељски и сопствени, намјере и одлуке штаба, активност непријатељске авијације, вријеме у току дана, атмосферске прилике, мјесто штаба и шта се нарочито десило у току дана. На заглављу дневника за сваки дан се ставља датум и мјесто писања.

— Дјеловодни протокол: има ове рубрике: текући број, од које је јединице или штаба пристигло писмо, и под којим датумом, садржај писма, и шта је урађено и ријешено са писмом. У ову књигу уводе се сва акта трајније вриједности и службеног карактера, а према степену тајности носе редни бројеви дјело-

водника ознаке „Пов.“ (повјерљиво) или „Стр. Пов.“ (строго по-
вјерљиво), што се мора назначити како на броју дјеловодника
тако и на самом акту. Ако је пак писмо обичног садржаја онда
се само исписује број дотичног писма.

— Јединачни списак — списак људства: обухвата цјело-
купно људство дотичног штаба или јединице. Овај списак воде
штабови дивизија ~~засебно~~ за свој штаб а поред тога воде „Главни
списак људства дивизије“ и подаци овога списка воде се
у ажурном стању, тј. у списак се уносе све евентуалне про-
мјене код људства дотичне дивизије. За вођење овога списка
одредити стално лице са лијепим рукописом и захтијевати пуну
тачност вођења овога списка, јер су спискови најважнији доку-
менат и као такви се морају чувати у штабу.

Спискови имају сљедеће рубрике: редни број, — чин, — пре-
зиме (очево име) и име, — година рођења, — мјесто рођења, —
када је ступио у нашу војску, — примједба. У примједбу се
уносе све промјене за дотичног у погледу његове службе, вла-
дања, казни, случаја смрти, положај и звање у нашој вој-
сци итд.

— Књига заповијести и наредби: то је књига у коју се дневно
уносе подаци који регулишу службу и живот дотичног штаба.
Ову књигу овјерава и потписује начелник штаба дивизије од-
носно бригаде, а наредбе потписује командант односно његов
замјеник.

б) Штабови батаљона и команде основних јединица (чета
и батерија) водиће сљедеће: спискове људства свога штаба од-
носно јединица и књигу заповијести и наредаба.

Вођење спискова заповијести и наредаба биће у духу изни-
јетог за штабове дивизија и бригада.

Цјелокупна наша администрација мора бити проста и прак-
тична али уједно и војничка и једнообразна.

На евиденцију људства и вођење спискова људства обра-
тити нарочиту пажњу.

У погледу евиденције стоке штабови и јединице ће водити
за сада само бројне прегледе, а доцније ће бити предвиђени и
спискови стоке у које ће се уносити сви подаци описа, пола,
године старости итд.

Н а п о м е н е:

1. У духу предњих директива и једнообразне администра-
ције отпочети рад одмах по пријему ове наредбе.

2. Штаб II пролетерске дивизије са овом наредбом ће при-
мити операцијски дневник, дјеловодни протокол и већи печат
бившег штаба II пролетерске дивизије, а штаб корпуса ће се, до
израде новог штамбиља и печата, служити једним мањим пе-
чатом штаба II пролетерске дивизије. Сву осталу архиву такође
ће примити овај штаб.

3. Штабови дивизија и бригада ће податке ове наредбе доставити својим јединицама ради поступка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 29

**ОБАВЈЕШТЕЉЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА ОД
13 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА ТЕРИТОРИЈИ ХЕР-
ЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА**

ШТАБ
И УДАРНОГ КОРПУСА
Пов. бр. 6
13. септембра 1943 год.

Драги другови¹,

Данас смо примили писмо од друга Милутина² писано 10 септембра 1943 год. и на исто вам одговарамо:

1. Нас радује ситуација код вас и то што сте ступили у контакт с Италијанима ради предаје њихових јединица и оружја. Ви сте потпуно правилно поступили по директивама Врховног штаба. Ви требате настојати да се заједно са Италијанима потучете са Њемцима. Наши то већ раде у Далмацији и Лици.

2. Друг Радован³ са Петом бригадом је отишао преко Изгора и Голије за Бањане, односно срез Никшићки. Ми више тамо не можемо послати у вези најновијих директива Врховног штаба и ситуације на овом сектору, те евентуалне могућности напада на Сарајево. Ми смо чак напустили Фочу и Чајниче, да би разбили четничке банде на просторији Калиновик—Фоча—Требевић и да би мобилисали овај крај, јер овдје четници најбоље стоје од свих крајева и одсуство наших јединица дало би могућности четницима да мобилишу овај крај. Ми ћемо се на овој просторији задржати вјероватно 10 до 15 дана, док не дође једна Костина⁴ бригада или дивизија и образујемо одред. Овој просторији четници придају огромну гажност, те због тога ми и остајемо са двије бригаде (IV и II далматинском) на овом сек-

¹ Обавјештење је достављено Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку. До формирања штаба Другог ударног корпуса командант и комесар Друге пролетерске дивизије били су у исто вријеме командант и комесар Главног штаба за Црну Гору и Боку, али по формирању Другог ударног корпуса Главни штаб је самостално функционисао.

- Писмо које је написао Иван Милутиновић није сачувано.

³ Радован Вукановић

⁴ Коста Нађ

тору. Ми ћемо углавном дејствовати на комуникацији Улог—Калиновик—Трново—Сарајево, шаљући поједине батаљоне у правцу Фоче и Јахорине. Из депеше коју смо добили од друга Старог⁵ коју вам преносимо, ми наслућујемо да би се могло десити да ове двије наше бригаде могу бити узете у обзир, ако се буде нападало Сарајево. Ово тим прије што смо и ми обавијештени да се у Сарајеву налазе доста мале непријатељске снаге. Но највјероватније је да ћемо ми после доласка Косте поћи са ове двије бригаде у правцу Санцака, гдје смо јуче упутили II пролетерску бригаду са истим задатком, као и Пету у Црној Гори⁶. Нама је врло жао што нам ситуација не дозвољава да пружимо већу помоћ томе крају, но ми се надамо да ће Пета бригада, иако мала моћи урадити доста. Њу треба одмах попунити и створити од ње јаку јединицу. Херцеговци вам могу пружити помоћ, јер се они иначе налазе у III дивизији, којом командује друг Радован. Радован има везу са њима, зато Радовану упутите курире у правцу Голије, а уједно му и изнесите ситуацију код вас, те дајте најпогоднији правац.

3. Од новомобилисаних бораца треба прво, попунити Четврту и Пету бригаду, а тек онда ако буде услова стварати нову бригаду. Ми смо уосталом упутили наређења свим партизанским одредима за формирање истих и мобилисање новог људства, те зато требате тежити да обухватите што више способног људства у тим одредима, из којих ћемо ми стварати нове јединице према конкретној ситуацији.

4. Добили смо од вас материјал за В. III. и одмах јавили другу Старом. Ми ћемо чим дође Коста ове материјале упутити другу Старом. Добили смо и летаке. Добро је што сте их издали, то радите и убудуће, јер ви знајући ситуацију тамо, можете конкретније писати.

5. Главне ствари из писма друга Милутина већ су пошле радиограмом за Старог. Изводе из Темпових⁷ писама, (ранијих) и Твојега⁸ првога писма послали смо другу Старом чим смо добили од друга Милутина.

6. Ми другу Старом редовно подносимо извјештај о ситуацији код вас, у Санцаку и Херцеговини и вјероватно је, да ће, ако се ствари овдје буду добро развијале, убрзати наш покрет у правцу Лима. Вјероватно је да ће Стари и веће снаге тамо концентрисати, а ви знате због чега.

7. Ви са нама одржавајте што чешће везу, да би и ми и ви могли имати правилну оријентацију, а што ће једновременно помоћи другу Старом у његовом оријентисању. Ваш је извјештај

⁵ Јосип Броз-Тито

⁶ Види док. број 27.

⁷ Светозар Вукмановић

⁸ Блажо Јовановић

сувише штур и ми не можемо одговорити другу Старом, који нас већ неколико пута пита о јачини наших снага, јачини непријатеља, мјеста најјачих непријатељских снага, намјере непријатеља итд. Убудуће нам о свему овоме пишите опширно. Ми смо наредили команданту II пролетерске дивизије другу Љубу Ђурићу да ступи у контакт са Колашинским и Васојевићким одредом и да му укаже помоћ, но, основни задатак II пролетерске бригаде је: формирање Санџачке бригаде, уништење четничких група у Санџаку, мобилизација и повезивање са Србијом.

Курире нам шаљите у правцу Калиновика и Трнова. Број курира због ситуације на овом терену не смије бити мањи од 8.

Преносимо вам двије посљедње депеше Врховног штаба, које гласе:

„Наши заузели: Нови, Краљевицу, Бакар, Сушак, Обровац, Трогир, Клис, Солин, Каштеле, Брач, Хвар и Вис. Заробљено је неколико наоружаних бродова. У Сењу наши блокирали дивизију „Мурђе“. Један дио већ предаје оружје и врше се преговори за предају цијеле дивизије. Од Огулина до Сушака цијела пруга у нашим рукама. Њемци узалудно покушавају да продру од Карловца. Добијен огроман ратни материјал. Упућујемо у Далмацију још двије дивизије.“

„Наши узели Сењ. Дивизија „Мурђа“ разоружана. Наши у Словеначкој разоружали 21 италијанску пјешачку дивизију. Дошли смо до огромног ратног материјала.“

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 30

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 15 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ИВАНУ МИЛУТИНОВИЋУ, ПО
ПИТАЊУ СЛАЊА ВОЈНИХ ЈЕДИНИЦА РАДИ ПОМОЋИ
ЦРНОЈ ГОРИ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА**

Пов. бр. 9
15.IX.1943 год.

Друже Милутине¹,

Писали смо Ти назад два дана, кад смо примили од Тебе пошту коју Темпо² шаље за Врховни штаб. Ми смо Врховни

¹ Иван Милутиновић

² Светозар Вукмановић

штаб обавијестили о тој пошти и он одмах тражи да му пошаљемо изводе писма, што ћемо и учињети.

Врховном команданту другу Титу смо јавили да Ти тражиш помоћ и у вези са ситуацијом у Црној Гори и Санцаку, тражили смо да одмах кренемо са ове двије бригаде у правцу Санцака, Колашина и Васојевића. Данас ћемо вјероватно добити одговор, уколико наше бригаде не буду узете у обзир за неке друге комбинације. Ако кренемо на пут одмах ћемо вас извијестити.

Друг Тито нам стално наглашава-да одржавамо сталну везу са Тобом и да Ти нагласимо да Ти што чешће шаљеш курире до нас и обавјештаваш нас о ситуацији. Њих нарочито интересује ситуација у Црногорском Приморју и јужној Далмацији. Зато ћете најмање сваки други дан слати курире до нас.

Курири који су донијели писма од Темпа, обавијестили су нас усмено да сте ушли у Никшић³. Ако је то тачно одмах нас извијестите. У случају да освојите неки срез требате одмах прогласити општу војну мобилизацију свих способних за војску.

Јавите нам кад стигне Радован⁴ код вас.

Код нас се ситуација развија повољно. Успјећемо формирати одред на овој просторији⁵.

Преносимо ти посљедњи радиограм Врховног штаба:

„Читава Јадранска обала и градови сем: Трста, Пуле, Шибеника и Задра, као и већина острва у Јадранском Мору, налази се у нашим рукама. Огроман ратни плијен и прилив у људству“.

Из вијести ћете видјети најновији став Лондона по питању партизана⁶. Вјероватно је, да је због тога њима указано да ступе у контакт са нама, те је зато Бајо⁷ тражио разговоре са вама.

Ви сте правилно поступили што сте одбили Баја и компанију⁸. /

Друг Тито нас пита да ли ви са вашим снагама и V црногорском можете ријешити ситуацију тамо. Ми смо му дали горњу сугестију, јер ми сматрамо да је и питање исхране у Црној Гори врло компликовано, тим прије што је тамо похарано и попаљено, те би јединице у крајњем случају само могле проћи. Ми мислимо да ако пођемо са двије бригаде у правцу Колашина и

³ Вијест нје била тачна.

⁴ Радован Вукановић

⁵ Калиновик-Фоча-Трново

⁶ Радио Лондон је јавно признао НОВЈ као једину оружану силу која се бори против окупатора, а четници су у вези тога покушали преговарати са претставницима НОВЈ у циљу неке сарадње.

⁷ Бајо Станишић, пуковник бивше југословенске војске и отворени сарадник италијанских окупатора, а касније и Њемаца, погинуо као народни непријатељ октобра 1943 год. у Манастиру Острогу.

⁸ Ријеч је о четницима и симпатизерима избјегличке владе, који су сарађивали са окупатором, а сада су хтјели да склопе савез са НОВЈ и обезбиједе себи сигурну егзистенцију.

Васојевића да ћемо тамо створити већу слободну територију и тиме умногоме олакшати вашу ситуацију. Са те просторије би могли мање јединице слати у правцу Куча, Пипера итд. у циљу разбијања четника и мобилизације, те координирати дејство партизанских одреда и V бригаде. Ми би вјероватно на територији Васојевића, Бијелог Поља и среза Колашинског формирали једну бригаду, те би у том случају и читаву једну бригаду могли послати преко Куча, Братоножића, Пипера и Бјелопавлића.

Зато је потребно да нас свакодневно обавјештавате о ситуацији. За ово можете искористити и другове из IV бригаде које смо вама упутили као курире са Озрена. Њих иначе треба вратити у јединице.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 31

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ЦРНОГОРСKE
И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСKE ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ПО-
КРЕТ У СЕЛО БОРОВО**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА**
Стр. пов. бр. 15.
19 септембар 1943 г.
у 8,00 час.

ШТАБУ

БРИГАДЕ

Врховни штаб радиограмом од 18 о. мј. наредио нам је: да са маневарском групом кренемо ка осталим јединицама нашег корпуса, у Санџак и област Беране, ради мобилизације и разоружавања Талијана. На наше мјесто, тј. на садашњу нашу просторију, упутиће I босански корпус једну своју бригаду, а дотле акције на овом сектору има да врши новоосновани одред.

Нарочитих података на одређеном правцу о непријатељу, његовој јачини и активности до сада немамо, нити још имамо везу са нашом II дивизијом, која је отишла на овај правац.

Одлучили смо да са маневарском групом кренемо одмах на одређену просторију.

Стога наређујемо:

I ПРВИ МАРШ:
1. IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са садашње просторије, као лијева колона маневарске групе, на просторију: Бунови—Драгочава, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са садашње просторије, као десна колона маневарске групе, на просторију: Копилови—Челиково Поље, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет са садашње просторије, са десном колоном маневарске групе, до просторије с. Копилови Горњи.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршеве до одређених маршевских циљева почев од 2,00 часа 20 о. мј. и настојати да се овај марш заврши најдаље до 12 часова 20 о. мј.

5. Штабови ових бршада одредиће сами правце до одређених просторија, водећи рачуна да II далматинска бригада, која ће прва стићи на мост у области Брода, овај што, прије пређе и растерети за прелаз IV пролетерске бригаде. Овдје се напомиње, да је могућ пролаз шумском жељезницом од рудника у Миљевини до Брода. Поред тога напомињемо, да полазак колоне буде тачно у 2,00 часа, те како би се избјегло нагомилавање на мосту код Брода.

6. Штаб II далматинске бригаде ће још у току данашњег дана прикупити своје батаљоне из области с. Борија, Устиколине и града Фоче, како би други батаљони благовремено могли ући у састав десне колоне.

II. ДРУГИ МАРШ:
1. IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет из области: Бунови—Драгочава, на просторију: с. Борје—Челебић, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман са потребним мањим обезбјеђењем ка правцу Чајниче.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Копилови—Челиково Поље, на просторију: Вјерновићи—Уништа—Равни, гдје се смјестити у збијенији и прикупљенији кантонман.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет из области: Копилови Горњи до просторије с. Веленићи. Штаб ће се кретати се десном колоном.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршеве до одређених маршевских циљева почев од 2,00 часа 21 о. мј. (двадесет првог) и настати да се овај марш заврши најдаље до 12,00 часова 21 о.мј.

5. IV пролетерска бригада има правац кретања: Бунови—Бакић—Завајит—Фалиши—Вакуф—Штетенићи—Борје—Челебић.

II далматинска бригада има правац кретања: Копилови—Челиково Поље—Бастаси—Хум—Узлуп—Вјерновићи—Уништа.

III. ТРЕЋИ xМАРШ:

1- IV ПРОЛЕТЕРСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Борје—Челебић, на просторију с. Бобово и то засеоци: Јовићи—Меки До, гдје се смјестити што удобније.

2. II ДАЛМАТИНСКА БРИГАДА:

Извршиће покрет са просторије: Вјерновићи—Уништа на просторију: с. Бобово и то у засеок: Подкокот—Јелов Пањ—Морајце, гдје се смјестити што удобније.

3. ОВАЈ ШТАБ:

Извршиће покрет из области с. Веленићи до кућа Божовића у близини Бобовске основне школе, те ће ове куће штаб IV пролетерске бригаде резервисати за овај штаб.

4. Бригаде и овај штаб извршиће наведене маршеве до одређених маршевских циљева почев у 4,00 часа 22 (двадесет другог) септ. и настати да се маршеви изврше најдаље до 14,00 часова 22 о. мј.

5. IV пролетерска бригада има правац: Челебић—Селиште—Коњско Поље—Колијевка—Јелов Пањ—Морајце—Меки До.

II далматинска бригада има правац: Уништа—Мештровач (1285)—с. Мештровач—Слатина—Стубица—Подкокот—Морајце.

Овај штаб се креће са десном колоном, тј. са II далматинском бригадом.

IV. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ:

1. Јединице ће се у току данашњег дана снабдјети потребном количином брашна, стоке и осталих артикала, а ово снабдјевање извршити такође и са просторије на којој се јединице буду нашле по завршеном првом маршу.

2. Извршити детаљне припреме за наведена три марша, који су маршеви по дужини и по терену доста тешки. Нарочито обратити пажњу на подешавање обуће, праће и подмазивање ногу.

3. Маршевски поредак одредиће штабови колона сваки за себе, одређујући потребна обезбјеђења, водећи рачуна о паралелним и једновременим покретима колона.

4. Штабови бригада ће достављати извјештаје овоме штабу одмах по завршеном маршу, у коме изнијети: ток марша, тешкоће на маршу, податке за об. службу и детаљан размјештај бригаде. Извјештаји морају бити у овоме штабу најдаље после четири сата од пристизања бригада на маршевске циљеве.

5. Штабови бригада, преко својих об. центара развиће детаљно об. службу на свом правцу кретања, а нарочито прикупљати податке о непријатељу и све те податке сређене унијети у наведени извјештај по завршеном дневном маршу (извјештај по тачци 4.).

Штаб IV пролетерске бригаде ће нарочито настојати да прикупи податке о нашој II пролетерској дивизији, која је углавном отишла истим правцем, којим одлази и ова бригада, те чим ухвати везу са јединицама ове дивизије најхитније обавијести овај штаб.

6. По завршеном трећем маршу, тј. по пристизању маневарске групе у област с. Бобово, бригаде ће извршити обезбјеђење и то:

а) IV пролетерска бригада: извршиће обезбјеђење и затварање правца с. Глибаћи, правац преко Ограде и Стрмца према с. Какмужи.

б) II далматинска бригада: извршиће обезбјеђење и затварање правца од Морајце према Захуму и Вишњици, правац Поткокога преко Црвеног Ждријела према Врби и правац Колијевка према Коњском Пољу од Челебића.

ц) Поред наведеног, бригаде ће извршити ужа обезбјеђења својих просторија.

7. У с. Бобову јединице маневарске групе имаће преданак и даље ће поступити по наређењу овога штаба.

8. Из области с. Бобова штабови бригада ће развити обавјештајну службу и прикупити податке о Пљевљима, Жабљаку и Шавнику.

9. Из овога наређења батаљонима дати изводно податке свакодневно за поједине маршове, те са цјелокупним садржајем овога наређења упознати само чланове штаба бригаде и ове податке чувати у тајности до извршења наведених маршева.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“ ЗА ПОВЕЗИВАЊЕ
СА НАШИМ ЈЕДИНИЦАМА**

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. службено
19 септембра 1943 год.
У ч.

КОМАНДАНТУ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

Положај

Поздрављамо Вашу одлуку о приступу нашој Народно-ослободилачкој војсци да заједнички водимо борбу противу њемачког фашизма — непријатеља Вашег и нашег народа. Ваша одлука о овом историјском часу одговара у потпуности интересима италијанског народа, који је устао и води борбу противу њемачких фашистичких поробљивача.

У вези Ваших приједлога о заједничкој сарадњи, које сте поставили другу команданту Николи Поповићу, одговарамо следеће:

1. — Ваше борацке јединице, односно људство способно и спремно за борбу, упутите у правцу Никшића и то правцима: Чево—Убли—Бијеле Пољане—Брођанац—Улица и Бата—Извори—Кобиљи До—Брестике—Трубјела—жељезничка пруга—Милочани. Колоне ће сачекати наше патроле и то: прву у Улици, а другу на Трубјели.

2. — Моторизацију оставите на најподеснијем мјесту, као и артиљерију коју не можете са собом понијети, са најпотребнијим припадајућим људством. За заштиту њихову остаће један наш батаљон о чему смо издали наређење.

3. — Ваш пук који се налази на положајима Леденице—Грковац—Црквице остаће засада на тим истим положајима.

4. — О људству које је непоуздано, неспремно или неспособно Ви сами одлучите, да ли ћете га повести са собом или отпустити. Ми смо вољни да укажемо сву помоћ и томе људству у погледу обезбјеђења и пребацивања до наше главне слободне територије, а одатле за Италију. Напомињемо да у томе постоје извјесне тешкоће.

5. — Сва товарна грла узмите са собом и на њима пребаците колико је највише могуће ратног материјала и хране.

О даљем раду и плану споразумјећемо се кад стигнете овамо.

Шаљем Вам у сусрет једну нашу лаку чету, која ће Вам служити и као путовођа.

Скрећемо Вам пажњу да је терен до нас безводан, те се према томе снабдијте са потребном количином воде за пут по могућности.

Извјештавамо Вас да смо издали наређење нашим јединицама да се повежу са дјеловима Ваше дивизије који су прешли на лијеву обалу р. Зете.

Ми сматрамо да је ово најбржи и најлакши правац да се што прије повежете са нама. Но, уколико би Ви одредили други правац за повезивање са нама, обавијестите нас о томе са тачним назначењем дана и часа поласка, као и бројног стања људства и стоке.

Уз наш борбени поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Народно-ослободилачке војске
и партизанских одреда за
Црну Гору и Боку
Блажо Јовановић

БР. 33

**ПРОГЛАС ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 19 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОВОДОМ ЧЕТНИЧКОГ
ПОЗИВА ПАРТИЗАНИМА ДА СЕ ВРАТЕ КУЋАМА**

ОДГОВОР ИЗДАЈНИЦИМА

„Родио си с' да крст браниш,
а сад си му ти злотвор;
потурице, Омер-пашо,
фишек ти је одговор.”

Издајник Бајо Станишић, крвник и целат свога народа, највјернији пас чувар италијанских крвопија у Црној Гори, одрод који је пљунуо на славну историју и свијетле традиције црногорског народа, који је покушао свим средствима да народ увуче у злочин и издају, са беспримјерном дрскошћу обратио се с некаквим позивом партизанима. Овај изрод каже да је он, по упутствима свога газде, коловође издајника — Драже Михаиловића, предузео мобилизацију народа. Партизанима пак савјетује да иду кућама и пређу мирно преко свега. Један је непријатељ, каже, капитулирао. Али чији непријатељ и пред ким је капитулирао, то, наравно, не каже. Но, свакоме је јасно да је италијански фашизам, тај савезник и покровитељ Бајове

крвничке банде, пао под ударцима Црвене армије и армија наших Савезника, под безбројним ударцима и крвавим губицима што му их је задала наша јуначка Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије. Пао је Мусолинијев фашизам као што ће се ускоро срушити и звјерски хитлеризам, и поред вруће помоћи што им је пружише и пружају Дража Михаиловић, Бајо Станишић и њима слични издајници. Пропаде им главни савезник и сад они ево, ништа мање него мобилишу, позивају народ у војску. Зашто и против кога? Јасно је данас народу, иако они то не говоре. Мобилисала је и раније ова срамна дружина Црногорце да их одводи у Босну и тамо су видјели за чији рачун и против кога¹. А данас? Видио је народ својим очима како су банде Баја Станишића и Сима Мијушковића заједно с њемачким фашистичким разбојницима нападе народне борце за слободу у близини Никшића. Познали смо те добро, издајнике. Није народ заборавио злочине, пеку га ране и црвени јуначки образ од срамоте у коју си покушао да га увучеш. Народ ти данас поручује: „Ако и не знам увијек кад је чорба слана, одиста знам кад ме опече.“ А нас, партизане овај одвратни љешинар шаље да идемо кућама, да пођемо домовима које нам је он заједно с фашистичким окупаторима попалио, да се вратимо породицама, очевима и мајкама, браћи и сестрама, пошто их је све постријељао и послао у окупаторске концентрационе логоре. Ово безочно потсмјевање може доћи само од окорјелог злочинца који је изгубио свако људско обљежје. Изроде, усуђујеш се да шаљеш кући оне борце без мане и страха који сачуваше у рукама неокаљан барјак славе и јунаштва црногорског, борце легендарне Народно-ослободилачке војске у тренутку њихових тријумфалних побједа, савезника побједоносних армија великих Савезника: Совјетског Савеза, Енглеске и Америке, у тренутку кад цео свијет с дивљењем говори о њиховој неустрашивој борби противу фашистичке разбојничке банде, чији је достојан члан издајник Станишић са својом одвратном дружином. И данас ова шака изрода која се на живот и смрт борила против бораца за слободу, против заједничке савезничке ствари, има образа да помиње Савезнике. Помиње и краља и редовну војску онај који је поздравио фашистичког гувернера Црне Горе у Острогу октобра 1942 овим ријечима: „Ову нашу највећу светињу посјећивале су и крунисане главе. Будите увјерени да ниједну од крунисаних глава није наш народ дочекивао са дубљим и већим поштовањем него што вас дочекује.“ Преживио је наш народ и ове — увреде, али му је данас све

¹ Односи се на Четврту непријатељску офанзиву кад је Дража Михаиловић мобилисао све црногорске и босанске четнике, и по наређењу Италијана запосјео лијеву обалу Неретве у циљу напада партизанских снага које су наступале од Босне према Црној Гори.

јасно. Презрео је ове проклете изроде. Он данас са огромним одушевљењем дочекује наше борце за слободу и бескрајно се радује нашим великим побједама о којима са дивљењем читав свијет говори.

На крају још ово:

Главни штаб НОВ и ПОЈ за Црну Гору и Боку позвао је све Црногорце под побједоносни барјак Народно-ослободилачке војске, све Црногорце изузев изрода типа Баја Станишића и њему сличних, који су ратни злочинци и који ће неминовно доћи пред народни и међународни суд. То им гарантују постсјећни савезнички уговори, то им гарантује наша Народно-ослободилачка војска и увријеђени црногорски народ коме поручујемо: тријебите ову губу, убијајте ове изроде као псе, будите праведни и немилосердни.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

19 септембра 1943 г.

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
»

БР. 34

ДИРЕКТИВНО ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОЛИТИЧКИМ
КОМЕСАРИМА ДИВИЗИЈА, БРИГАДА И БАТАЉОНА
ЗА ПОЈАЧАНИ ПОЛИТИЧКИ РАД МЕЂУ БОРЦИМА И ЗА
ПРАВИЛАН ОДНОС ПРЕМА НАРОДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Број 19
20 септембра 1943 год.

ПОЛИТИЧКИМ КОМЕСАРИМА
ДИВИЗИЈА, БРИГАДА И БАТАЉОНА

Драги другови,

Капитулација Италије и напредовање Црвене армије на Источном бојишту, изазвало је крупне политичке промјене у свим поробљеним земљама, па и код нас у Југославији. Народи су постали активнији у борбу против окупатора и врши се општа оријентација у четничким редовима ка Народно-ослободилачкој војсци. Самим тим фактом нама се намећу крупни политички и војнички задаци, који изискују много вјештине, тактике

у односу према народу и његовој имовини, јер ако би у овој прекретној ситуацији, када масе напуштају четничке редове и када се врши општа навала народних маса у борбу против окупатора, починили и најмање грешке, то би нам се скупо осветило и имало би тешких посљедица како за наш садашњи положај, тако и за нашу будућност.

Према томе ситуација нам намеће следеће:

1. — Интензиван политички рад у војсци и народу, објашњавајући нашу политичку линију у најширем смислу, избјегавајући при том свака шематизирања која би кочила конкретизацију и плодноност нашега рада. Наш сваки борац мора бити у првом реду свијестан крупних одговорности и дужности, које је дужан да рјешава као борац Народно-ослободилачке војске. Само онај борац, који је свијестан свих задатака које од њега тражи Партија и народ, способан је да у свом војничком и политичком практичном раду конкретизује линију Народно-ослободилачке борбе. Војска састављена од таквих бораца у стању је да рјешава задатке које намеће конкретна унутарња и међународна ситуација. Зато ће политички комесари развити политички рад у својим јединицама, да би наши борци могли да своје знање и увјерење преносе на народ.

Политички радници дужни су, у сваком мјесту гдје се наше јединице и најмање задржавају, организовати конференције у тону и начину најприступачнијем за народ.

2. — Наша војска може одговорити одређеним задацима само у том случају, ако прошири своје редове. Зато мобилизација нових бораца поставља се као најважнији задатак пред све наше војничке и политичке руководиоце. Мобилизација људства условљена је претходном политичком мобилизацијом цјелокупног народа; јер само из тако мобилисаног народа, могу се регрутовати нови народни борци.

Наши политички радници морају себи поставити у задатак, да ни једног човјека, способног за оружје, не препусте непријатељу. Треба мобилисати све снаге у борбу за људство, јер ко ту битку добије тај постаје одлучујући чинилац у нашој земљи.

3. Општа мобилизација, коју ће поједине команде или штабови вршити на одређеним територијама, сигурно је да ће за собом вући у редове наше војске извјестан број бораца, који су према нама непријатељски расположени. Вјероватно је и то, да ће и наши непријатељи слати у редове наше војске људе са одређеним злочиначким задацима (убијање руководилаца итд.). Стога је потребно да у вези са овим могућностима наши руководиоци развију велику будност код свих наших бораца. Свака успаваност може нам се скупо осветити. Ми не смијемо дозволити да у нашим редовима остане и дана притајени непријатељ Нгродно-ослободилачке борбе. Наши војници будни су само у

том случају, ако су и политички свијесни, јер будност према непријатељу је дио политичке свијести, те у вези са овим развити широки политички рад.

4. Ми нећемо имати успјеха у нашем политичком и војничком раду ако се не будемо правилно односили према имовини грађана. Узалуд су сва политичка објашњавања без обзира на којој висини она била и од кога долазила, ако се ми не будемо правилно односили према народној имовини.

Имовина сваког сељака мора бити поштована и чувана од наших бораца. Сваки сељак или грађанин мора видјети у нашој војсци не само борце против окупатора, него и заштитнике његове имовине и личне слободе. Зато снабдијевање наше војске мора се вршити преко НОО у мјестима гдје они постоје или директно преко сељака, гдје НОО не постоје.

Уобичајено је код наших политичких комесара да не воде довољно рачуна о начину снабдијевања војске и да у довољној мјери не контролишу интенданте појединих јединица, те тако долази до крупних грешака.

Отада ће политички комесари строго водити рачуна, како се снабдијева војска и на који начин и од кога. Између интенданата и политкомесара мора постојати пуна сарадња, јер ће се само у том случају вршити правилно снабдијевање наше војске и учвршћивање се фронт и позадина — војска и народ.

Ово је једно од најосјетљивијих питања и оно ће сваки даном постајати све осјетљивије, уколико наша војска буде нарастала, зато и треба исхрани војске посветити нарочиту пажњу, а поред тога увести и строгу штедњу. Свака нерационална употреба прикупљених намирница од сељака, злочин је, јер више пута сељаци су свједоци разног разбацивања намирница (меса, кожа итд.), и то има посљедица на наш однос према народу и за само прикупљање прилога за нашу војску.

5. Лична слобода и неповредивост стана морају бити очувани и брањени од наше војске. Свако хапшење без претходно прикупљених података и претресање станова компромитује нашу борбу и слаби везу између наше војске и народа, а тим самим погоршава и наш политички положај. Због тога ни један сељак или грађанин не смије бити лишен слободе или му се вршити претрес станова без неких претходно прикупљених података који говоре о његовој кривици.

Наши борци не смију залазити по кућама, тражити храну итд., јер свако залажење по кућама, разна мољакања, слаби дисциплину наше војске и њен углед у народу. Том питању посветити нарочиту пажњу и борце упозорити на ту чињеницу.

6. Нико не смије бити стријељан без одлуке Војног суда. Свако стријељање мора бити оглашено са писменом пресудом.

Пресуда мора бити сачињена конкретизовано и у потребној форми.

7. Конфискацију имовине вршити само од познатих народних непријатеља. Конфискација је за нас политичка мјера и она у себи као таква не смије бити изазвана економским положајем одређеног лица. Она као политичка мјера мора да постигне и политички ефекат у народу, јер само ако њу народ одобрава, она има свога смисла и постиже жељени резултат.

Насупрот конфискацији стоји реквизиција као потребна економска мјера за снабдијевање наше војске и она се врши од људи који су у могућности да један дио од својих намирница уступе нашој војсци. За сваку реквизицију издати прописне г.ризнице, а за конфискације доноси се увијек писмена одлука, која се такође јавно оглашава.

8. Политички комесари бригада преко комесара дивизија подносиће ми писмене извјештаје сваки 15 дана о:

а) политичком стању у бригадама;

б) политичком раду у народу (колико је одржано конференција и колико је било присутних, колико је основано НОО итд.).

ц) како се и на који начин исхрађује војска и како је одјевена.

9. Све публикације које излазе у четама, батаљонима и бригадама, дужни су комесари бригада преко комесара дивизије да ми доставе по један примјерак.

Ово писмо прорадити на састанцима штабова бригада и батаљонским конференцијама.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакпћ

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ ЗА ЛИКВИДИРАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ У ЈУЖНОЈ
ХЕРЦЕГОВИНИ И ЈЕДНОМ ДИЈЕЛУ ЦРНЕ ГОРЕ И ЗА
ИЗВРШЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
Пов. бр. 20
20 септембра 1943 год.**

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Посљедњим наређењем Врховног штаба IV Пролетерска и II Далматинска бригада су упућене са нама у правцу Санџак—Колашин—Беране. Послије доласка у Санџак II Далматинска бригада биће упућена у састав своје дивизије, а IV Пролетерска остаће под нашом непосредном командом.

Наша је основна идеја ликвидирати Бијело Поље и Беране са II Пролетерском дивизијом, а Колашин са IV Пролетерском бригадом, када би IV упутили, према ситуацији, или у правцу Пипера и Бјелопавлића или за Куче и Братоножиће и даље према Катунској Нахији, бар два Ловћенска батаљона. Ово ћемо одлучити на терену Црне Горе.

У вези општих директива Врховног штаба, ви ћете поступити овако:

1. Са V Црногорском бригадом и X Херцеговачком ликвидираћете све четничке банде у јужној Херцеговини и дијелу Црне Горе у срезovima: Никшићком, Подгоричком, Даниловградском и Шавничком. Према тим бандама примјењујте најстрожије мјере. Не разбијати их већ уништавати. Организоваћете чете и батаљоне, који ће имати задатак потјера и хватања четничких бандита у циљу њиховог уништења.

2. Извршићете мобилизацију новогa људства у општинама и срезovima куда пролазите, на тај начин што ћете се трудити да мјештански одреди остану са што бољим људством и да не ликвидирате ни један одред. То значи, ви ћете углавном попуну бригада вршити на тај начин, што ћете мобилисати ново људство, а дјелимично извлачити људство из одреда. Ни један крај не смије остати без одреда, јер је то најбоља могућност мобилизације, попуне бригада и стварања нових јединица.

3. Пета и Десета бригада морају уско сарађивати на територији западне Црне Горе и јужне Херцеговине. Ми од данас нећемо одржавати никакву непосредну везу са X бригадом, већ ћете ви организовати ваш Штаб и преузети командовање над

својим јединицама (изузимајући привремено IV пролетерску бригаду, која ће бити под нашом командом).

4. Активизираћете све партизанске одреде, како оне који се налазе под непосредном вашом командом, тако и оне који се налазе даље од вас. Тим одредима ћете указивати војничку и политичку помоћ. Ти одреди морају бити активизирани по сваку цијену, јер ћемо једино тим путем створити од њих војску, којом ћемо моћи попуњавати бригаде.

5. Расподјелу људства и оружја између ваших бригада вршити тако да бригаде добију равномјерне попуне и да равномјерно буду наоружане. Сувишак оружја од одреда, нарочито тешка оруђа, узети за бригаде (примјер заплијењено оружје од Италијана код Ловћенског одреда и муниција код Никшићког одреда).

6. Нарочиту пажњу ћете посветити организовању обавјештајне службе вашим јединицама.

7. За пратећу чету Штаба корпуса упутићете по 15 старијих бораца из V Црногорске и X Херцеговачке бригаде, као и по два курира од сваке бригаде при курирском воду овога штаба.

8. Упутићете за овај штаб са потребном пратњом, (што у исто вријеме може бити попуна за IV бригаду) другове: Рудолфа Приморца, Радомира Бабића, Раша Радовића, и поручника Солдатовића (начелник штаба II дивизије).

9. Извјештаје ћете слати на правцу Шаховићи—Мојковац. Извјештај о бројном стању и наоружању слати редовно петнаестодневно.

10. У јединицама завести највећу дисциплину, јер ће прилив новог људства умногоме ослабити како стројеву тако и борбену дисциплину.

11. Поднијети извјештај о свим досадашњим операцијама.

12. Два батаљона који су намијењени вашој бригади одмах узмите у састав бригаде и приликом извођења акција, у почетку нека дејствују са једним од старијих батаљона из бригаде.

13. Извуците из градова неког радиотелеграфисту, да би добили радиостаницу. Исти треба доћи к нама, да се упозна са радио станицом, коју ће однијети код вас, ради успостављања везе. Покушајте купити за злато од Италијана радио станицу са батеријама, ако вам је Италијани по уговору о капитулацији не буду дали бесплатно.

14. Јавите X Херцеговачкој бригади да нас преко вас редовно обавјештава о ситуацији у Херцеговини ради наше оријентације и ради слања извјештаја Врховном штабу.

15. Развите будност у вашим јединицама, да се не би десило да се какви бандити не увуку у ваше јединице.

16. Пошаљите карактеристике за другове које треба унаприједити у официрске и подофицирске чинове.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 36

**ПОЗИВ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ НОП
ОДРЕДА ДА ПРОДУЖЕ СА СВОЈИМ БОРБЕНИМ ТРАДИЦИ-
ЈАМА**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
20 септембра 1943 године
Бр. 22**

ШТАБУ ЛОВЋЕНСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Обраћамо се борцима, командирима и политичким комесарима одреда из чијих су редова регрутовани најбољи борци пролетерских бригада. Обраћамо вам се, јер смо сазнали да сте поново оживјели Ловћенски одред, одред чије су име његови борци проијели широм наше домовине. Ми никад нијесмо сумњали у то, да ћете ви наставити са традицијом оних који се данас боре у пролетерским бригадама и оних десетина који су пали као хероји у борби противу мрског окупатора и његових слугу. Вама мора бити част да је из ваших редова поникао народни херој Ђуро Петровић¹ и мноштво њему сличних, који нијесу жалили своје животе, борећи се и гинући за ствар Народно-ослободилачке војске, за ствар свога народа.

Батаљони формирани из Ловћенског одреда, који се налазе у I и IV пролетерској бригади постали су славни примјери: храбрости, издржљивости и дисциплине. Ви ћете, ми се надамо, наставити путеве Ловћенског одреда и батаљона који се данас херојски боре у пролетерским бригадама.

Ни издаје четничких банди, ни издаје Крста Поповића и компаније, ми се надамо, нијесу пољуљале ваш борбени морал,

¹ Ђуро Петровић. народни херој, погинуо на Купресу 15 августа 1942 год. као пушкомитраљезац.

јер за вама стоје велике традиције вашег народа. Ви се морате угледати не на оне који издадоше наш народ, већ на Никца од Ровина², Кења Јанковића³ и њима сличне, који су и нама путоказ својом храброшћу и одлучношћу у овој светој и немилосрдној борби.

Борци и старјешине тога одреда не смију мировати док им пред носем хара и тлачи звјерски окупатор њихову земљу. Куће, имање и све друго треба данас ставити по страни, јер се дан слободе приближава, а Ловћенци не смију тај дан дочекати прекрштених руку и с пушком о клину.

Ваши батаљони у пролетерским бригадама су проријеђени и вијест о поновном формирању Ловћенског одреда примљена је са највећом радошћу код бораца тих батаљона. Борци тих батаљона и њихове старјешине чекају да се њихови редови попуне борцима Ловћенског одреда. Да нови борци надомјесте оне, који падоше у најсветијој борби у разним покрајинама наше домовине за слободу и срећу свога народа.

Ваши другови у пролетерским бригадама не само да су задахнути великим духом једнаке љубави, љубави према свим народима Југославије, већ тај дух проносе широм земље, заједно са осталим борцима наших славних бригада. Њима је свеједно, борили се у Словеначкој, Босни, Хрватској или Србији, јер знају да се свугдје боре и за слободу свога народа.

Они су себи поставили као један од највећих задатака, спријечити нову 1918 и извојевати свом народу, као и осталим народима, право на самоопредјељење, право да народ сам уреди ствари код себе и односе са осталим народима Југославије.

Ви сте чули да је чак и Черчил у свом посљедњем говору говорио о херојству црногорских горштака. Ми оно што о нама мисле наши Савезници и наша Русија, морамо потврдити дјелом. Ми сами морамо извојевати право на слободно одлучивање нашега народа, ми му морамо сами извојевати слободу, јер он друкчије не може бити слободан.

Издајничке банде су биле успјеле привремено бацити црногорски народ, па и вас у један став пасивне послушности и неокупације онима који су окупирали и опљачкали нашу земљу. Ви данас морате удвојеним снагама тући непријатеља из дана

¹ Никац Томановић, из Катунске Нахије, живио у 17 вијеку. Прослављени народни јунак из борбе црногорског народа са Турцима.

* Кења Јанковић, из Ријечке Нахије, живио у 18 вијеку. Познати јунак из борбе црногорског народа са Турцима.

у дан, не дати му мира и не дати му да приступи у Еаше гудуре. Ви то можете и морате, јер ћете једино тако одужити дуг према свом народу и онима који положише кости у темељу слободе мира и независности.

Крај рата се приближава. Савезници су на вратима Балкана. Моћна Црвена армија се приближава. Нема више чекања, јер данас се више не може поставити, не могу из тих или ових разлога, већ се мора учинити све, да и ми допринесемо да тај дан — дан побједе дође што прије.

Ви сте већ направили неке успјехе. То треба да буде почетак. Оружје које ћете отети од окупатора мора наоружати тако ваш одред да га ништа не може сломити. Ви ваше редове морате попуњавати најбољим борцима тога краја. Ваш одред треба одмах послати дио свога људства за поуну батаљона пролетерских бригада.

Дисциплина, храброст и одлучност морају бити уздигнуте до највећег степена у вашем одреду.

Туците немилосрдно њемачке окупаторске војнике и издајнике нашега народа — четничке банде. Четничке ба*Јде не смију код вас наћи ни једног човјека, јер су то оне исте банде које су палиле и жариле по вашим крајевима 1918 до 1923 године — банде које би хтјеле повратак на старо — банде које би хтјеле поново утријети име Црногораца. Ми напротив то име морамо и морамо подићи високо, подићи га на ону висину на којој је било 13 јула, када смо сви ко један човјек тукли италијанског окупатора и уништавали његове ратне машине.

Ми њемачком окупатору морамо створити такву ситуацију у Југославији да он што више кости остави у нашој земљи, јер ће тим прије напустити и нашу земљу и поробљену Европу. Нека нам зато служи као примјер велика Црвена армија, која сваки дан ослобађа на стотине руских села и градова, уништавајући на хиљаде њемачких паса.

Наши Савезници су данас моћнији него икада, наша Совјетска Русија још моћнија, а наша славна Народно-ослободилачка војска и партизански одреди постали су толико јаки, да данас држимо читаве покрајине у својим рукама. Већина обале нашега Јадрана налази се у нашим рукама.

Ми смо се приближили вама, а неке јединице нашег Корпуса већ дејствују у Црној Гори, проносећи славу наших бригада и дивизија, проносећи славу Народно ослободилачке војске Југославије. Зар може бити човјека под пушком који може мировати док бригада у којима се налазе његова браћа лију своју крв и ту на терену Црне Горе туку из дана у дан мрског њемачког окупатора. Зар може бити човјека под пушком а да

стоји мирно док његова руска браћа гоне Хитлера онако као што су некада њихови дједови гонили Наполеона.

Ми вас поздрављамо са нашим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Пс. пошаљите нам опширан извјештај преко Штаба V бригаде о ситуацији код вас, као и о акцијама које сте извели те о вашим намјерама.

БР. 37

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВИ
ОД 20 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ НОП
ОДРЕДА ЗА ПОДНОШЕЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СИТУАЦИЈИ НА
ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 21
20 септембра 1943 год.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Штаб Корпуса је прешао Дрину и креће се у правцу Санцака.

У вези опште ситуације и ситуације код вас, друг Обрад Цицмил или друг Јанко Тадић доћи ће у овај Штаб 23 ов. мј. у Бобово. Са собом ће донијети извјештај о: ситуацији у Одреду, ситуацију у срезу Шавничком, јачини непријатељских гарнизона у Жабљаку и Шавнику, операцшама које је Одред извео од последњег извјештаја. Ове податке брижљиво прикупити, јер су неопходни овоме штабу.

Даљи правац на коме ће Одред одржавати везу са нама добиће друг који дође до нас.

Нове директиве за рад Одред ће добити усмено у овом Штабу преко друга Цицмила или Тадића.

Све курире који буду ишли за нас упућујте за нама на правцу Бобова.

Шаљемо вам 8 коња за народно-ослободилачки одбор Пишче и Жупу Пива.

Одмах ухватите везу са Штабом III дивизије преко V црногорске бригаде, која се налази негдје око Никшића.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СПОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 38

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
21 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБОВИМА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕ-
ТЕРСКЕ И ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ ЗА ПОКРЕТ ПРЕМА
ЦРНОЈ ГОРИ И ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ЕНЕРГИЧНО ЧИШЋЕЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ СА ТЕРИ-
ТОРИЈЕ САНЦАКА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. бр. 24
21. септембра 1943 године
у 14 часова

ШТАБУ

Данас смо добили из Црне Горе следеће податке о стању
код наших јединица и код непријатеља:

1. Наши су заузели Улцињ, Петровац (на мору), Тројницу,
Лепетане и Врмац (јака непријатељска утврђења у Боки Котор-
ској)¹.

2. У Боки је устанак.

3. Наши разоружали два непотпуна талијанска пука и за-
плијенили доста ратног материјала.

4. Дивизија „Тауринензе“ пришла је нашој војсци послје
борбе са Њемцима у Даниловграду².

5. По цијелој Црној Гори ничу партизански батаљони и
одреди.

¹ Тројницу, Врмац и Лепетане ослободио је један батаљон којег су
у данна капитулације Италије формирали политички радници у позадини.
Командант је био Стево Јовановић. Батаљон је одмах расформиран чим
су Њемци заузели Боку, а људство је отишло у црногорске бригаде.

² Види док. бр. 45, 48 и 94.

У вези оваквих података одлучили смо да што прије стигнемо у област Никшића, за прихват поменуте талијанске дивизије, организацију наших нових јединица, ширу мобилизацију и евентуални напад на градове, као и разоружања заосталих талијанских јединица.

Ради поступка по предњем НАРЕЂУЈЕМО:

1. IV пролетерска бригада, са овим Штабом кренуће на правац Црне Горе и то правцем: Мештровца—Ограђенице—Тепци—Жабљак и даље према Никшићу. Покрет ће бити из области Мештровца на дан 22 ов. мј. ујутро, те ће ова бригада бити у области Доњег Мештровца (школа) како јој је то наређено засебним наређењем.

Директиве за рад ове бригаде даваће непосредно овај Штаб.

2. II далматинска бригада:

а) кренуће из области Мештровца на правац Бобова, гдје ће се бригада један дан одморити и за вријеме овог одмора бригада ће имати специјалан задатак којег ће усмено предати Штабу бригаде помоћник начелника овог Штаба.

Послије одмора и извршеног специјалног задатка, бригада ће се пребацити на правац своје дивизије и на том правцу ће извршити неколико задатака запречавања комуникације Пљевље—Жабљак.

б) По завршеним задацима наведеним под а) бригада ће ући у састав своје дивизије и даље радити по њеним наређењима.

3. II пролетерска дивизија:

У рејону Санцака и Лима, према подацима које има дивизија и које је податке доставила овоме Штабу под Пов. бр. 70 од 18 септембра тек. године. Штаб дивизије ће предузети са свима јединицама своје дивизије генерално чишћење четничких банди, ометање њихове мобилизације и уопште разбијање сваког њиховог утицаја.

Са нама одржавати везу непосредно, и то на правцу Никшића, а за доцније ће Штаб дивизије добити нови правац веза.

4. Код наших јединица које се остављају у Санцаку и Лиму упућује се из овога штаба помоћник начелника друг п. пуковник Бранко Обрадовић, који ће у прво вријеме бити при Штабу II далматинске бригаде за њено извршење задатака под 2.) а) а по пристизању ове бригаде у састав своје дивизије друг Обрадовић ће бити при Штабу II пролетерске дивизије, те ће исти овоме Штабу слати редовне извјештаје по подацима и са извјештајима Штаба II пролетерске дивизије.

5. Пошто IV пролетерска бригада одлази у крајеве у који су исцрпљени у већој количини месом, то ће интендатура II далматинске бригаде од стоке коју сада има издвојити за своју бригаду количину меса потребну бригади за два дана, а сав остатак стоке предати интендантури IV пролетерске бригаде. Овој пре-

даји присуствоваће интендант овога Штаба и предају стокe извршити вечерас у селу Мештровцу (код школе), гдје ће Друга далматинска бригада такође пристићи у току данашњег дана.

6. Са другом Обрадовићем поћи ће у Штаб II пролетерске дивизије другови: Др. Дулић³, Велисав, Раде Јанићијевић, сви артиљерци одређени за дивизију, и музика.

7. Хируршка екипа остаје у саставу IV пролетерске бригаде

8. Овај Штаб ће кренути данас са II далматинском бригадом у 18 часова до школе у с. Мештровцу и Штаб ће бити смјештен у школи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА. НАРОДУ!

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 39

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА
ШТАБА ЗА ВРШЕЊЕ МОБИЛИЗАЦИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ
САНЦАКА**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 31
23 септембра 1943 год.
у 20.30 часова**

ПОМОЋНИКУ НАЧЕЛНИКА ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА¹

Ми смо стигли на Жабљак. Њемци су евакуисали банску кућу и Шавник. Имају нешто снага на Гвозду и на Ћеранића Гори.

Упутили смо курире за Никшић у циљу добијања обавјештења да би у случају да не можемо напасти Никшић кренули за Колашин.

Ми смо обавијештени да је мост на Тари порушен.

Ви се не задржавајте ту око Левер Таре и Бобова већ хитно крените у састав II дивизије. Вјероватно је да ће Њемци напустити и Пљевља, кад су напустили овај срез и порушили мост на Тари. Пратите ситуацију да би упали у Пљевља и извршили тамо мобилизацију. Трудите се да мобилизација буде потпуна.

⁵ Др Војислав Дулић, тада референт санитета Другог ударног корпуса, умро 1953 год. као генерал ЈНА.

¹ Бранко Обрадовић, који се моментално налазио са јединицама Друге пролетерске дивизије.

У случају да уђемо у Колашин ми ћемо вам упутити курире
но ви ако чујете да смо ушли у Колашин одмах пошаљите ку-
рире ка нама.

Ако очистите Санџак онда успостављајте телефонску везу
да бисмо омогућили брзо командовање.

Ако ослободите Санџак развијте најширу кампању у циљу
мобилизације.

Санџачку бригаду² пустите у бојеве јер ће се једино тако
и војнички и политички учврстити.

Немојте чекати материјал од Енглеца јер исти неће доћи.

Одржавајте стално везу са нама.

Данас смо добили радиограм у коме нас обавјештавају да је
код Врховног штаба стигла совјетска делегација. Ово можете
објавити народу.

Других новости нема. Ви нам одговорите о ситуацији у Сан-
џаку преко ових курира.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 40

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ
ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ОДЛАГАЊЕ НАПАДА НА НКШИЋ И ЗА ПОД-
НОШЕЊЕ ДЕТАЉНОГ ИЗВЈЕШТАЈА О СТАЊУ НЕПРИЈА-
ТЕЉСКИХ ГАРНИЗОНА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ 1 ОРЕ, БОКЕ
И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. број 29
23 септембра 1943 године

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Са IV пролетерском бригадом смо стигли на Жабљак у вези
са ситуацијом у Црној Гори и Боки.

Овдје ћемо се задржати до 25 у 4 часа, када ћемо кренути
у правцу Буковице и даље или у правцу Никшића, или у правцу
Колашина, према потреби. Нама је друг Блажо Јовановић писао
да они имају намјеру напасти Никшић и очистити тај крај од

² Однос се на Трећу санџачку ударну бригаду која се после Пете
офанзиве попунила са новим борцима.

Њемапа. Ми смо му на то одговорили, да не напада Никшић до нашег доласка и доласка ваше Пете бригаде, јер ми сматрамо да на Никшић можемо ићи само онда, ако је успех сигуран, јер би нас сваки неуспјех скупо коштао.

Треба добро процјенити ситуацију и тек у том случају приступити ликвидацији истог са IV и V бригадом и мјештанским јединицама. За нас је данас важније попунити јединице, развити једну широку мобилизациону пропаганду, него узимати градове уз велике жртве.

Ви ћете заједно са другом Блажом процијенити добро ситуацију узимајући у обзир састав наших јединица и наше перспективе, а најбоље је да заједнички доносимо одлуке, јер смо се ми због тога хитно упутили на овај правац, иако смо мислили са II далматинском и IV пролетерском бригадом поћи на други правац.

Ми мислимо да у случају да нема услова да ми сада узмемо Никшић, да одмах кренемо према Колашину, јер је наше присуство у Васојевићима неопходно потребно. Пребацити IV бригаду у околину Никшића, ако нема услова да се узме Никшић, ми нећемо из разлога:

1. Што би тамо нагомилили и сувише снага и ту војску довели у тежак положај по питању исхране.

2. Што је за нас скоро исто тако важан правац Колашин—Васојевићи.

3. Што ви са тим снагама можете рјешавати ситуацију на територији срезова: Никшићког, Даниловградског и Подгоричког, тим прије, што су Њемци напустили Жабљак и мање постаје на територији, а вјероватно је да су напустили и Шавник, то тим прије, што су порушили мост на Тари, те не мисле више комуницирати овим правцем. Што имате залеђе читав срез Шавнички.

Ви ћете нам одмах одговорити да ли ми можемо заједнички узети Никшић, јер ако то не можемо ми ћемо поћи за Колашин. Курире ћете упутити одмах и они ће нас срести у Буковици.

До формирања Главног штаба, односно попуњавања, ви ћете преузети команду свих јединица око Никшића, с тим што ћете се по свим питањима савјетовати са другом Блажом Јовановићем. Послије попуње Главног штаба команду над свим партизанским одредима преузеће Главни штаб. За сада нека осталим партизанским јединицама командују другови из Главног штаба који су остали у Црној Гори.

Ви развијте јаку обавјештајну службу, како у односу на никшићки гарнизон, тако и у односу на даниловградски гарнизон, јер постоји вјероватноћа да ће у овој ситуацији Њемци напустити и Никшић. Но без обзира на то, ви одмах упутите један батаљон V бригаде и један мјештански батаљон на комуника-

цију Никшић—Даниловград (негдје око Стубице) са задатком пресијецања те комуникације и уништавања њемачке колоне, која би покушала напустити Никшић.

Договорите се са другом Блажом Јовановићем и одмах упутите курире Ловћенском одреду, да хитно пребаци 200 до 300 бораца за попуну IV пролетерске бригаде, јер ће та бригада добити велике задатке. То људство нека се пребаци у срез Никшићки, а ако ми пођемо за Колашин, ви би га хитно пребацили > правцу Колашина. Нама уопште нијесу за сада потребни војни и политички кадрови, зато људство које упућујете у IV бригаду, треба бити само борци.

У случају да ми не кренемо за Никшић са тим људством упутите извјестан дио италијанског аутоматског оруђа са муницијом, неколико лака и два тешка бадача, јер је вјероватно да ми у Колашину до тога нећемо доћи.

Обавијестите нас шта је са дивизијом „Тауринензе“, о којој нам је Блажо писао да је прешла на нашу страну¹.

Пошаљите нам тачне податке о јачини непријатељског гарнизона у Никшићу, расположење тог гарнизона, јачки њемачких снага на Гвозду и Крнову, као и о јачини њемачких гарнизона у срезовима Никшићком и Даниловградском.

Јавите нам колико бораца броји ваша бригада и да ли сте је наоружали од оружја које је узето од Италијана.

Ви морате одржавати сталну везу са Боком, те у случају потребе упутите тамо један ваш или један херцеговачки батаљон у циљу призвата људства из Боке Которске, оружја и њемачких заробљеника. Њима јавите да се не смије десити да се пусти и један њемачки заробљеник, без обзира како су се предали. Ако у Боки има и сувише људства, онда хитно извуците у договору са другом Блажом Јовановићем, извјестан број људства за попуну наших јединица.

Ви морате дознати ситуацију код њемачких гарнизона у читавој Црној Гори и Боки, да би ми према томе могли доносити конкретне одлуке.

Извијестите нас исто тако о ситуацији у јужној Херцеговини, као и уопште у Херцеговини, уколико Херцеговачка бригада има обавјештења о сјеверној Херцеговини.

Ви морате бити врло иницијативни и не смијете дозволити да док се ви тучете са Њемцима, четници овладају извјесним крајевима.

Ви знате посљедњу директиву коју смо ми добили од Врховног штаба, јер је исту друг командант дивизије читао у овом Штабу, те се према њој управљајте.

¹ О дивизији „Таипепзе“ и њеном прилажењу на нашу страну и формирању бригаде види док. број 45, 48, и 94.

Још једном вам напомињемо да дисциплина у јединицама мора бити на највећој висини, јер то захтијева данашња ситуација.

У случају да ми кренемо за Колашин, на основу вашег извјештаја, ми ћемо вам упутити курире.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 41

ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О МОБИЛИЗАЦИЈИ У БАЊАНИМА И ФОРМИРАЊУ ОПШТИНСКОГ НО ОДБОРА

ШТАБ
Ш Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ
Пов. бр. 7
23 септембра 1943
у 8 часова
Положај

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Положај

1. — Примили смо ваше писмо од 21 о. мј.

2. — Јуче је овдје одржан збор Бањана, али обзиром на пријетње и засједу четничких банди, посјета није била велика. Из Доњих Бањана није могао доћи нико. Претходним разговором са Костом Радовићем привољели смо га да дође на збор. Он је јавно дао изјаву да ће помагати нашу војску и да неће сарађивати са четничким вођама. Но ваљда из страха он се опортунистички односи према онима који су одбјегли у шуме и како он каже намјера му је да утиче на људе да се не пролива крв. Он је до јуче одржавао сталну везу са др. Пејовићем¹ и другима, а био је и јуче позват код њих на неко важно договарање. али обзиром да је био овдје он није тамо пошао, него је послао једног сељака с тим да се обавијести о њиховим намјерама.

На јучерашњем скупу формиран је привремени општински НО одбор који ће одмах преко сеоских одбора приступити мо-

¹ Др Пејовић, емигрирао по ослобођењу Београда 1944 године.

биллизацији ове општине. Иако су се присутни на збору изјаснили за улазак у наше јединице, вјероватно је да ће у овоме бити и даље потешкоћа и колебљивости која је изразита код Бањана. Ово тим прије што су сусједне општине (Граховска—Рудино—Трепачка) четнички настројене, а Косто који има приличан утицај у своме крају, и поред јучерање изјаве није одлучан, тим прије што је његов однос према Крсту Поповићу, са којим он сада нема везе из техничких разлога, нејасан. Углавном, овдје се сада врши код сељака превирање и потребно би било присуство наших јединица. Због брзих развоја догађаја то присуство услијед наших малих снага не може овдје бити дуже.

3. — Из вашег писма види се да четници врше мобилизацију и концентрацију својих снага. По нашем мишљењу за разбијање те концентрације ми морамо држати прикупљено што више наших снага. Упућивање мањих дијелова на поједине правце не би постигло жељених резултата.

Снаге V бригаде које се код нас налазе услијед бројног стања не могу се подвајати, јер не би могле да заврше задатке. Ми ћемо извршити помјерање на просторију општине Трепачке, а онда ћемо се са вама договорити о томе на којем правцу је најцјелисходније извршити напад са снагама којима сада располажемо. У ту сврху потписати са другом Радомиром² доћи ће у току сутрашњег дана у тај штаб.

4.) II и IV батаљон треба одмах укључити у састав своје V бригаде, с тим да у оквиру ове бригаде извршују задатке. Ради тога треба их оријентисати на правцу покрета ове бригаде

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, пуковник
Радован³

² Радомир Бабић
³ Радован Вукановић

ПИСМО НАРОДИОГ ХЕРОЈА ИВАНА МИЛУТИНОВИЋА
ЧЛАНА ВРХОВНОГ ШТАБА НОВ И ПОЈ ОД 23 СЕПТЕМБРА
1943 ГОД. ДРУГУ БЛАЖУ ЈОВАНОВИЋУ О ПОТРЕБИ ПО-
ПУНЕ ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE НОУ БРИГАДЕ И
ПРИПРЕМАМА ЗА ФОРМИРАЊЕ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСKE
БРИГАДЕ

Друже Блажо¹,

IV пролетерска — црногорска бригада, заједно са Штабом корпуса стигла је у Жабљак, и као што видиш из писма Штаба корпуса, она ће се даље кретати. У вези са њеним доласком потребито је, да се изврши што хитнија попуна ње и V црногорске и да се убрзано ради на формирању III црногорске бригаде². У ту сврху ПК треба да пошаље писмо свим окружним и среским комитетима, да је један од њихових важних задатака мобилизација људства за нашу војску. Добро би било да издате упутства свим окружним и среским комитетима у погледу задржавања, остављања партијаца на терену, тако, да се не деси да терени остану без партијаца. Код тога руководите се, да само другове који су досадашњим радом дали гаранцију да ће радити, задржите на терену, а све остало пошаљите у војску. У првом гласу ја сам ти јавио да ће требати узети неколико другова за политодјеле IV и V црногорске, а онда ће требати и за III црногорску бригаду, па приликом распореда поведите о томе рачуна.

С обзиром на могућност проширавања рада ПК³, требаће попуна и ПК Партије и ПК СКОЈ-а бар са по два друга, али већином млађих, па и у том погледу дајте предлог.

Ми смо предложили, ја, Пеко⁴ и Митар⁵, Ђока Миравевића за замјеника команданта Главног штаба за Црну Гору и Боку, а Мила Јовићевића за помоћника комесара Главног штаба за Црну Гору и Боку и само чекамо одговор. Но поред њих требаће именовати једнога замјеника политичког комесара, јер ти нећеш моћи обављати тај посао. с обзиром на велики посао који ћеш имати у ПК-у.

С обзиром на сва ова питања добро би било да дођеш, да се споразумијемо, а ако не би IV црногорска силазила око Никшића,

¹ Блажо Јовановић

² Мислило се на Шесту црногорску бригаду.

³ Покрајински комитет КПЈ за Црну Гору и Боку

⁴ Пеко Дапчевић

⁵ Митар Бакић

а ти ћеш то знати када одговори Радован" и ти на писмо друга Пека.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

23 септембра 1943 год.

Милутин⁷

Пс. Сад добисмо радиограм од Врховног штаба да су нам упућени неколико Руса, који су дошли односно послани код нас. Исти су се спустили падобранима код Врховног штаба. Ово држите у ташости до њиховог доласка.

Писма за Темпа⁸ и ЦК Албаније шаљи хитно⁹. Да ли је што стизало од оних ствари из Албаније¹⁰.

БР. 43

ИЗВЈЕШТАЈ БРАНКА ОБРАДОВИЋА ОД 23 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О НЕПОСРЕДНИМ ЗАДАЦИМА ЈЕДИНИЦА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ САНЦАКА

**ПОМОЋНИК НАЧЕЛНИКА ШТАБА
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
23-IX-1943**

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Подносим извјештај у сљедећем:

1. — Са II далм. бригадом стигао сам 21 о. мј. у 9,00 ч. у с. Бобово, гдје се бригада смјестила за извршење специјалног задатка¹.

2. — У Пљевљима и Жабљаку није било никаквих окупаторских снага, те су дијелови II прол. дивизије предузели притисак на овај град и чишћење од четничких банди. У Пљевљима је била само милиција.

• Радован Вукановић

⁷ Иван Милутиновић

⁸ Светозар Вукмановић

⁸ Писмо је требало послати у вези сарадње с њима, односно с њиховим војним јединицама у сјеверној Албанији које су биле у формирању.

¹⁰ Радило се о неким стварима технике (радиоапарати, писаће машине и др.)

¹ Заузимање Пљеваља

3. — Због тога, што нисмо добили никакве податке за специјални задатак, одлучио сам са штабом бригаде: да упутимо пола бригаде (два батаљона) у област с. Глибаћи за рушење комуникације. Батаљони су данас у 10,00 ч. кренули на овај задатак.

4. — Како нисмо још добили податке за специјални задатак, а у вези наређења II прол. дивизије, које је наређење примила II далм. бригада, одлучили смо: да се са цијелом бригадом пребацимо у област Пљеваља, а овдје ћемо оставити један батаљон још само сјутра за извршење задатка.

5. — Намјеравам дати сугестију Штабу II прол. дивизије: да овладамо краковима комуникација: Пљевља—Чајниче и Пљевља—Рудо и да у духу идеје Штаба II прол. дивизије наслонимо све снаге према долини Лима.

6. — Ваше директиве у вези овако створене ситуације у центру Санџака — јавите нам.

7. — Извјесне четничке бандите у области Бобова ратни суд при штабу II далм. бригаде казнио је правилном и законском пресудом.

8. — Рад и морал јединица II далм. бригаде врло добар до сада.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Помоћник начелника
п.пуковник
Бр. Обрадовић

Прилог: писмо II прол. дивизије

Друже Пеко², Митре³ и Милутине⁴!

Желим Вам успјех и поздрављам Вас из ослобођеног Санџака и Пљеваља.

Ваш Бранко

² Пеко Дапчевић

³ Митар Бакић

⁴ Иван Милутиновић

БР. 28

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА О РАСПОРЕДУ НАШИХ ЈЕДИНИЦА И
СНАЗИ НЕПРИЈАТЕЉА НА ТЕРИТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО - ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
24 септембра 1943 год.

ШТАБУ II. УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

Драги другови,

Потврђујемо пријем вашег писма од 23 ов. мј. упућеног
Штабу III ударне дивизије¹. Послије разматрања стања код нас,
а у вези вашег писма, гдје је био присутан и друг Јово Капа,
одговарамо следеће:

Ми сматрамо да је потребно пребацивање IV пролетерске
бригаде у правцу Никшића и то што прије, па да се заједничким
снагама нападне Никшић. Поред бораца V бригаде ми овдје
имамо два батаљона у јачини од 180—200 бораца. Ова два ба-
таљона су добро наоружана. Располажу са тешким и лаким ба-
чачима. Осим тога можемо рачунати и на батаљон Бањско-
Вучедолски у јачини од 80—100 бораца, који је вјероватно ушао
као попуна V бригаде, мада ми о томе још немамо обавештење.
Њемачке снаге у Никшићу ни у ком случају не прелазе 1.000
војника рачунајући ту и комору, а вјероватно да их има и мање.
Њихов број није одређен, јер сваким даном иду према Подго-
рици и тај одлив не допуњава се више од правца Пљевља—Шав-
ник. Морал код њемачке војске је на врло ниском ступњу и то
су претежно Чеси и Пољаци, који се много плаше да ће их пар-
тизани поубијати не знајући да су Пољаци и Чеси. Уздомир и
улаз у Никшић од правца Горње Поље (Дукло) држе наше је-
динице. На Требјеси и Студеначким Главицама до сада нема
непријатељских дјелова. Према извјештају друга Јанка Та-
дића, јединице његовог батаљона заузеле су Шавник и Крново.
Од Гвозда до Никшића нема никаквих снага њемачких нити
четничких. Њихова војска налази се у граду и то: у парку, на
простору између Требјесе и пиваре и нешто снага имају на

Види док. број 40.

Бедему (Стари град). Артиљерија им се налази у парку и на игралишту у јачини око 10 оруђа, али им је на отвореном земљишту, чак и немаскирана. Бункера уопште нема, јер су их Талијани приликом повлачења порушили, а они нијесу правили нове. Вјероватно да би могли Никшић освојити и са снагама V бригаде и нашим снагама, али у том случају би можда имали више губитака и ишло би се са већим ризиком, а овако и са снагама IV пролетерске бригаде освајање Никшића не претставља никакву тешкоћу.

Да је V бригада приспјела овдје, док су били на овом терену I батаљон зетског одреда и III батаљон Никшићког одреда, сувишно би било присуство и IV пролетерске бригаде. Међутим, како V бригада још није стигла, јер је још у Бањанима, а ми смо морали упутити ова два батаљона у Бјелопавлиће—Пипери због онамо створене ситуације, потребно је да IV бригада узме учешћа у освајању Никшића. Њеним скретањем од главног правца неће изгубити много у времену, јер она може да се доста брзо, после освајања Никшића, пребаци према Колашину.

По нашем мишљењу V бригада се задржала више него што је требало и поред тога што смо Штабу III дивизије послали врло исцрпне податке и предложили му да се убрзаним маршем пребаци за Никшић.

I. Зетски и III никшићки батаљон послали смо у Бјелопавлиће—Пипери да разоружају дјелове дивизије „Тауринензе“, који су остали на лијевој обали р. Зете, када је главнина ове дивизије отступила у правцу Чева. Ове Талијанске снаге у јачини од 1500—2000 војника сада се налазе на простору Гостиље—Радовче. Штаб Зетског одреда ступио је са њима у разговоре и они су у почетку обећавали да ће приступити нашој борби, а доцније су због веза са четницима одустали, иако то није дефинитивно. Како Штаб Зетског одреда има на оном терену гдје се налазе Италијани свега једну чету бораца, то су ова два батаљона упућени, да би могли у случају да се ови Италијани не одлуче за заједничку борбу, исте разоружати. Ова два батаљона имају за задатак поред овога и да разбију четничке банде Баја Станишића и Јакова Јововића, које појачане са четницима из Подгорице броје око 400 војника. Присуство ових батаљона имаће и мобилизациони карактер. Прије одласка ова два батаљона на простор Бјелопавлићи—Пипери, ми смо рачунали да ћемо извршити напад на Никшић, јер смо, поред наших снага рачунали и на снаге дивизије „Тауринензе“. Међутим, дивизија „Тауринензе“ није пошла у правцу гдје смо јој ми предложили, већ се упутила у правцу Црквица и тако смо ми одустали од овога напада до доласка V бригаде, јер смо сматрали да, ако би имали веће жртве или не успјели у нападу.

да би то политички негативно дјеловало, а и у погледу саме мобилизације нових бораца.

Дивизија „Тауриненза“ пошла је у правцу Црквица прије него што је добила наше писмо из разлога што је, према њиховом излагању у писму које вам шаљемо, сматрала да јој се немогуће одржати на простору Чево—Чекање због несташице воде и хране за стоку, као и из стратегијских разлога. Наша чета која је пошла да их прихвати и помогне им у пребацивању до Горњег Поља, није успјела да их убиједи да је боље да пођу од нас у одређеном правцу. Чак су они то и одбили. Због овога је дошло до неспоразума између команданта дивизије и друга Николе Поповића. Ова чета је онда напала једну њихову колону и разоружала је. Том приликом је заплијенила више натоварених мазги са храном и муницијом и око 300 пушака. Пушке је у споразуму са друговима у Катунској Нахији раздјелила међу сељацима, а овамо је дотерала око 50 мазги. На мазгама је дотјерала око 1.000 кгр. сира, око 500 кгр. шећера нешто муниције итд. Ова чета је са собом довела око 40 Талијана који су били коњоводци и данас смо их послали у правцу мјеста гдје се налази дивизија „Тауриненза“ са писмом које вам прилажемо. У вези са писмом које нам је послао командант дивизије, другови Андро Мугоша и Никола Поповић пошли су поново да разговарају са командантом дивизије и у исто вријеме кажу да је командант дивизије одлучан да се бори противу Њемаца. Постоји вјероватноћа, иако то није најсигурније, да ће дјелови дивизије у вези са нашим писмом и са разговором другова Андра и Николе одлучити да дођу у Горње Поље. Истина, они врло лако мијењају одлуке, па се и то може догодити да то и овом приликом учине. Ми смо издали потребна наређења Ловћенском одреду да, уколико не пристану да се придруже или не предаду оружје, да их ови нападну и разоружају. То су они и досада чинили нападима на мање групе ове дивизије.

Ми смо и прије овога вашег писма дали директиве да се људство тј. борци из Боке, а нарочито из Орјена, као и борци из Зете и Љешкопоља, пребацују у срез Никшићки, како би се што прије попуниле бригаде. То је и другу Андру усмено наглашено кад је пошао прије неки дан на територију Ловћенског одреда. Очекујемо прве групе ових бораца да ће ових дана стићи овамо.

23. ов. мј. батаљон Вујадина Поповића² са дјеловима бата-

² Пробојем НОВЈ на Сутјесци 1943 год. Четврти батаљон Пете црногорске ударне бригаде успио је да стигне до пруге Вишеград-Сарајево до мјеста Подграб, које су Њемци контролисали. Пошто је изгубио везу са Штабом бригаде вратио се за Црну Гору, под командом Николе Живковића, који је био в. д. команданта, пошто је командант батаљона Вујадин Поповић на Сутјесци рањен.

Крајем августа 1943 год. батаљон је реорганизован, јер је у његов састав ушао и један број нових бораца са терена срезова Подгоричког и

љона Новака Кнежевића³ напали су четнике у Озринићима. Том приликом четници су имали 4 мртва и 7 тешко рањених. На нашој страни није било ни мртвих ни рањених. Овом приликом су четници Сима Мијушковића разбијени и обухватила их је паника послје кратке борбе.

Најновији извјештај о стању на подручју Ловћенског одреда достављамо у прилогу, са допуном да су наше партизанске јединице разбиле црничке и цетињске четнике. Цетињски четници су се повратили у Цетиње. У овој борби, која је трајала 5—6 дана, четници су имали преко 20 мртвих и рањених.

Одмах послје капитулације Италије, партизани у Зети су разрушили пругу Подгорица—Плавница и разоружали неке Италијане у Плавници.

У Голији постоји теренска партизанска чета у јачини од 50 бораца. У Кучима постоје 2 мање партизанске чете и то једна у Горњим Кучима, у Орахову. Из Горње Мораче долазили су делегати код нас и извјестили нас да су вољни да приступе борби, тражећи да им помогнемо у организовању и да им дамо оружје. Ми смо послали једно писмо поштем Горњоморачанима и упутили их на друга Душана Влаховића⁴ да им помогне у организовању партизанске чете или батаљона према броју бораца. Обећали смо им дати оружје уколико се организују. У Ровцима је вођена нека борба, изгледа са четницима Лашића⁵ који су хтјели да се пребаце једним дјелом у Бјелопавлиће.

У Бјелопавлићима насилна мобилизација Бајова" и Јакова" није успјела. Чак и Павковићи су одбили да иду са свога терена.

Стање њемачких снага у осталим градовима Црне Горе тешко је утврдити јер је то промјенљиво, пошто често праве покрете од једног мјеста до другог. Зна се само то да иду стално према Боки.

У Васојевићима изгледа да је италијанска дивизија приступила четницима.

Даниловградског, под командом Вујадина Поповића. Батаљон је био под непосредном командом Главног штаба за Црну Гору и Боку до доласка Пете црногорске ударне бригаде, када је опет ушао у њен састав као њен Четврти батаљон.

¹ Батаљон Новака Кнежевића формиран је од бораца који су се нашли на тергњу Никшићког среза послје Пете офанзиве, као и од позадинских радника са терена. Батаљон је од свог формирања био у саставу Никшићког НОП одреда све до формирања Шесте црногорске НОУ бригаде 14 новембра 1943 год. када је ушао у њен састав као Други батаљон.

⁴ Душан Влаховић, убијен из засједе од одметника-четника 1945 год. на дужности помоћника Министра пољопривреде Црне Горе.

⁵ Ђорђе Лашић

⁶ Бајо Станишић

⁷ Јаков Јововић

Расположење народа је углавном за нас, али се већим дијелом народ тешко мобилише и налази се у неком ишчекивању.

Ми смо вам изнијели наше мишљење, као и најновије податке са којима располажемо, па ви одлучите и о томе нас извијестите.

Сада је овдје стигао друг пуковник Радован Вукановић. Рече нам да су дјелови V бригаде водили борбу са четницима из Грахова и Рудина. Наши су заузели Вилусе и заплијенили магацин са доста муниције. Четници су имали 3 мртва и 2 заробљена. Наши нијесу имали губитака.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб,
Блажо Јовановић

БР. 45

ПОЗИВ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И БОКЕ
ОД 24 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ
ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“ ДА ОСТАНЕ ПРИ РАНИЈЕ
ДАТОЈ ОДЛУЦИ ЗА ПРИЛАЗ НАРОДНООСЛОБОДИЛАЧКОЈ
БОРБИ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Бр. службено
24 септембра 1943 год.

КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“
Положај

Прије неки дан послали смо Вам писмо у којему смо поздравили Вашу одлуку о приласку Народно-ослободилачкој борби и на Ваша питања дали одговоре као и правац да се пребаците код нас на слободну територију.

Догодило се да Ви пођете према Црквицама и Рисну, што нам је необјашњиво. Мада нам читава ствар није позната, сматрамо да је Ваша одлука погрешна и штетна, како за Вас саме, тако и за италијански народ и уопште за борбу против њемачких освајача.

Уколико сте се дефинитивно одлучили за борбу противу њемачких освајача, нужна је сарадња са Народно-ослободилачком војском и партизанским одредима Југославије, јер Ви усамљено не можете водити борбу и хтјели Ви или не хтјели без сарадње са нама доводите у питање Вашу војску, која ће на тај начин постати робље њемачких фашиста. Пробијање к мору без на-

шних јединица води директно до потпуне пропасти или падања у ропство њемачким освајачима. Погрешно је Ваше становиште да ћете се пробијањем до мора повезати са савезничким армијама Енглеске и Америке, јер то може потрајати и мјесец дана, а не како Ви предвиђате 5 или 6 дана. Треbate знати једно, да су велики Савезници Совјетски Савез, Енглеска и Америка признали једино нашу Народно-ослободилачку војску и партизанске одреде Југославије као своје савезнике, а не четнике или њима сличне, што је сасвим и разумљиво, јер су четници извршили издају према своме народу служећи Мусолинију, а данас ту издају продужују служећи Хитлеру. Ово наглашавамо, да сте Ви у заблуди, уколико имате какав контакт са четницима и да се сваки контакт са њима сматра као и контакт са њемачким освајачима. То исто важи и за банду око Крста Поповића. Не изгубите са ума да наша Народно-ослободилачка војска сматра сваки контакт са нашим домаћим издајцима исто као и контакт са њемачким окупатором.

Вашу одлуку о приступању Народно-ослободилачкој војсци синоћ је објавила радиостаница „Слободна Југославија“, као и радиостаница Лондон. При овој одлуци Ви сте дужни остати, јер би свака Ваша друга одлука значила обману наших великих Савезника, као и наше Народно-ослободилачке војске, значи непоковање споразуму о безусловној капитулацији коју су потписали влада г. Бадолџа и велики Савезници, значи издају према италијанском народу, који данас води херојску борбу противу њемачких фашиста у Италији за своју слободу, као и издају према Савезницима. Поћи другим путем, а не путем заједничке борбе са Народно-ослободилачком војском противу заједничког непријатеља и Вашег и нашег народа или не изручити оружје Народно-ослободилачкој војсци, исто је што и помагати њемачког фашистичког окупатора и за то ће се сносити тешка одговорност пред Савезницима, а и пред италијанским народом, који се са садашњом борбом коју води солидарисао и на дјелу са великом и побједоносном антифашистичком борбом.

Без обзира како су се развијале ствари са Вашом дивизијом, ми категорички од Вас тражимо једно од двоје: или да се прикључите Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима Југославије ради борбе противу заједничког непријатеља, или да предате оружје нашој Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима. У случају одлуке за прво докићемо заједнички план о борби, а у случају одлуке за друго ми смо спремни да Вашу војску пребацимо, уз сигурно обезбјеђење и човјечно старање, преко наше слободне територије, која се простире од границе Црне Горе до Трста, гдје би се Ваша војска нашла у својој домовини и прикључила италијанској војсци и италијанском народу који води борбу противу њемачких фашиста или пошла својим кућама.

У противном, ми ћемо водити борбу са Вама као са непријатељима, јер то налаже наша дужност према своме народу и обавезе према нашим великим Савезницима.

На крају ми Вам пријатељски препоручујемо, да останете при одлуци о прикључењу нашој Народно-ослободилачкој војсци и партизанским одредима, јер поред тога што ћете извршити свети дуг према Вашој домовини и Вашем народу, као и обавезу према великим Савезницима, Ви ћете спасити Вашу војску од свих искушења и страдања, као и од очите пропасти.

Ви сте дужни повести рачуна и о расположењу Ваших војника, који мрзе њемачке фашисте као своје унесрећитеље заједно са Мусолинијевом бандом и који дубоко осјећају патње и страдања свога народа које он подноси од Хитлерове крваве тираније.

У вези са изложеним ми очекујемо са правом да ћете Ви остати при одлуци прикључења и борбене сарадње противу заједничког непријатеља и Вашег и нашега народа, па је потребно да се хитно пребаците у срез Никшићки (Горње Поље), јер је то слободна територија, како смо Вам то назначили и у нашем прошлом писму.

Са нашим борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Главни штаб
Блажо Јовановић

БР. 46

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ДА ИЗВРШИ ПОКРЕТ У ПРАВЦУ ГОРЊЕГ ЛИПОВА

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА

Пов. Број 40
25 септ. 1943 г.
у 15 часова

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Добили смо извјештај од II пролетерске дивизије у коме нам јављају да су заузели Пљевља. Заплијењено је: 9 т. митраљеза, 20 п. митраљеза, више од 1.000 мина за бацач, 30.000 метака. 3 камиона, 2 луксузна аута и другог ратног материјала. Град је заузет без жртава. У бригаду је одмах ступило 200 муслимана после је заузећа града.

II пролетерска дивизија ће предузети чишћење Лимске долине.

Ваша бригада ће сјутра, 26 о. мј. извршити покрет у правцу Г. Липова. Послије доласка у Липово бригада ће поставити потребна обезбјеђења, јер изгледа да се извјесне четничке банде налазе по Сињајевини. Напомињемо вам да је пролаз преко Вратла за Липово кроз један тјеснац, те ћете зато очистити Јабланов Врх (катуне испод врха), да вас не би ко изненадио са те стране, и омео ваш покрет.

Одмах по доласку у Липово предузети ћете потребне мјере у циљу прикупљања података о јачини четничких банди на просторији Колашин—Матешево.

Покрет ћете извршити сјутра, 26 о. мј. у 3,00 часа.

Овај штаб ће кренути у 4,00 часа.

Послије доласка у Липово штаб ће се смјестити у кући Саве Лазаревића—Батаре.

Ако код вас стигну какви позадинци одмах их упутите у овај штаб.

У случају сукоба са неким четничким бандама будите дрски и безобзирни.

Борбени знаци за 26/27 СЛОГА—САБЉА

27/28 ПИШТОЉ—ПОЛТАВА*

28/29 ПЉЕВЉА—ПРАВДА »

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 47

ИЗВЈЕШТАЈ КОМАНДАНТА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОМ СТАЊУ
У ХЕРЦЕГОВИНИ И СРЕЗУ НИКШИЋКОМ И О НАРЕДНИМ
ЗАДАЦИМА ДИВИЗИЈЕ

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛ.
Бр. службено
25 септембра 1943 г.
у 1.30 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ

Положај

1. — Вечерас сам стигао у Главни штаб и пошто одлазе
курири до вас, пишем вам овај извјештај. Извјештај којег сам
упутио преко Херцеговачке бригаде ка Трнову вјероватно ни-

јесте примили, пошто сте са оне просторије раније пошли него су до вас стигли курири. Са овим извјештајем послати су и подаци за војне руководиоце X бригаде.

2. — Када смо са V бригадом избили у област Гацка, повезали смо се са X херцеговачком бригадом, која се налазила на просторији Автовац—Гацко—Југовићи. Ову просторију бригада је заузела без великих борби, јер је окупатор био евакуисао Гацко. Усташко село Грачаница давало је доста јак отпор али је био савладан и село је потпуно спаљено.

3. — Са Штабом X бригаде одржали смо састанак и упознали се са ситуацијом у Херцеговини. Стање у Херцеговини било је сљедеће:

а) У Невесињском срезу четници су вршили мобилизацију. Са око 300 мобилисаних из овога среза кренули су у правцу Гацка да нападну X бригаду, али су били дочекани од једног батаљона X бригаде на просторији с. Југовићи—с. Домрке и потпуно разбијени. Милорад Поповић¹, који је био са овом групом у пратњи своје штапске чете имао је 5 мртвих и 4 рањена. Са овог правца четници нијесу више покушавали испаде према X бригади.

б) На просторији с. Казанци и околних села све до Автовца, поп Перишић² био је извршио мобилизацију.

в) У Билећком срезу четници су такође вршили мобилизацију, а ту су имали и од раније једну јачу групу око т. зв. „ћоравог“ батаљона. Њемци су били напустили Билећу.

Ради овакве ситуације, у сагласности са Штабом X бригаде, одлучили смо да разбијемо четничку групу попа Перишића и билећке четнике и заузмемо Билећу ради што успјешније мобилизације у овом срезу. У току 15, 16, и 17 ов. мј. водили смо борбе са четницима на просторији Казанци—Плана—Билећа. Пошто су четници у току 15 ов. мј. били разбијени и принуђени на повлачење, затражили су хитно помоћ од Њемаца из Дубровника, пошто је у Требињу била само једна чета Њемаца. Њемци су са једним камионом војника, у току 16 о. м., пружили помоћ четницима, али је овај камион њемачких војника, као и један мотоцикл који га је пратио, био нападнут код Фазлагиха Куле и том приликом убијено је 12 Њемаца, заробљен 1 и заплијењен аутомобил и мотоцикл након чега су и уништени. Послије овога јединице X и V бригаде продужиле су гоњење у правцу Плана и Билеће. V бригада вршила је покрет црногорском границом, али није наишла у свом покрету ка Билећи на отпор. Херцеговачка бригада, која је вршила покрет херце-

¹ Милорад Поповић, официр бивше југословенске војске, комадант четничке бригаде. Погинуо 19-15 године.

² Радојица Перишић, идејни организатор четника на сектору Пиве, Дуге, Голије — погинуо почетком 1945 год. код Бања Луке.

гсвачком просторијом, сломила је покушај четника да задрже наше надирање ка Плани и Билећи. У овом гоњењу до Билеће четници су имали 34 мртва и рањена. Наши губици 2 мртва и 2 рањена. Пошто су 17. о. м. четници побјегли у саму варош Билећа, и осјетили се угрожени, тражили су од Њемаца нова појачања. Њемци су им пружили помоћ са 3 тенка, 3 противколеска топа и око 30 до 40 камиона војске и другог материјала. По доласку у Билећу, Њемци су преузели одбрану овог мјеста. Четничке вође са мањим групама остале су у вароши, док су се извјесни дијелови разбјежали на разне стране. Један дио принудно мобилисаних сељака разишао се кућама док је један дио прилазио X бригади. Ми смо одустали од напада на град из разлога што би то било скопчано са губицима.

Послије овога ми смо оријентисали X бригаду ка Стоцу и ЈБуџињу у сврху мобилизације, разбијања четничких банди, прикупљања Мостарског батаљона итд. Са ове просторије бригада ће скренути ка Невесињу или ка југу према ситуацији. У црногорску бригаду упутили смо у правцу Велимље (Бањани).

4. — Приликом доласка на просторију Бањана—Велимље, мјештанска партизанска јединица била је заузела Велимље од четника који су у овом мјесту били организовали класт. У Велимљу сазван је племенски збор на коме је био познат и Косто Радовић. Збор је доста слабо посјећен из разлога што су четници спречавали из удаљенијих села долазак на овај збор. Са Костом је претходно био вођен разговор и одлучно је да на збор и он дође. Он је том приликом дао једну изјаву доста нејасну, али којом је углавном позвао Бањане да помажу нашу војску. Иако, он је врло дволичан човјек и у контакту је са Крстом Поповићем иако са њим моментално нема везе из техничких разлога. На збору је изабран привремени општински НОО и сада се ради на мобилизацији али је још нејасно какав ће бити одзив, јер Бањани за сваку ствар, па и за ову, врше братственичка савјетовања, ради чега код њих иде све споро и неизвјесно.

5. — У току јучерашњег дана један батаљон V бригаде напао је четничке банде у Вилусима, разбио их и заплијенио магацин муниције којега су четници наслиједили од Италијана. Ови четници спремали су се за напад на Велимље, односно на каше снаге. Они су, скупина Граховљана, Рудићана и Трепчањана. Одржавају везу са херцеговачким четницима. У јучерашњем сукобу имали су 3 мртва и 2 заробљена. Наши нијесу имали губитака.

6. — Важни правци за операције наших јединица и онемогућавање четницима да врше мобилизацију, те најповољније могућности за нашу мобилизацију, по мом мишљењу, су следећи:

а) Грахово—Бока Которска. На овом правцу треба разбити четнике Грахова и Кривошија и повезати се са Боком, гдје се у овом моменту одвија народни устанак. Неприсутство наших снага у непосредној близини могли би користити четници. Катунска Нахија (федералистичке масе) у најскорије вријеме биће добра база за мобилизацију. Из Боке Которске треба извући што више људства.

б) Никшић—Бјелопавлићи—Пипери—Кучи. Онемогућити утицај Баја Станишића и Јововића, потпуно их разбити и принудити да напусте ову просторију и извршити мобилизацију.

в) Морача—Васојевићи. Разбити четнике у Васојевићима и онемогућити њихов утицај на друге крајеве. Извршити мобилизацију у Васојевићима.

На свим овим правцима не треба ићи са малим снагама него рационално користити расположиве снаге и са што већим снагама у поједином правцу поћи, јер би се само тако могло ријешити и питање повољне мобилизације и вршење војничких задатака успјешно. Сваки војнички неуспјех у садашњој ситуацији био би нам од штете. Цјепкање снага не користи.

7. — Другови из Главног штаба мишљења су да треба напасти Никшић. Они сматрају да, обзиром на морално стање непријатеља и ту околност да не држе спољну одбрану града, било би могуће лако заузети Никшић.

Моје је мишљење да, обзиром што непријатељ има у граду око 1.000 војника и артиљерију, доста је ризикантно нападати ово мјесто, јер природно је да би непријатељ пружио отпор без обзира на морално стање и да би напад био скопчан са губицима, а исход напада је неизвјестан. Незаузимање града негативно би се одразило на околину. Усто ми немамо артиљерију.

Према информацијама непријатељ је спреман за покрет и било би можда успјешније напасти га у покрету на комуникацији.

Другови из Главног штаба су вам можда детаљније изнијели ствар по питању заузећа Никшића, тако да ћете моћи процијенити ситуацију и донијети одлуку. Природно је да би заузеће позитивно дјеловало на околину нарочито у питању мобилизације.

8. — У току данашњег дана послаћу наређење V бригади да се пребаци преко Трепча, гдје се налази четничка група Рака Лалића, коју узгредно ликвидирати, у правцу Никшића, ради повезивања са II и IV батаљоном који ће ући у састав ове бригаде, као и повезивања са Никшићким одредом. Даље операције усмјерићемо према ситуацији, односно према вашим сугестијама, обзиром на предње излагање. Уколико одлучите напад на Никшић, хитно обавијестите да бисмо јединице могли поставити благовремено на полазне положаје.

9- — Овдје је стигао друг Јово Капа, али се још нијесам еидио са њим. Друг Радомир,³ који је одређен за замјеника комаданта II дивизије, налази се у Велимљу и поручићемо му да дође, односно да се упути на нову дужност.

III — Предузећемо потребно да падобранце овамо допратимо. У ту сврху издаћемо наређење X херцеговачкој бригади.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант, пуковник
Рад. Вукановић

БР. 48

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 25 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О РАЗОРУЖАЊУ ДИЈЕЛОВА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
III К О. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Бр. службено
25 септембра 1943 године

*

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Јединице Зетског одреда, које оперишу на територији Бјелопавлића, успјеле су да разоружају дијелове италијанске дивизије „Тауринензе“. То су углавном неборачки дијелови исте дивизије, санитет и комора који су били повезани са четничким бандитима у намјери да избјегну контакт с нама и да се повежу са главнином своје дивизије. На тај начин, код нас се налази око пет стотина италијанских војника, око три стотине мазги, приличан број пушака, већа количина санитетског материјала, једна радио станица и извјесна количина остале ратне спреме. Могућност за мобилизацију ових људи врло је мала. Ми ћемо их за сада задржати код нас док се не заврше преговори са командом њихове дивизије, па уколико дивизија пређе на нашу страну, утолико ћемо их истој прикључити. Уколико одлучи супротно ми ћемо настојати да војнички интервенишемо у циљу разоружања свих осталих дијелова дивизије. Санитетски материјал оставићемо код овдашње болнице, коју мислимо организовати на овом терену, да би наше бригаде и одреде направили покретнијима и да би рањеницима и болесницима пружили веће могућности за лијечење. Радио станица остаће код нас или код Главног штаба док не набавимо неког радиотелеграфисту, који

⁵ Радомир Бабић

ће је моћи употреби. Пошто је за нас овај број заплијењених коња врло велики, то смо одлучили да сто двадесет упутимо II дивизији и IV црногорској бригади, а уколико им сви не би били потребни, да вишак додијеле народно-ослободилачким одборима на територији Жабљака и евентуално Санцака. Ради 10га потребно је да II дивизија и IV пролетерска бригада прихвате коње из Буковице докле ће их довести један вод Никшићког одреда. По истим друговима упућујемо за Вас нешто сира и шећера.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Јован Капичић

Командант-пуковник
Рад. Вукановић

БР. 49

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 26 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ЦРНОГОРСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОЈ ГРАНИЦИ И СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИЋА

**ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
26 септембра 1943 год.**

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Примили смо ваша писма од 20, 23 и 24 ов. мј¹.

Ми смо вам послали до сада два извјештаја и то један из Херцеговине преко Херцеговачке бригаде на правац Калино-БИК—Трново и један, углавном поновљени из Милочана на правцу Шавник—Буковица. Од другова који су данас овдје стигли сазнајемо да ни један од ових извјештаја још није до вас стигао. То је ради тога што сте ви били у покрету. Курири ће сигурно поћи за вама но претпостављајући да могу закаснити понављамо вам у кратко ранији извјештај.

У току 12 и 13 о. м. пребацили смо се са V бригадом из области Фоче у област Гацко. Успут смо имали сукоб јужно од Брода у с. Приједражје, са једном четничком групом у јачини од 30 бораца. Ову групу разбиле су чете V бригаде. Убијен је један а заробљено четири четника. Из овог и околних села прикупљено је око 30 пушака, 1 митраљез, и око 300 метака.

¹ Редакција није успјела да пронађе ова писма.

У Тјетништу одржали смо комеморацију са постројеном бригадом друговима палим у кланцу Сутјеске на дан 13 јуна о. г. Почасна чета извршила је сахрану кости покојног Саве Ковачевића. У непосредној близини мјеста гдје је погинуо Сава препознат је и љеш Душана Бојовића² који је такође сахрањен. Сељаци из Врбнице били су како Саву тако и остале љешеве около мало пригрнули земљом.

У Сухи пронађено је 4 пушкомитраљеза, 1 митраљез и један лаки бацач на мјесту гдје их је оставио командант Бошко Јанковић.

По доласку у област Гацка ухватили смо везу са Х бригадом која је држала Автовац и Гацко и одржали састанак са Штабом ове бригаде и упознали се са ситуацијом у Херцеговини уколико је била њима позната. Ситуација је у главном била сљедећа:

а) Четници су вршили мобилизацију у Херцеговини и постојали су у јачим формацијама, односно као формиране јединице у срезovima Невесињском и Билећком као и дијелом у Гацачком (Казанци — поп Перишић).

б) Окупатор је био напустио Невесиње и Билећу и ове вароши држали су четници.

в) Италијани су у јужној Херцеговини и Дубровнику били разоружани од Њемаца.

г) Четници Билећког среза, по па Перишића и невестињски припремали су напад на Х бригаду у правцу Гацка. У ову сврху вршили су концентрацију према Гацку. Невесињски четници (око 300) са којима је тада био командант Сјеверно-херцеговачког корпуса Милорад Поповић са својом штапском четом дошли су били до села Југовићи. Један батаљон Х бригаде напао је ноћу ове банде и потпуно их разбио након чега су побјегли у правцу Невесиња. Из пратње Милорада Поповића погинуло је 5 а рањено 4 четника, а број осталих мртвих и рањених био је око 20.

д) Четници Билећани држали су положај на Кобиљој Глави, наслањајући се на Фазлагиха Кулу која се држи непријатељски, али углавном дефанзивно. Четници по па Перишића заузели су били положаје према Автовцу и Равном.

Услијед овакве ситуације одлучили смо да разбијемо ове четничке групације на Херцеговачко-црногорској граници. У току 15ог, 16, 17 и 18 овог мјесеца, прешли смо у напад са обје бригаде без једног херцеговачког батаљона, који је остао у Гацку. V бригада наступала је углавном црногорском просторијом а Х бригада херцеговачком просторијом. У току 15 ог ов.

² Душан Бојовић, народни херој, погинуо на Сутјесци 13 јуна 1943 год. као руководицац обавјештајне службе Треће ударне дивизије.

мјесеца разбили смо четничку групу попа Перишића, а онда кренули у правцу југа. Билећки четници (ћорави батаљон) који су држали Кобиљу Главу затражили су помоћ од Њемаца из Дубровника. 16 ов. мјесеца један камион Њемаца, праћен једним моторциклом, дошао је преко Билећа и Кобиље Главе до Фазлагиха Куле (село Степен). Непријатељ је био нападнут од јединица Х (десете) бригаде. Убијено је 12 Њемаца, а један заробљен, уништен је камион и моторцикл. Остали Њемци који су били у камиону и са којима је био капетан Видачић из Требиња, командант Јужно-херцеговачког корпуса, спасили су се бјекством у Фазлагиха Кулу.

Послије овога продужен је напад ка Билећи и четници разбијени на свим положајима и принуђени на повлачење дијелом у Билећу, гдје су стигла нова појачања Њемаца, а дијелом се разбјежали на разне стране. Четници су имали тридесет четири мртва и рањена. Наши губици два мртва и два рањена. Послије овога ми смо се припремали за напад на Билећу, али су Њемци пружили нова појачања у људству и наоружању. Поред тога ушла су у Билећу и три тенка. Услијед такве ситуације и да би избјегли зеће губитке, ми смо одустали од напада на Билећу и усмјерили покрет Х бригаде ка Столцу а даље према потреби односно према ситуацији. Пету црногорску усмјерили смо према Бањанима.

Напред изложено је углавном оно што су обухватили наши ранији извјештаји.

Послије нашег доласка у Велимље (Бањани), које су прије овога од четника заузели мјештански партизани, задржали смо се неколико дана у сврху мобилизације. Овдје је одржан један племенски збор који је доста слабо посјећен, јер је долазак сељака спречаван од извјесних четничких група. Изабран је на збору општински Народно-ослободилачки одбор. Иако је расположење Бањана, углавном за нас, одзив за војску доста је слаб због држања сусједних општина, које су четнички расположене (Граховска, Рудинско-трепачка и дијелом Вучедолска).

23 о. мј. четничке банде код Грахова и Вилуса спремале су се за напад у правцу Велимља. Јединице V бригаде прешле су у напад противу четника, разбиле их и заузеле Вилусе. Убијено је три четника, а заробљена су два. Заплијењен је један магацин разне муниције, којега су четници наслиједили од Италијана.

У току наредних дана, наредили смо пребацивање Бригаде у правцу Никшића. Успут треба да ликвидира четничку групу у Трепчима.

Командант дивизије и политички комесар стигли су у Главни штаб и обавијестили се о ситуацији о којој вам је углавном Главни штаб писао.

Ставили смо под нашу команду односно под команду V бригае I батаљон Зетског одреда и I батаљон Никшићког одреда као II и IV батаљон V бригае. Људство ових батаљона углавном је раније људство V бригае са извјесним попунама.

У току данашњег дана једна чета Њемаца направила је испад из Никшића у правцу, односно до с. Глибавца, гдје је била дочекана од дијелова нашег II батаљона односно I батаљона Никшићког одреда. Њемци су се после краће борбе повукли у Никшић. Имали су два мртва. Заплијењено је 300 метка.

У Никшићу, према непровереним подацима, све мањи је број Њемаца. Извјесни тврде, да нема више од три стотине. Ми ово проверавамо, па ћемо према ситуацији одлучити. Ми нећемо инсистирати на заузимање по сваку цијену ако би то било скопчано са већим губицима. Но, ми ћемо Њемце нападати на комуникацији Никшић—Даниловград.

Уколико не буде изгледа за заузимање Никшића у овом моменту, ми ћемо V бригау усмјерити у правцу Бјелопавлића са задатком разбијања банди Баја Станишића, операција против окупаторских колона на комуникацији Никшић—Подгорица и мобилизација људства.

Око Никшића остаће Никшићки партизански бдред.

Јуче смо послали наређење X бригаи, да један или два своја батаљона поврати према Билећи ради онемогућавања четницима мобилизације и концентрације, јер је ово група четника чије постојање, у непосредној близини црногорске границе, негативно се одражава у сусједним општинама црногорским. Исто тако ставили смо задатак овој бригаи да упути један свој батаљон у правцу Борци ради специјалног задатка³ о којему сте нам ви јавили.

Зетски одред спровео је овамо око четири стотине Италијана (људство разних комора и болница), јер су се исти били повезали са четницима и имали намјеру да се предају Њемцима. Ово људство је из дивизије „Тауринензе“ чија је главнина била на Чеву и која се пребацила у Црквице, а са којом је у вези Ловћенски партизански одред. Главни штаб је писао писмо Команди ове Дивизије, да би се расвијетлило њено држање према нама.

Међу материјалом одузетим од Италијана налази се једна радио станица са батеријама, али нема радиотелеграфисте. Ова станица је код Главног штаба.

Друговима из IV Бригаде дали смо за IV Бригаду следеће: 8 тешких митраљеза са двадесет четири пуна реденика и 10 сандука муниције за митраљезе, 36 граната за тешки бацач, 60 гра-

³ Вршењем акције на правцу куда су ишли курири за Врховни штаб, који се тада налазио у Централној Босни, батаљон је имао задатак да им обезбиједи прелаз.

код Главног Штаба.

Друговима из IV Бригаде дали смо за IV Бригаду следеће: 8 тешких митраљеза, а двадесет четири пуна реденика и 10 сандука муниције за митраљезе, 36 граната за тешки бацач, 60 граната за мали бацач, 15 мазги. Јуче смо упутили преко Команде места Жабљак 120 мазги, с тим да их раздijелите јединицама Корпуса, која се тамо налазе.

Ми немамо погодно лице из V Бригаде, које би могло преузети дужност интенданта Дивизије. Ради тога, потребно је да Ви одредите интенданта из неке друге јединице.

Другови Приморац и Радомир доћи ће на дужност. Друг Рамо је потребан Блажу, а друг Солдатовић, према мишљењу Блажовом, треба још извјесно вријеме да остане доле у Боки, јер је тамо врло потребит.

Када стигну другови из Херцеговачке бригаде за Вашу пратећу чету, ми ћемо их заједно са друговима из V Бригаде послати.

Карактеристике за официре и подофицире у Херцеговачкој бригади послали смо Вам по куририма који још нијесу стигли, а за нове батаљоне V Бригаде послаћемо Вам када прикупимо податке. Ми смо мишљења, да у околини Никшића формирамо болницу и у том погледу предуземамо кораке заједно са Главним Штабом. Ова болница ће бити под заштитом Никшићког одреда и у којој ћемо остављати све рањене и болесне другове, да не би отежавали покрет јединица. Ми смо, дванаест рањеника и болесника Херцеговачке бригаде узели са собом, да не би отежавали покрет ове Бригаде.

Херцеговачка бригада до 18. о.мј. нарасла је на око 850 бораца. Њено бројно стање и наоружање исто тако послато је уз први наш извјештај.

V Бригада укључујући нова два батаљона има сада око 550 бораца. Батаљони ове Бригаде који су били овдје, наоружани су са 11 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза, 2 тешка и 2 лака бацача. Остало наоружање ове Бригаде, као у бројном стању, послато је са првим извјештајем.

Друг Влахо је писао Штабу Ловњенског одреда за људство за IV Бригаду.

Ми смо мишљења да је било потребно послати ликвидације Колашина упутити IV Бригаду овамо, с тим што би смо јој дали правац ка подручју Ловњенског партизанског одреда, гдје би се ова Бригада знатно ојачала и онемогућила реакцију у ошним крајевима. Наши теренски одреди не могу извршити мобилизацију у оном обиму колико би то могла Бригада. Но, Ви ћете имати преглед ситуације у Црној Гори, па према томе одлучите.

Уколико је неки радиотелеграфиста оспособљен за рад упутите га са станицом код нас, јер је на овај начин односно путем курира одржавање везе отежано и споро. Ради тога не можете имати благовремено преглед ситуације са просторије на којој дејствује наша Дивизија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ—СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,

Јосип Кадарец

Командант-инженер,

Вук Милић

ната за мали бацач, 15 мазги. Јуче смо упутили преко Команде мјеста Жабљак 120 мазги, с тим да их раздијелите јединицама Корпуса (које се тамо налазе). Оружја другог није било.

Ми немамо погодно лице из V Бригаде, које би могло преузети дужност интенданта Дивизије. Ради тога потребно је да Ви одредите интенданта из неке друге јединице.

Другови Приморац⁴ и Радомир⁵ доћи ће на дужност. Друг Рашо⁶ је потребан Блажу⁷, а друг Солдатовић⁸, према мишљењу Блажовом, треба још извјесно вријеме да остане доље у Боки, јер је тамо врло потребит.

Када стигну другови из Херцеговачке бригаде за Вашу пратећу чету, ми ћемо их заједно са друговима из V бригаде послати.

Карактеристике за офицере и подофицере у Херцеговачкој бригади послали смо Вам по куририма који још нијесу стигли, а за нове батаљоне V Бригаде послаћемо Вам када прикупимо податке. Ми смо мишљења, да у околини Никшића формирамо болницу и у том погледу предузећемо кораке заједно са Главним Штабом. Ова болница ће бити под заштитом Никшићког одреда и у њој ћемо остављати све рањене и болесне другове, да не би отежавали покрет јединица. Ми смо, дванаест рањеника и болесника Херцеговачке бригаде узели са собом, да не би отежавали покрет ове Бригаде.

Херцеговачка бригада до 18 о. мј. нарасла је нч око 850 бораца. Њено бројно стање и наоружање исто тако послато је уз први наш извјештај.

V Бригада укључујући нова два батаљона има сада око 550 бораца. Батаљони ове Бригаде који су били овдје, наоружани су са 11 пушкомитраљеза, 4 тешка митраљеза, 2 тешка и 2 лака бацача. Остало наоружање ове Бригаде, као у бројном стању, послатом са првим извјештајем.

Друг Блажо је писао Штабу Ловћенског одреда за људство за IV Бригаду.

Ми смо мишљења да би било потребно после ликвидације Колашина упутити IV Бригаду овамо, с тим што бисмо јој дали правац ка подручју Ловћенског партизанског одреда, гдје би се ова Бригада знатно ојачала и онемогућила реакцију у оним крајевима. Наши теренски одреди не могу извршити мобилизацију у оном обиму колико би то могла Бригада. Но, Ви ћете имати преглед ситуације у Црној Гори, па према томе одлучите.

⁴ Рудолф Приморац-Руди

⁵ Радомир Бабић

⁶ Војо Ковачевић

⁷ Блажо Јовановић

⁸ Стојадин Солдатовић, тада члан штаба Ловћенског НОП одреда

Уколико је неки радиотелеграфиста оспособљен за рад упутите га са станицом код нас, јер је на овај начин односно путем курира одржавање везе отежано и споро. Ради тога не можете имати благовремено преглед ситуације са просторије на којој дејствује наша Дивизија.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар,
Јован Капичић

Командант-пуковник,
Рад. Вукановић

БР. 50

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 26 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА 0 ОРГАНИЗАЦИЈИ ВОЈНИХ ВЛАСТИ У ПОЗАДИНИ

**ШТАБ
ДУР. Н. О. ОДРЕДА**

Број — сл.
26-1X-43

У 19 часова

Боан

»

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Извјештавамо вас о следећем:

1) На подручју Штаба одреда организовали смо пет команди мјеста и увели их у посао. Команде мјеста су постављене на Жабљаку, у Шавнику, Боану, Пишчу и Пивском Манастиру. При свим командама мјеста приступило се формирању посадних чета. Истовремено са образовањем војних власти у позадини, приступило се и организацији народне власти. Општински НОО функционишу у Жупи и Планини Пиви као и на Жабљаку. У осталим општинама су у току формирања.

Одржан је доста успио збор на Боану у току данашњег дана а сјутра 27 о. м. одржаће се општински зборови у Шавнику и Пишчу.

Обавијештени смо да су у току 23 и 24 о. м. неколике четничке групе кренуле у правцу Липова. Међу овима су се налазили: Станиша Јауковић¹ са око 30 људи; Бошко Бојовић² са око 20 људи, и Милош Башовић³ са неких 15—20 ускока. Ови последњи су у току 25 о. м. били на Старцу, имали намјеру да

¹ Станиша Јауковић, ухваћен у Словенији приликом наступања наших снага. Стријељан у Колашину по пресуди Народног суда.

² Бошко Бојовић, један од организатора четника у Шаранцима у периоду после Пете офанзиве. Погинуо је у борбама у Босни — приликом повлачења Њемаца.

³ Милош Башовић, ухваћен у планини Војнику јануара 1945 год., по кушао је да побјегне и у бјекству је убијен.

сађу на Боан, али су у међувремену обавијештени од неких јатака о нашим снагама на Боану те су се изгубили у правцу Вратла.

Команда мјеста Жабљак обавијештена је од Штаба II дал. бригаде о заузећу Пјеваља од стране наше војске. Поред ратког плијена у оружју заплијењено је и 18.000 кг соли и 3.000 кг. дувана. Мишљења смо да би, у вези наших ранијих разговора, нешто од соли и дувана као и стоке и других намирница уколико их има требало ставити на расположење Штабу одреда за потребе војске и помоћи народу. Уколико би у овоме смислу услиједило ваше наређење Штабу II дивизије — молимо да нас извијесте како да организујемо пребацивање робе.

Наша веза са вама отада ће бити преко Ком. мјеста у Боану, те нам и радио вијести шаљите преко те везе.

Од Фоче и Гацка немамо извјештаја, чим их добијемо обавијестићемо вас.

Уз другарски поздрав

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
мајор

Оорад Цицил

П. С. у прилогу шаљемо два писма Пом. нач. вашег штаба⁴.

БР. 51

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ
БРИГАДЕ НА ПРОСТОРИЈУ МОЉКОВЦА И ЗА ЧИШЋЕЊЕ
САНЦАКА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ**

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 42
27.IX.1943 год.
у 13 часова**

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Са IV Пролетерском бригадом послје тешке борбе која је трајала 14 часова узели смо Колашин. Колашин је бранило 300 четника и 500 Италијана. Наше јединице су га узеле на

⁴ Писма која је писао помоћник начелника Штаба Другог ударног корпуса, Бранко Обрадовић, нијесу сачувана.

јуриш и јутрос се коначно предао батаљон који је био на Башањем Брду.

Непријатељу су нанесени губици од 30 мртвих и толико рањених.

Ми смо имали 5 мртвих и 18 рањених.

Заплијењен је огромни ратни материјал.

Италијанска дивизија „Венеција“ је била направила споразум са четницима да се бори противу Њемаца и комуниста.

Ми смо ступили у преговоре са командантом дивизије у Беранима ради предаје оружја те дивизије или приступања дивизије на нашу страну. Одговор чекамо. Но нам четници компликују ствари, јер има мјеста гдје чак четници сједе у њиховим штабовима.

IV Пролетерска бригада ће остати овдје до добијања одговора од Италијана и да се одмори бар два дана.

Ми се налазимо у Колашину.

Четници у Црној Гори а нарочито овдје у Васојевиће дижу главу.

V вези овакве ситуације НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да хитно пребаците II Далматинску бригаду Аа просторију Мојковац, гдје ће се ставити под нашу команду, у циљу разбијања четничких банди у Васојевићима и разоружања дивизије „Венеција“.

За пребацивање једнога батаљона користите ваше камионе, јер је неопходно потребно да се бригада што прије пребаци на просторију Мојковац. Ако имате довољно камиона, читаву ћете бригаду пребацили камионима. Напомињемо Вам да око Мојковца има четничких групица, зато ће камиони поставити потребна аутоматска оруђа за осигурање. Још боље ће бити да се камионима пребаците до Шаховића, јер не знамо ситуацију код Слепач Моста, а одатле да батаљони пођу пјешке за Мојковац.

2. Са II Пролетерском бригадом и Санџачком задржите Пљевља и наставите са чишћењем Санџака, с тим што ће Санџачка држати Пљевља а затим извршити мобилизацију, а II Пролетерска ће дејствовати у долини Лима. За сада не пребацивати се преко Лима, због ситуације у Црној Гори. Обадвије ваше бригаде морају бити једна маневарска група у циљу разбијања четничких снага и вршења мобилизације. Трудите се да што више муслиманског живља мобилишете.

Ако вам треба муниције за италијанске пушкомитраљезе јавите нам, да би вам упутили. Рачунајте с тим да ми имамо само један камион.

Телефонску везу од Пљеваља до Мојковца успоставите најхитније. Успоставите и остале телефонске везе, јер овако са командовањем иде врло тешко.

Ако сте ухватили везу са Србијом јавите нам.

Ми морамо схватити то да ће четници покушати поново организовати се, зато их морамо свугдје тући и попуњавати наше бригаде новим људством.

У Црној Гори четници у извјесним гарнизонима отворено, а у извјесним прикривено сарађују са Њемцима.

Све Санџаклије, које су у Петој офанзиви напустили услед тешкоћа Санџачку бригаду, хитно мобилишите у бригаду. Јавите нам бројно стање и наоружање ваших јединица.

Нека Штаб III Санџачке бригаде одмах упути људство за ископавање брдског топа и митраљеза, који се налазе на Дурмитору.

Ако нам се преда дивизија „Венеција“ упутићемо Вам извјестан број камиона за потребе ваших трупа. Ако буде оклопних аутомобила и тога ћемо вам упутити, па ако буде и топова, а овдје смо хвала богу нашли муниције, и тога ћемо вам упутити.

IV бригаду још нијесмо попунили. Изгледа да је и нећемо моћи попунити онако како смо мислили, јер нам четници компликују ствари у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 52

ПОЗИВ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ЗА ГИРЕКИД САРАДЊЕ СА ЧЕТНИЦИМА И ЗА ЗАЈЕДНИЧКУ БОРБУ ПРОТИВ ЊЕМАЦА

**ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број 42
27 септембра 1943 год.**

КОМАНДАНТУ ГЕНЕРАЛУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

У вези наших телефонских разговора ми Вам шаљемо наше услове за сарадњу у борби противу заједничког непријатеља — Њемаца:

1. Да одмах са свим Вашим јединицама пређете на нашу страну у циљу организације заједничког фронта противу Њемаца.

2. Да се ставите под нашу команду, јер смо ми једина савезничка армија на територији Југославије.

3. Да прекинете сваку везу са четничким бандама и њиховим официрима, јер ћете у том случају бити изложени да водите " борбу са нама, јер четници су Ваши и наши непријатељи, пошто заједно са Њемцима ратују противу нас.

4. Ми Вас не обавезујемо да ратујете противу четника, сем у случају ако Вас четници нападну. Једина Ваша обавеза је да се борите противу Њемаца, који су окупирали и Вашу земљу и данас руше Ваше градове и убијају на стотине Ваших мајки, синова и дјеце.

5. Ако нећете да примите борбу са Њемцима Ви сте дужни према уговору о капитулацији све Ваше оружје предати Народно ослободилачкој војсци и у том случају бићете преко слободне територије упућени у Вашу земљу. Ми ћемо Вам осигурати пут до Ваше земље.

6. Још једном Вам напомињемо да, ако будете сарађивали са четницима, ми ћемо бити приморани примијенити силу у циљу узимања оружја од Вас, јер постоји могућност да Вас разоружају Њемци. »

7. Све су ово услови које предвиђа клаузула о капитулацији, а на основу наређења које смо ми добили од стране наших Савезника: Енглеске, Русије и Америке.

8. Тражимо хитан одговор, јер ће наше трупе кренути у правцу Матешева, Андријевице и Берана, те да не би дошло до нових неспоразума за које би Ви лично одговарали пред Савезницима.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 27 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. КОМАНДИ
КОЛАШИНСКЕ ПАРТИЗАНСКЕ ЧЕТЕ ДА СЕ ПРЕБАЦИ НА
ДРИЈЕНАК И СТАВИ ПОД КОМАНДУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕР-
СКЕ БРИГАДЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
27 септембра 1943 год.

КОМАНДИ КОЛАШИНСКЕ ПАРТИЗАНСКЕ ЧЕТЕ

Одмах по пријему овога наређења пребаците се са четом на Дријенак, гдје ћете се ставити на расположење Штабу IV пролетерске бригаде.

Јединице IV пролетерске бригаде ликвидирале су непријатељски гарнизон у Колашину, изузимајући једну тачку на Башање Брдо, коју сада ликвидирају. Заплијењено је: око 20 »гитраљеза и пушкомитраљеза и велики магацини са осталим ратним плијеном.

Јединице II пролетерске дивизије су заузеле Пљевља, гдје су задобиле велики ратни плијен.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРИУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О ЗАДАЦИМА НА СЕКТОРУ НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА У ВЕЗИ НОВОНАСТАЛЕ СИТУАЦИЈЕ ПОСЛИЈЕ ОСЛОБОЂЕЊА КОЛАШИНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 43
28 септембра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Ваше писмо од 25 септембра¹ примили смо на Боан, после чега је уследио наш напад на Колашин.

Ситуација код нас је следећа: после обавештења, која смо добили да је италијанска дивизија Венеција направила споразумом са четницима о заједничкој борби прф-иву Њемаца и комуниста, а уствари се радило да су четници хтели окренути ту дивизију противу нас, изговарајући се да ће да воде борбу са Њемцима, ми смо похитали ка четничком гнијезду у Колашину. Напали смо Колашин, да очистимо то бандитско гнијездо и да се повежемо са италијанском дивизијом Венеција. После тешке борбе која је трајала више од 14 часова, јер су Италијани (један батаљон) давали отпор, ми смо узели Колашин. Непријатељу смо нанијели губитке од више од 30 мртвих и толико рањених. Ми смо имали 5 мртвих и 10 рањених. Заплијенили смо велике количине ратног материјала и намирница. Батаљон Италијана је пришао нама и ставио се је под нашу команду, у борбу противу Њемаца. Водимо преговоре у циљу приступања читаве дивизије на нашу страну. Данас ћемо добити одговор.

Наш одлазак овамо је од огромног политичког и војничког значаја. Ми смо чак и II далматинску бригаду позвали да дође овамо у циљу чишћења читавих Васојевића. Још нијесмо ухватили везу са Васојевићким батаљоном, те не знамо како ће ићи са мобилизацијом. Четврту бригаду још нијесмо попунили.

Одлуку смо донијели да кренемо на Колашин, јер су четници већ били издали наређење за мобилизацију Среза колашинског и Васојевића. Ми смо им то благовремено спријечили. Ми мислимо, да ће пад Колашина имати великих посљедица у читавој Црној Гори.

Сјутра ћемо ићи у Матешево и упутити један или два батаљона у правцу Братоножића. У Матешеву се налази око

¹ Види докуменат број 47 п 48.

600 Италијана, који неће пуцати на нас. Ту се налази артиљерија и ми ћемо исту дијелом упутити у правцу Пелева Бријега. У вези свега овога

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да одмах пребаците један ваш батаљон на Биоче и да узмете мост на Биоче под вашу контролу. Ако на Биоче има Италијана, повежите се са њима и ставите их под вашу команду. Мост минирајте, али га немојте рушити сем у случају да Њемци из Подгорице крену ка вама. Батаљон који ће бити на Биоче, нека се повеже са Кучима и Братоножићима у циљу мобилизације истих.

2. Да одмах предузмете најхитније разбијање и уништење четничких банди Баја Станишића, које сад отворено помажу Њемце и заједно са Њемцима нападају наше јединице.

3. Хитно попуните Пету бригаду и пошаљите људство за Четврту према директивама које сте добили од нас.

4. Хитно нас обавијестите о ситуацији у Црној Гори.

5. Са нама морате одржавати свакодневну курирску везу.

6. Јавите нам ситуацију у Црногорском Приморју.

7. Прихватите бокешке партизанае, односно пружите им помоћ, да исти не би били разбијени.

8. Одмах упутите за пратећу чету овога Штаба по 15 другова из V и X бригаде, као и по два курира.

9. Ако имате неког радиотелеграфисту упутите га овамо да прими станицу и инструкције, да би могли тим путем одржавати везу.

Ми ћемо вас редовно обавјештавати о ситуацији код нас. Пошаљите нам печат ако сте га израдили.

Обавијестите нас гдје се тачно налази X херцеговачка.

Напад на Никшић не вршити засада, јер ми данас морамо ићи путем сигурних побједа. Јер ви добро знате како би нам се тешко осветио сваки па и најмањи пораз и шта би то значило. Њемце треба засада нападати по комуникацијама, док не попунимо наше бригаде. Процјена да је то слаба војска итд. је доста нереална. Једино у случају да сте сигурни у успјех и да за напад на Никшић можете мобилисати читав срез Никшићки, може доћи у обзир напад.

Јавите нам шта је са дивизијом „Тауринензе“. Најбоље би било њене батаљоне пребацити овамо, да оперишу заједно са дивизијом „Венеција“ ако ова приђе на нашу страну.

Хитно упутите у овај Штаб другове: Рудолфа Приморца, Радомира Бабића, Солдатовића² и радиотелеграфисту.

² Стојадни Солдатовић

Радите према нашим директивама и према ситуацији у тим крајевима.

Неправилно је што сте се тако дуго задржали у Херцеговини, јер сте много више хтјели користити у Црној Гори.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар

Митар Бакић

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

БР. 55

**ЗАЈЕДНИЧКИ ПРОГЛАС ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ И ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ ОД 28 СЕПТЕМБРА ПОВОДОМ ОСЛОБОЂЕЊА КОЛА-
ШИНА**

ГЛАВНИ ШТАБ Н. О. В. И П. О. ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

11

ШТАБ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Народе Црне Горе и Боке

Јединице наше храбре, неуништиве и побједоносне војске, хитајући својој рођеној Црној Гори, на јуриш су заузеле град Колашин. Ослободиле су мјесто одакле је испаљен први метак у леђа из бусије ослободилачкој борби црногорског народа. Ослобођено је мјесто гдје је кована и искована завјера издајца српског народа: Драже, Баја Станишића, Лашића, Ђуришића и других, за борбу против слободе својих народа. Ослобођено је гборно мјесто протуха, скитница и слугу окупатора. Разбјегле су се издајнице главом без обзира на разне стране.

Поред гробова, стотинама у мукама умрлих и стријељаних синова црногорског народа од издајничке четничке руке, марширају војници Народно-ослободилачке војске, војници славних црногорских и њима братских бригада. Над њиховим гробовима вије се ослободилачка застава, застава народне слободе, застава народне освете, застава која под својим окриљем зове све: мало и велико, старо и младо, мушко и женско, за нова прегнућа, за нове борбе, за нове побједе у борби против поробљивача наше земље, против издајца и убица синова нашег народа.

Дух палих бораца у борби за племениту и величанствену идеју народног ослобођења, палих у борби за јединство свих народних снага, палих у борби против окупатора и његових слугу, данас још громогласније зове на још чвршће јединство

народа, на још већа прегнућа, на још жешће борбе противу окупатора и његових слугу. Слога и јединство свих народних снага, то је завјет у мукама умрлих и стријељаних синова и кћери нашег народа. С тим завјетом смо пошли сви у борбу, с тим завјетом су умирали наши другови. Тај позив је исписан на нашој ослободилачкој застави.

Име Колашина изговарале су стотине црногорских и бокелјских мајки и сестара са сузама у очима и стегнута срца, јер то је било мучилиште и стрелиште најбољих синова Црне Горе и Боке, јер то је било мјесто гдје су гробари слободе и части пировали у бесрамним и звјерским дјелима, мјесто гдје су издајце српскога рода скрнавили највеће светиње нашег народа — слободу и част.

Од данас Црногорци и Бокелји, Колашин мора да буде светилиште свих поштених патриота наше напаћене и никад непокорене Црне Горе и Боке, мјесто чије име зове на јединство свих народних снага, за борбу против њемачких фашиста и њихових измећара. Само слога и јединство народа Црне Горе и Боке, без обзира на политичка убјеђења, — то је најљепши помен и споменик палим борцима у борби за слободу своје свете и у крви окупане родне груде.

Браћо и сестре Црне Горе и Боке

Данас кад дуж и попријеко цијеле Југославије гори народни устанак и пламти ослободилачка борба свих народа Југославије против окупатора, данас када десетине хиљада наших Бојника освајају град за градом и чисте земљу од окупатора, г^до мудрим руководством свог Врховног команданта, војсковође друга Тита, ви сте дужни да сви ступате у редове Народно-ослободилачке војске. Ми не смијемо изостати у овој светој борби ни за једним народом, ми морамо још чвршће ударити по њемачким разбојницима и њиховим слугама.

Данас када наша руска браћа газе велику руску ријеку Дњепар, гонећи Хитлерове банде, чистећи ту земљу од тог светског олоша, данас када домовином наше браће Бјелоруса маршује у побједоносном маршу милионита руска војска, кад руши и гази ове преграде и препреке хитлеровских освајача, данас када се на вратима наше домовине налазе савезничке армије, данас када се приближава час коначног слома фашизма, ми морамо још јаче и снажније ударити по окупатору и његовим слугама, одбацујући при том све свађе и зађевице. Да часна образа и поносна чела пребацимо руку преко рамена нашој руској браћи и њиховој јуначкој Црвеној армији, да часно и поштено стегнемо руку храбрим савезничким армијама Енглеске и Америке. Да свима њима гласно речемо, да смо испунили своју братску и савезничку дужност, да смо се беспопштедно борили противу окупатора и његових помагача, да смо својим

сопственим мукама и патњама искупили своју слободу, да је из наше сопствене крви рођена народна слобода и демократија.

Црногорци и Бокељи

Учините све да се оствари јединство народа без обзира на вјеру и мишљење. Не дозволите да вас у овом историском часу и даље разједињују издајце: Бајо Станишић, Крсто Поповић, Блажо Ђукановић, Лашић, Новица Радовић и други. Учините све да вас уједињене у један велики народно-ослободилачки табор затекну наши Савезници, да с њима заједнички продужимо борбу против њемачког фашизма до његовог коначног уништења.

Уједините се као један човјек, удрите по њемачким псима и разбојницима, чистите своје племе од издајца. Сгупајте сви у Народно-ослободилачку војску.

Све силе и снаге у борбу против окупатора.

Смрт и проклетство њемачким окупаторима и њиховим слугама!

Вјечна слава неумрлим борцима, стријељаним у Колашину и осталим мјестима Црне Горе и Боке од четничке издајничке руке!

Живјело јединство народа Црне Горе и Боке у борби против окупатора и његових измећара!

Живјело оружано јединство народа Југославије у борби против њемачких освајача и њихових слугу!

Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живио наш Врховни командант, организатор побједе над фашистичким освајачима и њиховим слугама, друг ТИТО!

Живјело Антифашистичко вијеће народног ослобођења Југославије!

Живјела наша велика Русија и њена јуначка Црвена армија!

Живјели храбри Савезници Енглеска и Америка!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

Чланови штаба:
Саво Оровић, генералмајор
Ђоко Миraseвић, пуковник
Блажо Јовановић
Мило Јовићевић

Колашин
28 септембра 1943 г.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ШТАБ ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

Положај: бр. службено
од 28-IX-1943 године.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПОЈ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Прије неколико дана извјестили смо Вас о нашим снагама, изнијели ситуацију у оном моменту као и наше потребе — односно затражили од Вас помоћ у јачини од два батаљона по могућству 4 црногорске бригаде.

Знамо да Главни штаб и Штаб корпуса имају своје планове које је неопходно остварити, и ми немамо намјере утицати на измјену тих планова ради себе и уских локалних интереса.

Ми смо успјели да мобилишемо 4—500 бораца у једном за нас повољном моменту, тј. прије дефилеа њемачких колона и њиховог запосједања Цетиња и осталих градова. И данас имамо то исто људство, али оно је колебљиво, масама не улијева довољно повјерења снага тог људства, чак ни оно само није убјеђено у своју снагу. А ево зашто: јединице из среза барског и Ријечке Нахије налазе се наспрам четничких снага у Црмници и Паштровићима, што је омогућило издајничком вођству четничко-сепаратистичких банди да још један пут мобилишу и наоружају црногорце противу нас. Данас бункере и блокове утврђења на Цетиње држе заједно са Њемцима наоружане банде Крста Поповића¹. У Ријечкој Нахији мајор Петричевић² и доктор Иво Јовићевић (сепаратиста) заједнички мобилишу и наоружавају. Иво каже: „Ми се нећемо борити противу партизана" и „ја сам партизан". Већ су наоружали око 300 људи. Истина је да те масе нијесу вољне да се боре противу нас али ко ће их питати. Снаге тих банди су дупло јаче него наше и оне се свакодневно бројно повећавају. Тај процес наши борци виде и то чини да се колебају и да немају довољно поуздања у своје сопствене снаге. Ради тога смо и онда тражили помоћ, а сад нам је она још нужнија, јер остане ли овако, последице колебања наступиће осипање и дезертерство и са нама дојучера-

¹ Крсто Поповић, официр краља Николе I. вођа сепаратиста у Црној Гори и присни сарадник окупатора. — По ослобођењу крио се као одметник и наставио свој противнародни рад све до 1947 год. када је у Цуцима откривен и убијен.

² Бошко Петричевић, мајор бивше југословенске војске, организовао је четнике банде у Ријечкој Нахији, емигрирао.

љим илегалцима остаће 50—100 бораца па ћемо опет морати у илегалство. Зато смо мишљења, ако постоји сметња за ту помоћ да нас обавјесте да бар учинимо оно што смо кадри а то је да док још имамо у својим рукама то људство извучемо га одоздо и тако ћиме попунимо 4 бригаду.

Не схватите нас криво, тј. не схватите да смо се уплашили или да не познајемо ситуацију и развој догађаја како спољних тако и унутарњих. Све нам је то јасно и баш зато Вам укажујемо на ове ствари.

Помоћ коју смо Вам тражили немаће је нужна ради тога што се у нашем крају тј. у Цетињу налази не само центар реакције и вођа издаје него што је Цетиње и околица му постало мобилизацијско и зборно мјесто њихових банди. Раније је зборно мјесто било у Васојевићима. Прољетос су Васојевићи видјели наше бригаде, и не само видјели већ од Коњица до Васојевића посијане су њихове љешине и они знају шта је НОВ. док са овим бандама ствар стоји другче. Они су несметано харали и аговали годину и по дана без такорећи и једног губитка, па то хоће и сада, а чули су за великодушност и широкогрудост наше војске и по њиховом — „партизаци ће им опростити као што су и другима опростили“. И ми смо мишљења да докле се год са том бандом војнички не обрачунамо ницаће банде и бандице по Црној Гори но центар ће им бити стално у Цетињу. На Цетињу је Главни национални одбор — Ђукановић³, Душан Капа⁴ и компанија као и четнички главари, чија сам имена шаљемб. Издајничко водство сепаратиста са Крстом⁵ и компанијом усто помоћ у новцу и макаронима прије од Италијана а сад од Њемаца а сигурно и од пуковника Белија⁶, који се налази код Драже⁷, а који је сад врло познат у овим крајевима. Осим овога сигурни смо да ако добијемо тражену помоћ ћемо моћи у најскорије вријеме са тражена два батаљона упутити толико људства да 4 бригада буде заиста бригада ловћенаца а и на терену да остане потребан број људства.

Молимо Вас да нам најхитније одговорите по овој ствари. Досада смо Вам слали курире у три маха и ни један се до сада није вратио. Не знамо шта је са њима.

Италијанска дивизија „Тауринензе“ већ два дана води жестоке борбе са Њемцима на сектору Црквице—Гркавац. Немамо

³ Генерал Блажо Ђукановић, претсједник „Националног комитета“ Црне Горе, јавни сарадник окупатора, ухваћен, осуђен и стријељан у Манастиру Острогу 18 октобра 1943 године.

⁴ Душан Капа, један од вођа четника на Угњу и Конаку.

⁵ Крсто Поповић

⁶ Бели, пуковник енглеске војске који се налазио у војној мисији код Драже Михаиловића

⁷ Дража Михаиловић

ШТАБ ДОВЕНСКОГ НОМ .
ОДРЕДА

Получај: бр. службено
од 28-IX-1943 године.

ШТАБ ДОВЕНСКОГ НОМ
ОДРЕДА
№ 1653

ГЛАВНОМ ШТАБУ НАВ и ПОЈ за ЦРНОЈ ГОРИ и ВОКУ

Прије неколико дана извјестили смо Вас о нашим снагама манијески ситуацију у овом моменту као и наша потреба – односно затражили од Ваг помоћ у јачини од два баталона по могућству 4 пригорске бригаде.

Знамо да Главни штаб и Штаб корпуса имају своје планове које је неопходно остварити, и ми немамо намјере утицати на измјену тих планова ради себе и оних локалних интереса.

Ми смо успјели да мобилиземо 4-500 бораца у једном за нас повољном моменту, тј. прије дефицита немачких кољона и њиховог заповједања Цетиња и осталих градова. И данас имамо то исто аудство, али оно је колебаљиво, масама не улијева довољно повјерења снага тог аудства, чак ни оно само није убојено у своју снагу. А ево зашто: јединице из среза барског и Ријечког нахије налазе се насупрам четничких снага у Црваци и Паштровићима, што је омогућило издајничком вођству четничко-сепаратистичких банди да још један пут мобилизу и наоружају пригорце противу нас. Данас буџмери и блокови утврђена на Цетињу крпе заједно са Ђемцама наоружане банде Крста Поповића. У Ријечкој нахији мајор Петричевић и доктор Иво Јовићевић/сепаратиста/ заједнички мобилизу и наоружавају. Иво каже: "Ми се нећемо борити противу партизана" и "ја сам партизан". Већ су наоружали око 300 ауди. Истина је да те масе нијесу вољне да се боре противу нас али неће их питати. Снаге тих банди су дупко јаче него наше и оне се свакодневно бројно повећавају. Тај процес наши борци виде и то чини да се колебају и да немају довољно поуздања у своје сопствене снаге. Ради тога смо и онда тражили помоћ, а сад нам је она још нужнија, јер остало ни овако поскије колебања наступиле осипање и дезертерство и са нама дојучерашим илегалцима остало 50-100 бораца па ћемо опет морати у илегалство. Зато смо мишљали, али постоји смјетња за ту помоћ да нас обавјестите да бар учинимо оно што смо издари а то је да док још имамо у својим рукама то аудство извучемо га одовдје и тако акимо попунимо 4 бригаду.

Не схватите нас криво, тј. не схватите да смо се уплашили или да не познајемо ситуацију и развој догађаја како сподобних тако и унутар њих. Сва нам је то јасно и баш зато Вам указујемо на ове ствари.

Помоћ коју смо Вам тражили немале је нужна ради тога што се у нашем крају тј. у Цетињу налази не само центар реакције и ноћа издаје него што је Цетиње и околица му постао мобилизацијски и зборно мјесто њихових банди. Раније је зборно мјесто било у Васојевићима. Прођетос су Васојевићи видјели наше бригаде, и не само видјели већ од Ковица до Васојевића послијане су њихове жешке и они знају шта је НОВ., док са овим бандама ствар стоји другаче. Они су посматрали харали и агитовали годину и по дана без такорећи и једног губитка, па то хоће и сада, а чули су за великодушност и широкост срца наше војске и по њиховом "партизанима ће им опростити као што су и другима опростили". И ми смо мишљали да докле се год са том бандом војнички не обрачунамо ницаке банде и бандице по Црној Гори не центар ће им бити стално у Цетињу. На Цетињу је Главни национални одбор – Ђукановић, Душан Капа и компанија као и четнички главари, чија вам имена наведо. Издајничко подство сепаратиста са Кратом и компанијом уз то помоћ у новцу и накартима прије од Италијана е сад од ђемаца а сигурно и од пуковника Велија, који се налази код Драже, а који је сад врло познат у овим крајевима. Осим овога сигурни смо да ако добијемо тражени помоћ ћемо моћи у најскорије вријеме са тражена два баталона упутити толико аудства да 4 бригада буде заиста бригада ковањена а и на терену да остане потребан број аудства.

Молимо Вас да нам најхитније одговорите по овој ствари. Да сада смо Вам слали курире у три наха и ни један се до сада није вратио.

још детаљан извјештај. Њемци су порушили пут Чекање—Чево у дужини од 100 метара и минирали га. Плаше се нашег упада. Држе на путу Цетиње—Котор, Буковицу и Крстац. На Буковици су демонтирали италијанску артиљерију. У Цетињу их има отприлике један батаљон и један батаљон карабињера. Јутрос је прошла велика колона њемачких камиона према Котору. Морал код Њемаца у Цетињу је онакви какав је био код италијанске војске после пада Мусолинија.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полит. комесар
Анд. Пејовић³

Командант,
Никола Поповић

БР. 57

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОИ ОДРЕДА ОД 28 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ПОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА
К. број 5
28 септембра 1943 год.

ШТАБУ III НАР. ОСЛ. УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Према Вашој одлуци која је накнадно услиједила, батаљони који су требали да дођу овамо, ради разоружања Италијана и разбијања и уништења четничких банди, задржани су тамо у саставу 4-те и 5-те црногорске нар. осл. бригаде. Ми смо прије него смо добили извјештај о доласку ових батаљона напали Италијане и четнике 24 овог, о чему сте извијештени.

Четници око Јакова Јововића налазе се у Мартинићима, у јачини око 300, а у њиховој непосредној близини налазе се остаци разбијених Италијана који су припадали дивизији „Тауринензе“. До јуче се налазила једна чета четника са Бајом Станишићем у Острогу. Обавијештени смо да је јуче Бајо отишао за Даниловград, али не знамо да ли је напустио Острог за стално или је пошао да тражи помоћ из Д. Града. Бајо, Селим¹ и др. покушавају да мобилишу Бјелопавлиће у четнике, али у томе слабо успијевају. Петрушиновићи, са командантом Вељком Бошковићем на једном скупу рјешили су да не дозволе прелаз четницима преко њихове територије, али неће ни борбу противу њих ако не би дошли на њихов терен. Партизанима дозвољавају слободно кретање на њиховом терену и да ће им излазити у

² Види док. број 61.

³ Никшићки НОП одред

сусрет. Ми смо позвали Вељка на састанак, да ово њихово држање изведемо на чистину, јер овдје има пуно дволичности и у потпуности овакво њихово држање омета нашу мобилизацију људства. У Павковићима свега је било око 15 четника, који су мобилисани и пошли код Јакова у Мартиниће. У Вражегрмцима су успјели нешто мало да мобилишу а око 30 сељака од страха четничког крије се у шуми и ми смо упутили два друга тамо да их позову у партизане. О овоме смо обавијестили штаб 4-тог батаљона 5-те бригаде, пошто се исти налази на сусједном терену.

Јуче су четници имали збор у Мартинићима, међу њима је био и Блажо Ђукановић, који их је позвао у борбу против партизана. Бајо се поново вратио у Острог (према јутрошњим подацима). Талијани који су били са њима дали су им око 300 пушака које намјеравају да даду „националистима“. Талијани су се spremали синоћ за покрет, вјероватно код Њемаца.

У Пиперима се налази поручник Раде Митровић² који је око себе сакупио око 30 четника из Пипера, и сада се налазе у Церовицама (Стијена). Прије неки дан Раде је (чио побјегао у Васојевиће и прије 3 дана се је вратио и донио Југословенску заставу. Он са његовим четницима омогућава и бдржава везу између четника васојевићких и Бјелопавлића. У Пиперима се сад налази Пиперска партизанска чета којој је дат задатак да разбије те четнике и по могућству да спријечи одржавање везе и њиховим куририма преко Пипера.

У Кучима се реакција скупља. Из Подгорице су изашли Зарија Вуксановић³ пуковник, Никола П. Поповић¹ потпуковник, као и други њихови пријатељи. Миљан Радоњић³ је пуштен из затвора али није још дошао у Куче, него се задржао у Подгорици. Стање у Доњокучкој општини је добро, док у горњим Кучима су четници повезани преко Брскута са Васојевићима.

У Братоножићима има свега мобилисаних четника око 20. Васојевићки четници су минирали пут у Братоножићима, да би спријечили саобраћај и у исто вријеме чинили притисак на Братоножиће привезујући их за себе. Једног дана наишао је

² Раде Митровић-Божовић, капетан бивше југословенске војске, емигрирао.

³ Зарије Вуксановић, пуковник бивше југословенске војске, један од организатора четничког покрета у Подгоричком срезу. Нестао у повлачењу с Њемцима.

Никола Поповић, потпуковник бивше југословенске војске, командант Подгоричког четничког одреда. Послије ослобођења осуђен и стријељан као народни непријатељ.

⁵ Миљан Радоњић, у бившој Југославији био је посланик ЈРЗ. Изразити организатор четничке издаје. Стријељан као народни непријатељ 1945 године.

један камион са Њемцима на те постављене мине, уставили су аутомобил и демонтирали их. Четник Саво Грујић⁶ изашао је пред њих и рекао: „Те су мине поставили партизани.“ Упитан од Њемаца ко је он одговорио је: „националиста“. Од тога дана више Њемци нијесу покушали да се крећу путем преко Братоножића према Колашину.

На десној страни ријеке Зете четници су сасвим слаби. Налази се једна група око 30 са Филипом Дракићем у Зети. Са Михајлом Мугошом⁷ у Љешкопољу од 15—20. Прије неки дан прешла је једна група четника из Катунске Нахије код Блажа Ђуковића у Мартиниће. Јуче су Мартинићи поставили захтјев четничким старјешинама и Италијанима да напусте Мартиниће. Јаков Јововић им је одговорио: „Нећемо драго нам је, Ви сте то заслужили“.

Ми смо до сада мобилисали на терену овога одреда без људства I батаљона овога одреда који је ушао као IV батаљон V Ударне црногорске бригаде, и то: На терену с десне стране ријеке Зете 267 бораца, (Зета 100, Љешкопоље 35, Комани и Подгоричани 60, Загарац 12, Косови Луг 40, Спуж 20). Од овог људства упућено је дана 25 овог 55 који су ушли у састав IV батаљона V бригаде. 27 овог упућено је штабу III Ударне дивизије 40 другова. Од преосталог људства формират ће се један ударни батаљон од 80—100 бораца, који ће до даљег наређења остати на десној обали ријеке Зете, изводити акције и мобилисати људство које ћемо слати штабу III дивизије. Од сада мобилисаног људства са десне стране обале ријеке Зете наређено је штабу батаљона да пошаље 90 бораца овоме штабу ради упућивања 131 дивизији. На терену Куча формирана је једна чета која броји 52 бораца. У Пиперима је формирана једна чета од 45 бораца. У Бјелопавлићима има једна партизанска чета од 30 бораца. Са терена овога Одред лијево од ријеке Зете слати ћемо ^-том батаљону ^-те бригаде један дио а оставити ћемо мале партизанске чете, ради извођења акција и мобилизације људства.

Свим јединицама овог одреда издата су наређења за извођење акција, након чијих извршења ће бит обавјештен тај штаб.

Сад нам стигоше подаци о јачини четника и то: Зета 53, Љешкопоље 15, Загарац 35, Спуж 15 и Косови Луг око 100 који се налазе у Мартиниће код Јакова Јововића.

Ради што вишег утицаја на мобилизацију позивамо поједине виђеније људе из разних мјеста те са њима разговарамо, обавјештавајући их о ситуацији и привезујући их за Народно-

⁶ Саво Грујић, дезертер из Пљеваља и познати издајник. Погинуо у њемачким јединицама 1944 године.

⁷ Михајло Мугоша, потпуковник бивше југословенске војске, погинуо као издајник и народни непријатељ.

ослободилачку борбу. Оне које не можемо лично видјети обавјештавамо писмено. Овамо су стигли другови Ђуро Чакоровић, Јакша Брајовић и Ковачевић*. Они ће нам доста помоћи овамо на одржавању конференција и веза са појединим људима.

Према добијеним подацима у Подгорици и околним мјестима Загоричу, Момишићима, Забјелу, Дајбапској Гори, и Крушевцу гдје се налази Главна њемачка команда има Њемаца око 3500—4000 војника. Артиљерија им је постављена на Горици, Љубовићу и Дајбапској шуми. Састав ове војске је око 20% усташа, љотићеваца и муслимана.

Прије два дана дошао је из Београда авионом њемачким Арсо Петровић¹. Он је тамо ишао ради добијања директива о раду овамо у Црној Гори а детаљније ништа немамо.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант
Вој. Тодоровић¹⁰

П. С.

Предњи акт треба доставити штабу II Уд. корпуса а податке детаљније накнадно можемо послати.

Упућују се томе Штабу 6 другова са десне стране р. Зете, међу којима се налази и један који је добар за технику Тодор Ланковић.

БР. 58

ПАРЕЋЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА ЗАУЗИМАЊЕ МАТЕШЕВА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 45
29 септ. 1943 год.
у 11.30 часова

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Разговори између овога Штаба и Штаба италијанске дивизије „Венеција“ још су у току. Командант Дивизије још није дао пристанак да са Дивизијом пређе на нашу страну. Четничке банде Драже Михаиловића још држе чврсту везу са италијан-

⁸ Мића Ковачевић

⁹ Арсо Петровић. подбан у бившој Југославији, познати сарадник окупатора. Стријељан као народни непријатељ.

¹⁰ Војин Тодоровић

ским гарнизонима. Исте банде држе комуникацију Матешево—Лугови, да би спријечили контакт италијанских јединица са нама.

У циљу придобијања италијанске дивизије на нашу страну или њеног разоружања

НАРЕЂУЈЕМО:

Да у току данашњег дана извршите покрет са три ваша батаљона и пратећом четом и да очистите четничке банде испред Матешева, те да у току ноћи или сјутра зором уђете у Матешево. Ми смо јавили италијанским војницима да ми нећемо пуцати на њих, сем у случају ако они буду пуцали на нас. Зато ћете ви, да би још више олакшали вашу ситуацију, пресјећи комуникацију Матешево—Трешњевик и изоловати гарнизон у Матешеву.

Послије доласка у контакт са италијанским војницима ви ћете им послати Италијане, који ће бити са вама, да им и усмено саопштите да не пуцају на вас и да истјерају четнике, да не би дошло до нежељених инцидената.

Послије заузећа Матешева оставићете један батаљон у Матешеву, један између Матешева и Бара и један између Матешева и Пајковог Вира. Напомињемо вам да се и у Лијевој Ријечи налазе извјесне италијанске снаге те ћете и са њима ступити у контакт.

Штаб Корпуса ће се налазити на свом мјесту.

Дајте борбене знаке.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 59

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИ-
ВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ
НА МОЈКОВАЦ У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА ЧЕТНИЧКИХ СНАГА
У ВАСОЈЕВИЋЕ И ПРИДОБИЈАЊА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Број 46
29 септ. 1943 год.
у 15 часова

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Без обзира на ситуацију код Вас пребаците се са II Про-
летерском бригадом на Мојковац. Ваша III Сануачка бригада
нека остане у Пљевљима дијелом, а дијелом нека маневрише
по Санцаку. Ми смо већ раније издали наређење да се II Далма-
тинска пребаци на Мојковац, тако ћете Ви овдје имати двије
Ваше бригаде, а са Санџачком ћете телефоном одржавати ти-
јесну везу.

Ову одлуку смо донијели у вези најновијих директива Вр-
ховног штаба и ситуације у Васојевићима и Црној Гори.

Пребацивање, како II Далматинске тако и II Пролетерске
сматрајте као хитно јер се ради о разоружању једне италијан-
ске дивизије и о уништењу четничких банди у Васојевићима,
које су овдје дигле главу. Не стигнете ли на вријеме може се
десити да италијанска дивизија „Венеција“ приђе четницима и
да нам компликује ситуацију. То би још усто толико ојачало
четнике да би нас могло довести у тежак положај.

IV Пролетерска је ту са нама у Колашину, а сјутра ће кре-
нути за Матешево.

Донесите са собом исцрпан извјештај о ситуацији у Санцаку
и долини Лима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 84

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И
БОКУ ОД 29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАР-
НОГ КОРПУСА О СТАЊУ ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА СА
СВОГ ПОДРУЧЈА И БОРБАМА ПЕТЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ СА
ЧЕТНИЦИМА**

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. службено
29 септембра 1943 године

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

Достављамо Вам извјештај о ситуацији на подручју партизанских одреда, који су под командом овога Штаба:

1) Прилажемо извјештај Штаба ловћенског народно-ослободилачког партизанског одреда од 28 т. мј.¹ из којег углавном видите ситуацију на подручју тога Одреда. Извјештај је непотпун, јер ништа не говори о ситуацији у Боки Которској и Приморју, а такође не говори о исходу борбе коју су наше јединице водиле у Црмници.

Према ситуацији код њих, ми смо им данас поново наредили да упуте 400 (четири стотине) бораца што је могуће боље опремљених и наоружаних, који ће ући у састав јединица регуларне војске, највјероватније IV пролетерске бригаде, а да са преосталим људством извршавају задатке према могућностима и условима.

На подручју овога Одреда италијанска дивизија „Тауринензе“ заузела је положаје Црквице—Гркавац и остале изнад Рисна, гдје већ неколико дана води прилично озбиљне борбе са Њемцима. У самом почетку тих борби Њемци су напали са малим скаама, а касније су им стигла већа појачања. Авијација стално туче положаје ове Дивизије. Дивизија је данас по други пут упутила курире у овај Штаб и ми смо повели прегозоре са њима у заједници са Штабом III дивизије. У тим преговорима ми смо захтијевали да читава Дивизија одмах крене у правцу Никшића, како би је на тај начин сачували да не падне Њемцима у руке и да поједине њене дијелове (бацаче, артиљерију итд.) искористимо у намјераваном нападу на Никшић. Штаб те Дивизије у почетку није био вољан да Дивизија крене овамо, већ је захтијевао да успоставимо радио везу, преко нашег Врховног штаба, између те Дивизије и Бадолџове владе у Италији. Ми смо одго-

¹ Види док. број 56.

ворили да је за ово потребно неколико дана, а истовремено Штаб III дивизије у споразуму са нама упутио је V бригаду да прихвати дивизију „Тауринензе“, или бар оне њене **дијелове** који су нам због оружја најпотребнији. Али, неповољан развој ситуације на територији Трепача, Бањана и Будина привезао је V бригаду моментално за овај терен, те наш план засада није могао бити остварен². Данас око 17 часова дошао је у овај Штаб други делегат те Дивизије који нас обавјештава, да је један батаљон њен већ кренуо у правцу Никшића. Ми припремамо његов прихват и овдје ћемо га употријебити према ситуацији и могућностима. Штабу дивизије „Тауринензе“ упутићемо сјутра предлог да крену са читавом Дивизијом у правцу Никшића, а нарочито да то учине по сваку цијену у случају јачег њемачког притиска на њих.

2) Како је V бригада упутила своје батаљоне за ликвидацију четничког упоришта у Трепчама, то смо ми овдје остали са два прилично слаба батаљона овога Одред³. Ако се узму у обзир помоћне службе: осигурање Штаба, новоосноване болнице, осигурање код Италијана, разне патроле итд., онда је јасно колико је наш положај овдје прилично нестабилан. Од успјешне ликвидације четничког упоришта у Трепчама, зависи углавном даљи новољан развој ситуације овдје код нас. Ако V бригада успјешно ријеши овај задатак, чему се надамо, онда ће моћи да се продужи са мобилизацијом у овоме срезу, а нарочито у Бањанима, гдје су резерве људства највеће. Иначе, осјећа се у свима крајевима појачана активност четничких вођа. Послије пута, који је преузео до Даниловграда, Бајо Станишић је данас са групом од двије стотине четника дошао у Никшић. Како смо обавијештени намјерава да изврши извјесне испаде у околини Никшића. Иначе, људство му је деморалисано и нерасположено за борбу противу нас.

3) Непријатељске снаге у Никшићу, према досада прикупљеним подацима, цијене са на четири до пет стотина бораца, разних народности. Наоружање: до пет брдских топова, више бацача и аутоматског оружја. Морал трупа слаб. Расположење становништва је на нашој страни. То нам омогућава те сваког дана проширујемо и учвршћујемо везе са становништвом у самом Никшићу и добијамо обавјештења. Из свих обавјештења излази, да непријатељске снаге не добијају никаквих појачања, већ стално поједине јединице из Никшића одлазе у правцу Даниловграда и Подгорице, а такође, према тим извјештајима, одвозе камионима материјал у правцу Подгорице.

Наше је мишљење, да бисмо са дијеловима дивизије „Тауринензе“, са V бригадом и са два батаљона овога Одред, могли

¹ Види док. број 61.

² Никшићки НОП одред

ликвидирати непријатељски гарнизон у Никшићу, што намје-
равамо и предузети чим успијемо да сконцентришемо све снаге.

' Напомињемо такође да су двадесет и три италијанска вој-
ника добровољно пришла нашој војсци и ми смо их упутили у
један од батаљона V бригаде.

4) На територији Зетског одреда ситуација је углавном
оваква: мобилисан је један мјештански батаљон од 80—100 бо-
раца, који остаје с десне стране ријеке Зете. Остали дио моби-
лисаног људства, до 150 на броју, упућен је према извјештају
Штабу III ударне дивизије за V бригаду. Непријатељске снаге
на територији овога Одреда најаче су у Мартинићима гдје се
налази око 300 четника под командом Јакова Јововића. У Пи-
перима се налази око 30 четника у Церовицама. У Кучима се у
последње вријеме реакција прибира. Из Подгорице су изашли
Зарија Вуксановић, пуковник, Никола П. Поповић п.пуковник и
др. Стање у Доњо-кучкој општини је добро, док су четници у
Горњим Кучима повезани преко Брскута са Васојевићима. У Бра-
тоножићима има свега око 20 мобилисаних четника.

Остале наше снаге су следеће: у Кучима је формирана једна
чета која броји 52 бораца, у Пиперима такође једна чета од 45
бораца и једна у Бјелопавлићима од 30 бораца.

Према добивеним подацима у Подгорици и околним мјестима:
Загоричу, Момишићима, Забјелу, Дајбапској Гори и Крушевцу,
гдје се налази главна њемачка команда има Њемаца око 3.500 до
4.000. Састав ове војске је мјешовит. Рачуна се да има око
20% усташа, љотићеваца и муслимана. Артиљерија им је по-
стављена на Горици, Љубовићу и Дајбапској шуми.

Прије два дана дошао је из Београда њемачким авионом
Арсо Петровић, гдје је ишао ради добијања директива о раду
у Црној Гори.

5) На територији Дурмиторског одреда, према последњим
извјештајима, нема ни једне озбиљније четничке групе. Ударни
батаљон налази се на терену. Формиране су команде мјеста у
Шавнику, Жабљаку, Боану, Пивском Манастиру и Планини Пив-
ској. У формирању су посадне чете у командама мјеста.

6) У Горњем Пољу налази се око 400 војника дивизије „Та-
уринензе" и шест официра. То је неборачко људство: болничари
и коњоводци. Ми смо појединим одредима упутили извјестан
број овога људства за помоћне службе. Ако би било потребно
оваквог људства Корпусу јавите да вам упутимо. Ако се ово
људство не би могло распоредити по јединицама наше војске ми
би били принуђени да га вратимо у састав њихове Дивизије јер
га не можемо хранити. Свакако потребно је да нам назначите
шта се може урадити са овим људством. У случају доласка Ди-
визије на овај терен, што је сасвим вјероватно проблем њене

исхране биће веома тежак, пошто је у питању око 8.000 људи и око 800 мазги.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политичког комесара

М. Јовићевић

Замјеник команданта

Ђоко Миравевић

(М. П.)

П. С. Упућујемо вам печат за Корпус.

Прилажемо писмо албанског мајора Мула Барјактара, који је с нама одржавао пријатељске односе. Ми ћемо му у најскорије вријеме послати одговор.

БР. 61

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
29 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА СЕКТОРУ
ДИВИЗИЈЕ**

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
Бр. 17
29 септембра 1943 г.
у 20 час.
Положај

ШТАБУ II У. КОРПУСА

Положај

1. — Послије одласка друга Блажа¹ тамо и нашег посљедњег извјештаја ситуација се код нас промијенила.

Батаљони V бригаде који су били на просторији Вилусе—Велимље били су 26 о. мј. нападнути од четничких банди из Грахова, Вилуса, Трепача, Бањана, Кривошија и херцеговачких четника мајора Баћевића². Четници су у току ноћи 25/26 извршили припрему за напад на I батаљон V бригаде, који се налазио у Вилусима и врши евакуацију заплијењене муниције.

26 о. мј. у 5 часова са свих страна су извршили напад на овај батаљон, који је послије тешке борбе успио да се повуче у правцу Велимља са губицима 2 мртва, 4 рањена и 1 нестали. Батаљон није успио да запали неевакуисани дио муниције. За Велимље је било евакуисано око 250 сандука.

¹ Блажо Јовановић

² Петар Баћевић, четнички „војвода“, командант четничког корпуса из Херцеговине, погинуо при одступању четника из Босне почетком 1945 године.

27 о. мј. I батаљон предузео је контранапад и одбацио четнике до Вилуса, али није успио да узме Вилусе због појачања добијених од херцеговачких четника. III батаљон предузео је напад против трепачких четника, који су се утврдили на положајима изнад с. Трепча и повезани са осталим четницима према Вилусима и Рудинама давали су жесток отпор. У борби која је трајала непрекидно цијелога дана погинуло је 5 другова, међу којима политички комесар III батаљона Веселин Лаловић и политички комесар чете Гиздић Милан.

I батаљон под јаким непријатељским притиском повукао се у правцу III батаљона. Четници су и даље вршили јак притисак са свих страна на батаљоне V бригаде, јер су осјетили да су бројно слабији. Ради овакве ситуације батаљони су се морали повући у току 28 о. мј. и преко планине Његош пребацити се у с. Тиса.

Јачина четника који су учествовали у овој борби била је 700—800.

Од муниције која је била евакуисана до Велимља спашено је око 50 сандука, док је остало приликом повлачења из Велимља запаљено.

Сада се четници налазе концентрисани на просторији Вилуси—Велимље—Трепча и повезани су са херцеговачким четницима среза Требињског, које предводи мајор Баћевић. У с. Зупцима, срез Требињски налази се чика Брана³ замјеник Дражин са својом пратњом и он углавном даје сугестије за рад четника у овом крају.

2. — Обзиром на предњу ситуацију, а у сагласности са Главним штабом одлучили смо да дана 30 ов. мј. отпочнемо напад са 4 батаљона V бригаде против четника на просторији под тачком 1 назначеној, у циљу њиховог разбијања и онемогућавања мобилизације коју они сада спроводе. Ми сматрамо да обзиром на прикупљене четничке снаге и упорност коју су показали против наших батаљона, наше снаге које ћемо употребити у овој акцији нису довољне за успјешно извршење овог задатка. Но, ми ћемо настати да их што је више могуће разбијемо, иако се они поново прикупљају послје нашег одласка са извјесног простора.

3. — 27 о. мј. код нас је стигао претставник дивизије „Тауринензе“. Овај је био снабдјевен са објавом и донио је за Главни штаб писмо и уговорене таласне дужине. Ова три документа прилажемо⁴.

Ми смо имали намјеру да одмах упутимо 2 батаљона до ове дивизије и да је предложимо да се у цјелости или дијелом пребаци у околину Никшића, одакле би користећи њихово тешко

® Захарије Остојић

⁴ Редакција није успјела да дође до ових докумената.

наоружање, приступили ликвидацији њемачког гарнизона у Никшићу.

Борбе V бригаде са четницима омеле 'су привремено ову нашу намјеру.

Данас је овдје стигао други претставник дивизије „Тауринензе" са писмом од 27 септембра, којега прилажемо⁵.

Послије поласка овог претставника из сједишта штаба његове дивизије успут га је стигао извјепггај од његове команде, да се у правцу Никшића кренула једна њихова колона, с тим да се повеже са нама и стави нам се на располагање. Вјероватно да је то батаљон о коме се говори у приложеном писму. Ми ћемо послати њима у сусрет наше дијелове.

Ова дивизија већ неколико дана води борбе изнад Рисна са њемачким јединицама, које врше напад и сви досадашњи напади Њемаца су одбијени. Према причању овог официра Њемци довлаче бродом нова појачања, и врше јак притисак авијацијом и артиљеријом. Преко цијелог дана авијација бомбардује њихове положаје и детонација се чују овдје. Врло је вјероватно да услед јед овог јаког притиска може доћи до капитулације ових талијанских јединица, јер се и сада код њих запажају знаци деморалисања према причању једног њиховог официра.

Иако им је позната сарадња четника и Њемаца, они нијесу расположени да се боре против четника.

Бројно стање ове дивизије 8000 војника, међу којима има небораца око 2000. Њен је распоред слиједећи: штаб са два батаљона у Црквице, 1 батаљон Штедин и Подврник, 1 батаљон у Гркавац и 1 комбиновани батаљон од пјешадије и артиљерије јачине 1500 бораца у Драгаљско поље. Положај држе на косама изнад самог Рисна. Од наоружања имају 4 брдска топа, 35 тешких и 45 лаких бацача и одговарајуће наоружање у пушкама и муницији. Хране имају просјечно за 10—15 дана. Имају око 800 мазги. Остале 3 дивизије које су биле у Црној Гори разоружане су од Њемаца®.

Италијански батаљон који долази овамо смјестићемо на просторији Горње Поље. По питању операције против Њемаца одлучићемо када овај батаљон стигне. Питање исхране највећи је проблем и може најприје утицати на деморалисање овог људства.

4) Штаб Ловћенског одреда обавијестио је Главни штаб да се тамо налази 400—500 мобилисаног људства, које се већ почело деморалисати због присуства њемачких снага у Боки и Цетињу. Ово људство је мобилисано одмах после капитулације

⁵ Редакција није успјела да пронађе ово писмо.

⁶ На територији Црне Горе Њемци су разоружали двије дивизије и то: „Ферара" која се налазила на сектору Цетиња и „Емилија" која се налазила на сектору Боке Которске.

Италије. Главни штаб је писао данас Ловћенском одреду да одмах овамо упутити 400 бораца, који би били укључени у IV бригаду.

5) Према данашњем извјештају штаба Зетског одреда у Бјелопавлићима има нешто четника око Јакова Јововића и Баја Станишића, који покушавају да врше насилну мобилизацију. Прилажемо овај извјештај штаба Зетског одреда' да би се детаљније упознали са ситуацијом на њиховом терену.

6) Данас смо обавијештени да су четници у Билећу без Њемаца. У Никшићу има око 800—1000 Њемаца и око 200 милиционера Јеврема Шаулића⁸. Примијећује се њихов покрет према Даниловграду и прича се да постепено евакуишу Никшић. У Подгорици и околини има 3000—4000 Њемаца. У Даниловграду има такође Њемаца, али не знамо колики је њихов број.

7) Обзиром на концентрације четника и на чињеницу да се мобилизација може успјешно да врши ако народ осјети присуство јачих наших снага, ми сматрамо да би било потребно IV бригаду упутити овамо и са IV и V бригадом заједнички предузети чишћење терена од четника и вршити мобилизацију људства, а евентуално приступити ликвидацији гарнизона Никшић—Даниловград. Растуреност наших снага врло мало користи, и у погледу мобилизације и у погледу војничких акција. Ми не знамо каква је ситуација у Васојевићима, али смо увидјели да четници на просторији између Билеће, Требиња, Никшића и Црквица претстављају озбиљног противника у борби против нас. Нападати га са малим снагама неће се моћи постићи скоро никаквих резултата. Ово тим прије што су четници на цијелој овој просторији повезани и сада се крећу као јаче формације и као такви ступају у борбу, а не појединачно, односно по мањим групама као прије извјесног времена.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком Јово Капа ⁹	Замј. нач. Штаба Б. Лазаревић ¹⁰	Командант, пуковник Рад. Вукановић

⁷ Види док. број 57.

⁸ Јеврем Шаулић, сарадник окупатора, погинуо приликом покушаја бјекства у Италију 1944 године

⁹ Јован Капичић

¹⁰ Божо Лазаревић

БР. 84

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАР-
НОГ БАТАЉОНА ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ НА СЕКТОР КОЛА-
ШИНА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број 47
30 септ. 1943 год.
у 7 часова

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА

Извијештени смо да вас је наше последње наређење нашло на десној обали Лима.

У међувремену IV Пролетерска бригада је заузела Колашин, кога је бранило: један батаљон Италијана и око 300 четника. Четници нису дали скоро никакав отпор док су се Италијани борили скоро читаву ноћ. Непријатељу су нан^јети губици од више од 60 мртвих и рањених. Наши губици су: 5 мртвих и 10 рањених. Заплијењена је огромна количина ратног ма^еријала. Италијани су се 27 ов. мј. ујутро предали. Наше јединице сјутра улазе у Матешево.

У циљу добијања новог задатка и реорганизације вашег батаљона **НАРЕЂУЈЕМО:**

Да се одмах по пријему овог наређења пребаците у Колашин и јавите Штабу II Ударног корпуса.

Да поведете са собом што више омладине.

Да уђете у град као организована јединица.

Да нам донесете опширан извјештај о војно-политичкој ситуацији на територији гдје је досад оперисао ваш батаљон.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ПОЗИВ ШТДБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ПОТПУКОВНИКУ САВЕЗНИЧКЕ
ЕНГЛЕСКЕ ВОЈСКЕ У БЕРАНАМА ДА СЕ ПОВЕЖЕ СА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ И ПРЕБАЦИ КОД ШТАБА КОРПУСА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. број 49
30 септ. 1943 год.

**ПОШТОВАНОМ ГОСПОДИНУ ПОТПУКОВНИКУ
САВЕЗНИЧКЕ ЕНГЛЕСКЕ ВОЈСКЕ**

Прије неки дан сазнали смо од италијанских официра да се налазите у Беранама. Одмах после тога ми смо се обратили г-ну Дикену, шефу енглеске мисије код Врховног штаба Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије да нас повеже са Вама. Ми одговор нијесмо добили, а пошто се догађаји на савезничким фронтима и у нашој земљи брзо развијају, то смо одлучили да Вам се директно обратимо.

Нашим Савезницима Енглеској, Америци и Совјетском Савезу у потпуности је позната наша борба, састав и карактер наше војске и баш у вези с тим код нашег Врховног штаба налазе се енглеска и совјетска војна мисија.

Од нашег Врховног штаба ми смо упућени овамо са наших шест бригада, а под нашу команду су стављени и сви партизански одреди Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санџака, у циљу прихвата италијанских гарнизона и примјене уговора о безусловној капитулацији Италије, као и у циљу потпомагања савезничких војних намјера.

При извршењу овог задатка, који проистиче из уговора о капитулацији и из наших обавеза према Савезницима, ми наилазимо на тешкоће које нам причињавају четници. Ми ћемо Вам у овом погледу пружити на углед писмена документа са којима ми располажемо.

У вези свега овога молимо Вас, да се што прије пребаците код нас у циљу упознавања ситуације.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР 64

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 30 СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУР-
МИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ЗА ПОЈАЧАНИ МАСОВНО ПО-
ЛИТИЧКИ РАД У ЦИЉУ ПРЕТСТОЈЕЋЕ ОПШТЕ МОБИЛИ-
ЗАЦИЈЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА¹**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број сл.
30 септ. 1943 год.

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ Н.О. ОДРЕДА

Ваш допис од 26 септ. 1943 године² примили смо на дан 27 ов. мј. и на исти одговарамо:

1. Обратите се Команди мјеста у Пљевљима за 1000 кг. соли и 50 кг. дувана за потребе ваших јединица. Уколико буду имали на располагању и нешто животних намирница, то нека вам један дио уступе, али само за потребе вашег Одред, Јер за сада нијесмо у могућности да помажемо НОО.

Ви ћете сами организовати пренос соли и дувана у споразуму са Командом мјеста у Пљевљима. Убудуће немојте се нама обраћати у погледу организације транспорта евентуалног материјала, пошто ми као оперативна јединица имамо мање могућности прикупљања коња и томе слично ради преноса робе, него ви.

2. Шаљемо вам 100 конзерви, 500 комада цигарета, 100 паклића дувана, 20 кг. шећера, 50 кг. пасуља, 1 цак макарона и 20 кг. ориза³.

3. Што се тиче обуке и одјеће овдје није ништа заплијењено, као ни у самим Пљевљима, те нијесмо у могућности да вам у том погледу пружимо помоћ.

4. Ваш Одред морате бројчано ојачати не пропуштајући притом ни политички рад, јер само у једном и у другом случају, ако одговорите задатку, у стању ћете бити да чистите свој терен од четничких банди, без обзира из којег правца оне долазиле. Бројчано јачи и политички чвршћи ваш Одред биће у стању да врши политичку агитацију и пропаганду у народу и тим самим повећаће наше политичке и војничке резерве. У Шавничком срезу, односно на територији вашег Одред постоји ве-

¹ Копија оригинала без потписа налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види докуменат број 50.

³ Пиринач

лики број омладинаца способних за борбу, и ви имате широке могућности да свој Одред ојачате.

Ми ћемо убрзо у вашем срезу објавити и извршити општу мобилизацију и да би та наша намјера успјела, ви морате отсада још више уложити труда у погледу политичке припреме те мобилизације. На вама, као и осталим политичким радницима на територији нашег Одред, лежи одговорност за успјех или неуспјех предвиђене мобилизације. Успјелост мобилизације на територији нашег Одред имаће крупног политичког значаја не само за тај терен него и за остале срезове Црне Горе.

Ми ћемо четнике у Васојевићима у потпуности разбити и уредићемо односе са италијанским гарнизонима или на линији сарадње за борбу против Њемаца или на линији њиховог потпуног разоружања, јер је за један и за други случај имамо довољно војничких снага да их присилимо на извршење њихове обавезе која проистиче из уговора о капитулацији. Засада се воде преговори са дијеловима дивизије „Венеција“ а за који дан приступићемо и директном разговору и са Штабом саме дивизије. Расположење италијанских војника за нас је, и тај факат ће нам пуно користити, било за постигнуће споразума, било за разоружање. Италијанске гарнизоне нећемо ни у ком случају пустити да се држе неке неутралности, која користи заправо четницима, него ћемо их нашим јединицама присилити да испуне своју обавезу. Чим мирна или оружана ликвидација италијанских гарнизона на терену Васојевића буде извршена, приступиће нови прилив бораца са тог терена и створиће се повољни услови за придобијање Васојевића на нашу страну. Та чињеница имаће крупних политичких и војничких посљедица, како на италијанске гарнизоне, тако и на цијелу Црну Гору.

Обавјештавајте нас редовно о стању на вашем терену, а и ми ћемо вас.

У Колашину заплијењена је велика количина муниције, па уколико вам буде требало обратите нам се.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар

Командант
генералмајор

**ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И
БОКЕ ОД КРАЈА СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ О СТАЊУ КОД НИКШИЋКОГ
И ЛОВЋЕНСКОГ ОДРЕДА И ЈАЧИНИ НЕПРИЈАТЕЉСКОГ
ГАРНИЗОНА У НИКШИЋУ¹**

ШТ. II УД. КОРП.

Ситуација на подручју штаба је следећа:

1.) На подручју Никш. одреда нема никаквих нар. промјена. У Никшић је стигло из Подг[орице] 24. ов. мј. око 80 до 100 камиона и 8 тенкова. Ову колону пратило је око 7 авиона, који су послје уласка колоне у Никшић бомбардовали Горње Поље, Шипачно[^] и митраљирали ова села. 25. ов. мј. вратио се је већи дио камиона и теНкова натраг. Изгледа да је извршена замјена гарнизона у Никшићу који је до 24 ов. мј. бројао око 3—400 Њемаца и да је циљ колони био да овлада цестом Подг.—Никшић, која је била угрожена од јединица V бригаде*["] и Никшићког одреда.

У Никшићу има осим Њемаца око 300 фашиста и 200 жандара и четника. Одред је предузео: са своја два батаљона затвориће пут Никшић—Шавник и заједно са једним батаљоном бригаде Аоста² рушиће овај пут. Исто тако порушиће пут Никшић—Подг. Пут и жељ. пруга Ник[шић]—Треб[иње] порушени су толико да се саобраћај не може успоставити најмање за 10 дана. У Никшићу се очекивао напад 24 ов. мј., јер је дан прије тога II бат. Никш. одреда водио борбу са Њемцима око Царева моста. а то је у маломе била блокада.

2.) Ловћенски одред: ситуација добра. Формиран је један бат. у Кат. Нахији. На подручју Бара и Улциња постоје двије чете. Нешто омладине из Боке изашло је у Катун. Нахију. Крсто Поповић издао је позив за мобилизацију, али му се не одазива нико. Наши другови имају повољне услове за рад. У Требињу мале њемачке снаге, а тако исто и у Боки.

3.) Стање се није промијенило на подручју Зет. одреда. У Зети је врло добро. У Кучима је изишло 150 Њемаца, који се налазе у с. Дољане.

4.) Ситуација у Херцеговини добра. У нашим рукама Гацко и Билећа, опкољена Кула Фазлагиха. У њој је изгледа Милорад Поповић Дијелови Х Херцеговачке стигли у Бањане. Подијељена је на двије групе, једна у Гацко друга у Билећу. О не-

¹ Копија без потписа у архиви Војноисториског института ЈНА.

- Бригада „Аоста“ је формирана од разбијене италијанске дивизије „Тауринензе“ послје капитулације Италије.

пријатељским снагама ништа не јављају. Изгледа да су врло мале, јер је у Билећу било свега око 150—200 Њемаца и четника.

5.) Тражени батаљон од Никшићког одреда за новоформирану бригаду задржаћемо због сваке евентуалности.

6.) Пошаљите нам једног доброг радио тел[еграфисту]. Дивизија³ ће се сутра јавити на телефон. Гл. шт. предлаже да се поново чисте Васојевићи.

БР. 68

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА ОД КРАЈА СЕПТЕМБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ ЧЕТНИКА И ЊЕМАЦА НА ТЕРИТОРИЈИ ОДРЕДА И НАМЈЕРАМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
ЛОВЋЕНСКОГ НОП ОДРЕДА

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

Италијанска дивизија „Тауринензе“ промијенила је праваи кретања и умјесто да пође у Горње Поље пошла је [за] Црквице. Њима је стало до тога да своје снаге извуку из борбе и прихватили би је једино ако би им била каметнута. С обзиром на то ми смо предузели извјесне мјере. Наиме са снагама које имамо ми разоружавамо њихове мање дијелове.

Од материјала остављеног сачували смо око 50 возила; камиона, мотоцикла и аутомобила међу којима 2 блиндирана аутомобила. Добар дио материјала који је био остављен нијесмо могли сачувати, јер су сељаци и партизани који стражарче заједнички пљачкали и уништавали. Ових 50 возила чувају наше страже али и то тешко иде.

На територији Боке као што вам је раније јављено водиле су партизанске јединице из Боке заједно са италијанском војском и четницима борбу против Њемаца¹. У самом почетку борбе четници су почели отпадати тако да смо имали ситуацију да су борбу наставили партизани и Италијани. У тим борбама наше снаге имале су великих успјеха: побиле 30 Њемаца, заробљених око 500, заплијењено 5 топова, 3 митраљеза, 17 сандука

¹ Трећа ударна дивизија

¹ Четници нијесу ни тада ни касније сарађивали са партизанима. већ су после капитулације Италије и заузимања Боке од стране Њемаца, пришли Њемцима и сарађивали са истима све до ослобођења Боке новембра 1944 године. Поједине четничке групе су у данима капитулације Италије почеле сарађивати са партизанима у циљу придобијања народа на своју страну, али чим су Њемци наступили са својим снагама, они су им се придружили.

крагујевачких бомби, једна пољска радио станица и 20.000 метака. У борби је учествовало 400 наших бораца, 120 четника. Имали смо 10 мртвих, такође је погинуло и 10 четника. Навалом јачих њемачких снага и јаким бомбардовањем италијанска војска се брзо деморалисала и напустила заузете положаје, и тако омогућила заробљеним њемачким војницима да се ослободе. Такође и код наших јединица, које још увијек нијесу биле учвршћене у моменту неуспјеха дошло је до приличног расула. Послије ових борби у Бокопоторском срезу формиран је један батаљон који броји око 120 бораца.

Послије капитулације Италије партизани среза Барског ушли су у Петровац, ослободили затворенике из затвора, њих 15, успоставили власт и примили магацине робе и оружје од Италијана. У магацинима је било 80 пушака, приличан број муниције и остале ратне спреме. Послије тога исте јединице ослободиле су логор затвореника у Будви. На терену општине Петровац и Св. Стефан формиран је био један батаљон који броји око 120 бораца. У том међувремену четничке банде из Црмнице појачане са око 150 четника са Цетиња упале су у ове општине и успјеле да, у одсуству нашег батаљона који се је тада кретао према Бару ради ослобођења логора у Бару, посједну села и Петровац. По повратку нашег батаљона дошло је до борби Које трају још увијек. У почетку борбе готово читаво људство из Петровачке општине је отпало, тако да је борбу против четника наставила једна чета од 40 бораца. Одмах је ова чета појачана са двије љуботињске чете, са двије будванске, а упућена је помоћ и из источног дијела Боке. У току тродневне борбе наши борци и поред упорног наваливања четника задржали су своје положаје а са неких и потиснули непријатеља. На нашој страни није било мртвих. Два наша борца који су рањена у борби заробљени су. 4—5 су лакше рањени. Непријатељски губици нијесу нам познати али како се сазнаје су велики. Међу непријатељем, с обзиром на упорност наших бораца а и на губитке које су имали, завладала је прилична паника. Улцињски батаљон који броји око 100 људи требао је да дође у помоћ.

Једна мања њемачка колона покушала је пробити се од Цетиња ка Чеву 20-септ. Наши борци дочекали су је ка Симуњи. Убили једног њем. официра и два војника ранили. Рањен је један наш борац.

На територији нашег Одрета наше снаге су овакве: У срезу Иетињском два батаљона од по око 120 бораца. У срезу Барском један батаљон од око 100 бораца и једна чета од око 40 бораца. У Боки има један батаљон од 100 бораца и врши се извлачење људства из Орјенског батаљона. У Кат. Нахији досада је извучено око 30 бораца. Уколико би нам успјело да разбијемо ову четничку војску у Црмници која броји око 600 бораца, имали

бисмо далеко бољу ситуацију. У противном ни овај број не би се одржао. Углавном на читавој територији нашег Одред четници се организују заједно са сепаратистима мада још нијесу оружаном иступили противу нас изузевши територију Орјенског батаљона, гдје они држе власт. Наше снаге из Љешкопоља, Зете и Бјелопавлића сконцентрисаће се према Д. Граду² ради обезбјеђења од непријатеља.

Нужно је да уколико се мисли рашчишћавати са непријатељем на територији нашег Одред да се најхитније упуте најмање два батаљона из бригада. По могућности два прва батаљона из Четврте бригаде, који би не само помогли у рашчишћавању већ и условили мобилизацију најмање једне бригаде војника. Уколико ово не би успиједило, опстанак и ових јединица на овом подручју био би доведен у питање. Народ још увијек не види ситуацију и поред сталног убјеђивања да је дошао час општег устанка.

За посљедњих неколико дана велике непријатељске снаге су се концентрисале у Боки док их у Цетињу има око једне хиљаде. Колико смо обавијештени Приморје још нијесу посјели сем уколико постоје незнатне снаге у Бару и Улцињу.

За замјеника команданта нашег Одред наименован је друг поручник Стојадин Солдатовић из Рисна бивши командант Орјенског парт. батаљона. За интенданта наименован је Блажо Вучковић бивши интендант једне од наших бригада.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Полкомесар
Анрија Пејовић

Командант
Никола Поповић

БР. 67

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА ДА СЕ ХИТНО ПРЕБАЦИ НА СЕКТОР КОЛАШИНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Број службено
1 октобар 1943 год.
у 9.50 часова

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА

Четничке банде у јачини од 1000—1200 нападе су Колашин, кога брани IV Пролетерска бригада и италијански батаљон. Борба се води већ 30 часова и непријатељу су нанијети губици.

⁴ Даниловград

Непријатељ је успио овладати Кључем, а сада врши жестоке нападе на Шљивовицу. У оваквој ситуацији НАРЕЂУЈЕМО Вам, да усилите покрет вашег батаљона и да кренете правцем: Кордељ—Струг—Кључ у циљу напада четничких банди са леђа.

II Далматинска и II Пролетерска бригада су у покрету ка Колашину. Ми морамо дати све од себе [да] спријечимо пад Колашина до доласка ових бригада када ћемо предузети општи противнапад у циљу разбијања и уништења четничких банди. Одмах после доласка у Кордељ пошаљите пред вама хитно-курире у *циљу* повезивања са нама. Курири ће вам рећи мјесто нашег штаба. Ако ви, познајући терен а на основу података, мислите да је згодније напасти ове банде правцем: Раскрсница—Паљевине—Кључ, онда то урадите.

Ваш покрет мора бити усиљен, јер ви треба да схватите што би за нас значило да нам четничке банде отму Колашин прије доласка наших бригада.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

* За штаб
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 68

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПОЈ ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ И ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ РАДИ ОДБРАНЕ ОСЛОБОЂЕНОГ КОЛАШИНА

Пов. Бр. 51
1 октобра 1943 год.
10.30 час.

НАЈХИТНИЈЕ

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Јуче 30. септ. ујутро четничке банде јачине од 1000—1200 људи нападе су Колашин, кога брани IV Пролетерска бригада и један италијански батаљон. Борба се води већ 30 часова и непријатељу су задати осетни губици.

Јуче после подне непријатељ је успио овладати Кључем, па сада врши жестоке нападе на Шљивовицу.

У вези овакве ситуације, а сходно наређењу Врховног штаба потребно је што прије ојачати IV Пролетерску бригаду, јер Колашин морамо по сваку цијену одбрани, пошто је то од велике војничке и политичке важности за даљи наш рад у Васојевићима.

Ми смо 29 септембра¹ упутили наређење да II Далматинску и II Пролетерску бригаду упутите на просторију Колашин, али пошто је због новостворене ситуације најхитније потребан долазак II Пролетерске и II Далматинске бригаде, то вам НАРЕЂУЈЕМО: да **најхитније** упутите II Пролетерску и II Далматинску бригаду правцем: Мојковац—Требаљево, гдје ће добити наређење за даљи рад.

За пребацивање ових бригада користите сва расположива превозна средства.

Један батаљон II Далматинске бригаде (II) већ је стигао у Требаљево, гдје је добио задатак.

Штаб Корпуса налази се у Требаљеву на цести код школе.
С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

ВР. 69

**ПЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА
ОД 1 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ О БОЈЕВИМА БАТАЉОНА НА ПОЛОЖАЈИМА
КЉУЧ — ЗЕКОВА ГЛАВА — ТРОГЛАВ**

ШТАБ ВАСОЈЕВИЋКОГ
УДАРНОГ БАТАЉОНА

Бр. сл
1 октобра 1943

Положај
у 10,30 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

На основу наређења бр. сл. од 1 октобра 1943 године¹ урадили смо сљедеће: Једну јединицу послали смо у правцу Раскрснице—Кључа, да нападне непријатеља са леђа, у јачини од 30 бораца са 7 пушкомитраљеза. Главнина остаје на положајима Зекова Глава, Троглава, — Кордељ са 15 пушкомитраљеза, 3 тешка митраљеза и 2 бацача мина, како би непријатеља напали бочном ватром. — Потребно је да нам пошаљете што више југо-

¹ Види док. број 59.

¹ Види док. број 67

словенске муниције као и муниције од италијанског митраљеза „Бреда“. Ове муниције што сада имамо, је врло мало. Исто тако, правцем што пречим, пошаљите појачање у људству. То би све требало урадити хитно како би ми у току дана добили помоћ у људству и муницији.

Јутрос у пет часова наш батаљон водио је борбу на положајима Зекова Глава—Троглава са комбинованим јединицама од Италијана и четничких банди, првих је било 132 са 2 тешка бацача, и 26 пушкомитраљеза, а других 90. Послије трочасовне борбе наша јединица успјела је да их разбије. Том приликом заробили смо 115 Италијана и 10 четника. Заплијенили 20 пушкомитраљеза, 2 бацача тешка, 120 италијанских пушака, 26 југословенских, једну радио станицу, већу количину итал. муниције, 22 сандука муниције за пушкомитраљезе и др. ратног материјала. Непријатељ је имао губитака и то 9 мртвих и 8 рањених Италијана од којих су 2 погинула офипира. Од четника 4 мртва и више рањених. Наши губици су 1 мртав и пет лакше рањених. Јединица се брзо снашла. Борци [су] били храбри и прилично дисциплиновани.

„
Ми смо у току дана извиђали положаје које држи непријатељ. Снаге непријатеља налазе се на положајима Ђачко Брдо—Кључ—Школа. С обзиром на наше снаге овамо, нама је немогуће нападати директно на Кључ, изненадити га не можемо, пошто држи положаје око Кључа, зато ће наша главнина нападати десно од Кључа на Школу, како би се омогућио пут главном положају Кључ.

Бројно стање батаљона 115. Наоружање: 3 тешка митраљеза „Бреда“, 26 пушкомитраљеза, 2 тешка бацача и преко 200 пушака рачунајући данас заплијењено оружје.

Обавијестите нас шта да радимо са заробљеним и рањеним Италијанима као и заплијењеним материјалом, који је прилично велики за нашу јединицу која мора бити лака и покретна, и свакодневно водити борбу, те би могло бити доведено у опасност да падне непријатељу. То нам треба хитно обавјештење.

Побједа је наша!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Милорад Ћулафић

Командант
Шекуларац Никола

Другарски поздрав

Саво Јоксимовић
Ђоко Пајковић

БР. 84

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПОЈ
ОД 2 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТА-
ЉОНА ДА СЕ ПРЕБАЦИ У РОВАЧКО ТРЕБАЉЕВО**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. службено
2 октобра 1943 год.
у 9 час

ШТАБУ ВАСОЈЕВИЋКОГ БАТАЉОНА

Примили смо ваш извјештај од 1 октобра 1943 године¹.

1. Одмах по пријему овога наређења пребаците се са вашим батаљоном у Ровачко Требаљево, гдје ћете ухватити везу са нама

2. Све оружје и муницију донесите са собом а за ношење користите заробљене Италијане.

3. Све заробљене Италијане и четнике доведите овамо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За штаб
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Види док. број 69.

БР. 84

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 3 ОКТОБРА 1943 ГОД. УДАРНОЈ ГРУНИ,
ЧЕТВРТОЈ ПРОЛЕТЕРСКОЈ БРИГАДИ И ВАСОЈЕВИЋКОМ
НОП БАТАЉОНУ ЗА НАПАД НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ КОЈЕ
УГРОЖАВАЈУ ОСЛОБОЂЕНИ КОЛАШИН**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 61
3 октобра 1943 год.
у 8.15 час

ЗАПОВИЈЕСТ
(секција Колашин 1 : 100.000)

Четничке банде у јачини од 1000—1200 потпомогнуте Италијанима нападају од 30 септембра до данас. непрекидно Колашин, кога са успјехом брани IV пролетерска бригада. У току ових борби непријатељу су задати осјетни губици.

У току 1 октобра непријатељ је успио да овлада Кључем (к. 1926).

Јуче 2 ов. мј. непријатељ је појачао свој притисак од Мораче.

2 ов. мј. стигао је један батаљон II далматинске бригаде, а јутрос један II пролетерске и један батаљон III санџачке бригаде.

У циљу разбијања непријатеља и његовог одбацивања са положаја око Колашина, предузећемо данас 3 ов. мј. са расположивим снагама општи напад на непријатеља.

За извршење овог задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. II батаљон II далматинске бригаде, II батаљон II пролетерске бригаде и Бјелопољски батаљон III санџачке бригаде, формираће ударну групу. Овом групом командоваће замјеник команданта II далматинске бригаде, друг Егић Обрад, политички комесар Станишић Милија.

Ова група извршиће благовремено покрет, тако да данас до 15 часова буде груписана на линији Бојиште—Струг—Паљевине, одакле ће подићи Кључу, и заузети погодни полазни положај. Са овог положаја отпочети напад на Кључ тачно у 16 часова. При нападу тежити да се са свима снагама што прије

избије на Кључ, (к. 1926), а по овлађивању Кључем један батаљон упутити правцем ка Шљивовици са задатком њеног овлађивања, а два батаљона општим правцем Мујића Речине — Јабланово Брдо (к. 1543).

При избијању на Кључ испалити три црвене ракетле и на к. 1926 поперити црвену заставу.

2. IV пролетерска бригада извршиће бацачку припрему са свима расположивим оруђима. Припрема да почне у 15 часова и ватра свих оруђа да буде сконцентрисана на Кључ (к. 1926 — 1948 — 1972). Бацачка припрема трајаће за све вријеме док снаге Ударне групе не избију на Кључ.

По избијању Ударне групе на Кључ и њиховом спуштању у правцу Шљивовице и Јаблановог Брда, IV пролетерска бригада предузеће општи напад правцем: Шљивовица — Планиница, са задатком овлађивања Планиницом.

3. IV пролетерска бригада и Ударна група настојаће да у току напада међусобно садејствују, у ком циљу одржавати чврсту међусобну везу.

4. При извођењу напада обратити пуну пажњу осигурању бокова, у ком циљу одредити одговарајуће снаге.

5. О резултатима ове борбе хитно извјештавати овај Штаб.

6. Васојевићки батаљон уколико се у почетку овога напада буде налазио на просторији: Троглав — Раскрсница, ставља се под команду Ударне групе. Штаб групе употребиће овај батаљон на правцу: Раскрсница — Мујића Речине — Јабланово Брдо.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПОЈ ОД 4 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ ЗА
НАПАД НА ЧЕТНИКЕ ПРАВЦЕМ ШЉИВОВИЦЕ—ЈАБЈА-
НОВО БРДО У ЦИЉУ ОДБРАНЕ ОСЛОБОЂЕНОГ КОЛАШИНА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов Бр. службено
4. октобра 1943 год.
у 11.30 час

ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ

У току јучерашњих борби са четницима IV Пролетерска бригада заузела је Дерутовац (део Шљивовице).

У циљу коначног одбацивања четника са положаја око Колашина један батаљон IV Пролетерске бригаде, два батаљона II Далматинске бригаде и Васојевићки батаљон предузеће данас 4. о. мј. у 18 часова под командом Штаба IV бригаде општи напад на непријатеља правцем: Шљивовица — Јабланово Брдо (к. 1543).

Са вашом Ударном Групом требате данас најдаље до 17 часова да избијете на Кључ, уколико то до сада још нијесте учинили. По заузимању Кључа поступите по јуче добивеном задатку, тј. један батаљон упутите у правцу Шљивовице а са два батаљона крените правцем: Мујића Речине — Јабланово Брдо (к. 1543).

Пре упућивања батаљона у горе одређеним правцима одредите мање снаге и потребан број аутоматских оружја, које распоредите на погодним мјестима, са задатком држања Кључа. Ови дјелови треба да остану на Кључу за цијело вријеме напада, односно до даљег наређења.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

I

За штаб
Командант
Генералмајор,
Пеко Дапчевић

STAB
II UDARNOG KORPUSA
NOV Jugoslavije

POV Br. 1143
4. oktobra 1943. god.

11.43. čas

M.M.O. G.H.P.J.
APRIL 1943. GOD. 1943. GOD.
AP. PM. 11.43. GOD.
K. 11.43. GOD.

Stabu Udarne grupe

U toku jučerašnjih borbi sa četnicima IV Proleterska brigada zauzela je Derutovac /deo Sljivovica/

U cilju konačnog odbacivanja četnika sa položaja oko Kolašina jedan bataljon IV Proleterske brigade, dva bataljona II Zlatinske brigade i Vasojevički bataljon predugreće danas 4. oktobra, u 18 časova pod komandom Staba IV brigade opšti napad na neprijatelja pravcem: Sljivovica-Jablanovo Brdo /k. 1543/.

Sa vašom Udarom Grupom trebate danas najdalje do 17 časova da izbijete na Ključ, ukoliko to do sada još niste učinili. Po zauzimanju Ključa postupite po juče dobivenom zadatku, tj. jedan bataljon uputite u pravcu Sljivovica a sa dva bataljona krenite pravcem: Muzića Rečine-Jablanovo Brdo /k. 1543/.

Pre upućivanja bataljona u goredodređenim pravcima odredite manje snage i potreban broj automatskih oružja, koje rasporedite na pogodnim mjestima, sa zadatkom držanja Ključa. Ovi dijelovi treba da ostanu na Ključu za cijelo vrijeme napada, odnosno do daljeg naredjenja.

Smrt fašizmu - Sloboda narodima!

Za Stab
Komandant
Generalmajer.

**ЛЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
4 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВЈ О УСПОСТАВЉАЊУ ВЕЗЕ СА ЈАХОРНСКИМ ОДРЕ-
ДОМ, ГЛАВНИМ ШТАБОМ ЦРНЕ ГОРЕ И ДРУГОМ ПРОЛЕ-
ТЕРСКОМ ДИВИЗИЈОМ И О ВОЈНО-ПОЛИТИЧКОЈ СИТУ-
АЦИЈИ НА ТЕРЕНУ ОДРЕДА**

ШТАБ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Пов. бр. 1

4 октобра 1943 год.

Жабљак

у 7 часова

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавамо вас о сљедећем:

1. Примили смо материјал упућен са вашим писмом од 30 септембра тг.¹ Примили смо и шест мазги упућених штабу овог одреда.

2. Ситуација на нашем терену изгледа овако: Штаб одреда организован је са сједиштем на Жабљаку у чији састав су ушли по одлуци Главног штаба за Црну Гору и Боку: за команданта друг Обрад Цицмил, за политичког комесара друг Мићун Јауковић, за замјеника политичког комесара друг Спасоје Шарац. А према вашем усменом наређењу за замјеника команданта друг Јанко Тадић, који је истовремено и командант I ударног батаљона. За начелника штаба одреда вашим усменим наређењем одређен је капетан Димитрије Ковијанић, коме је то саопштено али се још није јавио на дужност.

На територији одреда постоји пет команди мјеста и то: на Жабљаку, Шавнику, Боану, на Пишчу и код Манастира Пиве. Све команде мјеста већ раде и имају по једну своју посадну чету за обезбјеђења мјеста и контролу свога терена. Ове чете нијесу још дефинитивно оформљене, премда су постављене команде и окупљен изврстан број људства, које свршава редовне послове — али је позван већи број људства који се споро и тешко одазива позиву. Разлог овом спором одазивању је највећим дијелом због страха код маса да узму активног учешћа у борби из бојазни да поновно не наступе репресалије окупатора, једним дијелом због непријатељског става према борби који у масама подржавају четници и петоколонашки елементи, а једним пак дијелом због материјалних тешкоћа (подизањем попаљених зграда и сл.).

¹ Видк док. број 64.

Исте ове тешкоће су и приликом попуњавања нашег ударног батаљона.

На терену овога одреда четници су се активно појавили на подручју команде мјеста Манастира Пиве. Групу су прво Сачињавали око тридесет бандита, разних жандарма, подофицира и других а 26 ом. од правца Равнога дошла је једна већа група (поп Перишић и Милорад Поповић) ваљда да помогну и ојачају четничку струју у Пиви, те су дијелови ове групе допирали до села Смријечна и Стоца. Наша посадна чета од Манастира Пиве га мобилисаним сељаштвом сузбила их је, овога момента немамо званичних података, али Гачани су се изгледа вратили а група пивских четника испред наших бјежи по терену и омета рад на мобилизацији и учвршћивању народне власти. Ради чишћења терена тамо је упућен 1 ом. наш Ударни батаљон појачан са дијелом посадне чете с. Пишча. Ради руковођења акцијом на том терену сада се налази замјеник команданта и политички комесар одреда.

Сем тога по вашем уласку у Колашин повратила се једна група четника, која је била кренула у томе правцу, њих око 20—30 са попом Лопушином и Милошем Башовмћем. Они се налазе око Струга и одржавају везу са Морачом. Наш батаљон био их је осјетио и предузео припреме за уништење или протјеривање (до 1 ог. налазио се на Малинску), али смо га морали хитно упутити у Пиву, те је тај терен сада контролисан само од посадне чете при команди мјеста Боан. На осталом подручју одреда нема активних четничких група. Истина осјећа се роварење и петоколонашке гласине.

Предузели смо и досада, а у вези нашег писма од 30 септ. тг., појачаћемо рад на мобилизацији за наш батаљон и посадне чете, као и политичку припрему опште мобилизације. Ово све радимо помоћу постављеног апарата народне власти и у пуној сагласности са свим политичким радницима на терену.

3. Са Штабом јахоринског одреда успоставили смо везу на тај начин што је једна група њих са командантом одреда и начелником штаба другом Радом Стефановићем дошла код нас. Они су били присиљени да напусте терен, јер се због појаве четника тамо нијесу могли одржати. Четници су на томе терену (Фоча—Калиновик—Трново) објавили општу мобилизацију, која је успјела. Јединице њиховог одреда нијесу се показале ни довољно борбене, а нити вољне да се туку са четницима. Штаб одреда стао је на становиште, да би сачувао људство које је почело да дезертира, да људство раздијели у три колоне ради хватања веза са партизанским јединицама и обавјештавања истих о стању на томе терену. Једна група пошла је у правцу Трнова ради везе са Романиским одредом или евентуално са неком од бригада која би се нашла на томе правцу. Друга група кренула

је ка Загорју, с тим да се веже са нашим јединицама у Херцеговини, а трећа са другом Радом Стефановићем дошла је код нас. Друг Раде долази са нашим куририма к вама гдје ће вам поднијети усмено детаљан извјештај. Остале другове са командантом Јахоринског одреда, другом Миладином Ристићевићем, повратићемо на подручје команде мјеста Пишче, одакле ће помоћу наше власти и војске одржавати везу са срезом Фочанским и прикупљати податке о ситуацији тамо до повратка друга Рада.

4. Са Гацком немамо везу због појаве четничких банди у Пиви.

5. Са Главним штабом и Никшићем имамо редовне везе. Према њиховоме саопштењу од 30 пр. м. Пета црногорска бригада чисти Бањску и Вучедолску општину од четника, а италијанска дивизија „Тауринензе“ која је прешла на нашу страну успјешно води борбу противу Њемаца у рејону између Црквице и Рисна.

6. Са Штабом II дивизије у Пљевљима успоставили смо везу. Послали смо им замјеника команданта мјеста Жабљак са једном патролом ради добијања соли, дувана и осталих артикала уколико их буду имали на расположењу. Ово смо урадили прије пријема вашег послѣдњег писма, ослањајући се на наше усмене разговоре с вама.

С Пљевљима смо успоставили и телефонску везу (послѣдњих 12 часова прекинута је), а успоставићемо исту одмах са Шавником и Боаном. Уколико имадне могућности то ћемо покушати са Боана за Колашин — само вас молимо да за послѣдњи случај ви издате потребна наређења и помоћ.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ

За штаб одреда
Командант-мајор
Обрад Цицмил

ПС.

Молимо вас да нам пошаљете упутства за организацију обавјештајне службе, а такође и нацрт ознака официрских чинова.

Горњи

БР. 84

**ДИРЕКТИВА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЈЕДИНИЦАМА
НА ПОДРУЧЈУ ВАСОЈЕВИЋА ЗА ПРАВИЛНО ПОСТУПАЊЕ
ПРЕМА НАРОДУ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 62
5 октобра 1943 год.

Штабу IV Пролетерске, II Далматинске бригаде, Штабу III батаљона II Пролетерске бригаде, Штабу III батаљона III Санџачке и Штабу Васојевићког батаљона

Васојевићи су и до сада као и данас главно четничко упориште, одакле је Дража Михаиловић стварао јаче војничке одреде, помоћу којих је вршио насиља у осталом дијелу Црне Горе, Санџака и Херцеговине и даље према Босни.

Наше јединице добиле су као главни стратешки задатак да ово упориште ликвидирају. Ми овај задатак можемо и морамо извршити, јер ликвидацијом овог четничког упоришта ми ћемо створити повољне услове за развитак политичке ситуације на терену Васојевића, као и у осталим дијеловима Црне Горе и Санџака.

Остварење овог задатка иде двјема линијама:

- а) немилосрдном борбом противу четника,
- б) правилним политичким радом.

У току боја наше јединице морају показати пуну дисциплину и одлучност у разбијању и уништавању четничких војничких формација.

Да би Васојевиће у потпуности разбили ми у политичком раду се морамо руководити тактиком изолације четничких главешина од народа који нама политички гравитира и од оног дијела народа, који је до сада принудно ишао уз четничке главаре. Јер само идући тим путем, путем одвајања широких народних маса од четничких главешина и четничког утицаја, ми ћемо остварити и извршити наредбу нашег Врховног штаба, тј. у потпуности ћемо ликвидирати и војничко и политичко упориште четника у Васојевићима.

Наше јединице, да би постигле крупне политичке успјехе, морају имати правилан однос према народу, избегавајући при томе све оне ситне и непромишљене поступке, који шкоде ауторитету наше војске и наше Народно-ослободилачке борбе. У оним крајевима — селима која су нама пријатељски расположена и

која су нас жељно ишчекивала, наши војници морају се у свим својим поступцима показати као војска, која је дошла да њима помогне у борби противу њихових мјештанских непријатеља. Наша војска мора својим поступцима, симпатије и расположење тог дијела народа подићи на виши политички степен и настојати да изврши пуну војничку и политичку мобилизацију трајног карактера. У мјестима која су нама непријатељски расположена, наши војници морају чувати ауторитет војске и борбе тако, да са својим држањем измијенимо схватања нама непријатељских елемената и да створимо услове за политички рад, диференцирајући при том носиоце и организаторе четничке политике од обичних редовика.

Терен којим се крећу наше јединице врло је богат. И зато при исхрани наших јединица треба у првом реду ићи на конфискације од наших изразитих непријатеља, држећи се и притом наших прописа. Уколико и конфискације не би удовољиле потребама наших јединица, приступати реквизицијама од сељака, који су у четничким редовима, али и притом правити диференцијацију. Јер, поједини сељаци су у четничке редове пошли из различитих мотива и под различним условима и околностима, зато и према њима треба примјењивати различите мјере.

Забрањујемо сваку набавку коња или хране без претходног испитивања, јер досада је била уобичајена пракса да интенданти или штабови батаљона, команде чета, узимају коње и набављају храну како стигну.

Штабови батаљона или команде чета чим уђу у неко село дужни су да се детаљно информишу о политичком стању у том селу и да према томе даду инструкције за набавку хране итд.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.

Командант
Генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 5 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЧЕТВРТОЈ ПРО-
ЛЕТЕРСКОЈ, ДРУГОЈ ДАЛМАТИНСКОЈ, ТРЕЋЕМ БАТАЉО-
НУ ТРЕЋЕ САНЧАЧКЕ БРИГАДЕ И ВАСОЈЕВИЋКОМ БАТА-
ЉОНУ ЗА ПРИПРЕМУ НАПАДА НА БЕРАНЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 63
5 октобра 1943 год.

ЗАПОВИЈЕСТ

(секција: Колашин, Пећ, разм. 1 : 100.000)

Послије петодневних тешких и упорних борби са јаким четничким снагама на положајима око Колашина, непријатељ је јучерашњим противнападом наших јединица разбијен и деморалисан, повлачи се у неред у разним правцима. У току ових борби непријатељ је имао око 200 убијених и рањених. На нашу страну пришло је 80 Љеворечана, међу којима и три официра бивше југословенске војске.

У циљу даљег чишћења ове просторије од преосталих четничких банди, заузимања Берана, разоружања дивизије „Венеција“ и организације Народне власти на заузетој просторији, намјера нам је да наше снаге оријентишемо у правцу Берана.

За извршење овога задатка

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Четврта пролетерска бригада са два батаљона и III батаљон 83 регименте дивизије „Венеција“ остаће у Колашину са задатком да организују одбрану Колашина и да са ове просторије предузму извиђања и прикупљање података у правцу Липова и Црквина.

Један батаљон ове бригаде остаће у Матешеву са задатком повезивања са Љеворечанима, чишћења просторије око Лијеве Ријеке од четника, мобилизације људства у Народно-ослободилачку војску и стварања посадних чета у Матешеву и Лијевој Ријечи. Батаљон ће порушити комуникацију на Вјетернику и уколико има наших јединица на Биоче са њима се повезати.

2. II далматинска бригада концентрисаће се у току 6 ов. мј. у сјевероисточном дијелу Врањештице, одакле ће 7 ов. мј. у 5 часова предузети покрет општим правцем Исова Гора — ко-

рито р. Јеловице — Лубнице, гдје ће се распоредити на просторији Лубница — Главац. При извођењу покрета одредити бочно обезбјеђење јачине једног батаљона правцем: Троглав — Пајатиште — Главац.

При одласку на горе означену просторију одмах се повезати са нашим друговима из позадине, који раде на овом терену и приступити извиђању и прикупљању података о непријатељским снагама у Беранама и околној просторији, како четничким тако и талијанским.

Скренути пажњу јединицама да однос бораца према становништву на овој територији треба да буде најкоректнији, јер је то становништво наклоњено нашој Народно-ослободилачкој војсци.

3. Један батаљон IV пролетерске бригаде, III батаљон II пролетерске, III батаљон III санџачке и Васојевићки ударни батаљон формирају ударну групу под командом мајора друга Ника Стругара и политичког комесара друга Јована Ђуровића. Групу и штаб формирати у току 6 ов. мј. и узети потребан број курира, јер ће група дејствовати за дуже вријеме.

Група ће се концентрисати 6 ов. мј. у Сувој Гори, одакле ће 7 ов. мј. у 5 часова извршити покрет општим правцем: Патковица — Околишта — Коњско Брдо, гдје ће се смјестити у катунима Турија—Коњско Брдо. При извођењу покрета одредити десно јаче обезбјеђење.

Задатак је ове групе да по доласку на означену просторију ухвати везу са нашим позадинцима и приступи извиђању и прикупљању података на просторији Буче — Беране. Водити рачуна да се на просторији око Буча налазе извјесне четничке групе.

4. Уколико при извршењу покрета јединице буду наилазиле на четничке групе исте протјеривати, одређујући у ту сврху одговарајуће [сна]ге, а са осталим продужити одређеним правцем не успоравајући покрет.

5. По доласку II даламатинске бригаде на просторију Лубнице—Главац и Ударне групе на просторији Коњско Брдо—Турија, обије групе ће се повезати и приступити прикупљању детаљних података о непријатељским снагама на просторији Беране, јер је крајњи циљ обију група заузимање Берана.

6. Бригадне болнице IV пролетерске и II далматинске бригаде смјестиће се у току 6 ов. мј. у непосредној околини Колашина.

7. Хируршка екипа кретаће се са II далматинском бригадом.

8. Оперативни дио Штаба корпуса кретаће се са Штабом II далматинске бригаде, одакле ће руководити операцијом.

9. Борбени знаци за 7 октобар т. г.: СЛОГА — ПОБЈЕДА
 „ 8 „ НАРОД — СЛОБОДА
 10. Заповијест за напад на Беране издаће се накнадно.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац
 (М. П.)

Командант
 генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 76

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ II
 ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 7 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
 УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ
 БАЈА СТАНИШИЋА**

Пов. 68 »
 7 октобра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Од вашег последњег писма ситуација код нас се измијенила утолико што смо разбили четничке банде код Колашина, послје пет дана тешких и упорних бојева.

Ми сада крећемо ка Беранама. У Васојевићима се ситуација попразља, тако да је из Лијеве Ријеке напр. пришло на нашу страну око 70 бораца. Лашић¹ и компанија су побјегли у правцу Комова. Вјероватно је да ћемо се ми сукобити пред Беранама са Беранском четничком бригадом и остацима разбијених четничких банди, но тај ће задатак бити много лакши него борбе око Колашина.

Ваш је задатак енергично разбијати и уништавати четничке банде а у првом реду разбити банду Баја Станишића. Ми вам засада до чишћења Васојевића не можемо указати никакву помоћ, но мислимо да ће вам чишћење Васојевића бити највећа помоћ.

Батаљон на Биоче² треба да остане тамо како у циљу затварања тога правца, тако и у циљу мобилизације околних крајева. Тај батаљон мора минирати оба моста и у случају наиласка Немаца оба дићи у ваздух (на Биоче и на Смоковцу).

¹ Ђорђије Лашић

² Трећи батаљон Зетског НОП одреда

Извијестите нас шта је са дивизијом „Тауринензе“ и гдје се она сада налази. Тој дивизији треба помоћи и не допустити да се она деморалише.

Ако је ситуација у Никшићу таква да се Никшић може без наших већих жртава уз припомоћ дивизије „Тауринензе“ заузети, то урадите, но будите врло обазриви.

Ми ћемо ићи на томе да овамо формирамо једну бригаду, но ми мислимо да би у ту бригаду требао ући један батаљон из Куча. Тако би бригада била састављена од два васојевићка батаљона, једног са територије среза Колашинског и једног Кучко-братоножићког.

Наредите вашем батаљону на Биоче да ухвати везу са IV пролетерском бригадом на Матешеву.

Извијестите нас о ситуацији у Херцеговини.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Петко Дапчевић

Послати 100 — Италијана са санитетским материјалом.

М

БР. 77

ЗАПОВИЈЕСТ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 7 ОКТОБРА 1943 ГОД. УДАРНОЈ ГРУПИ ЗА ЗАУЗИМАЊЕ ДОМИНАНТНИХ ПОЛОЖАЈА ОКО БЕРАНА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр 71
7 октобра 1943 год.
у 16 — час.

ЗАПОВИЈЕСТ
(Секција Пећ размј. 1 : 100.000)

У циљу даљег чишћења ове просторије од четничких банди и овлађивања доминантним косама изнад Берана, као и ријешавања питања италијанске дивизије „Венеција“

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Ударна група¹ под командом мајора друга Ника Стругара одмах по пријему овога наређења продужиће покрет и заузети доминантне положаје изнад Берана и то: к. 1359 — Мека (к. 1652) — к. 1549 и упасти у Буче. гдје испитати ситуацију и по могућности повезати се са групом Зечевић² за коју имамо податке да није хтјела да се одазове четничкој мобилизацији за одбрану Берана.

Одредити јаче бочно обезбјеђење на Вјетернику (к. 1473).

2. Друга далматинска бригада продужиће одмах покрет и заузети линију положаја: Соко (к. 1422) — к. 1188 — Шестеровац.

Лијеви бок обезбиједити одговарајућим снагама.

3. Обије групе по избијању на означене им положаје успоставиће чврсту међусобну везу, приступити прикупљању података о непријатељу и по могућству успоставити контакт са Италијанима у Беранама.

4. Хируршка екипа налази се код II далматинске бригаде.

5. Штаб корпуса налазиће се у с. Лубнице.⁴

6. Борбени знаци регулисани су нашом заповијешћу Пов бр. 63 од 5 октобра т. год³.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Митар Бакић

(М. П.)

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

¹ Види састав Ударне групе док. број 75.

² То је вјероватно племе Зечевић из с. Виночке, срез Беране.

³ Види док. број 75.

**ПОЗИВ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА КОВ II НО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИ-
ЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ НА ЗАЈЕДНИЧКУ БОРБУ
ПРОТИВ ЊЕМАЧКИХ ОКУПАТОРА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 72
8 октобра 1943 год.
у_____час

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Ми смо вам већ писали и поставили услове наше сарадње у борби противу Њемаца. До данас нијесмо добили одговора од вас. Одуговлачење преговора између вас и нас укочило је наше војне операције.

У међувремену дијелови ваше дивизије из Матешева помогли су четничку акцију на Колашину, гдје смо ми, а и ваш батаљон, имали губитака.

Ми смо јуче стигли са нашим бригадама на просторију око Берана у циљу разбијања четничких банди, које данас у већини крајева Црне Горе воде борбу заједно са Њемцима противу нас и ваше дивизије „Тауринензе“, која се јуначки бори око Црквица (Бока Которска) противу Њемаца, заједно са нашим јединицама.

Ми нијесмо дошли овдје да водимо борбу са италијанским јединицама, већ да разбијемо четничке банде и тиме створимо шире могућности нашој војсци за борбу против њемачког окупатора и осигурање ове територије. Нажалост, јединице ваше дивизије, а у првом реду артиљерија узеле су учешћа и око Колашина и овдје код Берана у борби противу наших бригада. Оваквим вашим поступком ви сте прекршили клаузуле примирја и уговора о капитулацији и директно користите њемачком окупатору. Ви сте се умијешали у наше унутарње ствари и тиме окренули једну савезничку војску — вашу дивизију противу Народно-ослободилачке војске — једине војске која се борила и данас бори против њемачког окупатора, те се самим тим једино она налази на страни Савезника.

Ми вас упозоравамо да никакве стране делегације немају право да се мијешају у унутарње ствари нашега народа, нити су овлаштене да уређују односе између нашег народа и вас.

Вашим досадашњим поступцима ви сте увукли вашу дивизију, помажући четнике, у борбу противу Народно-ослободилачке војске и наших народа. Ако одмах по пријему овога писма не

обуставите сва непријатељства према нама и не обуставите помагања четника ма у ком виду, ми вам стављамо до знања, да ћемо према вама поступити као према непријатељској војсци и приступићемо ликвидацији ваших гарнизона. Дуже везивање наших јединица за овај гарнизон спријечава нас у извршењу обавеза према нашим Савезницима и ликвидације њемачких гарнизона у Црној Гори.

Да би регулисали све односе, и да би спријечили непотребно пролијевање крви, ми од вас тражимо да одмах упутите код нас једног претставника вашег штаба са пуним овлашћењем, који ће уредити односе са нама у циљу сарадње у борби против Њемаца.

Код нас се налази капетан Рива, командант ваше јединице у Колашину, који ће учествовати на тим разговорима. Претставник вашег штаба нека дође у овај штаб, заједно са доносиоцима овога писма, најдаље 9 ов. мј. до 12 часова. На мјесту одакле су пошли курири за вас оставићемо једну јединицу за прихват вашег делегата и курира.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАР@ДУ!

V

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

. Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 79

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ П
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ АНДРИ-
ЛЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА МОБИЛИЗА-
ЦИЈУ ЉУДСТВА У СРЕЗУ АНДРИЈЕВИЧКОМ**

ШТАБ
V УДАРНОГ КОРПУСА¹
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 73
8 ~~октобра~~ 1943 год.
у _____ час.

ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА

Ми смо са нашим снагама (II далматинска бригада и Ударна група, јачине четири батаљона под командом мајора Ника Стругара) заузели доминантне положаје изнад Берана: Вјетерник —

¹ Други ударни корпус

к. 1359 — Мека — к. 1549 — Соко — к. 1188 — Шестеровац,
и са мањим снагама упали у Буче.

Ми намјеравамо да са овим снагама заузмемо Беране, уколико наши преговори са италијанском дивизијом „Венеција“ успију. Ако италијанска дивизија „Венеција“ не прими наше услове за сарадњу у борби против њемачког окупатора, ми ћемо бити приморани да привремено одустанемо од напада на Беране, јер за то немамо одговарајућих снага. У том случају ми ћемо са нашим снагама заузети Андријевицу.

У вези овакве ситуације потребно је да ваш батаљон приступи што широј мобилизацији у срезу Андријевичком, као и да батаљон буде активан у борби са четничким бандама на овој просторији. Треbate бити у сталној вези са Ударном групом под командом мајора друга Ника Стругара. Ову везу ухватите **и** одржавајте преко Вasoјевићког батаљона. У овоме смислу издали смо наређење и команданту групе другу Стругару, како би ова веза била стална и непрекидна.

У Матешеву налази се један батаљон IV пролетерске бригаде па настојте и са њиме се повезати.

Водите рачуна да исхрана људства вашег батаљона буде добра, па у том смислу предузмите све потребно. Важно је да борци буду добро храњени, јер ће тек онда моћи у потпуности извршавати додијељене им задатке.

Извјештавајте нас редовно о ситуацији и о напредовању мобилизације на вашој просторији.

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 84

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
8 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИОНОВНОМ ПРИКУПЉАЊУ
ЧЕТНИКА ЗА НАПАД НА КОЛАШИН И МАТЕШЕВО**

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
Бр. службено
8. октобра 1943 год.
у 12.40 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Према подацима које смо добили данас од једног друга позадинца из среза андријевачког стање четника у овом срезу изгледа овако:

Послије повлачења од Колашина били су се потпуно разбили и један врло мали дио отступио у правцу Комова. Међутим, ово неколико дана они су искористили и успјели мобилисати прилично скоро читав андријевачки срез. До јутрос држали су положаје Трешњевик—Рудо Брдо. Јутрос рано тукли су бацачима Лису (к. 1877) и одмах затим избили на сами врх. Продужили су покрет у правцу Суве Горе—Врањештица, вјероватно са циљем да овладају Матешевом и Колашином, рачунајући на то да су наше главне снаге отишле у правцу Берана. Према изјави овог друга непријатељ је јак око 600 бораца. Наоружање је прилично слабо у аутоматском оружју, а имају два бацача.

Ми смо одмах наредили нашем V батаљону да изврши покрет преко Шљивовице—Мујића Речине и да избије на положаје с. Врањештица. Уколико би непријатељ прије ушао у ово село овај батаљон ће ухватити Равни Кључ, како не би дозволио непријатељу да се даље увлачи у правцу Колашина. III батаљону, који се налази у Матешеву, наредили смо да изађе на косе између Планинице и Матешева и да не дозволи напредовање непријатељу у том правцу. Са V батаљоном отишла је и наша чета пратећих оруђа. I батаљон је остао у граду.

Са осталих праваца у околини Колашина засада се не осјећа никаква четничка активност.

Уколико буде повољна ситуација на правцу четничког наступања ми ћемо их напасти негде око Врањештице.

Уколико дозвољава ситуација на беранском сектору добро би било, а скоро и неопходно да најхитније упутите један ба-

¹ Извјештај је упућен штабу Другог ударног корпуса који се налазио на положају с. Лубнице.

ШТАБ
IV ПРОМ. БРИГАДЕ
Бр. службено

8. октобра 1943 год.
у 12.40 час.

Штабу V Ударног Корпуса

Према подацима које смо добили данас од једног другог познатица из среза андријевачког стана четника у овом срезу изгледа овако: После је повлачена од Колашина били су се потпуно разбили и један врло мали дио отступио у правцу Комова. Међутим, ово неформално дана они су искористили и успјели мобилизацију прилично скоро. Андријевачки срез. До јутрос држали су положаје Трешњик-Рудо Брдо. Јутрос рано тукли су бацањима Лису (к. 1677) и одмах затим избили на сами врх. Продужили су покрет у правцу Суве Горе-Вранештица, вјероватно са циљем да овладају Матешевом и Колашином, рачунајући на то да су наше главне снаге отишле у правцу Берава. Према изјави овог другог непријатеља је јак око 600 бораца. Наоружање је прилично слабо у аутоматским оружју, а имају два бацача.

Ми смо одмах наредили нашем V баталону да изврши покрет преко Њивовице-Мујића Речине и да избије на положаје с. Вранештица. Уколико би непријатељ прије ушао у ово село овај баталон ће ухватити Равни Науч, иако не би дозволио непријатељу да се даље ухвати у правцу Колашина. III баталону, који се налази у Матешеву, наредили смо да изађе на косе између Планинице и Матешева и да не дозволи напредовање непријатеља у том правцу. Са V баталоном отишла је и наша чета пратених оруђа. I баталон је остао у граду.

Са осталих праваца у околини Колашина за сада се не очекује никаква четничка активност.

Уколико буде повољна ситуација на правцу четничког наступа, на ми ћемо их напасти негде око Вранештице.

Уколико дозвољава ситуација на беранском сектору добро би било, а сигурно и неопходно да најхитније упутите један баталон са тог правца да избије из преко Нонског Брда на Рујишта-Врана Глав. Овај баталон би могао напасти непријатеља са лева на Рудо Брдо и одмах после тога спустити се у села Сјеномета-Слатина. У том случају овај баталон би се повезао са новоформираним Васојевићким I баталоном у с. Мечулу јужно од Андријевице. У овом случају ситуација би се у многоме изменила не само на сектору према Колашину и Матешеву, већ и око саме Андријевице. Уколико би успјели да се повезу од носно споразумеју са италијанским баталоном, који се налази у Андријевици, могли би ићи у варош.

С другарским поздравом

Смрт фашизму - Слобода народу

За Штаб бригаде
Командант п. пукобач
Петар Милошевић

таљон са тог правца да избије преко Коњског Брда на Рујишта—
Враћа Глава. Овај батаљон би могао напасти непријатеља са
леђа на Рудо Брдо и одмах после тога спустити се у села
Сјеножета—Слатина. У том случају овај батаљон би се повезао
са новоформираним Вasoјевићким батаљоном у с. Цецуњу јужно
од Андријевице. У овом случају ситуација би се умногоме изми-
јенила не само на сектору према Колашину и Матешеву, већ и
око саме Андријевице. Уколико би успјели да се повежу одно-
сно споразумеју са италијанским батаљоном, који се налази у
Андријевици, могли би и ући у варош.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб бригаде
Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

БР. 81

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОР- ПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О РЕЗУЛТАТИМА ПРВИХ ПРЕГОВОРА СА ПРЕТСТАВНИЦИМА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

НАЧЕЛНИК ШТАБА
II УДАР. КОРП. Н. О. В. Ј.
9-X-43. г.
у 12 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В.Ј.

У 7 часова стигао сам у село Буче, гдје сам нашао Штаб
ударне групе.

У 10 ч. стигао је италијански потпуковник Ступарели, на-
челник штаба италијанске дивизије „Венеција“, у пратњи једног
италијанског поручника и неколико војника. Одмах у почетку
разговора нагласио је да није опуномоћен од команданта ње-
гове дивизије да да дефинитиван одговор на наше приједлоге,
већ да је дошао само да пренесе наше захтјеве своме коман-
данту, који ће о томе донијети дефинитивну одлуку.

Из разговора са њим, могао сам утврдити следеће:

1. Да је његова дивизија спремна да сарађује са нама у
борби против Њемаца.
2. Да не желе да се мијешају у наше унутрашње ствари;

3. Да желе да четницима, који су се ставили под њихову заштиту и који се сада налазе у Беранама обезбиједи неметан боравак у Беранама, пошто су они наводно сарађивали са њима у борби против Њемаца, зашта они имају сигурна документа

Мојим разговорима са италијанским претставницима присуствовао је ком[андант] групе мајор друг Нико Стругар и пол. ком. Јован Ђуровић. Ми смо у току наших разговора увјеравали Италијане и објашњавали ко су четници и категорички одбијали да су се они борили против Њемаца. Они су ипак остали при своме, тврдећи да на сваки начин желе да им као својим сарадницима пруже пуну заштиту. На то смо им ми по питању четника ставили следеће приједлоге:

а. Да оне четнике који не желе да сачекају наш улазак у Беране пусте да иду куда хоће, а оне који желе да нас сачекају могу слободно остати у вароши гдје ћемо са њима поступити као и у досадашњим случајевима, тј. примити их у нашу војску ако они то желе или их разоружати и пустити својим кућама.

Из разговора о четницима стекао сам убјеђење да се код њих налазе извјесне четничке вође међу којима има и официра бив. југ. војске, који желе да и даље остану под заштитом Италијана у Беранама. Ово из разлога што <ж се начелник штаба дивизије Венеција сложио са приједлогом да наше снаге пребацимо преко Лима, али да Италијани са својим снагама држе варош под својом командом без наших јединица. Наравно да сам ово категорички одбио.

4. Пошто начелник штаба те дивизије није опуномоћен да донесе коначне одлуке то је он после ових разговора у 11 ч. кренуо у Беране да своме команданту изложи наше приједлоге, с тим да се врати данас у 15,30 ч. Са њиме је отишао и капетан Рива.

5. Надам се да ће Италијани примити све наше приједлоге, па сам наредио да јединице Ударне групе буду спремне да одмах по доношењу позитивног одговора изврше покрет и да са својим снагама преко Берана избију на линију Загорје—Петник—Јасиковац, с тим да један батаљон остане као посадни у Беранама.

Штабу II далматинске бригаде наредићу такође да припреме своје јединице за покрет и да одмах по пријему мога накнадног наређења пребаце своја 2 батаљона на линију: Будимље—с. Маште, а са два батаљона држе своје досадање положаје.

У случају да би Италијани дали негативан одговор у погледу нашега уласка у Беране, а не правили сметњи нашем прелазу преко Лима, ми смо одлучили да наше снаге одмах пребацимо на десну обалу Лима, с тим да би на овој страни оставили потребне снаге.

6. Уколико се ви не бисте сложили са изнијетим јавите ми хитно, како би се знао управљати.

7. Ја се налазим код штаба Ударне групе у с. Буче код пркве.

С. Ф. — С. Н.

Начелник штаба
Руди Приморац

БР. 82

**УПУТСТВО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. НАЧЕЛНИКУ
СВОГА ШТАБА ЗА ДАЉЕ ВОТЗЕЊЕ ПРЕГОВОРА СА КО-
МАНДОМ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. ел.

9 октобра 1943 год.

у 14.40 час.

НАЧЕЛНИКУ ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА

Твоје писмо¹ примили смо у 14 часова и одговарамо следеће'

1. Дивизија „Венеција“ је саставни дио италијанске дивизије² која је капитулирала пред Савезницима и она као таква нема права и не може давати никакве [заштите] четницима или било којој унутарњој организацији или појединцу, јер она се у том случају понаша као господар у нашој земљи и директно се мијеша у наше унутрашње ствари.

2. Наша је ствар како ћемо ми поступати са четницима као и са појединцима и дивизија „Венеција“ нема право да се мијеша у те ствари.

3. Дивизија „Венеција“ мора допустити наш улазак у град и ставити се под нашу команду у борби против Њемаца, као и све дивизије италијанске које су се ставиле под команду нашег Врховног штаба.

4. Послије нашег уласка у град ми ћемо са штабом дивизије извршити распоред свих наших јединица и јединица дивизије „Венеција“, сходно потребама операција против њемачког окупатора.

5. Никакве компромисе у погледу четника или појединаца не правити са штабом дивизије „Венеција“ јер самим тим ми

¹ Види док. број 120 и 129.

² Италијанске војске

НЈО дозвољавамо да се **мијеша** у наше унутрашње ствари и да се намеће као судија по појединим случајевима, нашто она нема право. Чак да је и у самој Италији она мора да извршује наређења Савезничког штаба и као таква нема никаквог утицаја на унутарње прилике у самој Италији.

6. Сваку дискусију по четницима треба одбити, јер тенденција је четника да искористе италијанску дивизију у циљу погађања с нама и сакривања свог издајничког лица, као и то, да снагу те дивизије искористе у своје политичке и мобилизацијске сврхе.

7. Сву пажњу у разговору усредсредити на то, да ми уђемо у град па ћемо последице уређивати наше односе са дивизијом.

Остале ствари си правилно поставио чак и у погледу четника као и у погледу распореда наших јединица за разне одговоре италијанске команде.

Ово ти пишемо да би у току идућих разговора знао ствари правилније поставити и да не би скренуо с нашег главног циља, уласка у град. Ово писмо важи за тебе, Ника³ и друга Ђуровића⁴, пошто и они присуствују разговорима. Зато га немојте показивати ни Риви нити било ком Италијану. Ово је за вашу личну употребу.

У разговорима нагласите им и то да уколико они не пристану на наше захтеве, који проистичу из уговора о капитулацији, да ћемо ми дивизију „Венеција“ уништити.

Питај италијанске преговораке да ли су примили наша писма.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

³ Ннко Стругар

⁴ Јован Ђуровић

**ИЗВЈЕШТАЈ РУДОЛФА ПРИМОРЦА ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД.
ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛА-
ВИЈЕ О ТОКУ И РЕЗУЛТАТИМА ПРЕГОВОРА СА КОМАН-
ДАНТОМ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА”**

НАЧЕЛНИК
II УДАР. КОРП. Н. О. В. Ј.
9-X-43 г.
у 19,30 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА Н.О.В.Ј.

Примо сам ваше наређење издано данас у 14,40 ч.¹

1. У току мојих разговора са претставницима италијанске дивизије Венеција изложио сам Италијанима углавном све оно што сте ви у наведеном наређењу изложили у тачкама 1 до 6. У никакве компромисе по питању четника нисам се упуштао, већ смо на ово питање дошли тек онда, кад сам из разговора видео да они за прелаз наших снага преко Лима и пролаз кроз град траже два до три дана времена, а пошто су сами навели да се у граду налазе неки четници, то сам им ја скренуо пажњу да они ове преговоре одуговлаче само из разлога да би омогућили четницима да за то вријеме побјегну из града.

2. У 15,30 ч. стигао је начелник штаба² са својом пратњом и затражио од мене да лично, без икакве пратње, одем у Беране те да усмено преговарам са ком. дивизије Венеција. Ово сам и урадио и у пратњи италијанских официра одвезао се аутомобилом у Беране, гдје сам се састао са ком. дивизије, који ми је изложио следеће:

а) Да је спреман да са свом својом дивизијом сарађује са нама у борби против Њемаца.

б) Да тражи од нас да његова дивизија остане комплетна са цјелокупним својим наоружањем, опремом и животним намирницама којим располаже. Што се пак тиче наших заједничких акција против Њемаца и употребе њихових јединица гдје то тактичка ситуација буде захтевала, то питање ће заједнички рјешавати заједно са Штабом нашег корпуса, сходно нашим захтевима.

ц) По питању пребацивања наших снага на десну обалу Лима и уласка у варош Беране тражи два дана времена, наводно да би на то припремио своје јединице, како се не би десили непотребни инциденти и како би наше трупе прешле Лим и ушле у град не као побједиоци, већ као савезници.

¹ Види док. број 82.

* Начелник штаба италијанске дивизије „Венеција”

На ове приједлоге одговорио сам да сам опуномоћен да му гарантујем услове наведене под а) и б), док за питање под ц) рекао сам да имам наређење од Штаба корпуса да наше снаге још ноћас пребацим преко Лима и да уђем у Беране и да би свако одуговлачење у том правцу ометало планове наших даљих операција у борби против њемачког окупатора и његових слугу, па према томе нисам овлашћен од Штаба корпуса и не могу примити на себе да ово одуговлачење одобрим. На ово је генерал одговорио после дугих цјенкања, да наше трупе већ ноћас 9 ов. мј. никако не могу извршити прелаз јер његове јединице нису обавијештене, па би дошло до непотребног проливања крви и најзад ми је категорички рекао да ће у случају да наше трупе и поред овога покушају да изврше прелаз и улазак у град у току оће ноћи наредити својим јединицама да се бране, јер наводи да ако га сматрамо као савезника морамо према њему и савезнички поступати. Напосљетку смо се договорили да наше трупе изврше прелаз преко Лима сутра 10. ов. мј. у 5 ч., а за улазак у град начелно је споразуман, али жели да са целим Штабом корпуса утврди потребне модалитете, у ком циљу ће сутра у 9 ч. овамо поново доћи његов начелник штаба.»Штабу ударне групе и II далматинске бригаде издао сам наређење да са по два батаљона сутра у 5 ч. пређу на десну обалу Лима и заузму положаје које сам у ранијем извјештају навео. II далматинска бригада да са преостала два батаљона остане на досадашњим положајима, на левој обали Лима, а два батаљона Ударне групе остану у селу Буче ради уласка у Беране, када се по том питању постигне споразум са Италијанима.

3. Мишљења сам да би ви сутра требали доћи овамо тако да до 9 ч. када долазе њихови претставници будете овде ради заједничких преговора са њима. Уколико ви не дођете ја ћу инсистирати на томе да сутра одмах после 9 ч. уђем у Беране, зашто ћемо се налазити у повољној ситуацији, јео ће до тога времена четири наша батаљона бити на доминантним положајима на десној обали Лима.

Овим сам се руководио када сам инсистирао на томе да наше снаге што прије пребацим преко Лима, чиме се постављамо у погодну ситуацију за даље преговоре са њима по питању уласка у Беране. Вјерујем да сам у томе успио уколико је било могуће и да ће они сутра бити споразумни да наше јединице уђу у Беране.

4. Из мога разговора са ком. дивизије који је трајао од 16,30 до 17,30 ч. стекао сам убјеђење да искрено жели да саракује са нама у борби против Њемаца, али жели да сачува форму и да се његове јединице осете као савезничке у нашем даљем заједничком раду. Поред тога на сваки начин жели да добије у времену, како би омогућио четницима и њиховим фамилијама

излазак из града, јер изгледа да им Је ЈОШ приЈе за то дао потребне гаранције. Даље нисам могао инсистирати да наше јединице још ноћас пређу Лим и уђу у Беране, јер би нас то довело у отворен сукоб са њима, што нама обзиром на наше снаге свакако не би ишло у рачун. У времену када сам са генералом разговарао ушао је у канцеларију један италијански официр и шапатом му нешто саопштио. Генерал се нашао у врло незгодном положају и није знао шта да му одговори. Официр је и даље наваљивао, нашта сам ја сам рекао генералу ако је ствар тако хитна нека изађе и обави тај посао. Генерал је изашао а за њиме и капетан Рива који је мало после ушао и саопштио ми да су два четничке вође, од којих један капетан бив. југ. Еојске Перхинек³, дошли код генерала и у очају му пребацивали што је ступио у преговоре са нама, јер да им је он дао часну рижеч да то неће учинити и да ће их заштитити. Тражили су од њега да са цијелом својом дивизијом заједно са њима нападне на положаје наших бригада тврдећи да су наше снаге према њима мале. Генерал на ово, према изјави капетана Рива, није пристао.

Из кратко изложеног можете видети колико је било компликација у мојим преговорима са њима и уједно да сам постигао максимум онога шта се могло постићи. Усмено ћу вам саопштити све детаље мојих преговора са њима.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Руди Приморац

П. С.

Шаљем вам један примјерак летка⁴ које је данас бацао њемачки авион у коме траже од Италијана, да до 12 ов. мј. предају оружје Њемцима иначе ће их уништити.

³ Перхинек Рудолф, мајор бивше југословенске војске, био је постављен од Драже Михаиловића као повјерљиво лице и лични извјештач по питању четничке организације у Црној Гори.

⁴ Летак није сачуван.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 9 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ П ПОЈ О МОБИЛИЗАЦИЈИ П ФОРМИРАЊУ НОВИХ ЈЕДИНИЦА НА СЕКТОРУ ПЉЕВАЉА

ШТАБ
П ПРОЛЕТЕРСКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. — 116/43
9 октобра 1943 год.
у 12 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ¹

1. — На нашем сектору стање је без нарочитих промена Четничке банде су у распадању. На појединим местима прешле су, по изјави скоро заробљених четника у герилску борбу против нас. Ометају рад одбора по селима, врше препаде на поједине наше јединице, покушавају са мобилизацијом, али све без успеха. Али, због недостатка снага нисмо у могућности да мало детаљније прочистимо терен и омогућимо учвршћење народне власти.

2. — У граду Пљевљима смо формирали један батаљон, који сада живи касарнским животом. Обучава се у руковању оружјем и осталим војничким радњама. Тако ћемо га држати неко време, а затим употребити у акцијама. Овај батаљон броји око 100 бораца, без аутоматског оруђа.

Данас ће нам стићи у Пљевља новоформирана Пренћанска чета Пљеваљског одреда, која броји око 90 бораца са 64 пушке, без аутоматског оруђа. Ову ћемо чету такођер задржати у Пљевљима дан-два. Приредити неку приредбу, одржати јој неколико предавања, мало је учврстити, поставити добар командни кадар и послаћемо је у потеру за четницима у саставу једног пролетерског батаљона.

На сектору Мељак налази се Мељачко—Бобовска чета, која броји око 40 бораца.

Засад Пљеваљски одред има ове три напред поменуте јединице. У стварању су још двије чете.

Све ове јединице уводићемо постепено у акције, а из њих постепено узимати један део људства за бригаде, а њих попуњујући новим људством са терена.

3. — Са разбијањем васојевићких четника, изгледа за мобилизацију у Санџаку су добри.

¹ Други ударни корпус

4. — Нама је потребан извештај број пушака и аутоматског оруђа, те уколико се операције код вас буду успешно развијале и дођете до наоружања, упутите нам извештај број пушака и аутоматског оруђа.

Бјелополски одред тражио је од нас око 100 пушака, ми смо их упутили на вас и уколико будете имали изађите им у сусрет.

5. — Један батаљон Санџачке бригаде² са једном четом II пролетерске бригаде дејствују стално активно у Нововарошком срезу и разбијају поједине четничке групе.

Заплењене су архиве поручника Јеловца³ и цела архива команде „Старог Раса“, са плановима Врховне команде, дневницима из Србије и целим мобилизацијским материјалом.

О Србији има драгоцених података. У забелешкама једног њиховог официра, који је путовао кроз Србију у својству организатора и контроле четничких организација, налазе се подаци о њиховим људима и везама као и подаци о нашим друговима, који ипак раде и надају се нашем повратку. Овај официр је наредио ликвидацију неких наших другова у Златиборском и Ужичком срезу.

Четници су почели концем августа месеца са акцијама по Србији. Напали су Пожегу, Ариље, Вишеград, Бајину Башту. Од свих ових места успели су заузети само Бајину Башту. Њу су држали неколико дана и напустили је.

У Ужицу имају своју организацију и почели су са ликвидирањем најизразитијих петоколонаша. Тако су убили Др. Брачинца. У овим документима види се да имају организовану Златиборску бригаду, Ужичку и Рачанску. То су бригаде Златиборског корпуса.

О овоме вас извештавамо укратко, а об. официр ће вам послати детаљнији извештај, а ако је потребно и документе.

6. — Чули смо преко сељака да су неке наше јединице стигле на линију Калиновик—Фоча—Горажде. Овај сељак, који је причао путовао је са нашим јединицама све до Калиновика. Ми ћемо ово проверити и јавити вам.

7. — Молимо да нас известите о развоју ситуације код вас.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант п.п.
Сл. Пенезић ⁵	С. М. Солдатовић ⁶	Љуб. Ђурић
	(М. П.)	

⁵ Трећа санџачка бригада

⁶ Јован Јеловац, официр бивше југословенске војске, погинуо као четнички командант у селу Љусе код Пљеваља 1944 године.

* Четничка команда за Санџак

⁵ Слободан Пенезић

⁶ Стојадин Солдатовић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ИО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 10 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ДАЛМАТИНСКЕ УДАРНЕ БРИГАДЕ ЗА ПРЕУЗИМАЊЕ КО-
МАНДЕ НАД БАТАЉОНИМА КОЈИ ДОЛАЗЕ ОД БИЈЕЛОГ
ПОЉА И ЗАОСТРА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 74
10 октобра 1943 год.
у 11.45 час.

ШТАБУ II УДАРНЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ
И ШТАБОВИМА БАТАЉОНА НА ПРАВЦУ БИЈЕЛО ПОЉЕ

Батаљони који су стигли од Бијелог Поља и Заостра став-
љају се под вашу команду.¹

Њима ћете дати засада слједећи задатак: *

1. Да се зауставе у селима Горње и Доње Заостро и да ма-
њим снагама посједну Петрово Брдо и Остро (1152).

2. Да прочисте села Заостро и Велиђа и да одмах отпочну
са одржавањем политичких конференција. Политичке конфе-
ренције ће одржавати батаљон II пролетерске бригаде.

3. Да прикупљају податке о селима на десној обали Лима
(Драгошава, Маште и Горажде) као и да се повежу са муслима-
нима на десној обали Лима.

Ово наређење ћете пренијети батаљонима који долазе са
правца Бијело Поље и одмах их ставити под своју команду.

Ми још нијесмо добили одговор од начелника нашег штаба
да ли ће данас наше јединице ући у Беране. Он ће и вас о томе
обавијестити.

Послије уласка наших јединица у Беране ми ћемо се преба-
цити у град Беране.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ На сектору Бијело Поље — Заостро налазили су се батаљони Дру-
ге пролетерске и Треће санџачке бригаде.

БР. 116

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ЦО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ УДАРНЕ
ГРУПЕ ЗА РАСПОРЕД БАТАЉОНА У БЕРАНЕ И ОКОЛИНУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 76
11 октобра 1943 год.
у 14 час.

ШТАБУ УДАРНЕ ГРУПЕ

У циљу обезбјеђења просторије око Берана и чишћења од преосталих четничких банди, извршите распоред ваших батаљона по следећем:

Трећи батаљон II пролетерске бригаде остаће као посадни у граду.¹

Бјелопољски батаљон III санџачке бригаде као резерва у Харему.

Други батаљон IV пролетерске бригаде и Васојевићки батаљон у Полице са задатком чишћења просторије источно од Берана од преосталих четничких банди.

Батаљони II пролетерске бригаде који су стигли из Бијелог Поља распоредиће се у с. Црни Врх са задатком држања положаја: Шестеровац — Соко у циљу контролисања околне просторије и осматрања правца: Лубнице — р. Јеловица — с. Врањештица.

Овај распоред извршити одмах.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

¹ Беране (Иванград)

НАРЕБЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ ЗА УЛАЗАК У АНДРИЈЕВИЦУ И
ЗА РАЗБИЈАЊЕ ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ НА ТРЕШЊЕВИКУ И
РУДОМ БРДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 75
11 окгобра 1943 год.
у 12.30 час.

ШТАБУ II ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

У вези нашег синоћњег наређења о оријентисању ваших јединица у правцу Андријевице и њиховог груписања на просторији: Виницка—Трепча—Ријека Марсенића НАЦЕЋУЈЕМО:

1. Убрзајте покрет ваших батаљона означеним правцима тако, да сутра 12 ов. мј. уђете у Андријевицу. •

У Андријевици се налазе два италијанска батаљона, која су распоређена на положајима за одбрану Андријевице. Према нашем споразуму са командантом италијанске дивизије „Венеција“, италијанске трупе неће правити никаквих сметњи вашем уласку у Андријевицу. О вашем уласку у варош обавијештене су италијанске трупе.

2. Четничке снаге које се налазе у Андријевици броје око 4—500 људи. Како су сви доминантни положаји око Андријевице у рукама италијанских трупа, вјерујемо да ће вам улазак бити лак, јер ће појавом ваших батаљона, већина четничких банди побјећи из вароши. У сваком случају водите рачуна о присуству оних четничких банди у вароши, па према томе створите план за напад и улазак у варош.

Андријевичком батаљону наредили смо да ухвати везу са вама и да потпомогне ваш напад и улазак у Андријевицу. Ви са ваше стране такође настојте да што прије дођете у везу са њима.

3. По уласку у Андријевицу оставите један батаљон као посадни, преузмите цивилну власт од Италијана, о чему је већ постигнут споразум са штабом италијанске дивизије „Венеција“ у Беранама. Команду мјеста формираћемо накнадно.

4. Одмах по уласку штаб бригаде са три батаљона продужиће ка Трешњевику са задатком разбијања четничких банди, које се налазе на просторији Трешњевик—Рудо Брдо. О вашем избијању на Трешњевик у вршењу напада на четничке банде, потпомоће вас IV пролетерска бригада одговарајућим снагама са

гфосторије Матешево—Врањештица, о чему смо јој већ издали наређење.

5. Андријевички партизански ратаљон налази се на просторији с. Сућеска—с. Анђелат (југоисточно од Андријевице).

6. Имамо података да четници у Андријевици располажу са веома малом количином муниције.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

БР. 88

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ЗА САДЕЈСТВО СА ДРУГОМ ДАЛМАТИНСКОМ БРИГАДОМ У РАЗБИЈАЊУ ЧЕТНИКА НА ТРЕШЊЕВИКУ И РУДОМ БРДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. Стр. Пов. Бр. 75
11 октобра 1943 год.
у 13.15 час.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Колашин

1. Послије разбијања четничких банди на положајима на лијевој обали Лима, наше јединице ушле су 10 ов. мј. у 13 часова у Беране. Италијанска дивизија „Венеција“ ставила се под нашу команду, последије преговора вођених у току 9 и 10 ов. мј.

2. II далматинска бригада врши данас покрет ка Андријевици са задатком заузимања и уласка у варош. У вароши се налазе два батаљона горе поменуте италијанске дивизије, који према нашем споразуму са Италијанима неће правити никаквих сметњи уласку наших трупа у град.

У самој вароши налази се око 4—500 четника од којих је један дио побјегао из Берана. Према расположивим подацима, четници располажу са веома мадом количином муниције. Пошто италијански батаљони држе све доминантне положаје око Андријевице, то се борба са четницима може развити једино у самој вароши, уколико они прије не побјегну. Нападу Далматинске бригаде садејствоваће Андријевички партизански батаљон, који је за извршење овог задатка стављен под команду II далматинске бригаде.

3. Одмах по уласку у Андријевицу један батаљон Далматинске бригаде остаће у вароши као посадни, а штаб бригаде са три батаљона продужиће одмах ка Трешњеву, са задатком разбијања четничких банди, које се налазе на просторији Трешњевик—Рудо Брдо.

У циљу потпуног разбијања четничких банди на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и околини, ви ћете одмах по избијању батаљона II далматинске бригаде на Трешњевик одредити одговарајуће снаге и напасти четнике са ваше стране у циљу њиховог уништења.

Јединице II далматинске бригаде ући ће врло вјероватно у Андријевицу 12 ов. мј. прије подне, па зато ви можете очекивати долазак далматинских батаљона на Трешњевик већ 12 ов. мј. тј. после подне. Према томе наредите хитно одговарајуће мјере за извршење овог задатка.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац
>

БР. 89

ПРЕДСТАВЉА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВИ ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИ-
ЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА САДЕЈСТВО СА ДРУГОМ ДАЛ-
МАТИНСКОМ БРИГАДОМ У ЗАУЗИМАЊУ АНДРИЈЕВИЦЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
К. Стр. Пов. Бр. 75
11 октобра 1943 год.

ШТАБУ АНДРИЈЕВИЧКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА
Положај

Друга далматинска бригада врши у току данашњег дана покрет ка Андријевици, са задатком да сутра 12 ов. мј. уђе у Андријевицу.

У Андријевици се налазе два италијанска батаљона, која су распоређена на положајима за одбрану Андријевице. Према нашем споразуму са командантом италијанске дивизије „Венеција“, италијанске трупе неће правити никаквих сметњи нашем уласку у Андријевицу.

У Андријевици се налазе око 4—500 четника, који према подацима располажу са малом количином муниције. Пошто Италијани држе све доминантне положаје око Андријевице,

борба са тим четничким бандама, може се развити у самој вароши.

Са вашим батаљоном ступите одмах у везу са Штабом II далматинске бригаде, који ће се налазити на просторији између Трепче и Андријевице и ставите се под њихову команду, за извршење напада и уласка у Андријевицу. У том смислу издали смо потребна наређења Штабу II далматинске бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
начелник
Руди Приморац

БР. 90

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЦРНЕ
ГОРЕ И БОКЕ О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА НА ТЕРЕНУ
ОДРЕДА И БОРБИ ПРОТИВ ЊИХ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА

Пов. Бр. службено
11 октобра 1943 год.

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Положај

Од нашег посљедњег извјештаја ситуација се на подручју Одрета развијала овако:

1) Послије заузећа Колашина од стране НОВ остала је јака четничка банда у Горњој Морачи. Одатле су излазиле њихове групе те контролисале Вратло и Горњу Сињајевину уопште, тако да нам је веза с Колашином, тим правцем, стварно пресјечена. Исто тако одбјегли четници са нашега терена вратили су се поново на терен и скоро се сви појављивали код својих кућа. Уколико се наше патроле појаве не могу их наћи појединачно нити у мањим групама. Склањају се у шуме и пребацују се у разним правцима. Како смо вам већ јавили једна група са Милошем Башовићем и Станишом Јауковићем примијећена је и раније на Стругу. Но 9 ом. та се група изненадно појачала. Окупили су се, колико се може засада сазнати, сви одбјегли четници из овога краја, а међу њима је дошао и Иван Ружић. Ова група у залеђу има базу четничку у Горњој Морачи, те се на исту и ослања. Ноћу између 9 и 10 ом. демонстрирали су од Струга и Малинска тако да се добио утисак као да хоће да изврше напад на Боан. Та група је јачине 90—100 људи, а наоружана је са једним тешким митраљезом и три пушкомитраљеза. Наша по-

садна чета у Боану броји 25 људи на лицу мјеста, без расхода који је стално велики. Стога смо јој послали помоћ из Жабљака 14 и из Шавника 18 људи.

Та наша група ноћу између 10 и 11 ом. водила је борбу са четницима на правцу Струга. Сукоб је био са четничким патролама, док је њихова главнина дубље на правцу Јаворја. Наше патроле и данас су у крстарењу по томе терену.

Имали смо план да са нашим Батаљоном и овим снагама из посадних чета извршимо потпуно чишћење тога терена, па да на лицу мјеста формирамо II ударни батаљон (од онога људства из посадних чета које би се показало као најбоље) Но тај нам је план моментално осујећен, јер наш I батаљон који је 9 ом. добио наређење да се крене у правцу Боана извијестио нас је у току ноћи између 10 и 11 ом. да су га на Равно напали четници од Гацка.

Четничка група која је вршила напад на наш I ударни батаљон била је јачине 200 људи, а кретала се у двије колоне и то једна правцем Криводо—Лисина, а друга Орловац—Зуква. Она што се кретала од Криводола сузбијена је, док они од Орловца надиру у правцу с. Стубице. Даљих ивештаја о развоју борбе немамо. Наредили смо штабовима Планино-пивског и Жупо-пивског територијалног батал-она да одмах мобилишу и ставе се под команду Штаба I ударног батаљона те заједно с њиме сузбију бандите и очисте терен на томе правцу.¹ I ударни батаљон добио је задатак да се чим му војничка ситуација дозволи крене правцем Равно—Манастир Пива—Шавник, одакле би добио конкретна наређења о чишћењу подручја команде мјеста Боан.

С обзиром на све напријед изложено, као и то да се четничке банде раздвајају и крећу у разним правцима (дању 10 ом. једна група од њих 20 пребацила се преко Бијеле ка Гвозду, а истога дана ноћу једна група од њих 40 појавила се у селу Слатини и продужила правцем Ивица) — тешко ће нам бити са снагама које имамо на Боану ефикасно дејствовати приликом чишћења тога терена. Ова тешкоћа повећава се чињеницом што немамо аутоматског оружја: пушкомитраљеза на овоме сектору немамо ниједнога, тешки митраљеви су за летећа одјељења врло неподесни сем тога неки од њих су нам неисправни. Но без обзира на све то одмах ћемо предузети све што буде могуће да растјерамо, а по могућности и уништимо те четничке банде.

Активност четничких банди, која је посљедњих дана врло уочљива, према нашој оцјени, има намјеру да нам онемогући консолидовање народне власти и мобилизацију, а истовремено изврши за себе мобилизацију како би нас могли напанути. Зато је потребно, ако икакве могућности постоје, да нам пошаљете

¹ Види док. број 91.

неколико пушкомитраљеза и извјестан број пушака у којима такође оскудијевамо. Било би од велике користи кад бисте, и за најкраће вријеме, могли пребацити једну, макар и мању јединицу, на наш терен било правцем: Јавсрак—Пива или Крново—Шавник гдје би кратко вријеме садејствовала са нашим снагама.

2) У вези ваше одлуке о формирању команде Дурмиторског подручја и постављања за команданта подручја друга Јосифа Маловића — ми смо одредили за помоћника команданта подручја друга Радована Дацића, а за замјеника команданта друга Јеврема Крстајића.

Команда подручја отпочеће свој рад 12 ом.

Извршене су промјене и у три команде мјеста и то: у команди мјеста у Шавнику мјесто досадашњег команданта друга Јосифа Маловића одређен је друг ЉУБО КЕКИЋ. У команди мјеста на Жабљаку мјесто досадашњег команданта друга Пера Крстајића, који је изабран за претседника среског НОО, одређен је за команданта мјеста друг Драгоје Поповић. У Негобуђи мјесто досадашњег команданта друга Живана Кнежевића одређен је за команданта мјеста у Негобуђи друг МИЛИЋ КНЕЖЕВИЋ.

3) Шаљемо вам препис пресуде Војног суда при штабу Дурмиторског одреда која је извршена над групом Машана Благојевића³.

4) Шаљемо вам препис једног четничког прогласа у коме се говори о постављању команданта у „Југословенској војсци“ ван отаџбине. Летак је издат од њиховог горског штаба бр. 314 — ми смо мишљења да се односи на штаб Милорада Поповића или Биловића.

Шаљемо вам један примјерак вијести од 9 ом. Како смо их телефоном примили из Пљеваља.

Писмене вијести не шаљу нам уопште, радио апарат, који смо тражили неколико пута још нијесмо добили.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
М. Јауковић¹

Командант-мајор
Обрад Цицмил

- Милић Кнежевић, умро 1953 године.

³ Машан Благојевић, по пресуди Војног суда Дурмиторског НОП одреда стријељан је у Пиви новембра 1943 год. као народни непријатељ.

¹ Мићун Јауковић

БР. 91

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА ОД
11 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЖУПОПИВСКОГ ТЕРИТО-
РИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ЗА МОБИЛИЗАЦИЈУ ЉУДСТВА НА
ТЕРЕНУ И ПОМОЋ ДРУГИМ ЈЕДИНИЦАМА У ЧИШЋЕЊУ
ТЕРЕНА ОД ЧЕТНИЧКИХ БАНДИ

ШТАБ
ДУРМИТОРСКОГ НОП ОДРЕДА
Пов. бр. службено
11 октобра 1943 год. у 9 часова

ШТАБУ ЖУПОПИВСКОГ ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА

Положај

Одмах по пријему овога наређења мобилишите 50 бораца најмање, а уколико можете више од овога броја то и учините. Са тим мобилисаним људством нека се Штаб батаљона одмах крене у правцу лоложаја нашег I Ударног батаљона и ухвати везу са њим. Територијални батаљон остаће као самостална јединица, с тим што ће у тактичком погледу бити под командом Штаба I Дурмиторског ударног батаљона, који ће штаб командовати свим нашим снагама на том сектору.

Задатак је батаљона да помогне осталим нашим снагама у чишћењу терена од четничких банди које препадају¹ из Гацка у Пиву.

У спровођењу мобилизације и одласка на положај не смије бити никаквога застанка ни одуговлачења, а у чишћењу четничких банди треба бити одлучан, енергичан и бескомпромисан. Нека цио Штаб територијалног батаљона буде са својом јединицом.

С другарским поздравом

С. Ф. — С. н.

Политички комесар
М. Јауковић³

Командант-мајор
Оорад Цицмил

¹ Које врше препаде

¹ Мићун Јауковић

БР. 92

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ
И БОКУ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАР-
НОГ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА СВОМ ПОДРУЧЈУ

ГЛАВНИ ШТАБ
НАРОДНО-ОСЛОБОДИЛАЧКЕ ВОЈСКЕ
И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА ЗА
ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
12 октобра 1943 године

ШТАБУ И УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. Ј.

Положај

1. — Обавјештавамо вас укратко о ситуацији на нашем подручју. На подручју Дурмиторског одреда ситуација се развија повољно. Организује се народна власт. Образована је команда подручја у Жабљаку и неколико команди мјеста са посадним четама. Са мобилизацијом на подручју овога Одрета не иде најбоље. Ударни батаљон успио је да ликвидира групу Машана Благојевића у Пиви, која је пљачкала и убијала наше рањене другове. Група је похватана на једном састанку, подвргнута јавном суђењу и јавно стријељана.

Поједине мање банде из Херцеговине упадају с времена на вријеме у Пиву и са њима Ударни батаљон води борбу. Иначе, поједине четничке групе предају се и одбјегли сељаци враћају се кућама.

На територији Зетског одреда оснива се и II ударни батаљон. На ову територију, према последњим извјештајима, прешао је мајор Лашић са остацима своје банде. Ова вијест још није потврђена.

Ударни батаљон Зетског одреда учествовао је у борби противу Нијемаца на Чеву, помажући јединицама Ловћенског одреда.

У вези нашег наређења V бригади да са једним батаљоном посједне мост на Биоче, ми смо наредили Зетском ударном батаљону да он посједне тај мост и чува га до доласка V бригаде или дијелова Корпуса.

Пошто Зетски одред има два ударна батаљона, ми смо рјешили да један од ових батаљона укључимо у V црногорску бригаду, а ако би се појавила опасност да због концентрације четничких банди, онај други батаљон буде разбијен, ми бисмо и њега извукли и прикључили истој бригади. У томе смислу даћемо директиву Зетском одреду.

На територији Ловћенског одреда ситуација се је донекле компликовала, с једне стране због навале реакције и напада немачких колона, а с друге стране због несналажења наших људи

на терену. Ми смо упорно тражили људство за бригаду. Штаб Ловћенског одреда располагао је са неких 400—500 људи и у почетку је оклијевао са слањем траженог људства. Међутим, како су Њемци предузели акцију ради ликвидације талијанске дивизије „Тауринензе“ и поред тога извршили напад на ослобођену територију Катунске Нахије, јединице Ловћенског одреда почеле су се постепено осипати. То је учинило да је Штаб одреда донио одлуку да покрене све људство које је могао дићи са терена и да заједно са тим људством и сам крене к нама. Тако је овдје дошло нешто више од 300 другова. Штаб Ловћенског одреда свакако је прецијенио опасност, те је због те слабе процјене заједно са људством напустио терен. Ово је, пак, дошло због раније грешке, када они нијесу на вријеме послали тражени број људства од 300 људи. Да су то учинили, када је од њих тражено, могли су задржати за себе један мањи ударни батаљон и послати тражено људство. Тако не би дошло до ликвидације Ловћенског одреда. Ми ових 300 бораца упућујемо за IV пролетерску бригаду, односно вама на распоред. Са њима вам упућујемо и стављамо вам на расположење друга Андрију Пејовића, политичког комесара Ловћенског одреда. Доишљења смо да он на терену не би више могао богзна шта користити, а да би у војсци могао даље да се развија. Он, по нашој оцјени, може бити командант батаљона, а могао би бити и члан политодјела неке бригаде. Но, ми сматрамо да му више одговара војна линија. Међу овим људством налази се и друг Милутин Звицер, који би могао бити замјеник команданта батаљона. Друга Милана Попиводу могли бисте по првим куририма вратити натраг. Он треба да буде сачуван, јер је из његовог братства погинуо велики број бораца. Ми га нијесмо задржали овдје, јер би његово извлачење штетно дјеловало на извјестан број људства.

Остало људство које се шаље има све услове за брзи политички и војнички развитак, тако да ће се од њега, у релативно кратком времену, изградити приличан број руководилаца. Йудство је младо и треба га војнички одмах обучавати.

Остале чланове Штаба Ловћенског одреда задржаћемо извјесно вријеме овдје код нас, док не испитамо ситуацију на подручју Одредa и тек ћемо их онда вратити натраг, ако за то буде могућности.

Из Херцеговног и околине изашло је око 50 бораца. То смо људство прикључили ^-ој црногорској бригади.

На подручју Ловћенског одреда Њемци су извршили офанзиву са правца Даниловграда и Чева. Са оба правца били су одбијени уз осјетне губитке. Наши борци заплијенили су 1 тенк. Том приликом вршена је размтена за једног заробљеног друга. Њемци су са бијелом заставом дошли од Даниловграда и извршили размјену.

Материјал који је остао у Катунској Нахији од дивизије „Тауринензе“ дијелом је уништен, а дијелом пао непријатељу у РУке.

На подручју Никшићког одреда ситуација је углавном добра. Два батаљона овога Одреда водила су упорне борбе приликом испада Њемаца према Г. Пољу и њиховога продора према Требињу. Том приликом непријатељ је имао 11 мртвих и више рањених. Наши борци запалили су на путу Никшић—Билеће 2 камиона и 2 мотоцикла, а заплијенили 1 „Шарац“, 800 метака и 3 коња. Наши су имали 1 мртвог и 2 рањена. Њемци су овладали Уздомиром. Са мобилизацијом на овом подручју не иде најбоље.

2. — Од дивизије „Тауринензе“ формирали смо једну партизанску бригаду од 800 људи, дали јој политичке руководиоце и ставили је под команду III ударне дивизије. Остатак људства, око 1000 људи са Штабом дивизије заједно, упућујемо вам, јер га овамо уопште не можемо употребити, а и кад би могли овамо уопште нема хране за толики број људства. Два батаљона ове дивизије остали су при Бијелој Гори и вјероватно ће пасти непријатељу у руке.

3. — Неопходно је потребно попунити овај Штаб са начелником и официром за об. службу.

4. — Пошто смо од Талијана добили радиостаницу, то нам можете упутити шифру и план везе.

5. — Списак официра за унапређење не можемо још послати, пошто подаци још нијесу добијени од Одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник политкома

М. Јовићевић

(М. П.)

Замј. команданта

пуковник

Ђоко Ј. Миравевић

ИЗВЈЕШТАЈ ПОМОЋНИКА НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ
УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 12 ОКТО-
БРА 1943 ГОД. СВОМЕ ШТАБУ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА У
САНЦАКУ И ПОТРЕБИ ФОРМИРАЊА ШТАБА САНЦАЧКОГ
ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

ПО.МОЋНИК НАЧЕЛНИКА
ШТАБА II УДАРНОГ КОРПУСА
[НОВ] ЈУГОСЛАВИЈЕ
12 октобра 1943. г.
у 6 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Извјештавам следеће:

1. — У основи су санџачки четници разбијени. Њихове мање групе везане су дијелом за своја мјеста одакле су и четници, а има неколико група које су повезане и на чијем се челу налазе озлоглашене вође, као Лукачевић¹, Јеловџић², Ирић и др. Ове последње групе лутају са једног мјеста на друго и појављују се на разним правцима и секторима. Закључујем, да је ово „маневровање“ из страха од наших потјера. Поред тога су се појавиле и четничке тројке, које имају специјалне терористичке задатке. Тако су ови терористи прије два дана убили једног омладинца, који је у с. Глибаћи држао конференцију са сељацима.

Све ове четничке формације-групе и тројке-наслањају се, по свему се закључује, на долину Лима, у области Прибој—Рудо. У овоме им, изгледа, морално и материјално помаже италијански гарнизон у Прибоју, који је одбио сарадњу са нама. У овоме гарнизону има добар дио фашиста, који изгледа и подржавају такав став гарнизона. Енглески пуковник Бели има овдје своје прсте и требало би о томе извијестити.

Јуче смо добили податке, да се у области Лима и Саставака чује јака моторизација и да, наводно, четници у тој области поправљају све порушене путне објекте.

Са правца Фоче, Горажда и Чајнича нема нарочитих података о непријатељу, али свакако постоји веза између ове лимске групе четника и локалних четника области поменутих мјеста, јер су се у неколико махова примијетиле четничке групе на овоме правцу.

¹ Војислав Лукачевић, командант четничког корпуса у Санџаку. Ухваћен са Дражом Михаиловићем, суђен и стријељан јула 1946 год. у Београду.

² До овог мјеста докуменат је написан машином, а одавде до краја написан је мастилом.

О Њемцима нема никаквих података, само што повремено петоколонаши протуре о неком тобожњем пролазу неких њемачких дивизија преко Пљеваља.

Дакле, из свега овога произилази: да су нама тј. јединицама II пролетерске дивизије на санџачком сектору једини непријатељи четници и да се њихово масовније прикупљање осјећа у области Лима на простору Прибој—Рудо и да ће они, тврдо сам убијеђен, са овога правца покушати нешто па било сами, било са Њемцима.

Стога сам мишљења, уколико се растерети сектор Берана и тај град ослободимо, да се најхитније групишу наше јаче снаге за разбијање поменуте четничке базе у долини Лима, јер бисмо тиме добили и војнички и политички, пошто ови гадови једино са те просторије бацају разне вијести и пароле и тиме у довољној мјери колебају овај елеменат Пљеваља и околине и дају наду нашим непријатељима и петоколонашима.

2. — Штаб дивизије је, са овим снагама које има предузео једно планско гоњење и уништење ових група, што се види из извјештаја штаба дивизије, али је то по моме мишљењу скоро некорисно или мало корисно, пошто ове подле банде имају у народу својих присталица, који их благовремено обавјештавају и они умакну на вријеме, остављајући по неку тројку као за-сједу, те нам страда понеки од другова.

Дали смо сугестију Штабу III санџачке бригаде, да уђе у Нову Варош, пошто наше јединице контролишу област овога града већ дуже времена и да тамо успоставе и организују нашу власт.

Мишљења сам да се ширење на правцу Нове Вароши изведе до ријеке Увац и тиме се брани долина Лима и градови Нова Варош и Пријепоље.

3. — Позадинске власти: у свима ослобођеним градовима организоване су позадинске власти. Команда мјеста у Пљевљу функционише добро. Команда подручја је почела такође свој рад и то на дан 8 октобра. Вјерујем, да ће командант друг Никица Кнежевић задовољити у овој служби, мада сам осјетио да он нема довољно рутине и сналажења у томе. Свакако, ово је почетак па ћемо видети доцније.

Основани су срески одбори Среза пљеваљског и Среза милешевског. За претсједника Милешево СНОО изабран је Сретен Вукосављевић, бив. држ. потсекретар, бив. нар. посланик и бив. почасни проф. Београдског универзитета, познати народни јавни радник. Сина је дао у наше редове и читава породица је ангажована у борби против фашиста.

За члана СНОО Милешево изабран је Мурат Ефендија Шер-Агић, врховни шеф Јијатски судија и комесар мусл. вјерске заједнице за Санџак, Црну Гору и Херцеговину. Послао је свога сина у наше редове.

Ово би требало јавити преко Слободне Југославије.

4. — Заплењена со (око тридесет вагона) подијељена је правилно и са једним дијелом је снабђевен срез Жабљака, као и остала мјеста, а један дио се замјењује за жито, сукно и плетиво. Са овим рукује друг Милош Радовић.

5. — Редовни ратни суд II пролет. дивизије засједа у Пљевљу и досада је изрекао неколико пресуда. Пресуде су добро сдјекнуле у грађанству и околним селима.

6. — Рад мјесног агит-пропа је полетан и има пуно успјеха. Новоосновани „Омладински Дом“ је овдашња основна школа, тј. се ове приредбе организују за грађане и сељаке. Досада су биле двоје усмене новине.

Срески народни збор одржан је у прошлу недељу, тј. 10 октобра т. г. у 14 часова у овдашњој „Народној башти“. Посјета је била релативно мала — свега око 700, већином сељака, а грађана је било врло мало, нарочито муслимана. Грешку су учинили приређивачи, што су збор заказали за недељу, већ су требали оставити за пазарни дан — понедељак — када би сељака и осталих било заиста пуно више. Поред овога сматрам, да је грешка што је уопште сазиван овај збор сада, већ је требало мало сачекати и збор као манифестацију везати за неки важан политички или војни моменат. На ово је указано друтовима и они су се са тим сложили, али је збор већ био објављен.

По ријешењу другова учествовао сам на среском збору са говором, који достављам у прилогу, као и са предавањем на усменим новинама бр. 2, по приложеном концепту.

7. — Ишао сам на дан 9 октобра у Пријепоље и тамо сам организовао об. сектор при команди мјеста и прегледао сам рад команде мјеста, која функционише доста уредно. У Пријепољу се налази и нека арт. муниција њемачке фабрикације, за пољске топове и наредио сам да се пребаци у Пљевље.

8. — Сматрам да је пријека потреба да се формира „штаб сани. партизанских одреда“, са двојаким задатком:

а) Обједињено командовање свим одредима у координацији са опер. јединицама корпуса на сектору Санцака; и

б) Спровођење мобилизације у Санцаку, уз помоћ позадинских команди.

Сједиште да буде у Пљевљу.

За команданта овога штаба био би најпогоднији друг Јакић Велимир, коме допунити штаб у рангу штаба бригаде.

Вјерујем да би се доцнијим развојем мобилизације на овој бази штаба парт. одреда и постојеће ојачане бригаде, могла формирати Санцачка дивизија, на чему би требало радити.

9. — У вези постојеће ситуације и перспектива развоја исте, уколико се не разбије четничка база Прибој—Рудо, требало би наредити штабу II прол. дивизије и Команди подручја, да се

магацинирање резерви хране и опреме изврши негдје у области Таре и Жабљака. Ово Ви можете одредити обзиром на ситуацију код Вас и у Ц. Гори уопште.

10. — Пљеваљску „блокаду“ — жице и бункере — желимо уништити. У ту сврху смо ставили на расположење пљеваљском С. Н. О. О. да жицу искористи размјеном за жито и остале потребе за нашу војску. Бункере и остале објекте „блокаде“ желимо попалити.

У Пљевљима има више барака, које је окупатор подигао, па је штаб дивизије намјеран да извјестан број тих барака стави на расположење среском НОО Пљевље, за подизање зграда за становање за погореле партиз. породице.

За овај рад користиће се и Талијани, који су из Жабљака приспјели.

11. — Од вас немамо опширних података о општој ситуацији у области операција цијелог корпуса, а нарочито у области Ц. Горе и Херцеговине, те би добро било, да об. центар доставља редовито те податке путем свога билтена. Јавите нам и раше моменталне намјере, јер су ти подаци потребни овоме штабу — II прол. дивизије.

Са борбеним поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Пом. нач. штаба

ппуковник

Бранко Обрадовић

БР. 94

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ИЗНЕНАДНОМ НАПАДУ ЊЕМАЦА НА ПРАВЦУ ШИК-ИШИЋ—ГРАХОВО У ЦИЉУ РАЗБИЈАЊА ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 28.

12 октобра 1943 године
у 3 часа

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА Н. О. В. Ј.¹

Положај

У вези акција V и X бригаде и ситуације овамо подносимо сљедећи извјештај:

1. — Јединице V бригаде у току 1-ог, 2-ог и 3-ег ов. мј. нападе су четнике на просторији Трепча—Каменско—Велимље—

¹ Други ударни корпус НОВ Југославије

Вилусе—Грахово, и савладавши отпор ових банди, потпуно их разбиле и принудиле на бјежање у правцу Бијеле Горе и Требиња. Ове борбе са четницима нијесу донијеле великих резултата из разлога што су четници пред нашим батаљонима бјежали и сакривали се на разним правцима у камењарима и планинама. Но, за извјесно вријеме њихова концентрација на овој просторији може се рачунати да је разбијена, а осим тога велики дио мобилисаних сељака отцјепио се од четничких вођа и постепено се повратио, односно враћа кући. Четници су у борбама вођеним ових дана имали 12 рањених.

По доласку V бригаде у Грахово, батаљони италијанске дивизије „Тауринензе“ углавном су били разбијени. Њемци су од Рисна продрли у правцу Црквица и Драгаљског Поља и два батаљона ове дивизије набацили на Бијелу Гору, док су остали батаљони вршили повлачење на сјевер, односно по налогу Штаба њихове дивизије имали су намјеру да се пребаце у Горње Поље. У Грахово је стигао батаљон „Ивреа“ ове дивизије, којега смо прихватили, а батаљонима који су се налазили на просторији Трешњево—Кобиљи До, упутили смо као везу један батаљон V бригаде. Батаљон „Ивреа“ био је оставио један магацин муниције у Драгаљском Пољу и ми смо приступил одмах пребацивању те муниције преко Грахова и Јабукe на правцу Трубјеле. 5 ов. мј. са батаљоном „Ивреа“ стигли смо у Огорело Ждријело један сат далеко од Трубјеле и примјетили смо да комуникацијом Никшић—Трубјела—Подбожур—Осјеченица пролазе моторизоване њемачке колоне. Њемци су запосјели ову комуникацију у току дана и тако отежали наш нормални прелаз преко ове комуникације. Од наших батаљона, који су остали у заштитници према Грахову, обавијештени смо да су њемачке колоне истога дана продрле од Осјеченице у Грахово и тако се спојиле са колоном Њемаца која је од Црквица надирала према Грахову. Ерзо запосиједање пруге Никшић—Осјеченица—Грахово и покрет њемачких колона овим правцем, који је био усмјерен у леђа дивизије „Тауринензе“, било је за нас изненадно, тим прије што су раније у Никшићу биле врло мале непријатељске снаге, а комуникацијом Никшић—Вилуси—Требиње непријатељ се дуже времена није служио.

Са просторије Огорелог Ждријела ми смо се повезали са једним батаљоном Италијана који је дан прије стигао у с. Брестице и са једним батаљоном пионира са којим се кретао Штаб дивизије. Батаљону у Брестице дали смо налог да се у току ноћи 5/6 пребаци преко Пандурице и даље на правцу Г. Поља. Овом батаљону је успјело да се у цјелини пребаци на овом правцу.

Ми смо одредили прелаз за остала два батаљона под заштитом V бригаде за 6. ов. мј. првим мраком. Мјесто за прелаз

друма одређено је између станице Трубјела и Подбожур јер на овом сектору у току дана није било никаквих непријатељских посада, осим што су камиони и тенкови с времена на вријеме пролазили. Услијед слабе извиђачке службе батаљона V бригаде на правцу Грахова у току дана, и услијед тога су батаљони са овога правца извршили покрет у правцу прелаза друма правцем који није био одређен нашом заповијешћу, односно прикупили смо се на просторију коју је Штаб бригаде погрешно назначио, правац према Грахову остао је потпуно отворен и Њемци су преко Јабукe избили на правац Огорело Ждријело и потпуно изненада око 5.15 часова послје подне извршили напад на Штаб ове дивизије и Штаб италијанске дивизије „Тауринензе“, који је прије тога био стигао код нас. Батаљон Италијана који је био у непосредној близини био је такође изненађен и није дао никаквог отпора њемачким дијеловима који су нас били угрозили. Благодарећи околности да је брзо наступио мрак, ми смо се без жртава са овог мјеста извукли и успјели да покренемо и батаљон Италијана са цјелокупном комором. Приликом овог напада на Штаб, само је погинула наша дактилографкиња. Њемци су другом колоном били продрли до Трубјеле у правцу Брестица и даље ишли према Огорелом Ждријелу. На овом правцу IV батаљон V бригаде сукобио се са њемачким јединицама и био је због појаве непријатеља од правца Јабукe, а послје отпора којег је овај батаљон дао, принуђен да се повуче у два правца и то: једним дијелом у правцу нас, односно у правцу одређеног прелаза цесте, а другим дијелом преко Пустог Лисца у правцу Сланог и даље према Стуби и Г. Пољу. Услијед тако настале ситуације и појаве непријатеља са разних правца, пионирски батаљон „Тауринензе“ отступио је негде у правцу Пустог Лисца. По паду првог мрака, ми смо са IV батаљоном и једном четом I батаљона, као и батаљоном „Ивреа“ формирали колону и упутили се у правцу друма. II и III батаљон и двије чете I батаљона избили су на друм између Подбожура и с. Лозе, овај друм запосјели и обавијестили нас о мјесту гдје је могуће проћи са колоном. Њемачки тенкови и камиони стално су од првог мрака циркулисали лијево и десно између Подбожура и Трубјеле. Приликом покрета ове колоне, њемачке засједе, које су биле постављене на комуникацији на сектору Трубјеле—с. Лоза, осјетиле су покрет мазги и отвориле јаку бацачку, артиљериску и митраљеску ватру. Услијед овога, италијанска колона потпуно се разбјежала на разне стране и тако разбијена остала је скоро сва непроведена преко друма. Официри Штаба дивизије такође су се посакривали у камењаре и јединица V бригаде и другови из Штаба бригаде који су одређени да ову колону прикупе и проведу нијесу у томе успјели. Батаљони V бригаде у току цијеле ноћи држали су засједу на

цести да би омогућили прелаз оним дијеловима који буду покушали да се пробију. Свега од овог батаљона пробило се ове вечери око 100 војника. Батаљоне V бригаде у току следећег дана — 7 ов. мј., поставили смо према комуникацији ради прихвата дијелова италијанског батаљона који би се пробили, и у току дана пробиле су се поједине групе, а у току дана и ноћи и следећег дана скоро сви официри из Штаба Дивизије осим команданта, који је, према изјави једног мајора, остао у једном шкрипу исцрпљен и којему смо послали двије наше патроле које се још досада нијесу повратиле. Њемци су у току 7 ов. мј. претражили цијелу просторију и заробили италијанску комору и према информацијама из Никшића 5—600 италијанских војника и нешто официра, које су стријељали. Остало људство разбијених италијанских батаљона разбјежало се на разне стране и по групама још и сада пристижу у правцу наших јединица. У овој операцији против дивизије „Тауринензе“ тијесно су сарађивали и четници, који су открили мјеста гдје се налазе италијански батаљони и довели њемачке колоне у правцу ових, као и учествовали у борби. Четници су поједине групе италијанских војника и официра нападали након што су ње пробили кроз њемачки обруч, пљачкали их након што су их разоружали и предавали их Њемцима. Неколико виших официра побјегло је из четничких руку и дошло код нас. На неколико мјеста Италијани су се сукобили са четничким групама, које су покушале разоружавање. У Трепчима убили су једног четника, а остали су се разбјежали.

7 ов. мј., док су још држали батаљони. V бригаде засједу на комуникацији, у зору су напали једну њемачку patrolу и убили 2 војника и заплјенили 1 „Шарац“ и нешто муниције. Исто тако напали су и 1 камион са војницима њемачким и убили још 4 њемачка војника. Већи број војника у овом камиону је рањен. У току 7 ов. мј. Њемци су неколико пута покушавали испад у правцу батаљона V бригаде, али су били одбијени уз губитке. У свим овим борбама са Њемцима 6 и 7 ов. мј. ми смо имали 8 мртвих и 2 лако рањена.

Услијед крајње небудности наших јединица и једне формалне грешке Штаба бригаде која се састоји у следећем: у заповијести је назначено зборно мјесто Пајов До, које се на карти не налази, а сељаци — изгледа тако зову овај до гдје је требала да се формира колона, батаљони су (II и III који су били на правцу Јабука—Грахово) извршили покрет у правцу Бајовог Дола који се налази на карти у непосредној близини цесте. Ради тога Њемци, који су одмах после покрета наших батаљона од Јабуке несметано вршили покрет у правцу нас, могли су да нас потпуно изненаде, јер је тај правац остао сасвим отворен.

Ова чињеница унијела је неред у јединице дивизије „Тауринензе“, и скренула пажњу непријатеља у Трубјели и Подбожуру, да је овај првим мраком стално почео контролисати цесту тенковима, камионима и патролама и то на оном дијелу гдје преко дана није вршена контрола у толикој мјери и тако је откривен и покрет према друму.

У току 8 и 9 ов. мј. бригаду смо одморили на просторији с. Трепча. Овом приликом Трепчани нијесу пуцали на наше јединице. Једна чета из V бригаде направила је засједу једној четничкој групи и убила 5 четника из Трепача.

10 ов. мј. ми смо пребацили бригаду на просторију Сјенокоси—Г. Поље и она се налази пред покретом у правцу Бјелопавлића и Пипера.

2.— X херцеговачка бригада, након што је прошла просторијом према Јубињу и Столцу, разбијајући четничке банде и послије низа успјешно извршених акција на комуникацији, односно жељ. прузи Требиње—Мостар, вратила се преко Требињске Шуме у правцу Билеће и 4 ов. мј. напала и заузела варош Билећу. У овом мјесту налазило се око 60 Њемаца, који су се повукли у неке куће и који су у току 6 ов. мј. спашени тенковима који су дошли од Требиња и најзад се повукли. Њемци су у току 7 и 8 заједно са четницима покушавали да заузму Билећу, али су одбијени уз губитке. Рачуна се да су Њемци и четници у борбама око Билеће и према Требињу имали око 200 мртвих и рањених. Да би се ипак боље упознали са радом ове бригаде шаљемо вам у прилогу извјештај замјеника команданта дивизије од 5 октобра и Штаба X бригаде од 6 октобра.

Код нас је стигао друг Вуле Мићуновић, члан Полодјела X бригаде, који је из Билеће кренуо 7 ов. мј. и дотада су сви непријатељски покушаји да заузму Билећу одбијени. Друг Вуле је дошао и са предлогом за формирање Херцеговачке дивизије. Тај предлог исто тако прилажемо.

Ми мислимо да њиховом предлогу у погледу формирања дивизије треба удовољити из разлога што, обзиром на територијалност, наше командовање над овом бригадом више је формална ствар, а они имају услова обзиром на велики прилив људства да формирају своју дивизију. Ми мислимо да, обзиром на недостатак кадрова, било би боље да формирају двије, а не три бригаде, уколико им се не би могли дати кадрови, односно политички руководиоци, који њима увелико недостају.

3.— У сагласности са Штабом дивизије „Тауринензе“ и Главним штабом за Ц. Гору и Боку, одлучили смо да формирамо из јединица дивизије „Тауринензе“ једну партизанску бригаду од 4 батаљона, јачине по 200 бораца. Остатак од око 1500 војника са Штабом дивизије, обзиром на немогућност исхране на овој

просторији, упутићемо на расположење том Штабу с тим да поступи према нахођењу.

Људство формиране бригаде је из батаљона „Аоста“ који је батаљон био најбољи у овој дивизији и пробрано је људство. За команданта бригаде одредили смо мајора Равнића, досадањег команданта батаљона „Аоста“. Команданти батаљона и њихови замјеници су италијански официри из овог батаљона, а интенданте и политичке комесаре за бригаду и батаљоне даћемо ми. Мајор Равнић је поријеклом Словенац из Истре, врло популаран у свом батаљону, врло храбар и његово досадашње држање у сваком погледу задовољава. Ми ћемо ову бригаду ставити под команду нашега Штаба и давати јој задатке у оквиру наше дивизије, уколико то ви друкчије не одредите.

4.— У састав V бригаде укључићемо један новоформирани Зетски батаљон, односно батаљон из Зетског одреда, који броји око 150 бораца и чије људство је са десне обале р. Зете. Овај батаљон има и командни кадар и према сагласности са Главним штабом укључићемо га као V батаљон V бригаде. У V бригаду укључујемо и једну чету бораца из Орјенског^ батаљона, која броји око 50 бораца. Ове борце распоредићемо пр осталим батаљонима. Људство ове чете изјавило је жељу Д^ уће у састав V бригаде.

За IV бригаду упућујемо 300 бораца из Ловћенског одреда. Ове борце треба распоредити по батаљонима ове бригаде.

5.— У Никшићу су присутне сада јаче непријатељске снаге сних јединица њемачких које су нападе дивизију „Тауринензе“ од правца Никшић—Грахово. Ове непријатељске снаге су дошле од Подгорице. Немамо тачних података о њиховој јачини и намјерама. У овој ситуацији ликвидација Никшића не може доћи у обзир.

6.— Пошто смо наређење V бригади били издали прије него смо примили од вас наређење за пребацивање једног батаљона на Биоче, то се тамо до сада не налази ниједан батаљон ове бригаде, али је одмах од стране Главног штаба наређено штабу Зетског одреда да прими на себе улогу која је била постављена пред једним батаљоном V бригаде.

7.— Шаљемо радиотелеграфисте — Италијане да прихвате од вас радиостаницу за нас и да их упознате са начином руковања. Ми мислимо да има једна радиостаница код IV бригаде. Италијанске радиостанице не могу се користити за већа отстојања. План везе и шифру пошаљите нам по куририма који ово писмо донесу.

8.— Курири из X бригаде за вас одређени још нијесу до нас стигли, а чим буду стигли ми ћемо их упутити.

9.— Предлажемо за постављења:

др. Мита Савићевића за референта санитета III дивизије.

Јуба Микића за интенданта III дивизије (ово у сагласности са друговима из Главног штаба и по њиховом одобрењу);

Новака Перућицу, поручника бив. југосл. војске за начелника Штаба V црногорске бригаде;

др. Петра Јовановића за Шефа хируршке екипе III дивизије.

10.— Достављамо вам у прилогу списак официра Штаба дивизије „Тауринензе“, које упућујемо вама заједно са италијанском колоном. Уколико стигне код нас командант дивизије, ми ћемо га такође упутити вама.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	За начелника Штаба	Командант, пуковник
Јован Капа	потпуковник	Радован-
	Божо Лазаревић	

(М. П.)

ПРИЛОЗИ: 1) Извјештај замјеника команданта III дивизије;
2) Извјештај Штаба X бригаде;
3) Предлог X бригаде за Штаб дивизије; (политодјел)
4) Списак официра Штаба дивизије „Тауринензе“;
5) 2 билтена о акцијама;
6) Писмо Бакићу;
7) вијести Гл. шт.

Пс. У борби са Њемцима V бригада је изгубила 1 т. бацач и 2 тешка митраљеза. Исто тако пропала је и архива нашег штаба.

Р

² Радован Вукановић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГО-
СЛАВИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНО-
ГОРСKE УДАРНЕ БРИГАДЕ И ИТАЛИЈАНСКОЈ БРИГАДИ
„АОСТА“ ЗА ПРИПРЕМУ НАПАДА НА ЧЕТНИЧКЕ БАНДЕ
БАЈА СТАНИШИЋА КОД МАНАСТИРА ОСГРОГА

О. бр. 14
12-X-1943
у 13 часова

ШТАБУ V И ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ

У току 10 ов. мј. непријатељ је напустио сва упоришта на друму Никшић—Требиње и повукао се у Никшић. Са собом је повео заробљенике из италијанске дивизије „Тауринензе“ са ко-
мором. Овим друмом више не врши саобраћај.

Према најновијим подацима у Никшићу се налазе мале ње-
мачке снаге. У Подгорици је сконцентрисана јача њемачка вој-
ска (отприлике у јачини једне дивизије). Према*причању затво-
реника, који су пуштени ових дана из логора, Немци евакуишу
материјал из Подгорице у правцу Цетиња и Котора.

Четничке банде у јачини од 2000 људи извршиле су 14 ју-
риша на ослобођени град Колашин. IV пролетерска бригада уз
припомоћ једног италијанског батаљона из дивизије „Венеција“
и II далматинске бригаде, која се довезла камионима из осло-
бођеног Санџака, разбила је те банде, које су се разбјегле које-
куда. У овим борбама непријатељ је имао више од 200 мртвих
и рањених. Послије овога слома четничких банди, наше јединице
наступају у правцу: Берана, Андријевице и Подгорице.

Штаб II ударног корпуса води преговоре са италијанском
дивизијом „Венеција“, која се налази у Беранама и Андрије-
вици¹, за предају ових мјеста Народно-ослободилачкој војсци.
Преговори су у току, и највјероватније је да ће и дивизија „Ве-
неција“, поћи примјером дивизије „Тауринензе“ и прикључити
се нашој војсци.

У Бјелопавлићима бандит Бајо Станишић скупио је око себе
једну групу четника. Говори се да се код њега, послије разби-
јања код Колашина, склонио и мајор Лашић.² Према најновијим
обавјештењима група и Лашићева и Станишићева заједно броји
око 400 људи.

Због овакве ситуације одлучили смо да нападнемо и ра-
стјерамо банде Станишића, очистимо терен Бјелопавлића од

¹ О прикључењу италијанске дивизије „Венеција“ Народноослобо-
дилачкој војсци види док. број 81, 82, 83, 87 и 88.

² Борђије Лашић

четничких банди, нападнемо Њемце на комуникацији Даниловград—Никшић, порушимо комуникацију на простору: Богетићи—Царев Мост; а после извршених задатака да се кренемо преко Пипера—Братоножића и Куча са циљем чишћења од четничких банди, успостављањем народне власти и хватања везе са дијеловима IV бригаде који се налазе на положају Вјетерник.

Да би се наведени задаци што успјешније извршили

НАРЕЂУЈЕМО:

1. — V црногорска бригада — пребациће се у току ноћи 12/13 са досадашње просторије правцем: с. Сјенокоси — с. Шума—с. Растовац—с. Границе — преко Лукова—с. Лаз—с. Бршно—с. Међеђе. На просторији Бршно—Међеђе смјестити бригаду, по претходном чишћењу тога терена од четничких банди, ако би их евентуално било. У току дана, 13 ов. мјесеца вршити извиђања и обавјештавања о приликама у Острогу и Бјелопавлићима, као и о саобраћају на друму Даниловград—Никшић. По детаљно прикупљеним подацима, приступити извршењу постављених задатака, не чекајући наређења од овога Штаба. Штаб дивизије треба сваког момента, да је упознат са ситуацијом.
2. — Италијанска бригада „Аоста“ прикупиће се у току ноћи 12/13 на просторији Драговољихи, са задатком затварања и рушења комуникације Никшић—Шавник. У том циљу поставиће обезбјеђујуће дијелове на положајима: с. Рубежи (на коти 678), Жировница—с. Лаз, к. 991, Каблена Глава (к. 1151). Са поменутих положаја спуштати патроле до у само Никшићко поље. Један свој батаљон смјестите у село Ливеровиће. Везу одржавати са Штабом дивизије и са V црногорском бригадом, која се налази у Бршну.
3. — Интендант V црногорске бригаде даће упутства интенданту италијанске бригаде и стараће се, да се што више хране извуче из Бјелопавлића, јер су ови крајеви, на којима се сада налазимо, доста исцрпљени.
4. — Болесне и рањене другове и другарице слати у болницу V црногорске бригаде, која се сада налази у с. Шипачно.
5. — Бригаде ће одржавати сталну међусобну везу, а Штаб дивизије обавјештавати о ситуацији сваког момента.
6. — У гоњењу непријатеља бити врло енергичан, не дати му могућности да се поново организује и бити самоиницијативни.

7. — Будно пратити рад непријатеља у Никшићу, испитивати његове снаге и распоред, јер бисмо у повољној ситуацији напали и ослободили Никшић.

8. — Знаци распознавања:

За 13-X-1943	г. КОШУЉА—КАЛИНОВИК
За 14-X-1943	САБЉА—САРАЈЕВО
За 15-X-1943	ПИШТОЉ—ПЉЕШИВЦИ
борбени знаци: За 13-X-1943	Блажо—Мило
За 14-X-1943	Ђоко—Петар
За 15-X-1943	Марко—Јанко

9. — Ми ћемо се налазити у Жупском Манастиру.

10. — Забрањује се самовласно узимање приватне имовине. Исхрану ће регулисати интендант путем реквизиције и конфискације. Све заробљене, били они четници или Нијемци, спроводити овом Штабу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар	Начелник штаба	Командант-пуковник
	потпуковник	Радован ³
	Божо Лазаревић	

^

БР. 96

ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ
ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ
БРИГАДЕ О УПУЋИВАЊУ 300 БОРАЦА ЛОВЋЕНСКОГ ОД-
РЕДА ЗА ПОПУНУ БРИГАДЕ И О СИТУАЦИЈИ У ХЕРЦЕГОВИ-
НИ И ОКО НИКШИЋА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 29
12 октобра 1943 г.

ШТАБУ IV ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Положај

1. — Обавијештени смо од Штаба корпуса о борбама које је та бригада водила у Колашину и околини.

2. — V црногорска бригада водила је борбу са четничким бандама на просторији Трепча—Рудине—Бањани—Вилусе—Осјеченица—Грахово у току 1, 2, и 3 ов. мј. и успјела да ове банде разбије и да им нанесе губитке. У току 5 и 6 ов. мј. ова бригада

² Радован Вукановић

водила је борбу са њемачким јединицама које су нападе батаљоне италијанске дивизије „Тауринензе“. Ова борба вођена је на просторији Трубјела—Подбожур¹. У току ових борби бригада је имала осам мртвих и 2 рањена. Њемци су имали већи број мртвих и рањених.

3. — Х херцеговачка бригада у току септембра и октобра имала је низ успјешних акција и борби против четника, усташа и Њемаца на правцу Билећа—Столац—Требиње и заузела је дана 4 ов. мј. од Њемаца град Билећу. У току 5 и 6 ов. мј. Њемци су код Требиња удружени са четницима покушавали да заузму Билећу, али су одбијени уз велике губитке. Цијени се да су имали у овим борбама око 200 мртвих и рањених. Наши су имали 1 мртвог и 7 рањених.

4. — У Никшићу сада су присутне јаче непријатељске снаге. Ове снаге су учествовале, односно нападале јединице италијанске дивизије „Тауринензе“ са правца Трубјела—Осјеченица—Грахово. Ове снаге у Никшић су дошле из Подгорице и нијесу познате даље њихове намјере.

5. — Из дивизије „Тауринензе“ формирали смо италијанску партизанску бригаду са четири батаљона по 200 бораца и ставили је под нашу команду.

6. — Данас вам је упућено 300 бораца из Ловћенског Н. О. П одреда, које ћете према нахођењу распоредити по батаљонима.

7. — Обавијестите нас о борбама и акцијама које сте у последње вријеме водили и о резултатима мобилизације у тим крајевима.

8. — Х бригада извршила је доста повољно мобилизацију у извјесним дијеловима Херцеговине и досада има у свом саставу без мјесних одреда 8 батаљона, односно јака је преко 1200 бораца.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политком	Начелник штаба	Командант, пуковник
	потпуковник	потпис нечитак ²
	потпис нечитак ³	

П. С. Пошаљите за пратећу чету нашег Штаба 10 (десет) бораца из ваше бригаде. Ми нијесмо хтјели узети од овог људства које упућујемо из разлога што су то нови борци, који треба да прођу кроз бригаду.

¹ Види док. број 94.

² Радован Вукановић

³ Божо Лазаревић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ОД 12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА О ПОВЕЗИВАЊУ С ЈЕДИНИЦАМА ЧЕТВРТЕ И ПЕТЕ БРИГАДЕ У ЦИЉУ ИЗВРШАВАЊА ЗАДАТАКА НА СЕКТОРУ БРАТОНОЖИЋА—КУЧА—ПИПЕРА И БЈЕЛОПАВЛИЋА

ШТАБ
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 31
12 октобра 1943 г.
у 16 часова

ШТАБУ ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Од Главног штаба добили сте наређење да затворите правац Биоче—Подгорица и минирате мост Биоче и Смоковац. Није нам познато колико сте у овом погледу учинили, раЈЈИ тога потребно је да нас о томе обавијестите. Исто тако прикупите податке о непријатељу у Подгорици, његовој снази, његовом распореду и његовим покретима.

Ухватите везу са јединицама IV црногорске бригаде у правцу Лијеве Ријеке.

Јединице V црног. бригаде предузеће наступни покрет у правцу Бјелопавлића и Пипера, ради тога по доласку тамо потребно је [да] од вас буду тачно упознате о тамошњој ситуацији. На овом правцу шаљите у сусрет извјештаје и евентуално курире који би дошли од Штаба корпуса, или од IV бригаде.

У саставу наше дивизије налази се једна талијанска бригада од 800 бораца, формирана из јединица италијанске дивизије „Тауринензе“.

У међувремену ухватите везу са Кучима и Братоножићима и извршите припреме за мобилизацију у тим мјестима.

Обавијестите нас о стању четника на подручју вашег одреда.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
командант, пуковник
Радован¹

¹ Радован Вукановић

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
12 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ О БОЈЕВИМА БРИГАДЕ ОД 7 ДО
12 ОКТОБРА И РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА У ЦРНОЈ ГОРИ

ШТАБ IV ПРОЛ. БРИГАДЕ

Број 20

12 октобра 1943 год.

у 09,00 час.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Достављамо Вам извјештај о раду и акцијама наше бригаде
у времену од 7 ов. мј. до данас:

У току 7 ов. мј. на положајима око Колашина и Матешева
није било никаквих промјена.

8 ов. мј. прије подне од једног друга позадинца обавије-
штени смо да су четници успјели мобилисати прилично људства
из Андријевичког среза и да сада држе положаје Трешњевик—
Рудо Брдо. Ристог дана четници су послје мале бацачке при-
преме заузели Лису (к. 1877) на којој није било никога. Као што
смо Вас већ извјестили упутили смо наш V батаљон у правцу
Врањештице и Суве Горе, као III батаљон на косе изнад Мате-
шева, са задатком да не дозволе даље напредовање четника. Ме-
ђутим, четници су и даље остали на заузетим положајима и ни-
јесу давали никакве знаке офанзивног духа.

У току 9 ов. мј. четници су упутили са положаја Трешње-
вик једну групу од близу 200 у правцу Лијеве Ријеке са задат-
ком да мобилишу ЈБеворечане. Послије одржаног збора у Ли-
јевој Ријеци ова група се је вратила, пошто им није успјело
мобилисати никога, сем оних који су се и прије налазили као
бандити у шуми. У току овога дана проносили су се стално
гласови да ће четници извршити напад на Матешево.

10 ов. мј. наредили смо V батаљону да увече изврши напад
и заузме Лису (к. 1877). Ово из разлога да ометамо четничке
планове, уколико су их имали, у погледу заузимањ-л Матешева,
као и ради тога да не би дозволили да они нас нападају. Напад
је извршен у 23 часа и послје краће борбе батаљон је заузео
Лису. На положају су нашли мртвог четничког командира Павла
Стијовића, било је и рањених, које су одвукли, а сви остали су
се разбјежали у разним правцима. Задржали смо положаје на
Лиси у току 11 ов. мј. У овој акцији ми смо имали једног лакше
рањеног.

¹ Штабу Другог ударног корпуса

Јутрос у 0,15 часова примили смо од Вас извјештај о паду Берана као и задатак у погледу нашег садејства за ликвидацију четника на положајима Трешњевик—Рудо Брдо. Наредили смо одмах V батаљону да данас послје подне продужи покрет са Лисе у правцу Рудог Брда са задатком да ликвидира четнике који се налазе на том положају. Наравно, напад ће отпочети онда када батаљони II далматинске бригаде буду почели са нападом на Трешњевик. III батаљон ће упутити једну чету цестом Матешево—Андријевица, више са задатком демонстративног напада на Трешњевик са западне стране. Остатак III батаљона остаће у Матешеву. Претпостављамо да до неке веће борбе на овим положајима уопште неће доћи, јер, како смо извјештени, по неки мобилисани већ су почели бјежати. Чим буду обавијештени о паду Берана то ће се све разбјежати.

По заузећу Андријевице, односно послје протјеривања четника са Трешњевика и Рудог Брда V батаљон ће се поново вратити у Колашин, а III батаљон ће и даље остати у Матешеву. Чим се тамо потпуно рашчисти ситуација упутили бисмо III батаљон у правцу Лијеве Ријеке, са задатком да само прођу кроз села, одрже збор и, уколико се буде могло, н\$ добровољној основи нешто мобилишу, пошто досада за батаљон није стигло ништа од обећаног из Лијеве Ријеке.

Стање четника у околини Колашина изгледа овако:

На Сињајевини постоји једна група са којом су Ружић², Љубо Лазаревић³ а вјероватно и Мандић⁴ јачине око 100 људи. У Пољима, Требаљеву, Д. Липову и другим околним селима већ се у великом броју враћају четници који су се досада крили у околини својих села. Претставници села Речина долазили су код нас и изјавили да њихова чета прилази нама и да [ће] се постарати да се и они који су побјегли врате. На збору одржаном у Липову било је око 400 људи и жена. Тамо су формирани сеоски и општински Н. О. Одбори.

У Лијевој Ријеци још се налазе неке мање четничке групе. Партизани се налазе (јединица Зетског одреда) на Биоче. Скоро сви наши затвореници из Бара су пуштени на слободу.

О свему овоме детаљније ће вас извјестити об. центар.

Стање у околини Мојковца је врло добро. Јуче су нам послали са тог терена 27 бораца за нашу бригаду. Иначе новог прилива у људству за нашу бригаду засада није било, те про-

² Иван Ружић

³ Љубо Лазаревић, припадник земљорадничке странке, емигрирао у даним ослободбења.

⁴ Миљан Мандић, попучник бивше југословенске војске, четнички командант. Ликвидиран 1947 год. од органа Народне власти у Горњој Морачи као одметник.

блем попуне бригаде и даље је актуелан. Мишљења смо да би са попуном требало пожурити, јер смо сада у могућности да то људство и добро примимо и са њим радимо. Од Ловћенаца, који су тражени, изгледа да нећемо ништа добити, како нам рече друг Брко⁵, који је јуче пошао за Санџак.

По његовом причању V бригада извршила је покрет у правцу Боке Которске да се повеже са дивизијом „Гауринензе“ која већ дуже времена води успјешне борбе око Црквица са Њемцима. На путу су очистили од четника Вилусе, Велимље и Бађане, а извјесни њени дијелови избили су на Зубце. X херцеговачка бригада оперише у јужној Херцеговини. Она сада има седам батаљона са око по 250 људи. Изгледа да ће убрзо моћи формирати и другу бригаду.

Њемци у Никшићу добили су појачање од Подгорице у јачини од 40 камиона и успјели да овладају врхом Уздомира, што их је коштало око 30 мртвих. Једна њихова колона продужила је цестом Никшић—Требиње. Изгледа да има намјеру да се повеже са њемачким јединицама које се налазе у Билећу.

Ловћенски одред, који сада броји око 800 бораца, водио је борбе у Црмници са четницима, одакле су се наше јединице повукле. Партизани из Приморја повукли су се на територију Ловћена. Јединице Ловћенског одреда водиле су ових дана борбе са Њемцима на Симуњи и разбиле једну њемачку колону која се у паничном бјекству повукла за Цетиње. Исто тако разбили су једну другу колону која је наступала из Даниловграда и успјела да дође до на само Чево. У овим борбама као и борбама које се свакодневно воде око Никшића Њемци свакодневно имају осјетне губитке.

Зетски одред јача такође свакодневно. Поред два формирана батаљона у изгледу је да ће се формирати још два. Извјесни дијелови Зетског одреда оперишу изгледа у Кучима против четника. Стање у Ријечкој и Љешанској Нахији задовољава, док је у Црмници ситуација непромијењена. Изгледа да су Њемци са неким слабијим дијеловима посјели Бар, Улцињ и Петровац (разумије се са четницима).

По причању друга Брка, изгледа да друг Блажо није инсистирао да се изврши Ваше наређење о попуни наше бригаде са терена Ловћенског одреда и да засада немају намјере да нам упуте тражено људство. По његовом причању Ловћенски одред има сада 500 бораца који могу ући у бригаду.

Има још мањих акција које су извршене на терену овог дијела Црне Горе, о којима ће Вас сигурно он обавијестити.

Ноћу 10/11. ов. мј. чуло се хучање авионских мотора и детонације. Претпостављамо да су Енглези бомбардовали Подго-

⁵ Радоје Дакнћ

рицу. Као реакција на ово 11 ов. мј. прије подне два њемачка ловца „Месершмита“ извиђали су терен од Колашина до Подгорице.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Војо Николић

Командант п.пуковник
Љубо Вучковић

БР. 99

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ЗА ЧВРСТО ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ
ИЉЕВАЉА И ПРЕБАЦИВАЊЕ МАЊИХ СНАГА ПРЕКО
ЛИМА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 79
13 октобра 1943 год.
у . . . час.

»
»

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

1. Примили смо ваш извјештај Пов. број 116 од 9 ов. мј¹.

2. По успјешно завршеним борбама са четничким бандама на положајима око Колашина, у којима су четници имали преко 200 мртвих и рањених, ми смо у току 6 октобра извршили потребна груписања наших јединица у циљу њиховог оријентисања у правцу Берана и 7 ов. мј. са II далматинском бригадом извршили покрет правцем: с. Врањештица—Исова Гора—р. Јеловица—Лубнице; са Ударном групом (формираном од II батаљона IV пролетерске, III батаљона II пролетерске III батаљона III санџачке бригаде и Васојевићког ударног батаљона) правцем: Сува Гора—Патковица—Околишта—Турија—Коњско Брдо.

Два батаљона IV пролетерске остала су у Колашину, а један батаљон у Матешеву.

Истог дана наше јединице избиле су на линију: Вјетерник (к. 1473)—к. 1539—Мека (1652)—Соко (1422)—Шестеревац (1473), одбацивши четничке банде са ових положаја уз осјетне губитке.

У току 8 ов. мј. четничке банде уз садејство италијанске артиљерије из Берана, извршили су низ напада на наше поло-

¹ Вдн док. број 84.

жаје, али су биле одбијене. II батаљон IV пролетерске бригаде ушао је у с. Буче, југозападно од Берана.

Истог дана упутили смо писмо италијанској дивизији „Венеција“ у којем смо тражили да прекине њихову сарадњу са четницима, и да се придружи нама у борби против Њемаца.

Истог дана пред мрак наше су јединице по успјешно извршеним противнападима сишле у непосредну околину Берана, на лијевој обали Лима.

9 ов. мј. успостављен је додир са Италијанима и након преговора који су вођени 9 и 10 ов. мј. италијанска дивизија „Венеција“ пришла је на нашу страну и ставила се под нашу команду, у борби противу Њемаца.

10 ов. мј. у 13 часова наше јединице ушле су у Беране, док су четири наша батаљона још у 5 сати истог дана прешла на десну обалу Лима.

11 ов. мј. II далматинска бригада извршила је покрет у правцу Андријевице и 12 ов. мј. у 10 часова ушла у варош. Преостале четничке банде са Лашићем на челу побјегле су у правцу Подгорице, док се већи дио наоружаних сељака на овој просторији враћа својим кућама.

12 ов. мј. два батаљона II далматинске бригаде уз садејство једног батаљона IV пролетерске бригаде разбили су четничке банде на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и том приликом заплијенили нешто оружја.

3. Наше намјере: учврстити ослобођену територију Санџака и Васојевића и ангажовати дивизију „Венеција“ у борби противу Њемаца. У том циљу наше снаге на овој просторији сада су распоређене овако: II далматинска бригада прикупљена на просторији око Андријевице са задатком евентуалног дејства против Њемаца у правцу Пећи (синоћ смо добили извјештај да су на Мурина избиле извјесне њемачке снаге са 20 камиона, што још није потврђено), Ударна група на просторији око Берана са задатком одбране вароши и разбијања преосталих четничких банди.

4. Ваш задатак:

а) Чврсто држати Пљевља; избацити мање Снаге преко Лима и према Прибоју у циљу извиђања и прикупљања података о непријатељу.

Напомињемо да се у Прибоју налази велики депо хране и остале опреме италијанске дивизије „Венеција“, па настојте да ухватите везу са италијанском посадом у Прибоју и објасните им ситуацију дивизије „Венеција“, која је пришла нама у борби против Њемаца, па према томе по наређењу команданта исте дивизије слично треба да уради и италијанска посада у Прибоју.

б) Засада не пребацивати веће снаге преко Лима.

ц) Између 18 и 20 ов. мј. стиже у Пљевље комплетна V крајишка дивизија, јачине 3000 бораца². Са њом ухватите благовремено везу и о дану њеног доласка у Пљевље хитно извјестите Штаб корпуса, како би командант корпуса могао благовремено доћи у Пљевља. Дивизија ће дочекати команданта свечано постројена за дочек и остати читав дан у Пљевља.

5. Све јединице II дивизије које се налазе на овој просторији, остаће за сада у истом распореду.

По доласку V крајишке дивизије у Пљевља наредићемо нов распоред ваших јединица

6. Све Црвеноармејце, који се налазе код вас, упутите Штабу корпуса у Колашин³.

7. Штампарију из Пљеваља са свим особљем и материјалом пребаците у Колашин.

8. Прихватите одмах Италијане из Жабљака и употребите их за разне радове. Са Италијана не скидати одијело нити им узимати осталу спрему.

9. Штаб корпуса прећи ће 15 ов. мј. у Колашин.

С другарским поздравом

»

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

² Пета крајишка дивизија добила је задатак да се са сектора Травника пребаци за Санџак, а одатле под команду Другог ударног корпуса у Србију. Дивизија у јачини око 1915 бораца, пребацила се 13/14 октобра преко пруге Мостар—Сарајево и 20 октобра прошла кроз Фочу. У међувремену јаче четничке снаге под командом Рачића прешле су из Србије, упале у Вишеград и Рогатицу и наступале у правцу Соколца и Пала. одакле су се усташе повлачиле. Услед новонастале ситуације Дивизија је добила задатак да са сектора Чајнича пређе у напад на четничке снаге на сектору Вишеград, Рудо и Прибој, гдје се и задржала.

³ Односи се на војнике Црвене армије које су Њемци заробили на Источном фронту 1941 и 1942 год. и са којима су, уз њихов пристанак, попуњавали своје јединице. Извјестан број тих црвено-армејаца наше јединице су заробиле заједно са Њемцима.

ОБАВЈЕСТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ
ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О РАЗВОЈУ ДОГАЂАЈА НА
СЕКТОРУ ВАСОЈЕВИЋА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 80
13 октобра 1943 год.
у час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ¹

1. По успјешно завршеним борбама са четничким бандама на положајима око Колашина, у којима су четници имали преко 2.00 мртвих и рањених, ми смо у току 6 октобра извршили потребна груписања наших јединица у циљу њиховог оријентисања у правцу Берана и 7 ов. мј. са II далматинском бригадом извршили покрет правцем: с. Врањештица—Исова Гора—р. Јеловица—Лубнице; са Ударном групом (формираном од II батаљона IV пролетерске, III батаљона II пролетерске, III батаљона III санџачке бригаде и Васојевићког ударног батаљона) правцем: Сува Гора—Патковица—Околишта—Турија—Коњско Брдо.

Два батаљона IV пролетерске остала су у Колашину а један у Матешеву.

Истога дана наше јединице избиле су на линију: Вјетерник (к. 1473)—к. 1539—Мека (1652)—Соко (1422)—Шестеровац (1473), одбацивши четничке банде са ових положаја уз осјетне губитке.

У току 8 ов. мј. четничке банде уз садејство италијанске артиљерије из Берана, извршиле су низ напада на наше положаје, али су биле одбијене. II батаљон IV пролетерске бригаде ушао је у с. Буче, југозападно од Берана.

Истога дан упутили смо писмо италијанској дивизији „Венеција“, у којем смо тражили да прекине њихову сарадњу са четницима и да се придружи нама у борби против Њемаца.

Пред мрак истога дана наше су јединице по успјешно извршеним противнападима сишле у непосредну околину Берана, на лијевој обали Лима.

9 ов. мј. успостављен је додир са Италијанима и након преговора, који су вођени 9 и 10 ов. мј., италијанска дивизија „Ве-

¹ Исто обавјештење Другог ударног корпуса, са малим измјенама достављено је: Другој пролетерској дивизији, Четвртој пролетерској бригади и Главном штабу за Црну Гору и Боку.

неција пришла је на нашу страну и ставила се под нашу команду, у борби против Њемаца.

10 ов. мј. у 13 часова наше јединице ушле су у Беране, док су четири наша батаљона још у 5 сати истога дана прешла на десну обалу Лима.

11 ов. мј. II далматинска бригада извршила је покрет у правцу Андријевице и 12 ов. мј. у 10 часова ушла у варош. Преостале четничке банде са Лашићем на челу, побјегле су у правцу Подгорице, док се већи дио наоружаних сељака на овој просторији враћа својим кућама.

12 ов. мј. два батаљона II далматинске бригаде уз садејство једног батаљона IV пролетерске бригаде разбили су четничке банде на просторији Трешњевик—Рудо Брдо и том приликом заплијенили нешто оружја.

3. Наше намјере: учврстити ослобођену територију Санцака и Васојевића и ангажовати дивизију „Венеција“ у борби против Њемаца. У том циљу наше снаге на овој просторији сад су распоређене овако: II далматинска бригада прикупљена на просторији око Андријевице са задатком евентуалног дејства против Њемаца у правцу Пећи (синоћ смо добијли извјештај да су на Мурине избиле извјесне њемачке снаге са 2(ј) камиона, што још није потврђено), Ударна група на просторији \жо Берана са задатком одбране вароши и разбијања преосталих четничких банди.

4. Ваш задатак:

- а) разбити четничке банде Баја Станишића, и
- б) извршити што прије попуну V црногорске бригаде.

5. Један батаљон IV пролетерске бригаде пребацићемо на Биоче. Одмах по његовом одласку на Биоче повући ћемо све људство у састав IV пролетерске бригаде.

6. Пошаљите нам детаљан извјештај о ситуацији на територији на којој оперише ваша дивизија.

7. Штаб корпуса прећи ће 15 ов. мј. у Колашин.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

ПРОГЛАС ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. НАРОДУ ЦРНЕ
ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА ПОВОДОМ ОСЛО-
БОЂЕЊА ВАСОЈЕВИЋКЕ НАХИЈЕ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ И ПАРТИЗАНСКИХ ОДРЕДА
ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

НАРОДЕ ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

Дође ред и на четничку тврђаву у Васојевићима. Паде царство рогуљаша. Наше храбре бригаде у силовитом налету разбише војску војсковође издајица Драже Михаиловића, генерала и министра војног, назови владе Божицара Пурића.

Наше прослављене бригаде чврсто држе у својим рукама Колашин, Беране, Андријевицу, Матешево и остала мјеста Васојевићке Нахије и чисте последње шумарке од остатака, по злу прослављених, четничких банди. Четничке вође, војводе и коловође побјегле су главом без обзира усред њемачке жице — на стари посао, да уз помоћ њемачких окупатора и даље пале, жаре и убијају народне борце и кољу невине жене и дјецу. Да поново ти четнички остаци у заједници са Крстом Поповићем, Новицом Радовићем, и др. одиграју последње крваво коло народне издаје. ЈБүто су се преварили. Сада и Швабама постаје све тјешње.

Разбијањем четничких банди у Васојевићкој Нахији народ је одахнуо. Заведени и присилно мобилисани сељаци враћају се својим кућама и прилазе Народно-ослободилачкој војсци. Одахнуо је не само народ Васојевићке Нахије, него је одахнула и цијела Црна Гора и Бока; одахнуо је Санцак и Херцеговина. Скинут је терет са срца сваког поштеног патриоте ове земље, јер нестаје и нестаће најгоре људске куге, која се је звала „четнички јуришни батаљони из Васојевића". Ти, широм наше поробљене домовине, добро познати пљачкаши и убојице, потпуно су разбијени. Пропала је узданица четничких разбојника са којом су пријетиле разне четничке кабадахије народима Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака.

Магацини макарона, конзерви итд. из којих су грицкали четнички штакори, постали су својина Народно-ослободилачке војске. Магацини муниције које су најзвјерскије људске наказе наслагале за нове злочине, за нове издаје, противу наше ослободилачке борбе, сада су резерва наших бораца за даље чишћење земље од окупатора и изрода нашега народа.

Сада је дата пуна могућност народу Васојевићке Нахије да опере љагу са свога племена, да скине проклетство стотина мајки у црно завијених и хиљаде угашених огњишта, да прочисти своје племе од лупежа, пљачкаша, убица и изрода, да дјелом покаже свима и свакоме, да они немају ништа заједничког са Лашићем, Ђуришићем, Дражом Михаиловићем и другим крвопијама нашег народа.

БРАЋО ЦРНОГОРЦИ, БОКЕЉИ, ХЕРЦЕГОВЦИ И САНЦАКЛИЈЕ

Четнички главари: Лашић, Станишић, Мијушковић, и остала разбојничка банда побјегли су у њемачку жицу, Шваби под skut. Побјегли су у моменту када Црвена армија на фронту од 1700 километара гони Хитлерове освајачке хорде и када у чишћењу домовине свих Словена — наде и узданице свих поробљених народа учествују милијуни Црвеноармејаца, наоружаних не само најмодернијим оружјем, но и незапамћеном мржњом против хитлеровских гладних помахниталих псећих хорди. Побјегли су у њемачку жицу, када храбре савезничке војске Енглеске и Америке, уз припомоћ италијанског народа, разбијају њемачке оклопне дивизије у Италији и напредују даље ка сјеверу. И када се под ударцима савезничке авијације руше градови и фабрике у Њемачкој. Побјегли су у моменту када читава поробљена Европа кипти од мржње против Њемачких звјери и када та мржња добија свој прави облик — отворену борбу против њемачких окупатора.

Данас када се на читавом Балкану разгарају народни устанци и пламти ослободилачка борба против фашистичких поробљивача и њихових слугу, и када је скоро читава обала Јадранског Мора у рукама наше храбре, и широм цијелог свијета познате Народно-ослободилачке војске, и када се у Југославији бије љути и одлучујући бој против окупатора, за слободу и независност наше домовине, та људска ништавила увлаче се под skut њемачких разбојника, да у задњем трзају забију дубље нож у леђа ослободилачкој борби народа Југославије.

Нека бјеже и тамо им је мјесто. Стићи ће их народни гњев и освета. Народ је напокон отворио очи и видио је ко су ти главари, и пушке које су њих досад браниле, сада се окрећу против тих измећара и фашистичких слугетина.

БРАЋО

Да би до краја била дотучена та пашчад, заједно са њиховим газдама Швабама, ступајте у редове Народно-ослободилачке

војске, отимајте пушке од окупатора и његових слугу и ударајте по окупатору, да убрзамо час побједе, да олакшамо нашим Савезницима Совјетској Русији, Енглеској и Америци, да што прије очистимо нашу земљу од најгорег људског смећа и олоша: Њемаца, четника и усташа.

О.МЛАДИНО ЦРНЕ ГОРЕ, БОКЕ, ХЕРЦЕГОВИНЕ И САНЦАКА

На теби све почива. У твојим рукама лежи судбина овога народа. Ти се јуначки, с пушком у руци, бијеш од првог дана, откада је поробљена и искасапљена наша земља од разних империјалистичких разбојника. У овом моменту ти мораш још јаче напрегнути своје младе мишиће и дати последњи грам своје снаге против окупатора, јер што је теже звијер рањена, утолико је крволочнија. Окупатор и његове слуге траже још наше крви, траже још младих живота. Зато сви као један ступајте у редове Народно-ослободилачке војске, да пробијемо и последње ребро рањеној фашистичкој звијери и да очистимо нашу драгу домовину од проклетих издајца.

Сви у борбу, све за побједу!

Смрт и проклетство њемачким окупаторима и њиховим прљавим слугама четницима и усташама!

Живјело јединство народа Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака у борби противу окупатора и његових слугу!

Живио врховни командант Народно-ослободилачке војске и организатор народних побједа над фашистичким окупаторима и његовим слугама друг ТИТО!

Живјела Народно-ослободилачка војска и партизански одреди Југославије!

Живјела неустрашива и храбра омладина Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санцака!

Живио Совјетски Савез и јуначка и побједоносна Црвена армија!

Живјеле храбре војске Енглеске и Америке!

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

БЕРАНЕ

13 октобра 1943 год.

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 116

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“
ОД 13 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИ-
ЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ИЗВРШЕЊУ ЗАДАТАКА НА
РУШЕЊУ КОМУНИКАЦИЈЕ НИКШИЋ—ШАВШІК

КОМАНДА БРИГАДЕ „АОСТА“

13 октобра 1943

Број 5

Предмет: Извјештај о извршеном
покрету

ШТАБУ III Н. О. У. ДИВИЗИЈЕ

Положај

Извјештавамо горе именовани штаб да смо извршили покрет
ког сте нам наредили наређењем бр. 14 од 12 октобра у 13 ча-
сова¹. Све јединице се налазе на одређеним положајима.

Новости засада нема никаквих. Чим смо стигли одмах смо
почели са прикупљањем исхране. Кмет који је постављен од
стране четника није хтио да се покори, наине није хтио да за-
једно са нама учествује у прикупљању хране. Случај ћемо још
испитати и према њему ће се поступити као према свим народ-
ним непријатељима.

Цесту смо прекинули на неколико мјеста.

Штаб ове бригаде се налази код цркве у Драговољићима.

Овај моменат су нам стигли Италијани који су ишли као
патрола у близини Никшића. Разговарали су са нашим друго-
вима који су тамо. У Никшићу има око 150 Њемаца са два топа
близу гробља и један на Студенцу. Такође имају и неке бацаче
али се не зна гдје. Јуче и прекјуче су ишли у правцу Подгорице.

Политички комесар
М. Вуковић-

Командант
Карло Равнић

¹ Види док. број 95.

⁸ Милан Вуковић, погинуо крајем 1945 год. на путу од Дубровника
до Конавала. Убијен је из засјезде од одметника — четника.

БР. 103

ПИСМО ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
14 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА
КОСОВО И МЕТОХИЈУ О ПОТРЕБИ ШТО БОЉЕ МЕЋУ-
СОБНЕ САРАДЊЕ И О РАЗВОЈУ СИТУАЦИЈЕ НА ТЕРИ-
ТОРИЈИ ЦРНЕ ГОРЕ

ШТАБ
И УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 92
14 ~~октобра~~ 1943 год.
у час

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА КОСОВО И МЕТОХИЈУ¹

Примили смо писмо од друга Селима² члана тога Штаба, на
које вам одговарамо:

1. Одмах упутите другове о којима говори друг Селим преко
Андријевице за Колашин. Када ти другови дођу у Андријевицу,
тдје ће се одморити код II далматинске бригаде која се налази
тамо, ми ћемо им упутити камионе у циљу пребацивања за Ко-
лашин, гдје ће ти другови ступити у IV пролетерску (црногор-
ску) бригаду.

Потребно је што више људства извући из Косова и Мето-
хије, кад је таква ситуација код вас и пребацити га код нас. Ви
не смијете дозволити да ниједан способан војник падне у руке
окупатору, а нарочито не смијете дозволити да падну другови
који се као добровољци јављају у нашу војску. За нас је данас
најважнији проблем освојити широке народне масе тј. мобили-
сати што више војске.

2. Ваше чете и батаљон на Шари требају остати тамо, но те
јединице треба активизирати, војнички и политички учврстити.
Пошто смо ми разбили четничке банде у Васојевићима, ако ви
мислите да је боље да се ваше јединице пребаце ближе Пећи и
Ћаковици, то урадите, јер са ове стране ви можете бити потпуно
мирни од сваког упада четничких банди.

3. Нека један члан Главног штаба за КОСМЕТ дође код нас
ради примања војничких и политичких инструкција и успостав-
љања што тјешње везе између нас.

Код нас ситуација изгледа овако: ми смо разбили најјаче
'етничко упориште Васојевиће, узели Колашин, Матешево, Ли-

¹ Званмчно формиран априла 1943 године.

² Милош Гилић. погинуо крајем априла 1944 године на Велмеји код
Охрнда у борби с Бугарима.

јеву Ријеку, Биоче, Андријевицу, Беране, Бијело Поље, Пљевља, Пријепоље, Жабљак, Шавник и данас све то чврсто држимо у нашим рукама. Наше јединице оперишу око Никшића, око Боке и Херцеговине. На овој територији ми смо господари ситуације гдје вршимо мобилизацију на добровољачкој бази и припремамо ширу мобилизацију. Народ ових крајева сваким даном све више прилази нама и ми вјерујемо да ће послје правилног и упорног политичког рада бити могућности за ширу мобилизацију. Мобилизацији још засад нам сметају мање четничке банде, које су побјегле у шуме, но број оних који су побјегли у шуму сваким даном је мањи, јер народ увиђа да су четничке приче обичне лажи. У осталом дијелу Црне Горе ситуација се повољно развија по нас тако, да смо формирали пет партизанских батаљона, који броје око 2500 бораца, а који број сваким даном расте, а ми вјерујемо да ће се тамо послје разбијања васојевићких четника ситуација још повољније развијати по нас.

Дивизија „Венеција“ која се је била повезала са четницима и која је дјелимично водила борбу са нама код Колашина, Матешева и Берана, послје разбијања четничких банди, пришла је нама и данас се налази под нашом команђом. Један њен батаљон и два наша батаљона предузеће у току сј^трашњег дана чишћење беговско-шиптарских банди са просторИје Мурина—Чакор.

Друг који дође из Главног штаба усмено ће се упознати још подробно са ситуацијом код нас и нашим намјерама.

Напомињемо вам да смо ми Главном штабу за Албанију упутили писмо у коме смо тражили од њих да пребаци један батаљон у Метохију а један на територију Плава и Гусиња. Ми по овоме још нијесмо добили одговор, те ако имате везу са Главним штабом за Албанију, јавите им ситуацију код нас и напишите им да је потребно да један члан албанског штаба одмах дође код нас у циљу координације наших операција.

Друг из Главног штаба који ће доћи код нас нека донесе са собом извјештај о ситуацији на Косову и Метохији, као и о ситуацији у Србији ако вам је позната.

Ви другови требате популарисати успјехе наших јединица и говорити народу о присуству нашег корпуса, који је бројан и јак, јер ћете тиме раскривити наше симпатизерске масе и јер ће вам то помоћи мобилизацији.

Пошто ми имамо штампарију, то ћемо са другом који дође овамо написати један проглас од стране Главног штаба за Косово и Метохију, који ће друг из Главног штаба понијети са собом.

Будите сигурни другови да ћемо вам ми указати сваку помоћ у границама наших могућности.

Врховном штабу и нама много је стало да помогнемо наш партизански покрет у Косову и Метохији, те да и тамо створимо наше поносне бригаде.

Другарски и топло вас поздрављамо са

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

Политички комесар
Митар Бакић

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 104

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ БЈЕЛО-
ПОЉСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ БАТАЉОНА ЗА УИУЋИВАЊЕ
ОМЛАДИНАЦА У ДРУГУ И ЧЕТВРТУ ПРОЛЕТЕРСКУ БРИ-
ГАДУ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 93
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ БЈЕЛОПОЉСКОГ ПАРТИЗАНСКОГ ОДРЕДА

Бијело Поље

10 ов. мј. јединице наших бригада, пошто су претходно разбиле четничке банде на самој периферији града, ушле су у град Беране. Дивизија „Венеција“ пришла је нама и стављена је под нашу команду.

Послије заузећа Берана наше јединице очистиле су читав терен — долина Лима до Андријевице и ушле у сам град.

Прије два дана на Трешњевику разбијена је и посљедња четничка групација.

Лашић са једним бројем четника побјегао је у правцу Подгорице.

Са разбијањем ове посљедње групе васојевићки четници потпуно су војнички разбијени, тако да наше јединице несметано улазе у поједина села и чисте их од мањих четничких група.

Но иако су четници у потпуности разбијени као војничка организација, ипак ми не скидамо с очију чињеницу да Васојевиће освојити није довољно да их само војнички разбијемо,

него је потребно политички придобити тај народ за нашу Народно-ослободилачку борбу. Јер, само у том случају, кад постигнемо тај циљ, може се рећи да је четништво војнички и идеолошки дотучено.

За политички рад створени су врло повољни услови и већ сада ради се на конференцијама по селима, а јуче смо одржали један велики збор у Беранама, на којему је било присутно око 1500.

Разбијањем четничких банди у Васојевићима створени су врло повољни услови за политички и војнички рад на територији вашег Одрета. Зато ви као штаб и остали политички радници треба даноноћно политички да радите, како би се у том крају у потпуности политички обезбиједили, а тим самим и војнички.

Из информација које добијамо, на терену вашег Одрета ситуација се повољно развија, што се види и из прилива људства у Народно-ослободилачку војску.

Извјештени смо такође да вам недостаје пушака, али ми нијесмо у могућности да вам засада пружимо никакву помоћ у том погледу. Ми смо убијеђени да има људи н» терену вашег Одрета, који чувају пушке код својих кућа из различитих мотива. Те пушке одузмите и наоружавајте народне борце. Ни једна пушка не смије остати да лежи у запећку.

По пријему овога писма одаберите 60 до 80 омладинаца за II пролетерску бригаду, које ћете упутити по доносиоцу овога писма, јер II бригада, пошто се креће на терену, она ће их убрзо наоружати, а поред тога ће те младе другове политички и војнички уздигнути, тако да ће у једном моменту врло корисно послужити томе крају.

Пошаљите нам детаљан извјештај о снази вашег Одрета, његовом наоружању, као и детаљан извјештај о политичкој ситуацији на терену вашег Одрета, како би ми могли вршити правилан распоред људства способног за мобилизацију.

Исто тако ћете по пријему овога писма са терена Мојковачке општине послати за IV црногорску бригаду 80 до 100 омладинаца и то одмах. Ове омладинце упутићете у Колашин, јер тамо је сектор IV пролетерске бригаде.

И нама ћете слати извјештаје у Колашин, јер и ми се налазимо у Колашину, од данас.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Митар Бакић

(М. П.)

Командант

генералмајор

Пеко Дапчевић

Пс. Од ваше чете задржано је 10 омладинаца за II пролетерску бригаду.

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ДОЧЕКИВАЊЕ ЕНГЛЕСКИХ
АВИОНА И РАСПОДЈЕЛУ ДОБИВЕНОГ МАТЕРИЈАЛА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. бр. 94
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ

Пљевље

Од Врховног штаба НОВ и ПОЈ добили смо радиограм следеће садржине:

„Чекајте енглеске авионе у Пљевље од 17 до 19 ов. мј. Знаци као и прије“.

Авионе ћете чекати од 20 часова увече до 2 часа изјутра сјутрашњег дана.

Чим стигне енглеска мисија упутићете је за Колашин и са њом ћете упутити пола добијеног материјала, а остало ћете подијелити на II пролетерску и III санџачку бригаду.

Ми се данас пребацујемо за Колашин, те ћете нам пошту слати на том правцу.

Још једном вам напомињемо да нам јавите чим близу Пљевља стигне V крајишка дивизија, да би командант корпуса дошао у Пљевља у циљу координације акције те дивизије и нашег корпуса.

У Беране остаје друг Луне¹ као командант Ударне групе у коју улазе: два батаљона II пролетерске, један батаљон IV пролетерске, један батаљон Санџачке и Берански ударни батаљон.

Послије доласка Крајишке дивизије извршићемо нови распоред јединица.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.)

За Штаб корпуса
Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Миодраг Миловановић-Луне, народни херој, тешко рањен 1944 године на прузи Пожега—Ужице, као замјеник команданта Друге пролетерске бригаде, и умро у свом родном селу Добром Долу код Ужица.

ИЗВЈЕШТАЈ ГЛАВНОГ ШТАБА НОВ И ПО ЦРНЕ ГОРЕ И
БОКЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ
КОРПУСА О УСПЈЕСИМА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ КОД ОСТРОГА И СИТУАЦИЈИ ОКО НИКШИ-
ЋА И ДАНИЛОВГРАДА

ГЛАВНИ ШТАБ
НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ
ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
Бр. 20
15 октобра 1943 год.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Положај

Упућујемо Вам преко Штаба Зетског одреда групу италијанских официра из дивизије „Тауринензе“. Пуковник је био обавјештајни официр у дивизији „Тауринензе“, а како изгледа, и у дивизији „Пустерија“, док је била у Пљевљима. Он врло добро познаје све четничке вође и изгледа да је одржавао везе између њих и италијанских војних власти. Претпостављамо да ће Вама тамо моћи прилично користити. Нијесмо улазили у питање његовог држања у Црној Гори, јер нијесмо имали могућности да то тачно провјеримо.

Обавијештени смо преко радио-Лондона о ослобођењу Берана и ратном плијену.

Ситуација овамо поправља се из дана у дан. V црногорска бригада разбила је четничку групу Баја Станишића код Острога и заплијенила нешто ратног материјала и животних намирница. О овоме ће Вас свакако детаљно извјестити Штаб III ударне дивизије.²

Непријатељ у Никшићу није јак. Има око 500 бораца, међу којима веома мали број Њемаца. Морал непријатеља слаб. Неколико петоклонашких породица побјегле су ових дана у Подгорицу. О наоружању немамо сигурних података. Располажу са три-четири брдска топа, неколико бацача и тешких аутоматских оруђа. Кад бисмо имали при руци јединице извјежбане у борбама на градове, Никшић би се освојио са релативно малим бројем жртава. Ми настојимо да потпуно онемогућимо саобраћај на линији Никшић—Билећа и Никшић—Даниловград. При овом односу снага, у овоме смо и успјели, ако не буде какве јаче навале.

¹ Штабу Другог ударног корпуса

² Види док. број 111.

На подручју Дурмиторског одреда ситуација је добра. Ударни батаљон тога Одред разбио је једну четничку банду, која је била упала у Пиву од стране Гацка.

Цослије разбијања четника на Колашину, њихови остаци сконцентрисали су се у Горњој Морачи и ту направили своју базу. Ударни батаљон Дурмиторског одреда водио је с њима борбу на правцу Јаворја. О исходу ове борбе још нијесмо обавијештени.³

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник комесара
М. Јовићевић¹

Замјеник команданта
пуковник
Ђорђе Миравевић

БР. 107

ПОЗПВ БОРАЦА И РУКОВОДИЛАЦА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ
НОУ БРИГАДЕ ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И РУ-
КОВОДИОЦИМА ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ И ТРЕЋЕ САН-
ЦАЧКЕ БРИГАДЕ НА ТАКМИЧЕЊЕ У ЧАСТ ДАНА ОКТО-
БАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ

ШТАБ
II ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
Број Сл.
15-Х-1943.

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ И III САНЦАЧКЕ БРИГАДЕ

Положај

Драги другови,

Приближује се 26 — годишњица Великог Октобра, када су народи царске Русије под вођством херојске СКП(б) збацили омрзнути јарам царизма, када је радни народ земаља царске Русије окупљен око најугњетеније и најнапредније класе, око пролетаријата, збацио јарам капиталистичке тираније.

Да бисмо што импозантније прославили овај велики благодан, у име наше бригаде позивамо све јединице наше дивизије на

⁸ Четници су се задржали на просторији Г. Мораче и Струга — Ускоци 10—15 дана. Руководилац ове групе био је Иван Ружић. Јединице Дурмиторског одреда напале су их и потпуно растјерале тако да су побјегли преко Бијеле и пл. Лоле у Никшић Њемцима.

⁴ Мило Јовићевић

ТАКМИЧЕЊЕ

у слиједећем:

1.— У ударности наших јединица, на име, која ће бригада уништити више непријатељских војника уз највећу уштеду муниције, и извршити успјешније задатке који се пред њу буду постављали.

2.— Која ће бригада остварити већу стварну и формалну дисциплину у својим редовима.

3.— Која ће бригада боље организовати санитарску службу.

4.— Која ће бригада најбоље организовати службу снабдијевања уз максимално спровођење наше линије у односу према народу.

5.— Која ће бригада постићи најуспјешнији рад по свим секторима: војничком, политичком, културном, омладинском.

Одговорите нам да ли сте вољни да прихватите овај наш позив.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца, војних и политичких руководица бригаде

Политички комесар
Мате Ујевић

Командант
Саво Бурић

БР. 108

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЖУПОПИВСКОГ НОП ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА ОД 15 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА О ОРГАНИЗАЦИЈИ БАТАЉОНА¹

ШТАБ ЖУПОПИВСКОГ
Н. О. П. ТЕРИТОРИЈАЛНОГ БАТАЉОНА
Бр. сл. 15-Х-1943
Манастир Пива

ШТАБУ ДУРМИТОРСКОГ ОДРЕДА

Жабљак

На територији овог батаљона извршена је организација по питању војске. У свим селима изузев граничних — према Херцеговини — постављени су водници, именовани к-дири чета и извршена територијална подјела по четлама. Цјелокупни рејон

¹ Копија оригинала без потписа налази се у архиву Војноисториског института ЈНА.

овог батаљона подијељен је на три дијела, односно чете. Спискови обвезника, њиховог задружног стања, у раду су и чим буду готови доставиће се Штабу одреда.

Одзив људства је задовољавајући за прве моменте.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политкомесар

Командант

БР. 109

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ХРА-
НЕ ВОЈНИЦИМА РАЗБИЈЕНЕ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ
„ТАУРИНЕНЗЕ“

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 95

16 октобра 1943 год.

у час.

ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Извјештавамо вас да је дивизија „Тауринензе“ због неправилног руковођења исте од стране штаба те дивизије и због неизвршења наших захтјева, да се пребаци на просторију Никшић—Шавник, била нападнута од стране Њемаца са неколико стране и разбијена. Све тешко оружје пало је непријатељу у руке. Усто су и наше јединице које су извлачиле ту дивизију биле доведене у тежак положај и претрпјеле губитке. Ми ћемо због свега овога повести истрагу и одговорне за овакав поступак са дивизијом „Тауринензе“ извешћемо пред ратни суд. Ми то морамо учинити тим прије јер су Њемци у Никшићу стријељали неколике стотине заробљених италијанских војника и официра.

Послије разбијања дивизије „Тауринензе“ око 900 бораца те дивизије тражило је да се формира од њих партизанска бригада, што је и учињено и та се бригада сада налази под командом Штаба наше III дивизије.

Око 1 200 војника и официра те дивизије, који су деморалисани и неспособни за дуже вријеме за борбу, пребачени су у Колашин, а 500 војника неборачког људства пребачено је у Пљевље.

Њемцима су у овој операцији садејствовали четници, хватајући италијанске војнике, разоружавајући их и предајући их Њемцима, који су их касније стријељали. Осим тога четници су открили све положаје дивизије „Тауринензе“, водили Њемце на дивизију „Тауринензе“, па су чак једнога дана провукли Њемце и до самог штаба дивизије, када је нестао и сам командант дивизије „Тауринензе“, кога наше патроле још нијесу пронашле.

Ми смо 1 200 војника и официра који су дошли у Колашин смјестили у касарне, дали им потребну храну и они се сада одмарају -ту. 500 небораца који су пребачени у Пљевља употребљавају се на лакшим радовима према својим квалификацијама.

Ми од вас тражимо, пошто су наше резерве исцрпљене, да још у току данашњег дана пребаците потребне количине хране из ваших магацина за 1200 војника и официра који се налазе у Колашину. Нека начелник штаба дивизије одмах дође у Колашин у циљу регулисања питања ових 1 200 војника и официра.

Пошто је разбијена дивизија „Тауринензе“ врло је вјероватно да ће се њемачке снаге са тог сектора оријентисати на правцу Биоче — Матешево, зато одмах један ваш батаљон из Берана или Андријевице пребаците на Матешево, а ми ћемо заједно са нашим батаљонима, чим стигне наш батаљон из Берана пребацити јединицу капетана Риве на Биоче.

Ми ћемо вашем начелнику усмено опширније објаснити потребу примјене наше тактике, што није спровео штаб дивизије „Тауринензе“ и што га је скупо стало.

Напомињемо још једном, одмах упутите храну за 1 200 војника дивизије „Тауринензе“, који се налазе у Колашину.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац
(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE
НОУ БРИГАДЕ НА СЕКТОР БРАТОНОЖИЋА

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 96
16 октобра 1943 год.
у 11.30 часова

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — Примили смо ваш извјештај пов. бр. 28 од 12 октобра.¹
На овај извјештај накнадно ћемо вам одговорити.

2. — Данас смо добили извјештај да су њемачке снаге, непознате јачине избиле својим претходницама у Јаблан, док им се главнина налази у Клопоту.

Ми смо у вези овога наредили да два батаљона IV пролетерске бригаде одмах крену у правцу: Јаблан—Клопот, са задатком да ове непријатељске снаге одбаце. Батаљони су већ кренули на извршење задатка. У току овог дана пребацићемо још један батаљон IV бригаде из Берана и упутити га на овај правац.

3. — Да би се непријатељске снаге на просторији: Клопот—Јаблан потпуно разбиле и уништиле, ви одмах по пријему овог наређења упутите два батаљона V црногорске бригаде најпогоднијим правцем са задатком да избију на Клопот и појаве се иза леђа Њемцима.

По доласку на ову просторију батаљони одмах да ухвате везу преко Братоножића са јединицама IV пролетерске бригаде, ради заједничког дејства на непријатеља.

Морача је газна.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб корпуса
командант
(М. П.) генералмајор
Пеко Дапчевић

¹ Внди док. број 94.

ПИСМО ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВЗИЈЕ НОВЈ ОД 16
ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ
ГОРУ И БОКУ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ ЊЕМАЦА И ЧЕТНИКА
НА КОМУНИКАЦИЈИ НИКШИЋ—ДАНИЛОВГРАД

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Пов. бр. 34
16-X-1943 г.
У 7,30 час.

ГЛАВНОМ ШТАБУ ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. Примили смо ваше писмо од 15 ов. мј.¹

2 — 15 ов. мј. раном зором, непријатељ, Њемци и четници напали су II батаљон V црногорске бригаде на Планиници. Непријатељске колоне ишле су од Никшића и Даниловграда. Ове колоне потпомогнуте су хаубичком и брдском артиљеријом, која је цијелог дана тукла положаје II батаљона. У нападу су садејствовала и два авиона. Под таквим ударцима наш II батаљон морао се повући у правцу Острога, послје чега су се непријатељске колоне од Никшића и Даниловграда спојиле. Сада је непријатељ фронтом окренут према Острогу.

У овим борбама II батаљон нанио је непријатељу знатне губитке: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Италијана, уништена су 3 камиона и 1 луксузни аутомобил, који су ишли из Никшића.

3 — III и IV батаљон заузео је 14 ов. мј. увече, послје дуге борбе село Виноје. У току јучерашњег дана примијећене су три јаче непријатељске колоне од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току дана наши нису дошли у сукоб са овим колонама.

4 — Бајо² и Блажо³ налазе се опкољени у Горњем Манастиру.

5 — Евакуацију плијена вршимо у правцу села Међеђе.

6 — Према причању заробљених Њемаца, у Никшићу има око 1500 Њемаца.

7 — 14 ов. мј. на КрнОву, покушале су неке банде, да разоружају патролу италијанске бригаде „Аоста“. Ови бандити носили су партизанске значке. То су, вјероватно, сељаци четнички расположени. У току јучерашњег дана послали смо једну чету

¹ Редакција није усијела да пронађе писмо.

² Бајо Станишић

³ Блажо Ђукановић

Италијана, да ухвати којега од тих бандита и да их доведе у Штаб дивизије.

Добро би било да пошаљете једну чету из Никшићког одреда, која би разоружала и похватала те сељаке, који нам сметају.

8 — Италмјанска бригада „Аоста“ држи положај на просторији: село Рубежи, Жировница, с. Лаз, Каблена Глава, с. Бршно, с. Међеђе. Овој Бригади недостају два интенданта батаљона. Добро би било да се постарате за попуну овим интендантима, јер их ми на расположењу немамо.

9 — Молимо вас да нам пошаљете једног доброг дактилографа или дактилографињу, ако са њима располажете.

10 — Шаљемо вам карте: Источне и Централне Европе и Тунизије. Карту Хрватске државе накнадно ћемо вам послати, јер нам је сад потребна.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
Начелник, потпуковник
Б. Л.⁴

БР. 112

НАРЕЂЕЉЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“ ЗА ПОЈАЧАНУ БУДНОСТ ПРЕМА НИКШИЋУ И ЗА ДОСТАВЉАЊЕ ИЗВЈЕШТАЈА О СВАКОЈ ПРОМЈЕНИ

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
16-X- 1943 г.
у 8 час.
Пов. Бр. 35

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСГА“

1. — Њемци јаким колонама од Никшића и Даниловграда напали су 15 ов. мј. II батаљон V црногорске бригаде, на положајима Планиница. Ове колоне потпомагане су хаубичком и брдском артиљеријом, као и са два авиона. Послије крваве и упорне борбе, а под притиском знатно надмоћнијег непријатеља, II батаљон морао се повући са ових положаја и оријентисати се према Острогу. У току ових борби непријатељу су нанијети знатни губици: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Тали-

⁴ Божо Лазаревић

јана, уништена су 3 камиона и 1 луксузни аутомобил. Са њемачким колонама, налазили су се и четници.

2. —III и IV батаљон црногорске бригаде заузели су после дуге борбе село Виноје.

Јуче примијене су 3 јаче њемачке колоне, које наступају од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току 15 ов. мј. до сукоба није дошло.

3. —Наредите вашим батаљонима да најбудије пазе правце према Никшићу и о свакој промјени или испаду непријатељском извјестите Штаб дивизије. Наше снаге у Бјелопавлићима би се нашле у врло тешком стању, ако би непријатељу успјело да свлада Жупом.

4. —Извјестите нас шта је урадила ваша чета коју сте слали на Крново. Такође нас извјестите какав су сукоб имале ваше патроле са њемачким патролама у селу Рубежи.

5. —Молили смо Главни штаб да вам пошаље два интенданта који вам недостају. Упутићемо вам неколико другова за курирску службу када их добијемо из бригаде.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОД!

За Штаб
начелник, потпуковник
Божо Лазаревић

БР. 113

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ЗЕТСКОГ НОГ ОДРЕДА ЗА СТАВЉАЊЕ БАТАЉОНА ИЗ КУЧА ПОД КОМАНДУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ РАДИ ОПЕРАЦИЈЕ У БЈЕЛОПАВЛИЋЕ

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ Н. О. В. Ј.
Пов. Бр. 36
16-X-1943 г.
у 16 час.

ШТАБУ ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

1. —Наше јединице разбиле су четничке банде у Острогу и успјеле су да 14 ов. мј. опколе Баја Станишића и Блажа Ђукановића у Горњем Манастиру. Тога дана пао је нашим јединицама у руке четнички магацин: хране, муниције, оружја, санитетског материјала и одијела.

15 ов. мј. њемачке и четничке колоне од Никшића и Даниловграда потпомогнуте јаком хаубичком и брдском артиљеријом успјеле су да потисну II батаљон V црногорске бригаде са положаја Планиница; после чега су се непријатељске колоне на друму саставиле и окренуле фронтом према Острогу.

За ово вријеме III и IV батаљон V црногорске бригаде наставио је са гоњењем разбијених четника у правцу села Винаћа и успио је да овим селом овлада 14 ов. мј. увече, после жестоке и крваве борбе.

II батаљон V бригаде у борбама са Њемцима имао је знатне успјехе: убијено је 15 Њемаца, заробљено 10 Њемаца и 8 Талијана, уништено 3 камиона и 1 луксузни аутомобил.

2. —Бајо Станишић и Блажо Ђукановић налазе се још у Горњем Манастиру, чврсто опкољени од стране наших јединица. Чекају да их Њемци ослободе.

3. —Евакуација заплијењеног материјала врши се из Острога у село Међеђе.

4. —Јуче око 14 часова, примијећене су 3 њемачке колоне од Даниловграда у правцу положаја III и IV батаљона. У току јучерашњег дана до борбе са овим колонама није дошло.

5. —Цијенећи ситуацију, циљ је Њемаца у заједници са четницима да ослободе Баја и Блажа и да овладају комуникацијом Никшић—Даниловград.

6. —До овог момента не располажемо са новим подацима о ситуацији у Бјелопавлићима. Када будемо добили извјештај обавијестићемо вас.

7. —Наредите батаљону из Куча, да се стави на расположење V црногорској бригади у вези акције у Бјелопавлићима.

8. —Извјештавајте нас о ситуацији на вашем терену, како би овај штаб био упознат у циљу доношења правилних одлука за рад наших јединица.

9. —Ми се налазимо у селу Ливеровићи.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
начелник, потпуковник
Б. Л.¹

¹ Божо Лазаревић

НЛРЕТЗЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДЕСЕТЕ ХЕРЦЕГОВАЧКЕ
БРИГАДЕ ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДИЈЕЛОВА БРИГАДЕ НА ПО-
ЛОЖАЈЕ СТУБИЦА — БОГЕТИЋИ РАДИ САДЕЈСТВА СА
ПЕТОМ БРИГАДОМ¹

ШТАБ
III У. ДИВИЗИЈЕ
О. бр. 15
16-X-1943 год.
у 21 час

ШТАБУ X-е ХЕРЦЕГОВАЧКЕ БРИГАДЕ

1) У-а црногорска бригада напала је 14-ог ов. мј. четничке банде Баја Станишића у Манастиру Острогу. Том приликом успјела је да разбије те четнике. Једна група побјеђла је у правцу Даниловграда, а друга група, заједно са познатим бандитима Бајом Станишићем и Блажом Ђукановићем склонила се је и забарикадирала у Горњем Манастиру (Острогу). У исто вријеме П-и батаљон У-е црногорске бригаде напао је њемачке камионе на цести Даниловград—Никшић.

Њемци заједно са четницима од Никшића и Даниловграда, уз садејство хаубичке и брдске артиљерије као и авијације, напали су И-и батаљон У-е црногорске бригаде на мјесту Пандурица. Овај батаљон послјије дуге борбе, која се је завршила са великим губицима за непријатеља (30 убијених Њемаца), 10 заробљених Њемаца, уништена 4 камиона, морао се је повући са цесте у правцу Манастира Острога, послјије чега су се непријатељске колоне од Никшића и Даниловграда спојиле и ослободиле цесту.

У Острогу пао је у наше руке четнички магацин: муниције, оружја, хране, санитетског материјала и војничке спреме.

У току 15-ог и 16-ог ов. мј. Њемци покушавају са јачим снагама ослободити опсједнуте четнике, али су сви покушаји одбијени уз велике губитке по непријатеља.

2) Опкољавање четника и њихових вођа Баја Станишића и Блажа Ђукановића у Манастиру Острогу, од велике је важности за читаву Црну Гору, па и за друге покрајине, јер су то бандити ранга Драже Михаиловића. Њиховим уништењем, ликвидирана би била у великоме реакција у Црној Гори.

¹ Копија оригинала без потписа, налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

3) Ми смо чули да се дијелови Х-е херцеговачке бригаде (2 батаљона) налазе на територији Рудинско-трвпачке и Бањске општине. Ради тога ово наређење важи за оне дијелове Х-е бригаде, који се налазе на поменутој територији.

Због овакве ситуације и због важности задатка којег врши У-а црногорска бригада ОДЈУЧИЈИ СМО: да се дијелови Х-е херцеговачке бригаде, који се налазе на територији Рудинско-трвпачке општине, одмах по пријему овог наређења упуте правцем: село Трепча—село Кусиде—с. Брођанац—пл. Будош—с. Медвеђе. По доласку у село Медвеђе ухватити везу са батаљоном Никшићког одреда, којм се налази на положајима Царев Мост—Стубица.

По детаљно испитаној и провјереној ситуацији поставити се на положајима: Стубица—Богетићи, са задатком да врши притисак на непријатељске снаге, које се налазе на тој просторији, у циљу олакшања положаја У-ој црногорској бригади, која брани приступе ка Манастиру Острогу.

а) На путу будите врло обазриви према четничким бандицама, а по доласку на одређену просторију држите чврсту везу са Никшићким батаљоном и не дозволите да вас непријатељ ма чим изненади.

б) Непријатеља нападати изненадно, правећи му засједе не упуштајући се у неке теже борбе. Уосталом на терену ћете најбоље оцијенити ситуацију па према томе подесите држање. Учините све да олакшате ситуацију код У-е бригаде, ако ова буде Јаче угрожена.

в) Знаке распознавања добићете од батаљона Никшићког реда са којим хватате везу.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба

Политком

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЧЕТВРТЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ ОД
16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ О БОЈЕВИМА С ЧЕТНИЦИМА НА СЕКТОРУ БЕРАНА
И ТРЕШЊЕВИКА

ШТАБ
IV ПРОЛ. БРИГАДЕ
16 окт. 1943 г.
у 12 час.
Пов. бр. 23/43

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

У вези вашег наређења пов. бр. 29/43¹ извјештавамо вас о
слиједећем:

Примили смо другове из Ловћенског одреда, које смо одмах
распоредили по батаљонима наше бригаде.

Бригада после разбијања четника око Колашина, водила је
борбу са четницима и то:

Наш други батаљон био је са ударном групом око Берана,
исти је водио борбу са четницима око села Бучеви Ржаница у
близини Берана. Непријатељ је имао губитака а наплати нису имали
ни мртвих ни рањених.

Наш V батаљон је у току ноћи 10/11 водио борбу са четни-
цима на планини Лиса—Трешњевик, на којем је простору било
6—800 четника. После краће, али жестоке борбе непријатељ је
побјегао у паничном бјекству, оставивши једног мртвог коман-
дира. Наши губици један рањени и то замјеник командира чете.

Других борби нијесмо имали, једино растеривање мањих
групица око Мојковца.

Нисмо вам данас могли упутити десет другова за пратећу
чету вашег штаба из разлога што се један батаљон налази око
Берана а други у Матешеву. Послаћемо вам их првом приликом.

Данас смо обавијештени да се њемачке патроле крећу у
правцу Лијеве Ријеке а да им је главнина на Клопоту. Упутили
смо у том правцу наша три батаљона. О овоме вас је сигурно и
Штаб корпуса обавијестио.

На овом простору за нашу бригаду мобилисали смо око
83 друга, који су се добровољно јавили. Мобилизацију још ни-
смо предузели.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

(М. П.) За Штаб бригаде
начелник, мајор
Блажо Марковић

¹ Видн док. број 96.

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ НО УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ О СИТУАЦИЈИ НА ИОДРУЧЈУ ОДРЕДА

ШТАБ
ЗЕТСКОГ Н. О. П. ОДРЕДА

Бр. службено
16 октобра 1943 год. у 23 ч.

ШТАБУ III НАР. ОСЛОБОДИЛАЧКЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Положај

Предузели смо били мјере за прекид саобраћаја Подгорица—Лијева Ријека и срушили пут под Вежешник, али су га Њемци поправили, затим смо ми поново срушили исти пут, али су га уз јача обезбјеђења поново оправили. Долазили су са тенковима и блиндираним аутомобилима и на тај начин осигурали раднике за оправку пута. Мост није срушен, јер нијесмо имали експлозива. Покушавамо и сада са неким неупаљеним авионским бомбама, но то није сигурно јер немамо стручњака за те бомбе, а мостови су од гвожђа и троструког армираног бетона.

Према обавјештењима у Подгорици има сада око 5 (пет) хиљада Њемаца. Међу њима има доста мобилисаних из разних крајева Југославије. Они држе све положаје око Подгорице. Артиљерија им се налази на Горици, а држе положаје и на Љубовићу и Кокаричкој Гори изнад Маслина. Два њихова батаљона калазе се на Крушевцу. Поред тога имају логоре на Ђемовском Пољу у близини аеродрома; ту их има око 500 и осигуравају аеродром на коме се обично налази 5 до 8 авиона. У Дољанима од Златице до Покрајница налази се њемачка војска, која ту логорује од прије два дана и кажу да су изашли тамо ради склањања од авиона. Данас је изашло 20 камиона Њемаца на Биоче и ту су се задржали, а послали су преко Мрка једну чету од око 100 војника, која се одмах вратила на Биоче. А око 9 сати данас је прошло преко Биоча у правцу Л. Ријеке око 100 моторних возила: камиона, тенкова и мотоцикла, који се до 4 сата послје подне нијесу вратили, већ се претпоставља да су остали у Л. Ријеци. Данас је око 4 сата послје подне пошла из Д. Града¹ једна колона мања, која је имала комору око 100 грла и неколико камиона, који су одвели из Града 3 топа са којима су вјероватно данас гађали наше јединице, које воде борбу са четницима у Бјелопавлићима. Према неким обавјештењима у Подгорици има поред Њемаца око 1500 Италијана-фашиста. У Подгорици и околини има око 32 топа, и то 24 про-

¹ Даниловград

тивавионска, који су већином њемачког калибра 88 а домет до 10 км. Они су већином намјештени код аеродрома и на осталим мјестима, као код пута Подгорица—Колашин на излазу из Подгорице, код Љубовића и др. Сви ови топови имају склоништа у пољу (ископане ровове) у које се склањају, када нијесу у дејству. На Горици се налази једна батерија од 4 топа калибра 105, чији је домет 10 км (то су југословенски). Горица је утврђена доста добро. Прво има жицу, затим један ров у коме се налази пјешадија, која има поред пјешадиског наоружања и неки бацач пламена, а наврх Горице налази се артиљерија. На Тријепчу и Вранићким Њивама налазе се Италијани-фашисти.

Са IV пролетерском бригадом нијесмо хватали везе. Послали смо курире, али се нијесу вратили. Добили смо неко писмо са којим су се обраћали на неке другове у позадини, те смо их ми извијестили о стању на терену овога Одрета. Уколико од њих добијемо извјештај или дођу курири одмах ћемо вас обавијестити.

Са дијеловима V црногорске Н. О. ударне брђгаде ухватили смо везу. Батаљони V бригаде налазе се на линији: Стубица—Острог—Незброј—Кула—Стропник—Градац и Сретна. Прекјуче су заузели Доњи Манастир, а у Горњем Манастиру држе у блокади Баја Станишића, Блажа Ђукановића и још неке главаре. Уништили су 2 њемачка камиона. Од четника је заплијењено: 1 тешки бацач, 1 тешки митраљез, 1 лаки бацач и много муниције. Ми са једним батаљоном овога Одрета држимо положаје: Сретњу, Слатину, Ковачке долове, Лаће и друге положаје поврх Мартинића а у Сретњој се повезујемо са 4-тим батаљоном V бригаде. Јаков Јововић са својом четом налази се у Косићу, ради на мобилизацији, али му слабо успијева сем што поред његових ранших четника силом мобилише.

Из Васојевића има сада у Кучима око 50 четника, који са четницима из Куча, Брскута и Братоножића одржавају везе са Њемцима у Подгорици и успјели су да у Кучима успоставе њихову власт. Поред четника, из Васојевића бјеже и поједине породице и то преко Братоножића или Брскута за Куче или Подгорицу.

У Кучима има око 300 четника јер су дошли неки из Васојевића, а из Братоножића и Брскута били су до прије неки дан па су се поново вратили у Брскут и Братоножиће. Међу овим у Кучима има доста присилно мобилисаних. У Кучима су примили 55 пушака од Њемаца. Њемци су позвали у Подгорицу

Томаша Грујовића² и Мила Башовића³, да би и у Пиперима могли нешто организовати.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Замјеник политкома
Спасо⁴

Командант
Вој. Тодоровић"

БР. 117

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ВАСОЈЕВИЋКОГ УДАРНОГ БАТАЉОНА ОД 16 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ О СТАЊУ И РАСПОРЕДУ БАТАЉОНА

ШТАБ ВАСОЈЕВИЋКОГ
УДАРНОГ БАТАЉОНА

Бр. Сл.
Даспиће

16-X-1943 г.
у 9 часова

КОМАНДАНТУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ БРИГАДЕ

Примили смо знању Ваше наређење од 16 октобра 1943 г.¹. Наш батаљон размјештен је у селима Даспиће—Заграђе, и то: У Даспићу 3 чете, у Заграђи једна. Наша чета у Заграђу одржавала је до сада везу са II бат. IV црногорске, који се налази у Горажду. У селима десно од нас: Калудра, Ровца, Петњик, Ржаница не налази се наших јединица са којима би били у вези.

Правци извиђања наших јединица у селима Даспићу—Заграђу су косе изнад и десно од села. Извиђачке патроле шаљемо изјутра у пет сати, док ноћу држимо само страже у селу око логора. Што се тиче непријатеља он се према обавјештењима налази по већим и мањим групама у планини села Понице. Наша четврта чета јуче је била у акцији у саставу II бат. IV ц. б. Том приликом, наши борци заробили су четири четника.

Из села Заграђа налази се још прилично велики број, око 40 њих у шуми док из овог села има свега 10, који се још нијесу пријавили. Наш батаљон прилично је разводњен новодошлима који су већином без оружја, док су старе партизане повукли на разне дужности у позадину. Велики број је расту-

² Томаш Грујовић, један од организатора и вођа сепаратиста и сарадник са окупатором. Стријељан од бораца Пете ударне бригаде у селу Копиље октобра 1943 године.

¹ Мило Башовић, по пресудн Војног суда при Штабу Зетског НОП одреда стријељан као народни издајник у Пиперима јануара 1944 године.

⁴ Спасо Дракић

⁵ Војин М. Тодоровић

¹ Редакција није успјела да пронађе докуменат.

рен у патроле, за курире итд. — Осим тога у болници се налази што рањених што болесних 12 и овдје има 7 болесних који стално леже.

Према томе, наш батаљон, с обзиром на садање стање у њему, засад као батаљон не би могао извршити неки тежи задатак. Усто треба узети још у обзир да је људство прилично заморено, отуда и честа побољевања.

За ова три дана, колико смо овдје, трудили смо се да се људство одмори, нахрани и опере. —

Података о непријатељу у правцу Рожаја немамо, но ћемо се преко позадинаца постарати да дознамо, о чему ћемо одмах обавијестити. У саставу нашега батаљона налази се један пратећи вод бацача са два тешка оруђа м. 35—81 мм, али без бомби основних и допунских пуњења, те би нам то хитно требало послати. Исто тако имамо 12 итал. пушкомитраљеза „Бреда“ без уља и са врло мало муниције што нам је такође хитно потребно да се пошаље.

С другарским поздравом

С. Ф. — С. Н.

»
Полит^чки комесар
Милорад Ћулафић

БР. 118

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ЗА ПРЕБАЦИВАЊЕ ДВА БАТАЉОНА ПЕТЕ БРИГАДЕ НА
ПРАВАЦ БИОЧЕ—КУЧИ—ЗЕТА ЧИМ ЛИКВИДИРАЈУ ЧЕТ-
НИЧКУ БАНДУ БАЈА СТАНИШИЋА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. Бр. 101
17 октобра 1943 год.
у 24 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

1. — У ситуацији на овој просторији посљедњих дана није било битних промјена.

12 октобра о. г. примијећене су извјесне арбанашке снаге на просторији око Мурина (комуникација Пећ—Андријевица) ради затварања овога правца ми смо дио снага II далматинске ударне бригаде концентрисали на просторији око Андријевице, с тим што је један батаљон ове бригаде пребачен на положаје око

Мурина. Овај батаљон је у току 13 и 14 ов. мј. водио борбу са Арнаутима и овладао Сјекирицом (к. 1989).

Ми смо Вас у јучерашњем нашем наређењу¹ извијестили о појави њемачких снага око Клопота и Јаблана, као и о мјерама које смо у вези овакве ситуације предвидјели. Јутрос 17 ов. мј. 5 лаких тенкова италијанског модела појавили су се на друму код Јабуке (југозападно од Матешева). Наши борци напали су ове тенкове и уништили два, док су остала три успјела да се извуку. Иначе наше јединице још нијесу ступиле у додир са непријатељским јачим снагама.

2. — Из вашег извјештаја пов. број 28 о разбијању италијанске дивизије „Тауринензе“² види се да су јединице V бригаде показале небудност и несналажење у ситуацији приликом извлачења ове дивизије, што се никако није смјело дозволити. О архиви штаба дивизије требало је такође повести више рачуна.

3. — Извијестите нас детаљно што је са четничким бандама Баја Станишића. По разбијању ових банди два батаљона V бригаде оријентишите на правац; Биоче—Куче—Зета, порушите мост на Биоче, и успоставите везу са Доњом Зетом. Ми ћемо на Биоче упутити један батаљон IV пролетерске бригаде.

Остале снаге оријентишите према ситуацији.

4. — Засада не формирати нове батаљоне V црногорске бригаде, већ их попуњавати. Да би имали тачан преглед бројног стања те бригаде, доставите нам извјештај о бројном стању људства и наоружања те бригаде.

5. — Слажемо се са формирањем трију група X херцеговачке бригаде, с тим да овим групама и даље командује штаб исте бригаде. Ми ћемо Врховном штабу предложити формирање Херцеговачке дивизије према вашим приједлозима и кадровима којима располажемо у Корпусу. За формирање ове дивизије ми ћемо дати два команданта бригаде, једног замјеника команданта бригаде и једног политичког комесара бригаде.

Новоформиране групе Херцеговачке бригаде распоредите по следећем: једну групу у сјеверној, једну у јужној а једну у источној Херцеговини.

6. — Убудуће немојте давати никакве кадрове без нашег одобрења, осим инвалида и другарица које се налазе у активу

7. — Наредите X херцеговачкој бригади да далматински батаљон који се сада налази у њеном саставу, одмах упутити преко штаба те дивизије у састав II далматинске бригаде на просторију Колашин.

8. — Извијестите нас да је успостављена веза са политичким руководством Дубровника, ради извлачења људства за

¹ Внди док. бр. 110.

² Внди док. бр. 94.

II далматинску ударну бригаду, сходно писму које смо упутили политичком руководству за Дубровник.

9. — Политичке комесаре батаљона, без нашег знања и одобрења немојте постављати.

10. — Слажемо се да се новоформирана италијанска партизанска бригада стави под нашу команду.

11. — Ми не располажемо са никаквом радиостаницом, па вам враћамо два Италијана које сте нам упутили за прихватање радиостанице. Уколико добијемо радиостаницу, послаћемо је са нашим радиотелеграфистом.

12. — Пошаљите нам опширан извјештај о војно политичкој ситуацији у Херцеговини.

С другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

БР. 119

**ОБАВЈЕШТЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ
ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ГЛАВНОМ ШТАБУ
НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ О СИТУАЦИЈИ НА СЕК-
ТОРУ АНДРИЈЕВИЦА—ЧАКОР И О НАМЈЕРИ ЗА ФОРМИ-
РАЊЕ ШЕСТЕ ЦРНОГОРСKE БРИГАДЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Пов. Бр. 103

17 октобра 1943 год.

у 24 час

ГЛАВНОМ ШТАБУ НОВ И ПО ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ

1. Примили смо ваш извјештај од 12 октобра т. г.¹

2. — У ситуацији на овој просторији последњих дана није било битних промјена.

12 октобра ове године примијећене су извјесне арбанашке снаге на просторији око Мурина (комуникација Пећ—Андријевица). Ради затварања овога правца ми смо дио снага II далматинске бригаде концентрисали на просторији око Андријевице, с тим што је један батаљон ове бригаде пребачен на положаје око Мурина. Овај батаљон је у току 13 и 14 ов. мј. водио борбу са Арнаутима и овладао Сјекирицом (к. 1989).

¹ Види док. број 92.

Јуче 16 ов. мј. појавиле су се њемачке снаге неутврђене Јачине претходником код с. Јаблана а главнином код с. Клопота. Ми смо одмах на тај правац упутили три батаљона IV пролетерске бригаде са задатком да ове непријатељске дијелове одбаце, а III дивизији наредили да два батаљона V црногорске бригаде, која се налазе у Бјелопавлићима, упути у правцу Клопота и тако садејствује раду јединица IV пролетерске бригаде дејством у бок и позадину непријатеља. Јутрос 17 ов. мј. пет лаких тенкова италијанског модела појавили су се на друму код Јабукe (југозападно од Матешева). Наши борци напали су ове тенкове и том приликом уништили два, док су остала три успјела да се извуку. Иначе ове наше јединице нијесу још ступиле у додир са јачим непријатељским снагама.

3. — Формирамо нову црногорску бригаду- у коју ће ући: два васојевићка батаљона, један ударни батаљон Зетског одреда, који је упућен на Биоче и један ударни батаљон Никшићког одреда. Зато упутите ударни батаљон Никшићког одреда одмах правцем ка Колашину, а ми ћемо прихватити Зетски ударни батаљон са Биоча.

За команданта ове бригаде предложили смо друга Вујадина Поповића³ па га зато упутите са Никшићким батаљоном у Колашин. Друг Вујадин нека са собом поведе неколико другова који могу бити командири и политички комесари чета.

4. — Извијестите нас детаљно о војно политичкој ситуацији на територији Ловћенског, Зетског и Никшићког одреда и у Боки.

5. — Обуставите даље формирање команди подручја, а команде мјеста сведите на што мањи број.

6. — Позовите друга Обрада Цицмила да преузме руководство војно позадинских власти за Црну Гору, Боку и Санџак. Његову садашњу дужност нека преузме његов замјеник⁴.

7. — Упутите одмах у Штаб корпуса друга поручника Стојана Жугића, који се налази у Жабљаку.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

Начелник штаба
Руди Приморац

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

(М. П.)

² Шеста ударна црногорска брнгада формирана је 14 новембра 1943 годне.

³ Први командант VI црногорске бригаде био је Вељко Жижић, а Вујадин Поповић је 10 новембра 1943 год. преузео дужност в. д. команданта V црногорске ударне бригаде.

⁴ Стојан Жугић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ НОУ БРИГАДЕ
ОД 17 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОР-
ПУСА НОВЈ О БОЈЕВИМА ПРОТИВ НИЈЕМАЦА И АЛБАНЕЗА
НА ПОЛОЖАЈИМА АНДРИЈЕВИЦА—ЧАКОР**

ШТАБ II ДАЛМ. Н. О. У. БРИГАДЕ
17-X-1943 год.
положај.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

14.ог овог мјесеца пошли смо са два наша батаљона и једном пјешачком четом Италијана, два топа, два бацача и два митраљеза, на извршење задатка које га смо усмено добили од Команданта корпуса, то јест чишћење Мурина, Ржанице, Велике и рушење комуникације на Чакору.

Још прије нашег доласка на Муруну и Ржаницу налазило се је око 150 Њемаца и извјестан број Арбанеза¹. Одмах смо ступили у контакт са арбанашком посадом у Му[^]зини и разговарали са њима да наше присуство не значи борбу са арбанашким народом већ напротив да је наша борба кординирана са кационалном борбом арбанашког народа и да се ми само боримо против окупатора и његових слугу. Они су нам на то одговорили „да су Њемци за њих господари које они морају слушати и да вријеме за борбу против њих није још и да ће они помоћи њемачку војску у борби против сваког оног ко покуша ма што против њих“.

Ми смо исте ноћи упутили позадинце² у Плав и Гусиње да се нађу тамо на терену приликом наше акције и објасне муслиманима да смо ми партизани који водимо борбу против окупатора а не против муслимана.

15.ог овог мјесеца наше јединице пошле су на извршење задатка и то: један наш батаљон и једна мјештанска чета правцем Сјекирица, Приједолска Глава, Чакор, а други наш батаљон и једна мјештанска чета правцем, Жарски Крш, Ржаница, Велика, Чакор.

Мјештанске јединице и Италијани имали су да ликвидирају Цамију, к. 1300, Пепиће к. 1174, извјесним дијеловима пребаце се преко цесте на коту 1089, обезбиједи се према Новшићима и Јечмишту.

¹ Албанске квинслншке јединице које су биле на страни Њемаца

² Чланови Савеза комуниста и симпатизери који су политички дјеловали међу масама.

Лијева колона успјела је да очисти свој правац до Ваганица гдје су наишли на јачи отпор.

Јединице које су ишле правцем Џамија—Пепићи послје тешке и упорне борбе успјеле су да освоје Џамију. Њемачке јединице и арбанашке банде у току ноћи избиле су од Велике на Сјекирицу и тако дошле иза леђа нашим јединицама које су пошле у правцу Чакора. Тако смо морали поново оријентисати наше снаге уназад према Сјекирици да би ликвидирали ту главну доминирајућу тачку на овом правцу.

Арбанези из Плава и Гусиња предвођени њемачким старјешинама са јачим снагама напали су преко Визитора наше јединице на Џамију и Мурину.

Послије дуге борбе наше јединице су напустиле тај положај. Наше снаге су ликвидирале Њемце на Сјекирици. Борба је била тешка и ми смо имали 9 мртвих и више рањених. Сада Њемци са Арбанасима врше јаки притисак, а од Плава и Гусиња такође наваљују.

Мјештанске јединице готово и не постоје, скоро су сви побјегли кућама. Италијани се колебају, има их који се храбро боре, али су имали прилично губитака. Код народа је завладала паника и евакуисано је читаво Полимље. Мада наши држе положаје Мурина, Италијани изгледа хоће да повуку све своје снаге на војничке положаје испред Андријевице пошто они сматрају да извршење нашега задатка није могуће а одбрана Андријевице била би могућа на излазу из Сутјеске изнад села Луге што је наравно војнички исправно.

Међутим ми се налазимо у оваквој ситуацији: војска ксцрплена већ три дана се бори око Сјекирице и Жарског Крша са надмоћнијим непријатељем тако да су данас нападали на Сјекирицу из више правца у јачини од хиљаду људи међу којима већина Њемаца. Од Мурина и Визитора нападају Арнаути предвођени Њемцима. Они располажу са два топа и три бацача. Остало наоружање је прилично јако. Имају више њемачких лаких митраљеза „Шараца“. Из топова и бацача туку Полимље и то још више појачава панику. Сељаци су наоружани и протестују због изазивања Њемаца и Арбанеза.

Недалеко од нас у селу Шекулару око Новице Поповића³ има око 600—700 четника како причају позадинци, који још нијесу ништа предузели против нас али није искључено да неће.

Не само они (Шекуларци) већ и Полимљани роваре како смо дошли да их попалимо.

Повлачити се одавде по нашем убјеђењу и по убјеђењу другова позадинаца скроз би било неисправно политички јер би се код народа овога краја много изгубило а четничке банде које

³ Новица Поповић, посланик у бившој Југославији, један од идејних вођа четничког покрета у Срезу андријевичком, емигрирао.

су у шумама бројчано доста јаке омасовиле би се на овој паролу да смо дошли да изазовемо муслимане ради покоља и паљевине.

Ми мислимо да би држање ових положаја и избијања на Чакор значило распадање четника и формирање наших јединица у овом крају.

Са овим снагама којима ми располажемо нијесмо у стању извршити тај задатак.

- 1.) Непријатељ је јак и организован.
- 2.) Може да мобилише Арнауте и већ их мобилише по питању чувања границе и заштите Арнаута од Црногораца.
- 3.) Велики и растегљив фронт а наше снаге мале и слабо наоружане — недостатак југословенске муниције.
- 4.) Људство је прилично исцрпљено и страда од хладноће.

Хитно тражимо упутства за даљи рад.

Или морамо добити појачања или напустити Полимље и бранити Андријевицу ако би евентуално овамо надирали што није искључено.

Непријатељ може да има на читавом сектору око 2000—3000 људи а можда и више. '»

Свако одуговлачење погоршава ситуацију. Упутили смо позадинце на терену Плав—Гусиње тобоже да раз(зи)јају њихову мобилизацију.

Разговарајте са командантом италијанске дивизије „Венеција“ да они потпомогну нас у овој акцији. Хитно нас обавијестите о даљем раду.

Добро би било да неко од Штаба корпуса дође у Андријевицу да би имао јасну ситуацију.

С. Ф. С. Н.

Пол. комесар,
Мате Ујевих

Начелник
Мир. В. Шћепановић

Командант
Саво Бурић

Бр. сл/43
За секретара
Б. Селић

- 1) Верификација је јак и гарантован
- 2) Може да мотивише Арнауце и да их мотивише
до истражујућег Плана и Заштитног Арнауца и
Урбограда.
- 3) Велики и расцепљив фронт о коме смо имали
и слабо наоружане бездоговорне југословенске
муниције
- 4) Акција је била извршена, и сада су хапше
хитно борбеним укупно за јавни рад.
Или морамо добити истражујућег или напуштајућег
Плана и борбених Арнауца ако се акција
обави на јавном митингу извршено
Ова Верификација може да има на митингу
сектору око 2000-3000 људи а митинг ~~биће~~
Свако државно извршено ситуацију.
Укупно смо извршили на митингу Плана јуна који се да
разликују митингову мобилизацију.

Разговарајте са Романдацима митинговима
добивајте Велики да он митингову нас у овом
акцији. Хитно нас обавештава о јавном раду.
Добра би било да има од митинга који се даје
у Арнауцима да се има јасну ситуацију.

С. ф. с. ж.

Митингову
Митингову
Романдаци
Сло 7/10
Пр. са/43
скупштина
Б. Сент

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИМ
ЈЕДИНИЦАМА ЗА УПУЋИВАЊЕ ОДРЕЂЕНОГ БРОЈА БО-
РАЦА И КОМАНДНОГ КАДРА РАДИ ФОРМИРАЊА ПРА-
ТЕЊЕГ БАТАЉОНА ШТАБА КОРПУСА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Стр. Пов. Бр. 104
18 октобра 1943 год.
у 8 час

Достављено: Штабу II пролетерске и
III ударне дивизије, штабовима бри-
гада II далматинске и IV пролетерске
и Главном штабу за Црну Гору и
Боку.

ШТАБУ

БРИГАДЕ

При овом штабу формираће се „Пратећи батаљон штаба II
ударног корпуса“. За решење овог питања

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Назив батаљона: „Пратећи батаљон штаба II ударног
корпуса“
2. Формацијски састав:
 - штаб батаљона (командант, политком, замјеник коман-
данта и замјеник комесара).
 - три стрељачке чете од по 45 бораца са командом чете.
(Чете носе редне бројеве 1, 2 и 3)
 - чета коморе (носи редни број 4)
3. За формирање овог батаљона, поред људства садашње
пратеће чете овога штаба, упутиће и то:
 - а) команданта батаљона друга Стева Драговића, досада на
служби при штабу IV пролетерске бригаде.
 - б) за политкома батаљона одредиће једног друга штаб IV
пролетерске бригаде.
 - ц) за командире 1, 2 и 3 чете пратећег батаљона упутиће
по једног друга штабови II пролетерске, IV пролетерске и V црно-
горске бригаде.
 - д) за замјеника командира 1, 2 и 3 чете Пратећег батаљона
упутиће по једног друга штабови II пролетерске, V црногорске
бригаде и X херцеговачке бригаде.

- е) упутити борце за батаљон:
- II пролетерска бригада: 12 другова (дванаест)
 - III санџачка бригада: 15 другова (петнаест)
 - V црногорска бригада: 15 другова (петнаест)
 - IV пролетерска бригада: 15 другова (петнаест)
 - II далматинска бригада: 6 другова (шест)
 - X херцеговачка бригада: 30 другова (тридесет)
 - Главни штаб за Црну Гору и Боку: 15 другова (петнаест)
4. Све наведено људство и руководиоце упутити у Штаб корпуса **одмах по пријему овог наређења.**
5. У предвиђени број бораца (тач. 3 под е) уврстити по два друга, који ће бити у формацији батаљона постављени на положаје водника и десетара.
6. За све људство упућено једновременно, послати и карактеристике за сваког појединца.
7. ЈБудство упутити са личним наоружањем и личном опремом.
- II пролетерска бригада ће са својим људством упутити и један лаки баџач (талијански), и један п. митраљез „Шарац“ са одговарајућом количином муниције.
- IV пролетерска бригада један п. митраљез са одговарајућом количином муниције.
- X херцеговачка бригада један п. митраљез „Шарац“ са одговарајућом количином муниције.
- V црногорска бригада, III санџачка бригада и X херцеговачка по један п. митраљез са одговарајућом количином муниције.
- Све ово оружје и муницију упутити са одређеним људством.
8. Сав поступак по овом наређењу има бити врло хитан.
- С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант, генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПОТЧИЊЕНИЈУ
ЈЕДИНИЦАМА ЗА УРЕДНО ВОЂЕЊЕ ОПЕРАЦИСКИХ ДНЕВ-
НИКА И РЕЛАЦИЈА¹**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 105
18 октобра 1943 год.
у 8 час.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Нашом наредбом Пов. Бр. 2/43,² којом смо регулисали основна начела вођења администрације у јединицама Корпуса у којима смо, поред осталог, предвидјели и вођење операциског дневника, предвидјели смо и вођење евиденције људства (стварање јединичних спискова).

Штабови дивизија и Главни штаб за Ц. Гору и Боку пре-контролисаће на погодан начин поступак у духу наведене наредбе.

У погледу вођења операцијских дневника дајемо ова детаљнија упутства:

1. — Овај штаб води операцијски дневник у виду кратког регистра догађаја, поређаних хронолошким редом и уз овај операцијски дневник се прикључују сва важнија документа и акта операција. Такође ће бити приложени овоме дневнику и релације, које ће доставити штабови дивизија и Главни штаб за Ц. Гору и Боку, према наведеном у овом наређењу.

2. — Штабови дивизија и Г. Ш. за Ц. Гору и Боку водиће такође операцијске дневнике, али са више детаљних података тачно по тачкама наведеним у наредби Под. бр. 2/43 хронолошким редом у опсегу дивизије. Овом операцијском дневнику прикључити релације штабова бригада, односно штабова партизанских одреда, као и сва важнија документа и акта операција.

3. — Штабови бригада водиће операцијске дневнике у форми како је досада вођено, са потпуно детаљним подацима самих операција, из којих ће се видјети: задатак сваког батаљона, положај батаљона, идеја маневра батаљона и идеја маневра цјелокупне бригаде, уколико цијела бригада учествује. На ово обратити нарочиту пажњу, јер ће [се] из ових података операција

¹ Примјерак наређења достављен Трећој ударној дивизији налази се у архиви Војноисториског института ЈНА.

² Види док. број 28.

моћи доцније пријети материјал за историју наших борби и искустава за наша нова правила борбе и тактике.

4. — Операцијске дневнике воде лично начелници штабова.

5. — Сваких 15 дана нижи штабови (почев од штаба баталјона) достављаће свом вишем Штабу РЕЛИАЦИЈЕ, у којима навести следеће:

а) Општи и детаљни подаци о непријатељу; његово мјесто, јачина, састав и активност у протеклих 15 дана.

б) Општи и детаљни распоред јединица и штаба за протеклих 15 дана.

в) Тактичке радње у протеклих 15 дана: кретање, становање и борба. За борбе навести: распоред непријатеља, распоред наших снага, идеја маневра, фазе борбе, општи резултат борбе, губици непријатеља у људству и материјалу, сопствени губици у људству и материјалу и општа критика и оцјена сваке појединачне акције.

г) Дејство непријатељске авијације.

д) Укупан ратни плијен и ратни трофеји.

Ове релације имају бити сваког 16 и посљедњег дана у мјесецу написани у Штабу и упућени истог дана »вишем Штабу.

* .

Овом приликом скрећемо озбиљну пажњу штабовима на чување архиве, јер се десило, да је Штаб III У. дивизије поново изгубио своју архиву. За ово је убудуће одговоран цијели штаб, а нарочито начелник штаба и секретар, гдје овај постоји.

Потребне податке овога наређења доставити својим јединицама и слање релације отпочети са 31 октобра т. г.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант-генералмајор
Пеко Дапчевић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“ ОД
18 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
О НЕНРИЈАТЕЉСКИМ СНАГАМА У НИКШИЋКОМ ГАРНИ-
ЗОНУ**

ШТАБ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ „АОСТА“

Број 18, 10-тог октобра 1943
сати 12,30

ШТАБУ III ДИВИЗИЈЕ

Положај

Шаљемо Вам извјештај од дана 16-X, наиме извјештај је нама стигао јуче, али оно што се у извјештају наводи догодило се у току 16 и 17-X.

16-X, око 4 сата стигао је у Никшић један батаљон црних кошуља са четворо борних кола из Подгорице. Овај батаљон броји око 400 људи. Што се тиче броја Њемаца који се налазе у Никшићу, рачуна се око 500 људи. Код куће Кадовића имају три топа и то два лакша и један тешки. Десно од куће Раонића има један бацач, а лијево при Требјеси један тешки митраљез. Код гимназије на Главици има један топ са два тешка митраљеза; на Студеначке Главе има на свакој чуки по два тешка митраљеза. У правцу Капиног Поља налази се један мали топ, може бити противавионски. У једном дијелу Пореске управе се налази нека њемачка команда али се не зна каква.

У Никшићу има три чете четничке милиције. Јаки су око 400 људи. Још постоји једна чета југословенских жандарма. Горе споменути четници су силом мобилисана маса, која служи као нека градска милиција.

Према неким вијестима, које треба провјерити, Њемци су прије неколико дана напустили Уздомир.

У пољу сјеверно од Требјесе налазе се два шатора, вјероватно њемачка. На катама око спортског поља налазе се људи и положаји. Имају два топа од 100 мм у долини у близини православног гробља. У близини топова су моторизована кола за топове, неколико шатора и извјесна количина материјала. У близини пиваре се примијетила једна дванаестина Нијемаца. Према причању грађана у пивари се налази главна њемачка снага.

Јуче смо понова слали патролу тамо гдје су виђени они људи који су познавали босанске четничке вође, али од тих нема никога. Ова патрола је нашла неке партизане који су се претставили као патрола наше V дивизије?

Јутрос када смо стигли у Бршно разговарали смо са једном другарицом која је такође видјела оне који су познавали бо-

санске четнике. Она је са њима разговарала и претставила им се као ћерка једног од чувених петоколонаша из Озринића. Покушала је да их искуша ко су и шта су. Они су је питали гдје има партизана јер им тобож треба веза. Казали су да су разбијени у некој борби са четницима. Она им је одговорила у шали; ви сте дробњачки четници. Они су јој одговорили: ако те ухватимо видјећеш ко смо. Нијесмо ми четници. Наша извидница која је стигла овдје у пет сати јутрос видјела је када су прошли из Никшића четири камиона и двоје оклопних кола. Зауставили су се пред Пандурицом и одмах су отворили ватру. Још немамо извјештаја од 4 батаљона који се налази на том положају.

У вези смо са батаљоном Никшићког одреда који је јутрос стигао. Они ће координирати у акцијама са нашим батаљоном који се налази од Градца до Жировнице.

Политком
М. Вуковић¹

Командант
Равнић-

БР. 124

»

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ТРЕЋЕ
УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ ЗА ПОКРЕТ ПРАВЦЕМ ПИПЕРИ—ВЈЕ-
ТАРНИК СА ПЕТОМ ЦРНОГОРСКОМ НОУ БРИГАДОМ У
ЦИЉУ НАПАДА НЕПРИЈАТЕЉА СА ЛЕЂА**

Врло хитно

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов. бр. 110
19 октобра 1943 год.

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ

Код нас се ситуација измијенила¹, јер непријатељ са доста јаким снагама напада на нас са три правца. Са правца Рожаја, са правца Андријевице, који град већ туче непријатељска артиљерија и са правца Лијеве Ријеке, гдје се борбе воде на просторији Хан Гаранчића—Пајков Вир. Непријатељске снаге на последњем правцу су јачине од око 1200 четника, Њемаца и италијанских фашиста са неколико бацача и неколико топова

¹ Милан Вуковић

⁸ Карло Равнић

¹ Види док. број 120 и 129.

Ова колона је моторизована. У вези овакве ситуације, а у циљу уништења ове групе као и разбијања четничке мобилизације на просторији Кучи — Братоножићи — Лијева Ријека

НАРЕЂУЈЕМО:

1. Да одмах по пријему овог наређења кренете са V бригадом правцем: Пипери—Вјетарник и ударите непријатељу у леђа, у циљу уништења истог.

2. Да срушите мост на Биоче и порушите комуникацију Биоче—Вјетарник да би спријечили извлачење непријатељске моторизације.

3. Бригада се мора кретати усиљеним маршем, јер ми морамо паралисати овај непријатељски крак.

4. Приликом доласка бригаде у Братоножиће мобилисати све наоружано људство из Братоножића и Куча у борби против Њемаца и италијанских фашиста, како смо ми то урадили у Андријевици и Беранама.

5. Од вашег доласка зависи да ли ће се четници поново помоћу Њемаца вратити у ове крајеве, или ћемо ми разбијајући ту Њемце и четнике, узети овај крај под потпуни свој утицај.

Напомињемо вам да IV пролетерска бригада већ неколико дана води тешке одбранбене бојеве на правцу Матешево — Лијева Ријека и да [је] у тим бојевима имала прилично жртава, које ће се повећати ако ви закасните.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ЗА ФОРМИ-
РАЊЕ ДРУГЕ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 106
19/X 1943 год.
у 10 час

ШТАБУ II ПРОЛЕТЕРСКЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“
Г. Ш. ЗА ЦРНУ ГОРУ И БОКУ
ШТАБУ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Од јединица италијанске дивизије „Тауринензе“ формирамо
„II бригаду алпинаца „Тауринензе“. За ријешење питања фор-
мације ове бригаде и њено увођење у живот и борбу против
Њемаца и њихових помагача.

НАРЕЂУЈЕМО:

- 1.— Службени назив Бригаде: „II бригада алпинаца „Таури-
нензе“.
- 2.— Формациски преглед:
 - а) Штаб бригаде (оперативни дио штаба, помоћни дио
штаба и пратећи вод).
 - б) Три батаљона: 1 батаљон „Ивреја“, 2 батаљон „Га-
рецио“ и 3 батаљон „Зони“.
 - ц) Садашње укупно бројно стање људства: 700 бораца.
 - д) Интендантура бригаде и санитет бригаде.
- 3.— За команданта бригаде именујемо мајора РАЈНЕРИЈА,
за замјеника команданта капетана ПРУДЕЈА.
- 4.— За начелника штаба поручника БЕРИЕРА.
- 5.— За референта бригадног санитета поручника Др ФОР-
НИЈА.
- 6.— За ветеринара поручника КАСТЕЛИЈА.
- 7.— Интенданта и обавјештајног официра именовати овај
Штаб накнадно и упутити у Штаб бригаде.
- 8.— За команданте батаљона именујемо:
 - Батаљон „Ивреја“: капетана БАРБЕРИСА,
 - Батаљон „Гарецио“: капетана ГАРЕЦИА,
 - Батаљон „Зони“: капетана ЗОНИА.

9.— Команде чета именоване сам Штаб бригаде алпинаца „Тауринензе“ и извијестити овај Штаб.

10.— Бригада ће извршити формирање до 19 октобра т.г., када ће се од стране овога Штаба извршити преглед и смотра.

11.— Бригада остаје, до даљег наређења, под непосредном командом и руководством Штаба корпуса.

12.— Интендантура бригаде ће се повезати непосредно са интендантом овога Штаба и снабдијевање вршити по постојећим наређењима за интендантуре бригада Народно-ослободилачке војске и партизанских одреда Југославије.

13.— Санитет бригаде ће се повезати са референтом санитета овога Штаба и са санитетом IV пролетерске бригаде у погледу рада и снабдијевања санитетским материјалом.

14.— Све офицере, подофицере и борце II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“ позивамо на немилосрдну и истрајну борбу против њемачких поробљивача, у борбу за ослобођење свих поробљених народа Европе од мрског њемачког фашизма, у борбу за слободу италијанског народа и народа Југославије.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 126

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ ИТАЛИЈАНСКЕ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА ЗА ЗАТВАРАЊЕ ПРАВЦА ГОРЊЕ И ДОЊЕ ЛИПОВО И ОБЕЗБЈЕЂЕЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ КОЛАШИН—МОЈКОВАЦ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 113
19 октобра 1943 год.
у 18 час.

ШТАБУ БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“¹

На дан 20 октобра т.г. у 5 часова, пребаците свој 1 батаљон из гарнизона Колашин у село Војковићи (око 4 км северо-западно од Колашина).

¹ Ова бригада је формирана од дијелова разбијене италијанске дивизије „Тауринензе“, који су пребачени са просторије Црквнице—Грахово у Колашин. О формирању ове бригаде видн док. број 125.

Задатак батаљона: затварање и обезбјеђење правца Г. и Д. Липово ка Војковићу и комуникацији Колашин—Мојковац, шаљући дневне патроле ка к. 1452 и к. 1490 и до школе у с. Требаљево. Патроле имају кренути сваког дана у 5 часова и стићи до одређеног мјеста, и онда се повратити у базу батаљона.

Батаљон ће се смјестити у самом селу и извршити сигурно, како дневно тако ноћно обезбјеђење.

У с. Требаљево налазиће се наш један батаљон, и преко њега нам послати извјештај о смјештају батаљона у селу. Извјештај послати 20 октобра до 10 часова.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

За Штаб
(М. П.) командант, генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 127

•
»

**САУЧЕШЋЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. БОРЦИМА И ОФИЦИРИМА ИТАЛИ-
ЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА„ ПОВОДОМ ЈУНАЧКЕ СМР-
ТИ КАПЕТАНА РИВЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. сл.
19 октобра 1943 год.
у час

БОРЦИМА И ОФИЦИРИМА ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

Беране

Изјављујемо вам наше саучешће поводом смрти на бојном пољу у борби против њемачких завојевача, патриоте капетана Риве¹.

Ми позивамо све италијанске војнике и официре да слиједе свијетли примјер капетана Риве, који није жалио ни свој живот за част и слободу своје домовине. Примјер његовог патриотизма, храбрости и оданости треба да надахне духом не само његове

¹ Рива Марно, капетан из италијанске дивизије „Венеција“, први је од официра прешао на страну НОВЈ и храбро се борио као командант батаљона. Погинуо у борби за Колашин почетком октобра 1943 године.

војнике, већ све италијанске војнике и официре дивизије „Венеције“.

Нека је слава хероју и патриоти италијанског народа капетану Риви.

Смрт њемачким окупаторима.

С.МРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

У име бораца и официра II корпуса	командант
Политички комесар	генералмајор
(М. П.)	Пеко Дапчевић

БР. 128

НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И 110 ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ПЕТОЈ ЦРНО- ГОРСКОЈ НОУ БРИГАДИ ЗА НАПАД НА НЕПРИЈАТЕЉА НА ПРАВЦУ ЛИЈЕВЕ РИЈЕКЕ II ЗА КООРДИНАЦИЈУ СА ЧЕТВР- ТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИГАДОМ

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 114
19 октобра 1943 год.
у 21 час

ШТАБУ III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ (за V црногорску бригаду)

Ситуација: Непријатељ је са три правца кренуо у напад према нама и то:

1. Главни правац: Вјетарник — Лијева Ријека и Матешево.
2. Помоћни правац: Плав — Мурина — Андријевица, и
3. Помоћни правац: Рожај — Врбица — Полица — Беране.

На главном правцу непријатељ уводи снаге и успио је данас да овлада линијом положаја: Вељи Ивани — Хан Гаранчић — Ријека Опасаница. Непријатељ има јаку артиљерију и јаче теже наоружање. Углавном се држи комуникације, са мањим наслонима у ширини око 5 километара, источно и западно од цесте Лијева Ријека — Матешево.

На помоћним правцима непријатељ је сузбијен и задржат.

Непријатељ има намјеру, по нашој процјени, да што прије овлада раскрсницом Матс-шево, да концентрично нападне Беране као центар дивизије Венеција и евентуално једним мањим краком продре на правац Колашин.

Наша IV бригада ће, по нашем последњем задатку и наређењу бранити упорно положаје јужно од Матешева.

Како смо сазнали да се налазите у области Роваца, то најхитније поступите по следећем: усиљеним маршем крените са мјеста гдје вас затекне ово наређење најкраћим путем у област Лијеве Ријеке и нападните непријатеља на његов лијеви бок и позадину, координирајући одбрани јединица IV пролетерске бригаде. Стога одмах предузети успостављање везе са штабом IV пролетерске бригаде у области Матешева, а енергично захватити непријатеља са запада и југа, како бисмо приступили уништењу његовом у уском појасу дуж комуникације.

Ваш задатак је од велике важности и одлучиће: да ли ћемо одржати раскрсницу Матешево и да ли ћемо непријатеља уништити на његовом најважнијем правцу, а тиме омогућити и транспорт материјала италијанске дивизије Венеција комуникацијом: Беране — Андријевица — Матешево — Колашин.

Везу са нама одржавати преко штаба IV пролетерске бригаде у с. Матешеву.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!*

»

(М. П.)

Командант
генералмајор,
Пеко Дапчевић

БР. 129

ИЗВЈЕШТАЈ НАЧЕЛНИКА ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ КОРПУСА О СИТУАЦИЈИ НА ПОЛОЖАЈИМА ДРУГЕ ДАЛМАТИНСКЕ БРИГАДЕ

НАЧЕЛНИК ШТАБА
II УДАРНОГ КОРПУСА
19-X-1943 г.
У 11,30 ч.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

Положај

1.— У току јучерашњег дана надмоћније непријатељске снаге јачине око 800 Нијемаца и око 1.500 мобилисаних Арнаута са дијелом регуларне арбанашке фашистичке војске напали су положаје II далм. бригаде. Након тешких борби у којима су Нијемци имали око 70 мртвих и велики број рањених, Нијемци су успјели да овладају линијом: Јелизова Коса — с. Улотина — Висибаба (к. 1598) — Сјекирица.

Š T A B
II UDARNOG KORPUSA
NOV Jugoslavije

Br. 114
19 oktobra 1943 god.
21 čas

МНО ОДРЖ.
НАЈБОЉИЈА РЕГИСТАЦИЈА РАТА
Бр. Рат. 1-2/43
М. 114/43

Штабу III Ударне дивизије
/за V црногорску бригаду/

Ситуација: Непријатељ је са три правца кренуо у напад према нама и то:

1. Главни правац: Вјетреник - Лијева Ријека и Матешеве,
2. Помоћни правац: Плав - Мурина - Андријевица, и
3. Помоћни правац: Рожај - Врбица - Пољице - Беране.

На главном правцу непријатељ уводи снаге и успио је данас да овлада линијом положаја: Вежи Ивани - Хан Гаранчић - Ријека Опасаница. Непријатељ има јаку артиљерију и јаке теже наоружање. Углавном се држи к комуникације, са малим наслонима у ширини око 5 километара, источно и западно од цeste Лијева Ријека - Матешеве.

На помоћним правцима непријатељ је сузбијен и задржат.

Непријатељ има наміјеру, по нашој процјени, да што прије овлада раскрсницом Матешеве, да концентрично нападне Беране као центар дивизије Венеција и евентуално једним мањим краком продре на правац Колашин.

Наша IV бригада ће, по нашем последњем задатку и наређењу бранити упорно положаје јужно од Матешева.

Како смо сазнали да се налазите у области Роваца, то најбитније поступите по следећем: усилењим маршем крените са мјеста гдје вас ватекне ово наређење најкраћим путем у област Лијеве Ријеке и нападне непријатеља на његов лијеви бок и позади у, координирајући одбрани јединица IV пролетерске бригаде. Стога одмах предузети успостављање везе са штабом IV пролетерске бригаде у области Матешева, а енергично захватити непријатеља са запада и југа, како бисмо приступили уништењу његовом у уском појасу дуж комуникације.

Ваш задатак је од велике важности и одлучиће: дали ћемо одржати раскрсницу Матешеве и дали ћемо непријатеља уништити на његовом најважнијем правцу, а тиме омогућити и транспорт материјала италијанске дивизије Венеција комуникацијом: Беране - Андријевица - Матешеве - Колашин.

Везу са нама одржавати преко штаба IV пролетерске бригаде у с. Матешеву.

Смрт фашизму - слобода народу!

Командант
Генералмајор
Р. Стојић

Наше јединице држе сада линију: Бели Крш — Зелетин (к. 2033) — Луге — Пишево.

На овој линији организовали смо одбрану Андријевице укључивши ту и два италијанска батаљона са цјелокупним наоружањем и једном брдском батеријом. Порушили смо цесту од Сућеске до Луке и на тај начин овај друм направили неприступачним за непријатељску моторизацију. На самим положајима приступљено је укопавању и утврђивању аутоматских оруђа, бацача и артиљерије.

Вјерујем да ћемо на овој линији моћи задржати непријатеља, уколико непријатељ не би добио већа појачања.

2.— На просторији с. Шекулара Новица Поповић има око 600—700 организованих четника. Он досада није ништа предузео против нас али постоји могућност да он пропусти њемачке снаге преко Шекулара, чиме би омогућио Нијемцима да пресјеку комуникацију Беране — Андријевица и да нам се појаве у бок и позадину. До сада није било ништа учињено да се ухвати веза са Поповићем и испита његово држање у случају да Нијемци крену тим правцем. У сваком случају Поповић не би дозволио присуство било каквих наших снага на његовој просторији, што знатно отежава нашу ситуацију.

Поред тога постоје четничке банде у с. Кути, с. Коњухе, и с. Краље, које већ припуцавају на наше поједине борце, који се крећу тим просторијама.

Све ово утиче на становништво Андријевице и околине врло негативно, па је на овој просторији донекле завладало паничарско расположење, које је још појачано паљевинама, које су Нијемци извели у читавом Полимљу.

3.— Ударна група око Берана водила је у току јучерашњег дана и јутрос жестоке борбе око Полице, изгледа са арнаутским бандама командованим од Нијемаца. Ове банде одбијене су у току јутрошњег напада [од] наших јединица на том правцу. Детаљнијих података о овим борбама још немамо.

4.— Пошто II далматинска бригада има свега око 400 бораца, то сам за осматрање правца према Шекулару наредио ударној групи да упути једну чету у с. Марсенића Ријека, а једну чету Италијана да да италијански батаљон из Берана. Ове двије чете имају задатак извиђања и прикупљања података о евентуалном кретању непријатеља овим правцем, као и пружања потребног отпора до доласка наших јачих снага. Незгода је у томе, што се ове снаге не могу упутити на положаје око Шекулара за затварање тога правца, јер то не дозвољавају Поповићеви четници, већ се морају оставити у осматрајућем положају око с. Марсенића Ријеке, па према томе присуство ових наших снага на тој просторији не решавају проблем затварања тога правца.

5.— Јединице Андријевичког батаљона, које се налазе расурене по водовима и десетинама на просторији Андријевица —

Плав — Гусиње, нису досада узимале никаквог учешћа у нашим операцијама, нити се за ово могу употребити, јер су скроз неодлучне. Покушаћу да ове снаге прикупим и да им дам задатак сходно ситуацији.

6.— Командант италијанских снага у Андријевици пуковник Клементи за цијело ово вријеме држао се резервисано у погледу садејства његових јединица са нашим и саботирао наређења која је од штаба бригаде у том погледу примао. Изгледа да је штаб италијанске дивизије „Венеција“ сам увидио његову неспособност и неодлучност, јер га је синоћ око 21,00 час позвао у Беране и смијенио са тога положаја, а на његово мјесто поставио мајора Пиву из штаба те дивизије.

7.— Ми ћемо положаје око Андријевице бранити под сваку цијену, док се не створи могућност да нам се пошаље појачање, након чега би предузели противнапад комбинујући га са дејством према Плаву и Гусињу. Вјерујем, да би имали успјеха и да би одбацили непријатељске снаге са овога правца, након чега би предузели потребне мјере за осигурање ове просторије, што би политички позитивно утицало на становништво ове просторије и омогућило ширу мобилизацију у овом крају. *

8.— Ја сада са командантом бригаде и командантом италијанских трупа у Андријевици идем на положај, Ддје ћу лично испитати ситуацију и одредити детаље у организацији положаја за одбрану Андријевице. Досада још нисмо примили извјештаје батаљона о дејствима непријатеља у току овог дана. Изгледа да непријатељ врши извјесна прегруписавања и да ће након тога продужити са нападом, а за сада дејствује само слабијим снагама.

9.— Друг Саво Јоксимовић саставио је летак у којем позива Васојевиће у борбу против Нијемаца и Арнаута. Летак се сада умножава.

10.— Наредио сам да се наши камиони, као и бензин и нафта пребаце из Берана у Колашин.

11.— Уколико ситуација буде дозвољавала намјеравам да сутра одем у Беране у циљу обједињења дејства обију група к расправљања појединих питања са штабом италијанске дивизије „Венеција“.

12.— Баш сада стигао је извјештај да Нијемци врше жесток капад на правцу Јелизова Коса — Желетин. Досада су њихови напади одбијени уз осјетне губитке за Нијемце.

Са другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник штаба
II ударног корпуса,
Руди Приморац

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ПЕТЕ ЦРНОГОРСКЕ НОУ
БРИГАДЕ, БРИГАДИ „АОСТА“ И НИКШИЋКОМ НОП ОДРЕ-
ДУ ЗА САДЕЈСТВО СА ЧЕТВРТОМ ПРОЛЕТЕРСКОМ БРИ-
ГАДОМ НА ПРАВЦУ БИОЧЕ—ЛИЈЕВА РИЈЕКА И ЗА НА-
ПАДЕ НА ОКУПАТОРА КОЈИ КОМУНИЦИРА НА ЦЕСТИ
НИКШИЋ—ПОДГОРИЦА**

Ш Т А Б
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н.О.В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
О. Бр. 16
19.X.1943 г.

ШТАБУ V БРИГАДЕ, „АОСТИ“ И НИКШ. ОДРЕДУ

V црногорска бригада напала је 14 ов. мј. четничке банде Баја Станишића на просторији Ман. Острога и Вражегрмаца. Послије краће борбе, први батаљон ове бригаде разбио је ове банде, на јуриш заузео Д. Манастир и блокирао Г. Манастир у коме је покушао наћи уточиште Бајо Станишић, Блажо Ђукановић са још 52 војника из њихове пратње.

У току 14, 15 и 16 ов. мј. Нијемци су покушали да ослободе ове бандите из блокаде, и напали су јачим снагама са правца Даниловград — Богетићи и са правца Никшић — Крстац—Острог. У овом нападу употребљене су двије батерије топова и тенкови. Са Нијемцима су нападали и четници Јеврема Шаулића и Сима Мијушковића.

У жестоким борбама које су се развиле на сектору Стубица—Крстац—Башина Вода—Острог, батаљони V бригаде нанијели су непријатељу велике губитке у мртвим и рањеним и успјели да одбију све непријатељске покушаје да заузме Острог. Убијено је преко 40 њемачких војника, заробљено ...18 њемачких војника, уништена су 3 камиона и један луксузни ауто, заплијењен је Један топ и један камион топовских граната. Послије овога Нијемци су били принуђени да се повуку ка Даниловграду.

Бајо Станишић и Блажо Ђукановић, под притиском блокаде били су принуђени на капитулацију са свим људством које се затворило у Г. Манастиру. Ова два позната црногорска зликовца са једним бројем изразитих издајника и зликоваца из ове групе убијени су одмах¹, док је остатак из ове групе ослобођен, пошто је доказано да су били заведени и нијесу у злочинима учествовали.

¹ Списак убијених види у док. број 131.

Од четника је заплијењен следећи материјал: 2 тешка бацача, 1 митраљез, 1 пушкомитраљез, око 50 пушака, 100.000 метака, 2 лака бацача, 4 радио апарата, 2 радиостанице, двије четничке заставе, већа количина санитетског материјала, животних намирница и друга ратна спрема.

Од Подгорице је кренула једна моторизована њемачка колоне у правцу Лијеве Ријеке и до 16 ов. мј. својим предњим дијеловима избила на Јаблан. Такође су извјесне њемачке снаге кренуле од Пећи и предњи дијелови избили на Мурину. Вјероватно да непријатељ врши овај покрет у циљу напада на наше јединице на просторији Лијева Ријека—Матешево—Колашин—Беране, као и на јединице италијанске дивизије „Венеција“ у Беранама, која се придружила нашој борби против Нијемаца.

У Никшићу непријатељски гарнизон је јак око 600 Нијемаца, 200—300 италијанских фашиста и око 200 четника Јеврема Шаулића.

У Подгорици и околини налази се око 5000 Нијемаца и 1 батаљон италијанских фашиста.

Васојевићки четници су разбијени, а њихов вођа мајор Лашић побјегао је од јединица IV црногорске бригаде, са 50 другова у правцу Куча и Подгорице.

»

Ради предње ситуације, у циљу што успјешнијег дејства на непријатеља и уништавање његове живе силе на комуникацијама

НАРЕЂУЈЕМО:

1. V црногорска бригада: пребациће одмах два батаљона правцем: Гостиље—Радовче, Ријека Пиперска—Братоножићи (просторија Клопот—Пелев Бријег). Са ове просторије напасти непријатељске колоне које се буду кретале друмом Биоче—Лијева Ријека, потпуно угрозити непријатеља на овој комуникацији, порушити детаљно овај друм и све објекте на њему, и тако олакшати ситуацију IV црногорске бригаде која је добила задатак да непријатеља напада на правцу Колашин—Лијева Ријека. До доласка ових батаљона на просторију одређену ситуација се може измијенити, зато прилагодити акције према ситуацији која се затече и како је најкорисније по резултате успјешне борбе против непријатеља, са овим батаљонима нека пођу два члана штаба бригаде који ће координирати рад. Под своју команду ставити и батаљон Зетског одреда којег ће наћи на терену. — Остали батаљони ове бригаде са четом пратећих оруђа, као маневарска група, контролисати ће просторију Бјелопавлића и Пипера, угрожавати комуникацију Подгорица—Никшић и на истој на погодним мјестима приређивати засједе њемачким колонама, разбијати остатак четничких банди, вршити мобилиза-

цију људства итд. У ову сврху батаљоне смијестити на просторију Мартинићи—Црнци. Везу тијесну одржавати са батаљонима италијанске бригаде „АОСТА“ на просторији Винићи—Острог.

2.— **Италијанска бригада „Аоста“**, два батаљона са штабом бригаде пребацили на просторију Винићи—Сретња, са задатком затварање ових праваца од Даниловграда и р. Зете одржавајући тијесну везу са батаљонима V бригаде у Мартинићима. — Два батаљона оставити на просторији Бршно—Међеђе—Ман. Острог са задатком затварања правца од Никшића у правцу Каблене Главе и Жупе од Богетића у правцу Острога. Тијесну везу одржавати са батаљонима Никшићког одреда који ће се налазити: један батаљон на положајима Градац—Опаљена Грета према Жупи а један батаљон на просторији Међеђе—Пјешивци. Са овим батаљонима тијесно сарађивати.

3.— **Никшићки одред**: са једним батаљоном са просторије Градац—Опаљена Грета затворити правце према Жупи и Лукову од Никшића одржавајући тијесну везу са итал. батаљоном у Бршну, — а са једним батаљоном који се сада налази на просторији Пјешиваца и с. Међеђе нападати непријатеља на комуникацији Крстац—Стуба—Царев Мост. Овај батаљон одржаваће везу са итал. батаљонима Бршно—Међеђа—Острог.

4.— Све јединце морају бити будне према непријатељу и добро се обезбјеђивати на мјесту логоровања.

5.— Снабдијевање вршити са терена преко интенданата.

6.— У случају јачег непријатељског притиска оријентисати се одбраном према Мартинићима—Гостиљу.

7.— Овај штаб ће се налазити у манастиру Пиперска Ћелија гдје му слати редовно извјештаје.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Начелник,
п. пуковник
Божо Лазаревић

Командант,
пуковник
Радован²

(М. П.)

⁸ Ралован Вукановић

**ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ НОВЈ ОД
19 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ЛИКВИДАЦИЈИ ЧЕТНИЧКЕ ГРУПЕ
БАЈА СТАНИШИЋА И БЛАЖА ЋУКАНОВИЋА У МАНА-
СТИРУ ОСТРОГУ**

ШТАБ
Ш У. ДИВИЗИЈЕ Н.ОВ.Ј.
Пов. Бр. 41
19-Х-1943 г.
у 21 час.

ШТАБУ II УДАРНОГ КОРПУСА

1. — Примили смо ваше писмо бр. 77 од 14 октобра, бр. 80' од 13 октобра и бр. 96² од 16 октобра т.г.

2—14 ов. мј. са V бригадом извршили смо напад на четничке банде Баја Станишића на просторији Манастир Острог—Враже-грмци—Винићи. Распоред бригаде за напад био¹ је сљедећи: 1 батаљон као засједа на друму Крстап—Стубица, 1 батаљон нападао је директно на Доњи и Горњи Манастир од правца Ба-шиних Вода и Међеђе, 2 батаљона нападала су просторију села источно и југоисточно од Манастира, један батаљон у резерви.

Послије краће борбе, четници на просторији Острога били су разбијени, јер је батаљон који је вршио напад брзим препадом заузео Доњи Манастир и донекле постигао изненађење непријатеља. Један дио четника побјегао је у правцу Зете док је други дио са Бајом Станишићем и Блажом Ћукановићем у том био онемогућен и побјегао је у правцу Горњег Манастира, у Манастиру се затворио и продужио са отпором. Наше чете направиле су уску блокаду око Манастира и тако онемогућиле сваки испад или бјекство из овога.

У току 14, 15 и 16 ов. мј. Њемци су јачим снагама извршили напад на положаје наших батаљона на сектору Стубица—Крстап—Острог. У овом нападу употребили су двије батерије топова, неколико тенкова и два авиона типа „Месершмит“. Са Њемцима су нападали и четници Јеврема Шаулића и Сима Ми-јушковића. Њемци су нападали јачим снагама правцем од Дани-ловграда преко Богетића и Крсца и слабијим снагама од Ник-шића преко Стубице и Башиних Вода. У жестокиим борбама из-међу батаљона V бригаде и Њемаца које су трајале 3 дана, са циљем непријатеља да ослободи бандите из Манастира, наше

¹ Види док. бр. 100.

² Види док. бр. 110.

јединице показале су неизмјерну храброст и издржљивост и све непријатељске нападе одбиле уз веће губитке по непријатеља. Њемци су имали сљедеће губитке: преко 40 мртвих, 18 заробљених од којих 8 Талијана, ... већи број рањених, уништена су 3 камиона и 1 луксузни ауто, заплијењен 1 топ 75 мм. који је уништен јер није био за брдски транспорт и 1 камион граната топовских без упаљача, 2 њемачка пиштоља, неколико пушака и друге спреме.

Њемци су, претрпјевши губитке и пошто су сви покушаји продора према Острогу одбијени отступили у правцу Даниловграда и Никшића. Са њима су отступили и четници Шаулића и Мијушковића. За све вријеме ових борби блокада око Манастира била је чврста иако под тешком артиљеријском ватром. Упорност наших бораца и одбијање Њемаца сломили су морал Острошке четничке групе, и 18 ов. мј. у 13 час. била је принуђена да капитулира. Бајо са три рођака није хтео да напусти Манастир, а Блажо Ђукановић са 49 четника напустио је Манастир и предао се. Наши су одмах направили напад на Баја, продрли унутра и убили Баја и још тројицу који су са њим остали у Манастиру. Блажо Ђукановић и један дио изразитих зликоваца из његове пратње одмах су погубљени. Под посебном тачком доносимо списак погубљених. Један дио за које смо сматрали да нијесу неки кривци, а већином су из Бјелопавлића, ослободили смо. Међу овом групом налазило се и 13 Италијана.

Од четника је заплијењен сљедећи материјал: 2 тешка бајача, 2 лака бајача, 1 тешки митраљез, 1 пушко-митраљез, 100 сандука муниције, 4 радио апарата и 2 радио станице, све неисправне, 2 четничке заставе, 1 магацин разних намирница и нешто војничке спреме, 300.000 лира.

Батаљони који су нападали четнике на просторији Вражегрмаца, наишли су дана 14 ов. мј. на јачи отпор у село Виноје, али је тај отпор био савладан и четници разбијени. Сада наши батаљони чисте Бјелопавлиће гдје се налазе поједине четничке разбијене групе.

Њемачка артиљерија из Даниловграда, на захтјев четника са десне обале Зете и одбјеглих четника са лијеве обале, туче читаву просторију где се сада налазе и крећу батаљони. Баш кад пишем овај извјештај њемачке хаубице туку Манастир Острог и овог момента погинуо је друг Бошко Јанковић командант V бригаде са још 3 борца а 6 бораца је рањено од којих 4 тешко. Ове жртве су све од једног хаубичког поготка.

У борбама вођеним са четницима од 14 до 18 ов. мј. наши су губици 5 мртвих и око 20 рањених не рачунајући у овај број данашње губитке од артиљерије. Четници су имали већи број мртвих и рањених.

2. — Ликвидирана четничка група у Острогу:

Блажо Ђукановић, ђенерал, претсједник националног одбора;
Бајо Станишић, пуковник, командант четничког одреда;
Јанко Пајовић, мајор начелник интендантуре нац. одбора;
Радoje Ћетковић, капетан из ЈБешанске Нахије;
Бошко Бојовић, адвокат, савјетник штаба Баја Станишића;
Др. Јово Тошковић, професор, делегат Драже Михаиловића;
Ђорђија Бецић, пјеш. капетан из Пипера;
Владо Дамјановић, срески начелник у пензији;
Пајовић Бранислав, студент, члан националног покрета;
Пајовић Борислав, матурант, писар националног покрета;
Рајковић Милутин, из Цетиња из пратње ђенералове;
Шолаја Петар, полицајац, пратња Блажова;
Стругар Јован, полицајац пратња Блажова;
Радовић ЈБубомир, жанд. каплар, пратња Блажова;
Радловић Лука, жанд, каплар, пратња Блажова;
Стругар Душан, полицајац, пратња Блажова;
Вујовић Војислав, п. пор., пратња Блажова;
Вујовић Мило, из пратње Блажове;
Ћетковић Видо, из пратње Блажове;
Грандовић Благоје, из пратње Др. Тошковића;
Андрић Благоје, из Бијелог Поља, из пратње Др. Тошковића;
Поповић Илија, **Из** штапске чете Бајове;
Војводић Блажо, финанс, из пратеће чете Бајове;
Грандовић Душан, из пратње др. Тошковића;
Павићевић Владо, **из** пратње Бајове;
Војин, Милинко и Боро Станишићи.

3. — Према подацима којима располажемо у Подгорици има око 5000 Њемаца који су распоређени на Горици, ЈБубовићу, Кокарицкој Гори и Крушевцу. Логорују такође на Златици и Ћемовском Пољу. У Подгорици има и један батаљон Талијана фашиста. Наоружање непријатеља у овом гарнизону 32 топа и то 24 против-авионска. На Горици се налази једна батерија топова калибра 105 мм. На Вранићким Њивама и Тријепчу налазе се Талијани-фашисти.

У Никшићу према посљедњим обавјештењима има Њемаца око 500, талијанских фашиста око 400 и четничке милиције 3—400. Од наоружања овај гарнизон има 2 топа од 100 мм.,

неколика тенка, неколико топова мањег калибра и неколико тешких бацача.

У Кучима искупило се око 300 четника из Васојевића, Бр-скута, Братоножића, Куча и Подгорице. У Бјелопавлићима налази се око Селима Јововића једна група око 70 четника, као и извјесне групе четничке по Бјелопавлићима. У околини Никшића, негдје око Страшевине, налази се са Симом Мијушковићем једна група око 100 четника. Ова група отворено сарађује са окупатором као и група Јеврема Шаулића која се налази у Никшићу.

4. — Ми смо још раније, када смо пошли на чишћење четника у правцу Трепча—Грахово, наредили преко Главног штаба Штабу зетског одреда да поруши мост на Биоче и Смоковцу, али овим то није успјело јер нијесу имали расположивог материјала за то. Они су рушили цесту коју су Њемци брзо оправили. Ни V бригада нема никаквог експлозива за рушење објеката.

Пошто смо били ангажовани на уништењу ове четничке групе код Острога, то је било стављено у задатак Зетском одреду да са просторије Братоножића угрожава комуникацију Биоче—Вјетерник.

У току сјутрашњег дана два батаљона V бригаде извршиће покрет у овоме правцу у смислу вашег наређења.

Распоред осталих јединица биће следећи: три батаљона остаће на просторији Бјелопавлићи—Пипери, батаљони бригаде „Аоста“ на просторији Бршно—Међеђе—Острог—Сретња а Никшићки партизански одред са једним батаљоном затвара правац ка Жупи и Лукову, док се један батаљон налази на просторији Пјешиваца у циљу напада на комуникацију Богетићи—Никшић и мобилизације у Пјешивцима.

5. — Са X бригадом немамо везе послје последњег нашег извјештаја вама послатог. Вјероватно да се они са главнином својих снага налазе у правцу Невесиња.

6. — Ми ћемо се налазити у Гостиљу Мартинићком или Ћелији пиперској.

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар

Начелник,
потпуковник
Божо Лазаревић
(М. П.)

Командант,
пуковник
Радован³

³ Радован Вукановић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГЕ
БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“ ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ
ОБАВЈЕШТАЈНЕ СЛУЖБЕ У БРИГАДИ И ПОДНОШЕЊЕ РЕ-
ДОВНИХ И ВАНРЕДНИХ ИЗВЈЕШТАЈА**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 115
20 октобра 1943 год.
у 16 час

ШТАБУ II БРИГАДЕ АЛПИНАЦА „ТАУРИНЕНЗЕ“

1. Упућујемо Вам друга МАРИЋА ДУШАНА, којег смо именовали горњим наређењем за обавјештајног официра Штаба Ваше бригаде. *

Друг Марић је добио усмена упутства за рад у башем Штабу у погледу службе обавјештавања и задатак: да организује обавјештајну службу у Вашим батаљонима. Ово све има бити организовано и изведено, како је то досадашњим нашим упутствима практиковано код свих бригада нашег Корпуса.

Ви ћете нам слати недељне извјештаје за протеклих седам дана, а хитне извјештаје у свако доба. Недјељни извјештај има обухватити питања следећа:

а) Општи подаци о непријатељу на сектору Ваше бригаде за протеклих седам дана и то: јачина, распоред, састав и активност. У активност непријатеља навести и његову активност из ваздуха.

б) Однос према народу и све евентуалне инциденте, тешкоће итд.

в) Морално стање јединица бригаде и дисциплина.

г) Све што је од интереса по нашу борбу.

Хитни извјештаји обухватају углавном моментално стање код непријатеља и код своје бригаде, у вези са општом тактичком ситуацијом.

Другу Марићу помогните организацију об. службе по батаљонима и предложите му Ви лично органе за ову службу.

2. Упутите у овај Штаб за везу Вашег потпоручника, који је код нас већ долазио за расписивање радио вијести и који познаје врло добро српски језик. Потпоручник ће остати у овоме Штабу у својству органа за везу са свима италијанским једи-

ницама, које се налазе под руководством овога Штаба. Именованог упутити одмах.

3. Ваш батаљон повуците одмах из области с. Војковићи, у састав Ваше бригаде у област Мојковца. Његов покрет подесите тако да батаљон буде у саставу бригаде на дан 21 октобра у 7 часова (изјутра).

4. Моментална ситуација:

»

а) Са сектора Лијева Ријека—Матешево: непријатељ је успио да се провуче долином Таре и да нападне изненада само Матешево, али је та колона засада одбијена. Ипак постоји вјероватноћа да изгубимо Матешево. Наше јединице на овоме сектору вршиће и даље упорне одбране.

б) Са сектора Мурина—Андријевица: непријатељ врши притисак, али су наше јединице успјеле да још одрже ужу одбрану у области Сућеска (југоисточно од Андријевице).

в) Са сектора Рожај—Беране: наше јединице су успјеле да одрже своје положаје уже одбране Берана у простору: Врбица—Горажде—Заграђе.

О свима промјенама бићете обавијештени од овога Штаба.

5. Код телефона при Команди мјеста Мојковац поставите једно одјељење за везу и једног телефонисту, како би се могла одржавати веза са Штабом IV пролетерске бригаде и градом Колашином, те нам све што је од важности јавите.

С другарским поздравом

СМРТ ФАШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М. П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА НОВ И
ПО ЈУГОСЛАВИЈЕ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ИТА-
ЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“ ДА СЕ ПРЕБАЦИ НА
СЕКТОР МОЈКОВАЦ—ШАХОВИЋИ—БИЈЕЛО ПОЉЕ И СТАВИ
НА РАСПОЛОЖЕЊЕ ЈЕДИНИЦАМА КОРПУСА АРТИЉЕ-
РИЈУ, МОТОРИЗАЦИЈУ И СРЕДСТВА ВЕЗЕ**

ШТАБ
II УДАРНОГ КОРПУСА
НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Оп. Бр. 116
20 октобра 1943 год.
у 16,30 час

ШТАБУ ИТАЛИЈАНСКЕ ДИВИЗИЈЕ „ВЕНЕЦИЈА“

1. — Моментална ситуација на сектору МатецЈево: непри-
јатељ је успио да се са једном колоном провуче[^] долином р.
Таре и да нападне Матешево, али су јединице IV ђролETERске
бригаде успјеле да одбију ову колону. Ипак, постоји вјероватноћа
да изгубимо Матешево.

Са осталих сектора и са Вашег сектора немамо нарочитих
података.

2. — Настојте да се што прије пребаците са цјелокупним
људством, стоком и материјалом на просторију коју смо Вам
одредили преко телефона, тј. у области: Мојковац—Шаховићи—
Бијело Поље—Лубнице. Евентуални Ваш даљи покрет у правцу
сјевера и сјеверозапада биће одређен према развоју ситуације
и према распореду наших јединица у одбрани са свих правапа
непријатељског надирања. Свакако, Ваш је задатак да све при-
премите да Ваше људство и материјал буде у могућности покрета.

3. — Ваше јединице, у цјелокупном саставу Ваше дивизије,
не употребљавамо још у потпуности из разлога потребе потпуне
реорганизације а и у вези моменталног стања морала Ваших вој-
ника (по примјеру батаљона из Матешева, који је на дан 18 ов.
мј. напустио без наређења један положај и то у нередy), — већ
сматрамо да је засада потребно да се ријеше најхитније слједећа
питања:

а) Да се обједини команда саобраћаја, тј. руководство свих
моторних возила, евиденција кретања — вожења, евиденција го-
рива (бензина, нафте и уља). Ово све из разлога претстојећих
већих маневарских покрета, јер желимо да најхитније мотори-
зујемо једну групу са којом бисмо еластичније маневровали у
односу на непријатеља.

б) Да се обједини команда веза, тј. да сва техничка средства везе плански искористе у мрежи веза свих јединица у Корпусу, чиме бисмо постигли благовремене податке о непријатељу и његовим намјерама и чиме би постигли техничку везу унутар самих јединица и њихову повезаност у свима тактичким радњама.

ц) Да се артиљерија, коју Ви имате у саставу Ваше дивизије подијели и употреби у вези са распоредом свих јединица Корпуса. Стога ћете засада одредити:

— Једну батерију (свега два топа) под руководством и употребу Штаба IV пролетерске бригаде, гдје се ова батерија моментално и налази.

— Једну комплетну батерију (од четири оружја) припремите и најхитније упутите Штабу II пролетерске дивизије у Пљевља, са одговарајућом саржом артиљеријске муниције и цјелокупном услугом и командним кадром.

д) Да се издвоје јединице за борбу и јединице за позадинске радове, како би Ваше јединице узеле учешћа у борби по општем плану овога Штаба, у односу на моменталну активност Њемаца и њихових слугу.

Сва ова питања треба најхитније конкретно ријешити по нацрту и одлукама овога Штаба, те стога упутите одмах у овај Штаб Вашег начелника Штаба са потребним подацима и бројним прегледом стања Ваше дивизије, из чега ће се видјети број људства, стоке, возила, наоружања, хране, горива итд.

Ваш начелник Штаба може доћи са овим нашим куририма.

4. — II бригада алпинаца „Тауринензе“ налази се од јутрос у области Мојковца, са једним батаљоном у области с. Војковићи сјеверозападно од Колашина.

5. — Извјештавајте нас што чешће о догађајима на Вашем сектору.

6. — Одлучили смо да у Ваш Штаб упутимо што прије једног официра на везу, који ће имати задатак да олакша извршење свих одлука нашег Штаба и сарадњу Ваших јединица са нашим јединицама. Одређеног официра упутићемо Вам што прије са посебним наређењем и директивама за његов рад.

С другарским поздравом

С.МРТ ФАШИЗ.МУ — СЛОБОДА НАРОДУ!

Политички комесар
Митар Бакић

(М П.)

Командант
генералмајор
Пеко Дапчевић

БР. 136

ИЗВЈЕШТАЈ ШТАБА ЗЕТСКОГ НОП ОДРЕДА ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ШТАБУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О ЗАДАТКУ ЗА ПРЕСИЈЕЦАЊЕ КОМУНИКАЦИЈЕ ПОДГОРИЦА—КОЛАШИН И СНАГАМА НЕПРИЈАТЕЉА НА ТОМ ПРАВЦУ

ШТАБ ЗЕТС. ОДРЕДА

Бр службено

20/X-43 год

У 14 ч.

ШТАБУ V УДАРНОГ КОРПУСА¹

Извјештавамо Вас да је по наређењу Штаба III дивизије, један наш батаљон добио задатак, да пресијеца комуникацију Подгорица—Колашин; вршећи акције на непријатеља.

У ову сврху, пошто постоји нека мања посада Њемаца и фашиста Италијана на Биочу, мислимо је ликвидирати и тим самим загоризити с леђа непријатељу, са којим ваше јединице воде борбу. Исто тако, мада смо то и досада радили, мисушмо срушити мост на Биоче — ако би нам успјело, јер би овил[^], скоро у потпуности спријечили свако појачање уколико би им ишло од Подгорице.

Оволико само ради тога да би Ваше јединице знале да се ми овдје налазимо.

Према подацима са којима ми располажемо рачуна се да је јачина непријатељских снага које су пошле према Колашину око 1 500 војника са око 2 батерије топова. Такође је пошло и око 20 тенкова.

Напомињемо да ми досад нијесмо имали снаге, да им ма шта овдје направимо.

С. Ф. — С. Н.

За Штаб
за политкома
С. Дракић³

¹ Штабу Другог ударног корпуса

¹ Спасо Дракић

**ОБАВЈЕШТАЈШИ ИЗВЈЕШТАЈ ТРЕЋЕ УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
НОВЈ ОД 20 ОКТОБРА 1943 ГОД. ОБАВЈЕШТАЈНОМ ЦЕН-
ТРУ ДРУГОГ УДАРНОГ КОРПУСА О СТАЊУ У ОКУПАТОР-
СКИМ ГАРНИЗОНИМА И О АКТИВНОСТИ ЧЕТНИКА**

ОБ. ЦЕНТАР
III УДАРНЕ ДИВИЗИЈЕ
Н. О. В. ЈУГОСЛАВИЈЕ
20-IX-43 год.¹
Бр. 1

ОБ. ЦЕНТРУ II УД. КОРПУСА НОВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Стање у Црној Гори је у сталној измјени како у погледу окупатора тако и у погледу осталих издајничких групација. Оваква промјенљива ситуација има јак одраз на кретање расположења народних маса како у граду тако и у селу. Даље, међународни догађаји се видно одражавају у читавој Ц. Гори.

I. Од 20 **Ј** августа стање окупатора је углавном овако: Њемци нијесу имали довољно снага да у Ц. Гори запосједну чак ни Боку. Њемаца је било само мало у Котору и Новом² и нигдје друго. Италијанска дивизија „Тауринензе“ била је потпуни господар у Никшићу, Д. Граду³, Подгорици, Петињу итд. Непотребни преговори са њом код Никшића изгубили су драгоцјено вријеме и дали могућност Штабу дивизије да сумња у било какву нашу снагу и да нас завашава. Алпинци су ликвидирали њемачку посаду у Д. Граду и упутили се за Драгаљ—Црквице. Велики материјал моторизованих средстава те Дивизије упропастили су сељаци у Кат.[унској] Нахији. Ова Дивизија водила је прилично оштре борбе изнад Рисна. И мјесто да се све учини да се цјелокупна Дивизија са великим бројем мула, потпуним дивиз. наоружањем и огромном резервом хране, одмах пребаци негдје дубље према Никшићу, Италијани су бесциљно остали неколико дана у Црквице па су доживјели да им Њемци нанесу авијацијом много жртава да их у главном деморалишу и онеспособе за покрет. Што је касније са овом Дивизијом било познато вам је⁴. Код нас се налази једна бригада Италијана од 800 људи тзв „Аоста“. Њихов је морал прилично јак. Мржња према Њемцима је очигледна. Прије два дана дали смо им да стријељају неколико заробљених Њемаца и то су чинили са нарочитим задовољством. Командант те бригаде је нарочито до-

¹ На основу садржаја документа Редакција је закључила да је исти нисан 20 октобра 1943 године.

² Херцеговини

³ Даниловград

⁴ Види док. број 46, 49 и 95.

бар човјек. У тој ћу бригади нарочито развити об. службу контра шпијунаже ради контроле над официрима и осталим елементима. Њих би могла једна глад брзо да деморалише.

У Ровцима као и Горњем Пољу па и у многим другим мјестима могу се наћи Италијани код сељака на раду.

О овим Италијанима доста.

II. Сви карабињери на Цетињу у Подгорици и у осталим мјестима и даље врше своју дужност. У Подгорици се налази једна група фашиста од 650. Заједно са Њемцима учествују у гарнизонској служби. Толика група се налази и на Цетињу под истим околностима.

14 ов. мј. у Никшић је дошло из Подгорице око 250 итал. фашиста. Уз њемачке тенкове вршили су и један испад.

III. а) До 12-ог ов. мјесеца Њемаца није било много у Ц. Гори. Тада је дио људства који је био по гарнизонима испражњен а замјењен је са новим јединицама. Њихова снага није константна. Сједиште дивизије је Подгорица и одатле се крећу према Албанији, Боки Которској, Никшићу итд. Та им је снага очито недовољна. Јер да би направили испад према Чеву, читави саобраћај и било какав покрет на другим правцима прекида се. Дакле на овом сектору налази се једна непуна њемачка дивизија са сједиштем у Подгорици.

б) Људство у тој дивизији по борбености заостаје иза алпинаца италијанских. Људство је састављено: већина Аустријанаца, велики број Чеха и Словака, затим мали број Пољака и остале куплавине. Често се сријећу и културбундовци и то остаци остатака. Морал је врло слаб...

в) Наоружање је нормално. Располажу са изузетно великим бројем контраавионских топова као и бацачима пламена.

г) По гарнизонима се директно врши власт. Ово обављају карабињери заједно са зеленашима, док Њемци нити једну легитимацију не прегледају.

д) Распоред снага је досада углавном овакав: Подгорица од 5—6.000 војника, Цетиње од 4.000—5.000, Никшић 500—800 људи. Гарнизон Цетиње је вјероватно и много мањи, ова цифра је од онда када су Њемци ту вршили концентрацију и касније одлазили за Боку. Овако приличан број у Подгорици држе ради тога што осигуравају аеродром као и ту држе и резерве за било какву евентуалност.

IV. **Подгорица:** Њемци су распустили готово читави логор. Остало је само око 8—10 људи изразито наших. Њемци воде најблажи курс према затвореницима. У логору је било (у затвору) око 600 затвореника. 5% четнички настројени[x] остало поштени народ. Пуштен је из затвора и један познати бандит Вasoјевић. Остао је у вароши. Народ је 80% нама наклоњен. Четници се врло мало осјећају, зеленаши много више. Власт држе зеленаши заједно са карабињерима.

На аеродрому у Ћемовском налази се редовно око 8 апарата. Имају око 12 већих тенкова. 2 хаубичке батерије њемачког модела и једну батерију бив. Југославије од 105 мм. Контраавионских топова имају више који су укопани у земљу. Детаљан план, као и распоред цјелокупног људства и материјала могу вам накнадно послати ако вас интересује. У Подгорици се осјећа рад наших организација. Чешће пута се могу наћи пароле по улицама као и летци.

Цетиње: Нормално наоружање. Крстова полиција врши јавну службу. Њемци су и тамо врло „коректни“. Тамо нарочито наши скојевци одлично раде. Распуштан је и тамо готово читави затвор. Пуштени су сви Дапчевићи. У затвору је била потпуно наша атмосфера. Прије неколико дана из тога затвора је код нас дошао поручник активне војске Перућица. Грађанство је великим дијелом за нас оријентисано.

Никшић: Једна хаубичка батерија. Полиција је у граду Шаулићева гарда. Понашају се бандитски. Њемци су и ту потпуно „неутрални“.

Бока: Расположење Бокеља је стопроцентно за нас. Борба у Котору између Италијана и цјелокупног народа са једне стране и Њемаца са друге стране је била врло оштра. Било је преко 30 мртвих и рањених грађана.

V. Нарочито интересовање показују Њемци за Италијане. Неколико дана водили су борбу изнад Рисна и затим су са јачим снагама, потпомогнутих од 2 хауб. батерије и неколико тенкова продрли од Никшића за Трубјелу—Грахово. Том приликом су углавном разбили ову Дивизију заробљавајући јој читаву комору. Њемци покушавају да протуре преко својих агената у народ да они немају намјеру да се са партизанима боре него само са Италијанима, оптужујући их за сва зла Црногораца.

VI. Њемци су примили сарадњу, посиједањем гарнизона у Ц. Гори, оних који су им ту сарадњу први пружили а то су сада били зеленаши Крста Поповића. Ипак, та сарадња није још најсрдачнија с обзиром што и извјесни четнички бандити покушавају на разне начине да и они ставе свој образ на услугу Њемцима. Дакле, у самом почетку никакве сарадње између четника и Њемаца није било али четници су се одмах снашли у својој работи, тако да данас они народу и јавно говоре о тој сарадњи. Њемци, даље, говоре да они немају намјеру да пале наше куће и досада ни једну кућу нијесу запалили. Дакле, они разним триковима покушавају да нас изолују и тако се сналазе у моментима њихове очите слабости. У својим досадашњим акцијама показали су: да немају довољно снаге, чак ни за одбрану гарнизона јер њихова акција је била унапријед предвиђена и ни за каква изненађења нијесу способни. Тако, приликом њихове акције према Грахову нијесу се усудили да

скрену са цесте нити корак, иако су наше јединице нападале њихове камионе из непосредне близине цесте. Послије завршетка посла са Италијанима, тако су се нагло повукли да је то изгледало као бјекство пред нашим дијеловима. У акцији за-сједа на путу Д. Град—Подгорица на Крсну наши борци, иако неискусни, неколико пута су натјерали Њемце у бјекство. Већ три дана од 16-ог ов. мјесеца, гарнизон у Никшићу је потпуно отсјечен јер уопште не покушавају пролаз, али зато, извијештен сам, да намјеравају у другом правцу тј. према вама. Баш данас, у овом часу направили су испад цестом неких 2—3 км од Града и тукли нас овдје у Д. Манастиру и нанијеше нам велики губитак: погинуо је Бошко Јанковић⁵. Овдје је био и прекид у мом извјештају, с обзиром на артиљерију, сада се је поново повукла за Д. Град. Саобраћај Скадар—Подгорица је врло жив и стално се врши прегруписавање. Ових дана очекују потпуну смјену свих гарнизона и требало би да дође нека друга дивизија.

VII. Како нам јуче рече и г. Ђенерал Ђукановић, Национални Одбор је престао да функционише четничким поразом на Неретви. Односи између четника Бајових и зелен^аша Крстових су били рђави. Капитулацијом Италије четници с^а поново отпочели да се живо припремају за даљне организовање. Сада су промијенили тактику: прекинути сваку сарадњу са зеленашима али повезати се са Њемцима независно од зеленаша. У погледу овога постоји доста припрема и наређења.

Сазнали смо око 15-ог ов. мј. да је у Острог дошао код Баја и Ђенерал. Успјели смо да извојујемо једну од најљепших побједа: у моменту када су се савјетовали, Ђенерал, Бајо, Тошковић®, Бојовић' итд. организирајући везе са Лашпћем и осталим бандитима како из Херцеговине тако и Васојевића, тада су им се помрсили рачуни „Много хтео, много започео, час умрли...”

Оживљавање четничког покрета замишљали су друкчије него су то досада радили. Проналазили су људе који се, на први поглед, нијесу замјерили народу. Него о том много нећу, јер сам успио да им докучим **цјелокупну архиву** Главног **четничког** штаба од почетка њиховог рада па до данас. Ту се налазе између

³ Бошко Јанковић, погинуо код Манастира Острога 18 октобра 1943 год. као командант Пете црногорске ударне бригаде.

® Др Јово Тошковић, професор, делегат Драже Михаиловића, стри-јељан у Острогу 18 октобра 1943 године.

⁷ Бошко Бојовић, адвокат, савјетник у штабу Баја Станишћина, стри-јељан у Острогу 18 октобра 1943 године.

осталого и извјесни Дражини и много Чика Бране⁸ докумената. О сарадњи са Италијанима има непобитних и корисних докумената. Ову ћу архиву предати или Главном штабу или П. К. а када Вам буде потребно можете је користити.

Четничке банде на сектору Граховске општине углавном су разбијене. Највећи отпор давала је Трепча али све се је завршило тиме што сада Рако Лалић, највећи бандит тог мјеста, шета по Никшићу гоњен од својих властитих сељака.

Четници из Вилуса ишли су далеко у својој гнусној пропаганди. V. Јбригада ухватила је једну шпијунку, коју су стријељали. По нашем одласку четници су је раскопали, откинули уши, нос, извадили очи, расјекли дојке и провлачили јој руке кроз њих и, сваки сељак је морао да долази да види то „наше звјерство“.

Мобилизација са тог терена не успијева иако су четници углавном разбијени.

Четници на терену Љешанске Нахије су најјачи. Они нису имали прилике да нигдје осјете нашу снагу. Ипак, терор је и ту толико јак, да би и ту одмах по ликвидацији постојала могућност успјешне мобилизације.

По ликвидацији Бајовој четници су јако збуњени. Селим Јововић⁹, познати бандит овог краја, повезао се је са Њемцима и формално молећи од њих помоћ покушава да нешто организује. Јуче је издао проглас у којем каже да свако мора да иде у четнике иначе ће, свакога онога кола нађе кући стријељати. Четника који иду са њим добровољно има 82. Он је свих дана, под паролом да спасава Баја, мобилисао сељаке из оближњих села Д. Града и сада је на положају према нама око 300 сељака који се сигурно неће борити. Ова група Јововићева је најопаснија.

Смрт Бајова ће изазвати извјесне промјене у стању духова на овом сектору. Већ имам извјештаја да постоји неко превирање у Кучима, Пиперима, Команима итд.

Највише дрскости у Црној Гори показују уједињени издајници из Црмнице. Ту је Бранко Гојнић¹⁰ успио да чврсто повеже све најгоре из Црмнице. Црмница је прибјежиште разним изродима из Цетиња и осталих покрајина. Ни после капитулације Италије стање се није поправило. Потребно би било

⁸ Захарње Остојић, мајор бивше југословенске војске, начелник штаба код Драже Михаиловића.

• Јаков Јововић

¹⁰ Бранко Гојнић, мајор бивше југословенске војске, емигрирао.

једном изненадном акцијом то гнијездо не разбити, него уништити.

Ослобођење Васојевића, ликвидација Бајова, мислим имаће брзе и видне резултате.

Пива је попаљена потпуно док је у осталим црногорским селима стање исто.

О мањим појединостима накнадно ћу те обавјештавати према потреби.

СМРТ ФДШИЗМУ — СЛОБОДА НАРОДУ! ,

За об. центар

Рашко Вукосавовић

II

DOKUMENTA ITALIJANSKIH OKUPATORA
I DOMAĆIH IZDAJNIKA

**НАРЕЂЕЊЕ ШТАБА ЛИМСКОГ КОРПУСА — ГОРСКИ ШТАБ
ОД 16 ЈАНУАРА 1943 ГОД. КОМАНДАНТУ ДРУГЕ БЕРАНСКЕ
БРИГАДЕ ДА СРЕСКИ ЧЕТНИЧКИ КОМАНДАНТ ЛИШИ СЛО-
БОДЕ БУДИМСКЕ ПАРТИЗАНА И СПРОВЕДЕ У СРЕСКИ
ЧЕТНИЧКИ ЗАТВОР У КОЛАШИН**

ШТАБ

149¹

Пов. Бр. 33

16 јануара 1943 године

П о л о ж а ј

Будимски партизани као врло
опасни да се лише слободе и
спроведу за Колашин и задрже
у среском четничком затвору.

КОМАНДАНТУ 452 КАП. Г. ЦИМБАЉЕВИЋУ²

Имам тачних и сигурних података да Будимски комунисти, који су од раније пријављени и налазе се код својих кућа, не мирују већ су у свом раду врло агилни. На једном скупу њихових сродника и племеника и њих самих, отворено су се изјаснили да су они комунисти и да противу своје партије не могу да раде ма у ком смислу то било, те да их не дирају и да од њих не захтевају да се одрекну својих идеја и да ступе у четничку организацију.

Нарочито је примећено сакупљање публике код комунисте БАБОВИЋА ДРАГИШЕ, јер се он сматра као врло изграђени комуниста и пропагатор комунистичке идеологије и као духовни вођ Будимских комуниста и партизана, па иако као борац са пушком у руци незапажен.

Ћерке учитеља Поповића Радивоја ЗЛАТАНА и СТОЈАНКА врло су опасне и затроване комунизмом. Оне су неуморни курири своје партије. И сви остали су опасни за средину у којој живе, те сам нашао за сходно да се сви они лише слободе и они који су опаснији да се спроведу за Колашин са овим актом, а да се они мање опаснији и пошто нема места у Колашинском четничком затвору, задрже у среском затвору у Доцу.

Ради тога срески четнички командант одмах по пријему овога наређења упутиће једновременно сигурне људе и лишиће

¹ Лимски корпус — Горски штаб 149, формиран у другој половини 1942 године.

² Вуксан Цимбаљевић

слободе следећа лица — комунисте из Будимлџа и то: 1) Драгишу Р. Бабовића свршеног правника, 2) Драга С. Малевића поштанског чиновника, 3) Костадина Б. Бабовића учитеља, 4) Милорада Ј. Бабовића обућара, 5) Милосава Б. Малевића земљорадника, 6) Тома Малевића земљорадника, 7) Данила Т. Малевића земљорадника, 8) Милутина Ј. Бабовића отпуштеног подофицира, 9) Милоша В. Бабовића земљорадника, 10) Златану Поповић ученицу гимназије и 11) Стојану Поповић такође ученицу гимназије.

Лица под редним бројевима 1, 2, 3, 4, 5, 6, 10 и 11, као врло опасне стражарно спровести за Колашин и предати са овим актом, а остала лица задржати у среском четничком затвору у Доцу.

У случају да у Колашинском четничком затвору не буде имало места, онда их вратити и држати у среском четничком затвору.

ДОСТАВЉЕНО:

Среском четничком команданту
ради извршења, и
ради знања и управљања.

Командант мајор
Мил. Т. Јоксимовић³

Команданту II беранске бригаде

³ Милорад Томин Јоксимовић, бивши југословенски официр, емигрирао.

BR. 187

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 29 JANUAR 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O SUKOBU SA PARTI-
ZANSKOM TROJKOM KOD DRUŠIĆA

Pisani telegram

otpreme	30.1.43	12.00
datum)	časova	
prijema	30.1.43	13.20

Viša' komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 1663
stiglo 30.1.43.

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORP.

operativno

SUPERSLODI¹ operativno

Br. 1314/op.

Pisani telegram stigao od Komande trupa Crne Gore.

Počinje:

Br. 602/op.— Novosti od 29 januara u 19 časova

— sektor „Perugia" („Peruda")

Noću uoči 27 naši vojnici u zasjedi u zoni Drušići (ZV-ED) su-
kobili se sa jednom trojkom poznatih komunista. Jedan komunista
ubijen, ostala dvojica ranjeni, potpomognuti tamom uspjeli su da
se udalje.²

U toku je potjera.

General MENTASTI. Završeno.
Šesti armijski korpus

¹ Supersloda — Comando Superiore FF. AA. „Slovenija—Dalmazia",
Viša komanda oružanih snaga „Slovenija—Dalmacija" (Druga italijan-
ska armija).

² Andrija V. Lopičić, Đuro M. Lopičić i Andrija P. Pejović imaP.
su zadatak da uspostave vezu sa drugom Dušanom T. Lopičićem. O ovome
je Vlado Vukašević obavijestio italijansku komandu u Rijeci Crnojevića.
Sačekala su ih dva bataljona na obali Skadarskog Jezera — jedan itali-
janski a jedan četnički. U ovoj borbi poginuo je Andrija Lopičić, čiji je
lješ pronađen nakon 20 dana. Đuro Lopičić je smrtno ranjen, i pošto nije
htio neprijatelju ništa priznati dotučen je istog dana u Rijeci Orr.ojevića.
Andrija Pejović je uspio da se probije kroz neprijateljski obruč.

BR. 155

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA DONJORŽANSKOG ČETNIČKOG
BATALJONA OD 29 JANUARA 1943 GOD. KOMANDANTU DRU-
GE BERANSKE ČETNIČKE BRIGADE O ODAŠILJANJU LJUD-
STVA ZA BOSNU¹**

DONJO RZANJ. CET. BATALJ.

Pov. br. si.

29 januara 1943 god.

Položaj

Dostavlja izveštaj o
polasku četnika za Bosnu

KOMANDANTU 2 BERANSKE BRIGADE

Shodno naređenju Komandantovom Pov. Br. si. od 27 januara 1943 god. izveštavam da su se svi četnici odazvali pozivu iz ovog bataljona sem četnika Rovačke čete Devića Apostola, kome je naređeno i upućen je za Kolašin i Bosnu na dan 28 januara 1943 god.

Omladinac Čukić S. Branko iz omladinskog bataljona nije pošao za Bosnu jer je bolestan usled stvarne bolesti. Na dan 26 januara tek. godine dolazila je patrola poslata od strane komandanta četničkih odreda i pregledala ga i uverila se da je nesposoban. Podnet je izveštaj Komandantu četničkih odreda za srez Beranski pod Str. Pov. Br. 60 od 26 januara 1943 god.

Komandir Kaludarske čete nije podneo izveštaj za svoje ljudstvo jer se odazvalo pozivu, tražen mu je izveštaj od strane ovog bataljona pod Pov. Br. si od 27 januara tek. godine, a kad se dobije za ovu četu naknadno će se podneti izveštaj.

Komandant poručnik

Mil. Gudović²

¹ Odnosi se na mobilizaciju svih četničkih snaga sa teritorije Crne Gore, koje su u Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi sadejstvovale sa okupatorom.

² Milisav Gudović

BR. 155

IZVJEŠTAJ KAPETANA DE DJINETIJA (DE JINETTI) OD 6 FEBRUARA 1943 GOD. O ČIŠĆENJU PROSTORA PODI — KAMENO (KOTOR) OD KOMUNISTA

Predmet: Čišćenje u prostoru Podi—
Kameno (Kotor UO-UM-EZ-FG)
izvršeno 21 januara o.g.

Povodom tačnih obavještenja o prisustvu jedne grupe od **5 ili 6 komunista** u prostoru Podi—Kameno komandant mjesta Kotora naredio je akciju čišćenja, kojom je težio da ukloni pomenuto subverzivne elemente.

Upotrebljene trupe:

- „ 1 četa antikomunističkih dobrovoljaca (V. A. C) bataljona Orjen,
- „ 50 crnogorskih četnika bataljona Grahovo,
- „ 4 voda 120-og pješ. puka.
- „ 1 vod 155-og art. puka.—
- u borbi su ubijena 4 bivša politička komesara za koje se ispostavilo da su bili jedni od najvećih eksponenata komunizma u Kotoru,¹
- s naše strane 1 četnik ranjen;
- operacija je mogla sjajno da uspije zahvaljujući tajnosti u kojoj je pripremljena;
- zapaženi su oduševljenje i savršena disciplina koju su pokazali antikomunistički dobrovoljci (V. A. C.) i četnici.—

V. P. 10, 6 februara 1943 XXI p.puk. (Potpis nečitak)²

¹ U ovoj akciji poginuli su narodni heroji Nikola Durković i Savo Ilić. U istoj akciji poginuli su Stjepan Šarenac i Danilo Pavičić.

² Na originalu je u gornjem desnom uglu napisano olovkom „Kapetan De Jinetti" i potpis koji je nečitak takođe je napisan olovkom.

IZVJEŠTAJ KOMANDE MJESTA — KOTOR OD 20 FEBRUARA 1943 GOD. KOMANDANTU ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA O SITUACIJI I SNAZI VOJNIH JEDINICA NA SVOM SEKTORU^I

Strogo povjerljivo

KOMANDA MJESTA KOTOR

= Sekcija za operacije i službe =

Br. 669/Op. prot. **Povjerljivo** V. P. 155,20 februar 1943.XXT

Potsjetnik za generala Amica — privremenog komandanta VI arm. korpusa — u vezi situacije i snaga u kotorskom kraju.—

Povodom usmenog zahtjeva Vašeg gospodstva od juče naveče u pogledu daljih eventualnih premještanja snaga iz kotorskog kraja u druge sektore, dozvoljavam sebi da vam izložim tešku situaciju u kojoj se nalazi ova komanda uslijed razvoja događaja i napominjem da nema nikakve mogućnosti za ustupanje snaga drugima.

Ustvari, već je poznato toj komandi da divizija¹ima u svemu.

— 4 bataljona (ukupna jačina 3.460 ljudi);

— 1 divizijski mitraljeski bataljon: snaga 385 ljudi;

— 1 mitraljeski bataljon arm. korpusa: snaga 675 ljudi.

U svemu ima ukupno 4.460 ljudi koji brane prostranu teritoriju kotorskog kraja koja se proteže od Budve do Grude i luku Grahovo—Grab.

Prema tome, izvan svake je sumnje da su pomenute snage jedva dovoljne da okupiraju i brane otporne tačke s obje strane komunikacijskih linija, dok za mobilnu odbranu ova komanda, po izvršenom proračunu i siromašeći do maksimuma bilo koji manje ugroženi sektor, može da sakupi jedva **100 ljudi**.

Ostavljam, međutim, da Vaše gospodstvo samo uvidi da ima tri vrste opasnosti koje se suprotstavljaju odbrani teritorije i to: sa mora, sa kopna i iz unutrašnjosti.¹

Zasada se ova komanda nalazi u takvom položaju da ako bi došlo do istovremenih napada sa dvije strane i pokreta iz unutrašnjosti provincije, ona ne bi znala gdje da upotrijebi onaj neznatan gorepomenuti dio snaga; bilo bi takođe problematično suprotstaviti se napadu samo na jednom frontu potpomognutom unutrašnjim neredima.— Takođe se ne može reći da je moguće i zgodno oslabiti jedan od bilo kojih sektora jer:

¹ Misli se na „Drugi front“, na Narodnooslobodilačku vojsku i narod Bokokotorskog sreza.

— sektor Kotor nema snaga kojima bi se moglo raspolagati. One koje se već nalaze na teritoriji, angažovane su na raznim otpornim tačkama sa smanjenom snagom;

— sektor Ledenice se ne smije dirati zbog osjetljivosti prema Crnoj Gori (Grahovo), zbog toga što je ključ čitave odbrane kotorskog kraja i, najzad, jer je takođe i u tom sektoru odbrana zavisna od otpornih tačaka i spojeva između otpornih tačaka. Evakuišući jednu od njih da bi se prikupile snage, raspala bi se čitava organizacija.—

Od trupa za mobilnu odbranu ima samo poneki vod, pošto je jedna četa ustupljena sektoru Kotor po povratku iz 11/56 u svoj vlastiti puk;

— sektor Hercegnovi, a zbog njega i podsektor Gruda, zbog svoje osjetljivosti kako prema Grabu, tako i prema Dubrovniku ima jedva, ako se tako može reći, dovoljno snaga da pruži izvestan otpor neprijateljskim napadima.— On takođe nema mobilnih trupa, osim ako se ne upotrijebi poneka jedinica raspoređena u Grudi, čime bi bila nanesena šteta odbrani ovog zadnjeg mjesta.—

Dodajem da je uslijed postojeće situacije odbrana raznih baterija, naročito onih 149/35, prepuštena sama sebi, jer teško da bi neku pomoć mogle dati pješadijske jedinice koje su u teškoj oskudici.—

Ovim gornjim ukazujem Vašem gospodstvu da je nemoguće ustupiti trupe ovog sektora drugim sektorima, jer moram izjaviti da situacija u zoni svakim danom postaje sve ozbiljnija uslijed vijesti koje stižu o pobjedonosnim sukobima na ruskom i balkanskom frontu i da se ta situacija može pogoršati svakog trenutka.—

Teritorija Kotora je italijanska provincija-, i po mom mišljenju, potrebno je obezbijediti vlast u njoj prije nego u nekoj drugoj zoni koja nam ne pripada.—

General
komandant mjesta
(Giuseppe Romano)
G. Romano s. r.

(M. P.)

^J Kraljevskom odlukom broj 453 od 7 juna 1941 god. Boka Kotorska je pripojena Italiji i proglašena italijanskom provincijom — Službeni list Guvernera Dalmacije od 15 jula 1941 godine.

BR. 155

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ OD 5 MARTA 1943 GOD. SVOJOJ INTENDANTURI DA NAGRADI ČETNIKE I JEDINICE ŠESTOG ITALIJANSKOG ARMIJSKOG KORPUSA

Predmet:

V. P. 10, 5 marta 1943-XXI
= Ručni fonogram -- -
= Dalekopisačem

Od Operativnog odjeljenja Supersloda
INTENDANTURI SUPERSLODA
i na znanje:

KOMANDI VI ARM. KORP. (veza CT/73)
Br. 3665 prot.(.)

„
*

Molimo da se dodijeli kao priznanje četničkim (M. V. A. C.)¹ i crnogorskim formacijama — VI korpusu — ova izvanredna nagrada za nedavne operacije, sto kvintala kukuruznog brašna i sto hiljada cigareta.

5 mar. 1943 godine XXI

General **Robotti**

¹ Antikomunistička dobrovoljačka milicija

BR. 142

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 16 MART 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O PREBACIVANJU ČET-
NIKA SA SEKTORA KOLAŠINA NA SEKTOR KALINOVICA**

Predmet:
Pisani telegram

**Operativno odjeljenje
Kopija dostavljena odjeljenju „I"**

**Viša bom. o'ui?. snaga „Slove-
nija — Dalmac."
Operativno odjeljenje**

**Br. 4381
: tiglo 17 marta 1943 god. XXI**

	otprema 17.3.43 XXI
Datum i čas	13.00
	prijema 17.3.43. XXI
	17.30

OD KDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO
SUPERSLODI — OPERATIVNO
Br. 4004-0p.

Telegram primljen od Kde trupa Crne Gore. Počinje.
1745-Op.

NOVOSTI OD 16 MARTA U 19 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

Oficir VI arm. korp. za vezu sa četničkom komandom u Kali-
noviku, javio je da je primio naređenje da evakuiše stanovnike
Kalinovika u Foču zbog ugroženosti od komunističke kolone koja
se kreće od Glavatičeva (Konjic SI—BN) prema Kalinoviku. «

SEKTOR „VENEZIA

Nacionalistička formacija jačine 2314 ljudi, pod komandom kapetana Đurišića,¹ pošla je iz Kolašina na kamionima prema Cajniču. odakle će pješke nastaviti pokret za Kalinovik.

Kapetan Đurišić računa da će biti u Kalinoviku 17 uveče i obavijestio je lokalne četničke formacije da se ne povlače prije nego što on dođe. General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.

BR. 143

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 17 MART 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O AKCIJAMA ČETNIKA NA SEKTORU CRNE GORE I HERCEGOVINE¹

Predmet: Op.

».

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."
Operativno odjeljenje

Gosp. nač.
štaba

Br. 4434
Stiglo 18.3. 43

Otpreme
Datum i čas
Prijema 18 marta
14.35

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO
Br. 4039-Op.

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje br. 1773-Op.

¹ Pavle Đurišić, kapetan bivše jugoslovenske vojske, komandant Limsko-sandžačkih četničkih odreda, ubijen od ustaša pri povlačenju četnika u danima oslobođenja 1945 godine.

¹ Dopisano sa strane akta: „Treba da VI arm. korp. razjasni ovu situaciju" a drugim rukopisom, — „da, i da bi onemogućili uspjeh partizanima u napadu na ovaj garnizon 18.45. . . . (Robottl)".

NOVOSTI OD 17 MARTA U 19 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

Juče su stigla u Foču iz Kalinovika dva oficira divizije „Murge“. Izvijestili su da grupa četnika zabarikadirana u utvrđenju Kalinovika namjerava da se odupre napadu dviju komunističkih kolona, koji se očekuje svakog časa, ali jutros do 11 časova još nije uslijedio

Javljeno je VI arm. korp. da gore pomenuta grupa četnika traži da vazdušnim putem bude snabdjevena Mauzer-municijom.

U Foču i dalje pristižu drugi četnici.

Četnički bataljon Bojović vratio se u Crnu Goru sa mosta kod Broda uslijed pretrpljenih gubitaka².

Danas se četnička komanda iz Kalinovika povukla u Boriju (Sarajevo UM—VN).

5 pješaka odvojenih iz 259 pješad. puka sa minobacačem 81 kao pojačanje neutvrđenoj četničkoj formaciji koja se borila u Bjeloj (Konjic RH-BU), slijedili su u povlačenju ovu formaciju, stigavši u Foču sa svim oružjem.

Autokolona formacije Đurišić³ stigla u 0.30 časova u Zupčice (Višegrad ZI—BZ), odakle su ljudi nastavili pokret za Foču, 500 vozom, a ostali pješke.

SEKTOR „VENEZIA“:

Juče 16 t. m. između 21.45 i 22.30 časova avion nepoznate narodnosti bez svijetla, nadletio je zonu Mateševo — Danilovgrad, udaljavši se u pravcu jugozapada.

General MENTASTI. Završeno.

Sesti arm. korp.

8 kopija:

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Odjelj. „I“
- 2 Operat. odjelj.
- 1 Komandi Kr. karab.
- 1 Odjelj. telegrafsko-telefonskih veza

18.III

M R

Dato na pregled načelniku štaba

„ „ „ pomoć. nač. štaba

• Druga durmitorska četnička brigada čiji je komandant bio kapetan bivše jugoslovenske vojske Nikola Bojović.

³ Vidi dok. br. 142.

**IZVJEŠTAJ INSPEKTORATA ZONE NACIONALNE ŽANDARME-
RIJE OD 18 MARTA 1943 GOD. KOMANDANTU ZETSKOG ČET-
NIČKOG ODREDA O VRAĆANJU GRUPE PARTIZANA IZ BOSNE
NA TEREN CRNE GORE**

INSPEKTORAT ZONE
NACIONALNE ŽANDARMERIJE

Br. 99

18 marta 1943 god.

Podgorica

KOMANDANTU ZETSKOG ČETNIČKOG ODREDA

Inspektor sreske nacionalne policije iz Nikšića, dostavio mi je izvještaj pod broj 136 od 3 marta tek. godine, sljedeće sadržine:

„Grupa od tri komunista došla su iz Bosne, koja se na Grahovu sukobila sa nacionalističkim grupama. Dva komunista su ubijena a jedan je zarobljen¹.

Ovaj posljednji dao je sljedeće podatke:

Neki komunisti vratili su se iz Bosne; između osjtalih sljedeći²:

- 1) Đurović Milinko iz Zupe (Nikšić)
- 2) **Cokorilo** Dara iz Nikšića — **žena prethodnog**³,
- 3) Jovanović Blažo iz Piperà,
- 4) Tiodorović Mihailo iz Piperà,
- 5) Katulin Vlado iz Podgorice,
- 6) Mrenović Simo iz Podgorice — obučar⁴,
- 7) Stevović Vlado iz Nikšića — šofer,
- 8) Krivokapić Rade iz Nikšića⁵,

¹ Bilo je više sukoba sa četnicima. U tim sukobima su poginuli: Stevo Vidović i Miljko Vučetić iz Grahova. Vučetić je, pošto je najprije sam ubio tri četnika, opkoljen od njih izgorio u jednoj staji. Rade Vujičić iz Grahova se predao.

² Septembra 1942 god. drug Blažo Jovanović dobio je zadatak od CK KPJ da pomogne na sređivanju prilika u Komunističkoj Partiji Albanije. U Pidrišu je iz sastava Pete crnogorske udarne brigade odabirano trinaest drugova kao pratnja druga Jovanovića. Pored imenovanih u indeksu jedan ovoga dokumenta i u dokumentu, u pratnji se nalazio i drug Vido Đuričković.

Drug Milinko Đurović upućen je radi političkog rada na teren, kao i jedan Hercegovac, čije ime Redakcija nije mogla da ustanovi. Dakle, u grupi ih je bilo šesnaest.

³ Dara Cokorilo, uhvaćena od četnika Sima Mijuškovića u okol'ini Nikšića krajem juna 1943 god. i predata Italijanima koji su je strijeljali u okolini Podgorice.

* Simo Mrenović, uhvaćen od Italijana u Piperima krajem juna 1943 god. i strijeljan u Podgorici.

⁵ Rade Krivokapić, zarobljen od četnika početkom oktobra 1943 god. kod Vilusa, a poslije nekoliko dana strijeljan u Banjanima.

9) Lakčević Vojo iz Pješivaca — bivši stanovnik Metohije⁶,

10) Mugoša Dušan iz Zete i

11) Božović Vukosav iz Piperà⁷.

Gore navedena lica sem ličnog naoružanja, nosili su i jedan puškomitraljez koji je sklonjen u Dubravama blizu Gornjeg Polja kod odmetničke grupe Milivoja Maksimovića.

Broj 3 i 1 sačinjavaju navodno glavni komunistički štab za Crnu Goru i Boku.

Gore navedenu grupu, od Golije u pravcu Presjeke, preko poljana Simanića pod Sišmanom, hranom je snabdijevao Ilija Vujačić iz Gornjeg Polja, koji je ovu grupu stavio u vezu sa trojicom komunista čija imena zarobljenik ne zna⁸. Ova tri komunista povelu su navodno rečenu grupu u Dubrave više Gornjeg Polja gdje su se sastali sa Veljkom Zekovićem, Danilom Bojovićem⁹, Golubom Tadićem i Dušanom Tadićem.

Tu su doznali da ova četvorica održavaju vezu sa grupom Milivoja Perovića, učitelj iz Golije. Doznali su takođe da u Pivi ima jedna grupa od šest komunista među njima i neki Janko Tadić.

U Dubravama, više Gornjeg Polja, jedna jako debela djevojka koja nije dobro identifikovana po imenu Rajka ili Radojka¹⁰, spremila im je večeru.

Na tom skupu, navodno bili su prisutni Milivoje Maksimović i njegova žena, Vojo Nikolić iz Mokre Njive i Tito Milatović (Veljko) iz Nikšića. Tu su doznali da Vojo Nikolić, Veljko Zeković i Tito Milatović sačinjavaju Okružni komitet za srez Nikšićki da [se] zloglasni Brković¹¹ nalazi u Piperima radi stvaranja jednog specijalnog komiteta za Crnu Goru. Ova grupa, navodno od grupe Veljka Zekovića otišla je grupi Milivoja Maksimovića čije je sjedište u Dubravama više Gornjeg Polja.

Blažo Jovanović sa gore navedenim drugovima pošao je navodno dva dana poslije preko Zupe za Pipere. Do Zupe su ga ispratili Milinko Đurović i Danilo Bojović koji su se poslije vratili svojoj grupi.

⁶ Vojislav Lakčević, poginuo kao politički komesar Skopsko-crnogorskog NOP odreda januara 1944 god. na Kosmetu.

⁷ Vukosav Božović, poginuo na Radovču (Piperi) u borbi s četnicima maja 1943 godine.

⁸ Pero Radičević, Andrija Simanić i Blažo Mededović

⁹ Danilo Bojović, narodni heroj, jedan od organizatora ustanica na terenu Nikšićkog okruga 1941 godine. Marta 1943 god. kao ilegalac bio je opkoljen od četnika u selu Konjsko, gdje je i poginuo probijajući se kroz četnički obruč.

¹⁰ Radojka Tadić-Dakić

¹¹ Savo Brković se u to vrijeme nalazio u Bosni kao rukovodilac politodjela Treće krajiške brigade.

Doznali su da se u Zupi nalazi neki Obrad Bojović i nekakav Mijat¹² iz Nikšića šura Veljka Zekovića koji im je dao neke naredbe koje su sastavljene u Nikšiću.

Grupa od tri komuniste, koja se sukobila sa nacionalistima bila je pošla sa Titom Milatovićem za Zlu Goru gdje se udružila sa grupom Novaka Đukanovića koju su sačinjavali: Đukanović Novak, Kovačević Veljko iz Grahova, stanuje u Miločanima sa babom. Kovačević Vjera kćer Nikole Mizare¹³ stanuje u Trepčima.

Odatle do kuće Vasa Delibašića koja se nalazi između Trepče i železničke pruge, grupu je vodio student Vujović¹⁴, Novak Đukanović i jedan drugi mladić.

Grupa je večerala i prenoćila kod pomenutog Delibašića i tom prilikom tu je došao Božo Marković u društvu sa dva mladića koji su pobjegli iz Nikšićkog zatvora.

Marković je tom prilikom uvjerio da je išao u Cuce kod Nikole Krstova Popovića. Od kuće Delibašića dva komuniste bjegunca iz zatvora pošli su u pravcu Rudina gdje su se sastali sa grupom Vlada Vidovića iz Smrduše.

U ovoj grupi su sljedeći komunisti: Vidović Vlado, Mićunović Spiro, Baletić Mujo, Baletić Milena¹⁵, Čolaković Vlado, Kilibarda Mihailo, Kilibarda Mato i Bjelica (slabo identifikovan iz Vrbice¹⁶) sa jednim nepoznatim dječakom.

Poslije dva dana ovu grupu su povelj Mihailo i Mato Kilibarda do kuće Radovana Kilibarde u Dukatu — Banjani. Ovdje su ostali dva dana gdje je došla jedna grupa od sedam nacionalista koja im se zaklela na vjernost.

Od ove grupe nacionalista Andrija Kilibarda pošao je na Velimlje da se stavi u vezu sa žandarmerijom.

Iste večeri kada se ovaj vratio, došla su tri žandarma sa Velimlja koji su otpratili odmetnike do na granicu Grahova. — Žandarmi koji su sprovođili Mata i Mihaila Kilibardu privedeni su poslije sudu.

Poslije dolaska u Grahovo kao što je gore rečeno, od tri odmetnika dva su ubijeni a jedan uhvaćen. Iz prethodnog izlazi da komunisti slobodno kruže u blizini Nikšića i po opštini Rudinskoj i Banjskoj. Ako je to istina moralo bi se zaključiti da nacionalne trupe u tim mjestima ne vrše povjerene im zadatke pošto se komunisti mogu lako i komotno kretati i biti u međusobnoj vezi.

¹¹ Mijat Bulatović iz Timara, poginuo na Sutjesci juna 1943 godine.

¹³ Nikola Kovačević-Mizara

" Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

¹⁵ Milena Baletić, poginula u borbi s četnicima februara 1943 god. u pianini Budošu kod Nikšića.

¹⁶ Jevrem Bjelica

Dostavlja Vam se prednje s molbom radi znanja. U potrebnom izdao sam naređenje policiskom inspektoru Podgorica i Danilovgrad.

Dostavljeno:

Komandantu Zetskog četničkog odreda, K-tu Kučko-bratonoškog, Podgoričkopiperskog, policiskim inspektorima Podgorica i Danilovgrad.—

Inspektor ZONE
kapetan
Vas. P. Petričević¹⁷

STAB
ZETSKOG ČETNIČKOG ODREDA

Br. 801

6 aprila 1943 g.

Man. Oštrog

Pošto je prednje raspisano od strane
Policiskog inspektorata, to ovo u akta.

Zastupa komandanta

ppukovnik

Potpis nečitak

¹⁷ Vasilije Petričević, kapetan bivše jugoslovenske vojske, istaknuti organizator četnika u Riječkoj Nahiji, emigrirao.

BR. 155

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 11 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA TERITO-
RIJI CRNE GORE I HERCEGOVINE**

Predmet:
Pisani telegram

Operat. odjelj
dostavlj. kopiju odjelj. „I"

	otpreme	12-4-1943	XXI
Datum i čas		13.05	
	prijema	12-4-1943	XXI
		17.40	

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO »
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO >

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 5874

Stiglo 12. apr. 1943 god. XXI

Br. 5504-0p. **Telegram od Ko-
mande trupa Crne Gore.**

Počinja:

Br. 2550-0p.

NOVOSTI OD 11 APRILA U 19 ČASOVA.—

= SEKTOR „TAURINENSE": batalj. „Intra" i „Fenestrelle" po-
novo su i snažno napadnuti u toku noći.

Napad se produžio ujutro uz velike gubitke na objema stranama.

Bataljon je zatim otpočeo povlačenje prema **Čajniču** pod zašti-
tom batalj. „Exille" u zaštitnici.

Kasno poslije podne prednji dijelovi „Intra" i „Fenestrelle"
stigli u Čajniče, dok je bataljon u zaštitnici još uvijek angažovan
nadmoćnim komunističkim snagama. Poginuli komandanti bataljona
„Intra" i „Fenestrelle".

Ostali gubici u ljudstvu i materijalu biće dati sljedećim izvještajem¹:

Batalj. „Aosta“, opkoljen u Foči ustaničkim snagama procijenjenim na jednu hiljadu, nije dosada još bio napadnut.

Lukačevići četnici² svedeni na jednu stotinu povukli su se do naše otporne tačke.

U toku je materijalno rasterećenje garnizona Čajniče.

Avijacija nije mogla intervenisati uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika.

= SEKTOR „FERRARA“: jedan ojačani bataljon b'o je razmješten za zatvaranje tjesnaca Tisove Glav. (Nikšić ZI—ZO).

Avijacija nije mogla djelovati zbog slabe vidljivosti.

= SEKTOR „PODGORICA“: u toku noći na putu Podgorica—Nikšić napravljena je prepreka od kamenja na putu, na oko 7 km od Podgorice, koju su već uklonili prednji dijelovi garnizona³.

— SEKTOR „PERUGIA“: u 09.40 časova, autokareta sa jednim ofi-
cirom i 4 vojnika napadnuta je na prolazu između Šimunje (Cetinje
VU—FG) i Resne (ZI—FG). 2 vojnika su ranjena a autokareta je
zapaljena⁴.

Upućena je na lice mjesta jedinica da pomogne ranjenicima i
radi čišćenja zone.

General MENTASTI. — Završeno.

VI arm. korpus

¹ Vidi dok. br. 147.

² ~ Vojislav Lukačević

³ Jedinice Zetskog NOP odreda, koje su se nalazile na desnoj obali
rijeke Zete i koje su zbog situacije uglavnom samostalno djelovale.

⁴ Ovu akciju je izvela grupa partizana iz Lovćenakog NOP odreda.

BR. 155

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 12 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O POVLAČENJU ITALI-
JANSKOG GARNIZONA CAJNICE PREMA PLJEVLJIMA**

Predmet:

Pisani telegram

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija— Dalmac.” Operativno odjeljenje
Br. 5963 Stiglo 14. apr. 1943 god XXI

OD KOMANDE VI ARMISKOG KORPUSA OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

otpreme

Datum i čas

prijema 13-4-43

Br. 5562-Op. prot.

20.30

Telegram Komande trupa Crne Gore.

2568-Op. NOVOSTI OD 12 APRILA U 19 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“: garnizon Cajniče nalazi se u povlačenju prema Pljevljima. Pokret je otpočeo noću u dvije kolone. Fortifikacijski objekti su uništeni. Podaci o gubicima u akciji spomenutoj u pisanom telegramu 2550-Op. biće javljeni sjutra¹, pošto se nijesu mogli sakupiti u toku dana, uslijed pokreta koji je u toku. Avijacija koja je stigla u zonu iz Mostara i iz Albanije, nije mogla dejstvovati uslijed slabe vidljivosti.

SEKTOR „FERRARA“: nastavlja se pridolazak rasturenih nacionalista koji su prikupljeni u zoni Brezovik (Nikšić ZL—OM) radi reorganizovanja².

¹ Vidi dok. broj 147.

- Odnosi se na četnike koji su razbijeni na Neretvi u Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

SEKTOR „PODGORICA“: jednovremeno sa zaprečavanjem puta spomenutog u pisanom telegramu 2550-Op. prekinute su telefonske linije pomoću kratkog spoja. General MENTASTI.

Sesti arm. korpus

5 kopija:

- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Odjelj. „I“
- 2 Operat. odjelj.

BR. 147

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 17 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O BOJEVIMA NJEMACA I
ČETNIKA NA SEKTORU PLJEVALJA, NIKŠICA I PODGORICE
(TITOGRADA)

Predmet: bg.
Pisani telegram

Operativno odjelj.
upućena kopija odjelj. „I“

Otpreme	18-4-1943 XXI
Datum i čas	13.30
prijema	18-4-1943 XXI
	17.00

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac.“

Operativno odjeljenje

Br. 6277.
~~Stiglo~~ 18. aprila 1943 god XXI

Br. 5878-Op.

Telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinja.

„ „ Br. 2843-Op. NOVOSTI OD 17 APRILA U 19 ČASOVA
= SEKTOR „TAURINENSE“

Juče poslije podne je nastavljeno vatreno dejstvo ustanika na garnizon Foča prouzrokovavši gubitke od 1 mrtvog i 6 ranjenih, od

kojih je 1 oficir. Ujutro su 4 aviona iz Skadra izvršila akciju protiv komunista oko Foče. Četnici su vazdušnim putem snabdjeveni hranom i municijom. Četnici su izgleda zarobili 34 partizana i 6 puškomitraljeza. Gubici pretrpljeni uslijed akcije njemačkih aviona, spomenuto telegramom br. 2772, iznose tačno u pogledu vojnika, 2 mrtva i 1 ranjen u Prijepolju, a u Pljevljima vojnika mrtvih 1, ranjenih 2; civila mrtvih 23, ranjenih 34.

= SEKTOR „VENEZIA“

Naša jedinica, čisteći zonu Zolić (Peć QM—FP) gdje je prošlih dana jedinica napadnuta hicima sa velikog otstojanja bez posljedica, zaplijenila je neke pištolje i 1 minobacač 45.

= SEKTOR „FERRARA“

Partizani koji su došli iz Ravnog (Gacko VH—AL) odbili su četničke formacije i zauzeli Goransko (VS—AI) i Miljkovac (Nikšić VU—AD). Naša otporna tačka Javorak (ZL—GU) pojačana je četničkim formacijama. U gore pomenutim borbama četnici su zarobili 3 partizana i 1 puškomitraljez. — Poslije podne su bombardovali Goransko i Miljkovac. Četničke formacije su upućene u Krstac (Gacko VK—AB).

= SEKTOR „PODGORICA“

Juče uveče u zoni Leperić ispaljeni su rafali iz automatskog oružja na neke automobile koji su se nalazili tu da pruže pomoć oštećenom kamionu u blizini Rijeke. Gubitaka nema. 3 automobila su oštećena. — General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.

BR.155

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR
PUSA ZA 18 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O PRELASKU JEDINICA
NOVJ PREKO PIVE I POVLAČENJU ČETNIKA

Kopija Pisani telegram datum otpreme 19.4.1943 časova 11.—

 datum prijema 19.4.1943 „ 15.35

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO
5931. Op.

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."
Operativno odjeljenje

Br. 6359
Stiglo 19-4-43

Telegram od Komande trupa Crne Gore.

Počinje.

Br. 2669-Op.

NOVOSTI OD 18 APRILA U 19 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

- Noću uoči 17 sukobi patrola u okolini Foče. U tim akcijama ranjeni su jedan alpinac i 4 četnika.
- Juče poslije podne avioni koji su došli od Mostara i njemački avioni bombardovali su okolinu Foče. Zapaženi su mnogi požari.
- Ujutro akcija aviona iz Skadra i njemačkih aviona oko garnizona Foče.
- Ustanici su odgovorili mitraljeskom vatrom 20 mm.
- Danas je garnizon snabdjeven spuštanjem lijekova, hrane i pošte.

SEKTOR „VENEZIA"

- Vršiti se čišćenje sa 1 batalj. u zoni Bujanje (Peć QK—GU), gdje je noću uoči 17 četnička patrola bila napadnuta od strane nekih ustanika. U sukobu je poginuo jedan četnik.

SEKTOR „FERRARA

- U toku noći ustanici su prešli Pivu i odbivši četnike zauzeli su Brdo (Zabljak ZI—AZ), Dubljevići (ZI—AF), Bezuje (ZL—AD), Duži (Nikšić ZR—GZ). Izgleda da su se četničke formacije povukle na sjever.
- Ustaničke patrole, došavši u dodir sa formacijama počinjenim diviziji u zoni Jasenovi Vrh (Zabljak VU—AD), odbijene su.
- U toku akcija spomenutih telegramom 2843-Op¹ avioni su bacili nekoliko bombi na Bajovo Polje (ZI—AB) ranivši 3 nacionalista.
General MENTASTI.
Završeno.

Šesti arm. korp.

Broj kopija:
1 Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
1 Odjelj. „I“
2 Odjelj. operat.

>
Λ

¹ Vidi dok. broj 147.

BR. 149

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 19 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU ŽABLJAKA I NIKŠIĆA

Predmet: bg.
Pisani telegram

Operativno odjeljenje
kopija upućena odjelj. „I"

	otpreme	20-4-1943	XXI
Datum i čas		12.30	
	prijema	20-4-1943	XXI
		18.50	

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."
Operativno odjeljenje

Br. 6422
Stiglo 20 aprila 1943 god. XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO
SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br. 5996-Op. Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje:

!

Br. 2896-Op. NOVOSTI OD 19 APRILA U 19 ČASOVA

= SEKTOR „TAURINENSE".

U toku jučerašnjeg dana italijanski i njemački avioni su izvr-
šili jaka bombardovanja u okolini Foče.

Juče kasno poslije podne minobacačka i mitraljeska vatra pro-
tiv garnizona. U sukobima patrola u okolini Foče ranjen 1 alpinac.
Jake koncentracije ustanika primijećene u zoni Kruščica — Dubovi
(Gacko VO—BH) i u zoni Miljevina (Sarajevo VH—BO). Istaknuti

partizanski dijelovi stigli su do Jabuke (Zabljak XL—BH), Crnog Brda (XN—BF). Sukobi između partizana i četnika su javljeni u zoni Meijak (XL—AX).

Kapetan Đurišić¹ je javio namjeru da povuče svoje snage za odbranu Koslića.

= SEKTOR „FERRARA”.

U toku noći partizani su zauzeli Savnik.

Druga formacija sa topom i sa nešto minobacača napala je u 11.30 časova četnički raspored u Jasenovom Vrh (VU—AD) i primorala ga na povlačenje, pod zaštitom naše artiljerije, na liniju Bundos (Nikšić VU—GZ), Duba (Zabljak ZL—AB). Borba na ovoj liniji produžila se kasno poslije podne a docnije se prenijela na našu otpornu tačku Javorak (Nikšić ZL—GU) čije su četničke formacije zauzele raspored.

Ustaničke patrole primijećene od noćas u zoni Bundos i Sišman (ZI—GS). Poslije podne 4 aviona su bombardovala Seljane, Rudinice (Zabljak VU—AF), Miljkovac (VU—AD), Bukovac (ZI—AD). Mnoge izbjeglice dolazeći iz Brezne i iz Šavnika prispjele su u Nikšić.

200 naoružanih ljudi iz nacionalističke formacije upućeno u Krstac, o čemu je rečeno u telegramu 2842-, napustilo je svojevoljno operativnu zonu, te ih je razoružala naša jedinica.

= SEKTOR „PODGORICA”.

Formacija od 1000 naoružanih ljudi u zoni Kuči, koja je morala biti transportovana kamionima u zonu Nikšić na zahtjev generala Dukanovića, odbila je u posljednjem času da pođe³.

U čišćenju izvršenom u zoni Leperić, poslije napada o kome je bilo riječi u telegramu 2843⁴, uhapšena su i predata Kr. karab. 2 sumnjiva lica.

= SEKTOR „PERUGIA”.

U zoni južno od Troglava (Gacko UO—AB) sukobi između nacionalističkih i komunističkih formacija. Nacionalisti su imali 2 mrtva i 16 ranjenih ali su uspjeli da odbiju neprijatelja, nanjevši mu gubitke.— General MENTASTI.— Završeno.

Šesti arm. korp.

¹ Pavle Đurišić

² Redakcija ne raspolaže sa ovim telegramom.

³ Seljaci koje su četnici mob'lisali nijesu izvršili naređenje svojih komandanata, zato što su obavještavani o Narodno-oslobodilačkoj borbi od strane partijsko-političkih radnika na terenu, i zato što su u svim borbama s partizanima trpjeli gubitke.

* Vidi dok. broj 147.

BR. 150

DNEVNJ IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ŽA 20 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU FOČE, PLJEVALJA, ŽABLJAKA, NIKŠICA I ANDRIJEVICE

Predmet:

Pisani telegram

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 6442
Stiglo 21. apr. 1943 god XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORP.
SUPERSLODI — OPERATIVNO

Br. 6036

otpreme

Datum i čas

prijema 21. april 43

Operativno odjeljenje

Upućena kopija odjelj. „I"

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. Počinje.
Br. 2926-Op. NOVOSTI OD 20 APRILA 1943 — XXI U 19 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

Juče su položaji garnizona Foče napadnuti intenzivnim mitraljeskim
rafalima i artiljeriskim i minobacačkim hicima. Gubici: 1 mrtav,
1 ranjen.

U noći su se čuli od Pljevalja jaki mitraljeski rafali kao i pucnji
minobacača vjerovatno u zoni Meljak (Zabljak XL—AX).

Danas su avioni VI arm. korpusa bombardovali okolinu Foče. 3 al-
piski vrši izviđanje u zoni Hočevina (XR—AV).

Garnizon Foča snabdjeven vazdušnim putem, sa lijekovima i hra-
nom. Oficir komande divizije u Rogotini, da bi se sporazumio u po-
gledu deblokade Foče, morao je otići za Sarajevo, radi sastanka sa
načelnikom štaba njemačke komande Brod.

SEKTOR „VENEZIA

Noću uoči 19 nepoznata lica su oborila 8 telefonskih stubova na liniji Andrijevice — Murina na 4 km od Andrijevice. Ojačana četa je vršila čišćenje zone, uhapsivši jedno lice koje je imalo komunističke dokumente.

Snage kapetana Đurišića¹ se prikupljaju za odbranu zone Kolašin. Izgleda da mu je namjera da pošalje kolonu da ponovo zauzme **Savnik**².

SEKTOR „FERRARA"

U toku noći naša otporna tačka Javorak otvorila je artiljerisku vatru na Bajovo Polje (ZI—AB) i sjeverno od Brezna (Nikšić ZL—GZ) postigavši, prema tvrđenjima izbjeglica, efikasne rezultate tukući koncentracije partizana. U toku je nastupanje nacionalista u zonu sjeverno od Brezna. Nacionalističke patrole koje su stigle u blizinu Šavnika saopštavaju da je naselje nastanjeno malim brojem partizana a da se grupe veće jačine nalaze u Pošćenju (ZV—GZ) gdje ih pomaže stanovništvo koje simpatizuje komuniste. ,

Dvije čete crnogorskog policiskog bataljona, kojè su bile u sastavu kolone upravljene na Krstac, spomenute u telegramu 2843³, odbile su da produže pokret iznoseći da imaju samo policiske zadatke. Zasada su zadržane kod našeg bataljona na položaju na sedlu s. Presjeka. General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.

22. IV

¹ Pavle Đurišić

¹ Četnici su napustili Savnik pošto su razbijeni na Neretvi u Četvrtoj neprijateljskoj ofanzivi.

³ Vidi dok. broj 147.

BR. 151

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 21 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU ŽABLJAKA

Predmet: bg.
Pisani telegram

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 6550
Stiglo 23. apr. 1943 god XXI

	otpreme	24-4-1943	XXI
Datum i čas		19.45	
	prijema	22-4-1943	XXI
		23.30	

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br. 6105 Telegram Komande trupa Crne Gore.

1 kopija Eks. komandantu
1 „ Načelniku štaba
3 „ Operat. odjeljenju
1 „ Odjelj. „I"
1 „ Kom. Kr. karab.

Počinje:

Br. 2950-0p. NOVOSTI OD 21 APRILA U 19 ČASOVA

= SEKTOR „TAURINENSE":

Minobacačka i mitraljeska vatra na položaje Foča.

Gubici: ranjeni 1 alpinac i kapetan Lukačević¹. U sukobu pa-
trola 1 naš je ranjen.

Njemačka avijacija je juče bombardovala ciljeve oko Foče i u
zoni Metaljke.

¹ Vojislav Lukačević

U akcijama proteklih dana 2 njemačka aviona su pogodena protivavionskom vatrom ustanika.

Ustanici treba da su stigli u zonu Kosanice (Zabljak XV—AP)

= SEKTOR „VENEZIA”:

Izgleda da je u toku pokret četničke kolone iz Kolašina prema Šavniku-.

Juče uveče u mjestu Koprivna (Pljevlja QH-AR) ljudi komunističke grupe uz pomoć muslimana ubili su 4 pravoslavca.

= SEKTOR „FERRARA”:

U toku noći čuli su se neki mitraljeski rafali i hici minobacača u zoni Jastrebov Vrh (Nikšić VU-GO).

Jutros je bataljon koji se nalazi u Javorku, pojačan nacionalistima, izvršio ofanzivnu operaciju napadom na Bezuje (ZL-GZ-ET), Bajovo Polje (Zabljak ZL-AB), gdje je kolona snažno dočekana od partizanskih snaga naoružanih minobacačima i mitraljezima.

Avijacija je tokom čjeloga dana pratila akciju kolone, izvršivši sedam akcija tučenja malim bombama. Ustanički gubici nijesu mogli biti utvrđeni; naši iznose: 4 mrtva i 19 ranjenih.

= SEKTOR „PERUGIA”:

U akciji na dan 18 t. m. o kojoj je javljeno od strane VI arm. korp. u zoni Plana sarađivale su i nacionalističke jedinice generali Popovića³.

Partizan koga su zarobili nacionalisti u zoni Troglav (Gacko UO-AB), predat je komandi divizije. — General MENTASTI.

Završeno.—

Šesti arm. korp.

23.IV

MR

- Vidi dok. broj 150.

³ Krsto Popović

BR. 155

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 22 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O BOJEVIMA NA SEK-
TORU FOČE, ZABLJAKA, NIKŠICA I PEĆI

Predmet: Upućena kopija odjeljenju „I“
Pisani telegram otpreme 23.4.1943
12.35
Datum i čas
prijema 23.4.1943
16.05

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — OPERAT.
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac.“

Operativno odjeljenje

Br. 6566
St. gl. 23. apr. 1943 god XXI

Br. 6141-Op. Telegram primljen
od Trupa Crne Gore. Počinje.

30-0p. NOVOSTI OD 22 APRILA U 19 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE“

Kasno poslije podne mitraljeski rafali i hici iz minobacača na gar-
nizon Foča nijesu prouzrokovali gubitke. Avijacija je juče inten-
zivno bombardovala položaje oko Foče. Jutros su izvršene akcije
tučenja malim bombama na Boljaniće (Zabljak XP-BH), Kosanicu
(XV-AP).

Javljeni su pokreti partizana iz zone Meljaka (XL-AK) u pravcu
Gornjeg Sela (XV-AL).

Obrazovan je detašman Sjenica od tridesetak njemačkih i bu-
garskih vojnika koji su se našli na licu mjesta.

— SEKTOR „VENEZIA“

Prilikom čišćenja zone Bujanje (Peć QK-GL), spomenutog u
telegramu 2669¹, uhapšeno je nekoliko sumnjivih lica među kojima

¹ Vidi dok. broj 148.

su i dve vođe. Oduzeto je i sekvestirano nekoliko goveda koja pripadaju komunistima koji se kriju.

Juče u 23 časa avion nepoznate narodnosti nadletio je zonu Berane u pravcu sjeverozapada. Avion je u jedan sat ponovo prošao u suprotnom pravcu.

— SEKTOR „FERRARA”

Operišuća kolona, spomenuta u telegramu 2950², juče je kasno poslije podne zauzela kotu 1204 (**Zabljak** ZI-AD) i kotu 1177 (ZI-AB) savladavši jak neprijateljski otpor. Izvršivši dodijeljen joj zadatak, vratila se u Javorak. Za vrijeme akcije, pored mnogobrojnih nanijetih gubitaka, uhvaćena su 3 ustanika. Naši ukupni gubici iznose: mrtvih 6, ranjeno: oficira 1, vojnika 21, nacionalista 3.

Za vrijeme noći nepoznata lica su digla na velikoj dužini šine na željezničkoj pruzi Viluse—Bileća i prekinula telegrafsku liniju duž pruge³.

Danas su trupe izvršile izviđanje u zoni V. Orah i M. Orah (Nikšić ZP-GO) i u zoni Oracne⁴ (Trebinje NS-FX) zatekavši ih mirne.

Jutros su trupe koje se nalaze u Presjeku premještene za pojačanje otporne tačke Gornje Polje. Poslije podne je avijacija sa 9 aparata bombardovala Rudinice (Zabljak VU-AF), Miljkovac (VU-AD), Bukovac (ZI-AD) izazvavši obimne požare. General MENTASTI. Završeno.

Šesti arm. korp.

23. IV

MR

¹ Vidi dok. broj 151.

³ Akciju su izvršili dijelovi Nikšićkog NOP odreda.

⁴ Vjerovatno Orahovac istočno od Trebinja

BR. 151

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 24 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU PLJEVALJA, ŽABLJAKA, NIKŠIČA, PODGORICE I KOLA-
ŠINA

Pisani telegram datum otpreme 26-4-1943 časova: 08.40
 datum prijema 26-4-1943 časova: 12.15

OD KOMANDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br 6242-Op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.
Počinje.

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 6764
Stiglo 26 apr. 1943 god. XXI

Br. 3058-Op. NOVOSTI OD 24 APRILA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

Nastavljene su vatrene akcije protiv garnizona Foče. Gubici:
ranjena 4.

Aktivnošću naših patrola u okolini garnizona uhvaćena su dvj
partizana. Uhvaćeni tvrde da su ustanici za vrijeme napada na gar-
nizon, o čemu govore pisani telegrami 2709 i 2745, pretrpjeli velike
gubitke.

III alpiski bataljon izviđajući zonu Hoćevina (**Zabljak** XR-AI)
došao je u dodir sa ustanicima u zoni Gradina (ZA-AI), Kruševo
(ZI-AI), odbivši ih sa gubicima. Naši gubici, 2 ranjena. Italijanska
i njemačka avijacija izvršila je mnogobrojne akcije tučenja malim
bombama i bombardovanja oko Foče i u zoni Meljak.

Bombarder VI arm. korp. je gađao most kod Broda uništivši
ga. Izvršeno je vazdušno snabdijevanje garnizona Foče.

Tri brigade proleterske divizije, umjesto da nastave pokret
prema jugoistoku, izgleda da se koncentrišu između Reševina (ZP-
BD) i Hoćevina.

SEKTOR „VENEZIA“

Grupa od oko 40 ustanika, koja je došla iz gornjeg toka Morače. izgleda da je u zoni Pajkov Vir (Kolašin NH-FV)¹. U toku je transportovanje kamionima alpiskog bataljona iz Pljevalja u Kolašin

SEKTOR „FERRARA“

Noću uoči 23 patrola 383 pješ. puka, vršeći osiguranje oko stanova toga pješadiskog puka izvan garnizona Danilovgrad, bila je napadnuta puščanim i mitraljeskim rafalima, koji su prouzrokovali gubitke od tri ranjena.

Odmah izvršeno čišćenje sela Sekulići (Nikšić XI-FL) odakle se čula pucnjava, i završilo se hapšenjem 83 sumnjiva lica. Kasno poslije podne na dan 22, ustanici su zauzeli Breznu (SL-GZ). Juče poslije podne ustanici su, potpomognuti stanovništvom, zauzeli Mokro (ZT-GU), Kruševce (ZU-GS), Miloševići (Bijela XI-GS).

Otporna tačka Javorak je u noći pojačana drugim trima nacionalističkim formacijama, od kojih je jednom bataljonu juče naređeno da dođe iz Krsca kod Golije.

Naš bataljon pojačan baterijom postavljen je u Jasenovo Polje? (ZP-GQ). Nacionalistički bataljon je kamionima prevzgen u zonu Gvozd (ZV-GO). Nove trupe vrše čišćenje zone Lukoyo (ZR-GM) gdje kako izgleda stanovništvo simpatije komuniste. Nacionalistička formacija treba da je ponovo zauzela Zabljak gdje bi se još vodile borbe.

SEKTOR „PODGORICA“

Na motociklistu na putu Podgorica — Skadar, kod 1.500 km s one strane granice, 21 uveče otvorena je vatra iz mitraljeza i karabina bez posljedica. Noću uoči 23 oborena su 23 stuba na telefonskoj liniji Podgorica — Berane, u blizini Ploče (Kolašin IH-FI)².

Avion je juče tukao malim bombama zonu Gostilje (ZP-FN) gdje su primijećene komunističke grupe³.

General MENTASTI
Šesti arm. korp. 11002504
26. IV

MR

[Mario Robotti]

7 kopija:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načeln. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Odjeljenju „I“
- 3 Operativnom odjelj.

¹ Na ovom sektoru je tada djelovao Vasojevički NOP bataljon.
² Ovu akciju su izveli borci Vasojevičkog NOP bataljona.

³ Jedinice Žetskog NOP odreda, koji je formiran marta 1943 godine.

BR. 154

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 25 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEK-
TORU PJEVALJA, NIKŠIĆA I PODGORICE

Predmet: E B
Pisani telegram

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 6755
Stiglo 26 apr. 1943 god XXI

otpreme
Datum i čas
prijema 26.4. 1941

OD KOMANDE VI ARM. KORP.
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br. 6312-Op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore. Počinje.
Br. 3087-0p. NOVOSTI OD 25 APRILA U 10 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE".

Noću uoči 24 ustanici su napadali Foču u toku nekoliko časova, ne uspjevši u svojoj namjeri. Nije bilo moguće utvrditi partizanske gubitke ali uzoru je uočeno transportovanje mnogih poginulih na lijevu obalu Drine. Mi nijesmo imali gubitaka. Juče poslije podne bataljon iz Foče je tukao kolonu naoružanih ljudi, sa nekoliko stotina grla stoke, upućenih u zonu Korjen (Sarajevo VS-BQ). U toku noći granate minobacača i mitraljeski rafali na naše položaje; živi sukobi patrola u okolini garnizona. Nema gubitaka. Italijanski i njemački avioni dejstvovali su na naše ciljeve oko Foče i prouzrokovali su mnogobrojne požare u dolini Četotine.

— SEKTOR „VENEZIA".

U zoni Vrbnica (Pljevlja PN-AL) primijećena su neka naoružana lica koja nose talijansku uniformu. U toku su provjeravanja. Primijećeno je nekoliko trojki u srezu Bjelo¹. Javljen je da se komunisti koncentrišu u zoni Barice (MH-AI)².

¹ Vjerovatno Bjelopoljskom

² Kada su partizanske snage nastupale prema Sandžaku i došle do lijeve obale rijeke Lima, jako se razvio partizanski pokret u Sandžaku i vršene su razne oružane akcije na četničke posade.

— SEKTOR „FERRARA“.

Artiljeriska vatra na neke patrole uočene u zoni Bundos (Nikšić VU-GZ) i Vojnik (ZP-GU). Izviđanjem zone Orah (ZP-GO) i Lukovo (ZR-GM) zatečeni su seljaci kako polaze na rad. Tri aviona tukla sa malim bombama zonu Polica (ZV-GZ) izazvavši jako protivdejstvo sa Vojnika.

— SEKTOR „PODGORICA“.

Vrši se čišćenje zone Piperà od strane nacionalističkih formacija. Naša artiljerija je na zahtjev pomenutih jedinica otvorila vatru na zonu Kopilje (XR-IZ). Avijacija je tukla malim bombama i bombardovala zonu Ruište (XP-EP). U toku je čišćenje zone Gradina (XP-FI) gdje je primijećena partizanska grupa³. Generali MENTASTI. Završeno.

Šesti arm. korp.

Operativno odjeljenje
upućena kopija odjeljenju „I“

³ U martu mjesecu 1943 god. na teritoriji Podgoričkog i Danilovgradskog sreza formirana su dva bataljona, jedan iz Bjelopavlića, a drugi iz Piperà, ukupne jačine od oko 150 boraca.

Četnici su u saradnji sa Italijanima preduzeli akciju da ove bataljone izoluju od svoje pozadine i da ih nabace na planine držeći neprekidan front prema njima. Broj četnika u ovoj akciji narastao je do oko 3500 ljudi. Pored toga s njima je bila jedna četa Italijana s minobacačima 81 mm i radio veza.

Zbog ovakve situacije bataljoni Zetskog NOP odreda logorovali su jedno vrijeme u planinama Lisac i Kamenik, i preko partizanskih trojki* i petorki, koje su se probijale kroz četničke redove, održavali vezu s narodom. Ova situacija je izmijenjena dolaskom naših snaga iz Bosne. Vidi dok. broj 167, objašnjenje pod tačkom 2.

BR. 155

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 26 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU PLJEVALJA, ŽABLJAKA I NIKŠIČA

Predmet:

Pisani telegram

1 kopija Ekselenciji
1 kopija Nač. štaba
1 kopija Pomoć. nač. štaba
2 kopije Oper. odjeljenju
1 kopija Odjelj. „I"

OD KOMANDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."

Operativno odjeljenje

Br. 6789
Stiglo 27 aprila 1943

26-4-1943

20.45

Datum i čas

27-4-1943

1.00

Br. 6337-Op.

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore. Počinje.

Br. 3107-Op. NOVOSTI OD 26 APRILA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

Juče od 1 do 5.30 časova partizani su napali četničke formacije koje su razmještene za zaštitu Pljevalja od Gosteča (Zabljak XT-AX) do Borova Br. (XR-AV). Napad je odbijen uz učešće naše artiljerije.

Njemački avion je efikasno tukao objekte oko Foče. Obavještenja govore o znatnim gubicima ustanika prilikom akcije 3 alpiskog, o

čemu je javljeno telegramom 3058¹. Zapažen je pridolazak ustanika u zonu Maoče (Pljevlja LI-AP) i Kamena Gora (NK-AT).

Vrše se ofanzivni ispadi u okolini Pljevalja.

SEKTOR „VENEZIA“

Bataljon Pinerolo utvrđuje se u vidu otpornih tačaka za odbranu Kolašina.

SEKTOR „FERRARA“

Nacionalističke patrole su juče uhvatile na planini Stojkovac (Nikšić ZI-GZ) jednog partizana naoružanog puškomitraljezom. Iz njegovog saslušanja se vidi da bi u zoni Brezna (ZN-GZ) trebalo da se nalaze tri bataljona 5 partizanske brigade sa vjerovatnom namjerom da napadnu otpornu tačku Javorak². Primijećeno je takođe prisustvo partizanskih patrola na planini Bundos (ZI-GZ) i Vojnik C. (ZP-GU) gdje treba da je došla druga partizanska jedinica iz Mokrog (ZT-GU).

Nacionalistički bataljon transportovan je prošlih dana u zonu Gvozd (vidi pisani telegram 1358), došavši u dodir sa partizanima napali su ih i zauzeli su Krnovsku Gl. (XI-GS), zaplijenivši jednu mašinsku pušku.

Avion je tukao malim bombama Miljkovač (Zabljak VU-AD).

Jutros u 7 časova avion je tukao i mitraljirao ustanike u zoni G. Brezna.

SEKTOR „PODGORICA“

Artiljerija je ispalila nekoliko hitaca na Kopilje (Nikšić XR-FL) a avion je tukao malim bombama Crni Gvozd (XA-FP).

Na Pipere su bačeni leci koji pozivaju stanovništvo da ne pruža pomoć komunistima, kako bi se izbjegle represalije. Završeno.

General MENTASTI. ^I

¹ Vidi dok. broj 153.

² O boju na Javorku vidi dok. broj 5, 14 i 15.

BR. 156

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 27 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „ SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA OKO NIK-
ŠIČA

Predmet: Pisani telegram.

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."
Operativno odjeljenje

Br. 6829
Stiglo 28-4-43

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

otpreme 27-4-1943
časova 21

Datum i čas
prijema 28-4-1943
časova 1.20

6408-0p.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.

Br. 3194-Op. NOVOSTI OD 27 APRILA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE":

Mitraljeski rafali i gađanje minobacačima bez uspjeha protiv garni-
zona Foče. Njemački avioni su bombardovali ciljeve oko garnizona,
i zone Bušnje, Stražica (Zabljak XT-BD), Gostec (XT-AX).

SEKTOR „VENEZIA":

Primijećena je mala partizanska grupa u zoni Prenčani, Pljevlja
(KI-AI).

SEKTOR „FERRARA":

Artiljeriska vatra protiv ustaničke grupe primijećene na pl. Vojnik
(Nikšić ZP-GU). Sukobi između ustanika i nacionalista u zoni Kr-
novo (ZV-XI-GS). Da bi zadržali partizane koji su primijećeni u
pokretu ka Nikšiću, upućena je jedna četa ojačana artiljerijom i
tenkovima u Ivanje (ZI-GM), koja je poslije podne otvorila vatru
na partizane, koji su uočeni na k. 1634 na Krnovskoj Gl. Osmatrači
su vidjeli efikasne rezultate vatre. Nacionalističke formacije su po-

jačale naš raspored u zoni Jasenovo Polje (ZP-FQ). Druga formacija se nalazi u Liverovićima (ZV-FX) za zaštitu prilaza iz doline Nikšićke Zupe.

SEKTOR „PODGORICA“:

Tučen je malim bombama Konjic (XT-FP) i Kalin Vrh (XV-FN).

Genelar MENTASTI

Sesti arm. korp.

1 kopija Ekselenciji

1 „ Načelniku

1 „ Pomoć. nač.

2 „ Operativnom

1 „ Kr. Karab.

1 „ Odjeljenju I.

BR. 157

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 28 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O POMJERANJU I RASPOREDU ČETNIČKIH SNAGA NA SEKTORU ŽABLJAKA, NIKŠICA I PODGORICE

Predmet: bg.

Pisani telegram

Operativno odjeljenje

dostavljena kopija odjelj: „I“

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—Dalmac.“

Operativno odjeljenje

Br. 6923

Stiglo 29 apr 1943 god XXI

otpreme 29-4-1943 XXI

11.20

Datum i čas

prijema 29-4-1943 XXI

17.10

OD KOMANDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO

KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

Br. 6486-Op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinje: „ 3252-Op. — NOVOSTI OD 28 APRILA U 10 ČASOVA = SEKTOR „TAURINENSE“. Jaka minobacačka vatra i rafali iz

automatskog oružja na garnizon Foču nanijeli su gubitke od 1 mrtvog i 9 ranjenih i zapaljena je 1 baraka. Izvršena su tri vazdušna snabdijevanja lijekovima, hranom, furazi i mitraljirani su ciljevi oko garnizona.

Njemački avioni su bombardovali ciljeve južno od Pljevalja.

Ustaničke snage označene u zoni zapadno od Pljevalja telegramom 3058¹, premještaju se izgleda u pravcu Kosanice (Zabljak (XV-AP) a na sadašnjim položajima ih smjenjuju druge jedinice koje dolaze sa desne obale Ćetine².

= SEKTOR „VENEZIA“. Provjeravanja su potvrdila da su neosnovane vijesti, dostavljene pisanim telegramom 3058, da su ustanici u zoni Pakov Vir, i telegramom 3087³, da su ustanici u zoni Vrbnica.

= SEKTOR „FERRARA“. Ispaljeno je nekoliko mitraljeskih rafala na ustaničke patrole primijećene u zoni Bundos (Nikšić VU-GZ), Stojkovac (ZL-GZ), Toplo Prisoje (ZN-GU), Polica (ZT-GS).

Nacionalistički bataljon, koji je ranije bio u Liverovićima (ZV-FX), otišao je za pojačanje snaga koje operišu prema Savniku. Pošto su prvo zastale, ove snage su, potpomognute našom artiljerijom, zauzele juče poslije podne Siljevac k. 1518, Surdup (ZT-GQ), Čeranića Goru (ZV-GO). Jedna četa Kr. gr. straže pojačala je naš raspored u zoni Ivanje.

Avijacija je tukla malim bombama Pošćenje (ZV-GZ), Mokro (ZT-GU) i Miloševiće (XI-GS).

= SEKTOR „PODGORICA“. Nacionalističke i ustaničke snage stoje jedne prema drugim duž linije Crni Gvozd (XR-FP), Koljev Vrh (XV-FN) i Panteljev Vrh (XR-FN), Jehova Glava (XV-FN)⁴.

Avioni su tukli malim bombama i bombardovali Konjic (XT-FP) i Koljev Vrh. General MENTASTI. Završeno.

29.IV

I
Šesti arm. korp..
MR

¹ Vidi dok. broj 153.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije koje su nastupale od Goražda i Cajn'ča prema Kovrenu i Šahovićima.

³ Redakcija ne raspolaže sa ovim telegramom.

⁴ Vidi dok. broj 154 — objašnjenje pod broj 3.

BK. 158

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 29 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU NIKŠICA**

Predmet:

Pisani telegram.

**Operativno odjeljenje
dostavljena kopija odjeljenju „I"**

**otpreme 30.4.43. XXI
14.20**

Datum i čas

**prijema 30.4.43. XXI
16.25**

**..
!**

**Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."**

Operativno odjeljenje

**Br. 6991
Stiglo 30. apr. 1943 god XXI**

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO
SUPERSLODI OPERATIVNO.**

**Br. 6538-Op. Pisani telegram primljen od Kde trupa Crne Gore.
Počinje.**

Br. 3272-Op. NOVOSTI OD 29 APRILA U 10 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE".

**Italijanski i njemački avioni su bombardovali, tukli malim bom-
bama i mitraljirali objekte oko Foče.**

**Izvršeno je vazdušno snabdijevanje sa furaži i radio-materi-
jalom.**

**Pojačani pokreti ustanika u zoni Foče daju da se pretpostavi
pridolazak novih snaga iz Hrvatske i premještanje prema istoku
snaga koje su bile u Sandžaku. Vrhovni partizanski štab trebalo
bi da se nalazi u Miljevini (Sarajevo VH-BQ).**

Prvi ešelon trupa određenih za deblokiranje Foče stigao je na polaznu bazu u zonu sjeverno od Goražda. U toku su pokreti sljedećih ešelona.

— SEKTOR „FERRARA“.

Akcije naših patrola i artiljeriska vatra u zoni Stojkovac (Nikšić ZL-GZ), V. Stuoc (ZN-GU). Pokušaj partizana da obidu naše desno krilo nacionalističkog rasporeda u zoni Gvozd, Zupa, osujećen je intervencijom naše artiljerije.

Poslije podne artiljeriska i minobacačka vatra na Komandirovo Brdo prouzrokovala je, prema izvještajima izbjeglica iz te zone, gubitke od 20 mrtvih i 30 ranjenih.

Jedinica u zoni Ivanje pojačana je nacionalističkim formacijama.

Naši avioni su tukli malim bombama Seljane (Zabljak VU-AF) gdje bi se mogla nalaziti komanda partizanskih snaga koje operišu na sektoru.

— SEKTOR „PERUGIA“.

U 13.30 časova u zoni Lijepe Rudine (Cetinje ZV-DT) mitraljeski rafali i ručne bombe na naš kamion¹. Gubici 1 mrtav i 1 ranjen. U toku je čišćenje zone. General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.
30-IV
MR

¹ Ovu akciju izvele su jedinice Lovćenskog NOP odreda.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 30 APRIL 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA SEKTO-
RU KOLAŠINA I NIKŠICA**

Pisani telegram	6 kopija	otpreme	1-5-43
	1 Ekselenciji		11.30
	1 Načelniku štaba	Datum i čas	
	1 Pomoć. nač. štaba	prijema	1-5-43
	1 Odjelj. „I"		
	2 Odjeljenju op.		

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE—OPERATIVNO**

Viša kom. oruž. snaga „Slovenija—
Dalmac."
Operativno odjeljenje *

Br. 7055
Stigla 1 maja 1943 god XXI

Br. 6589-Op.

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore. — Počinje.
3296-Op. — NOVOSTI OD 30 APRILA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE"

Minobacačka vatra i mitraljeski rafali na garnizon Foču.
Nema gubitaka.

Izvršeno vazdušno snabdijevanje sa furaži.

Avion VI arm. korp. bombardovao je most kod Broda.

Artiljeriska vatra u cilju zaštite četničkog rasporeda zapadno
od Pljevalja.—

Javljeno da je partizanska artiljerija postavljena na Bijelovo
Brdo (Zabljak XT-AH) i Vranje Brdo (XT-AT).

Nastavljaju se pokreti trupa određenih za poznatu operaciju
radi prikupljanja na polaznoj osnovici.—

Njemačke jedinice su stigle u Novu Varoš, Bistricu i Sjenicu.—

SEKTOR „VENEZIA"

Ustanici, dolazeći sa sjevera, savladali su otpor četnika u Ko-
vrenu (Pljevlja IM-AN) i Šahovićima (OL-AF).—

U očekivanju razjašnjenja situacije, LXXXI batalj. cr. koš
Superslode, koji se kreće od Priboja za Kolašin, zaustavljen je a
Beranama.—

SEKTOR „FERRARA“

Partizanske grupice koje su primijećene sa otporne tačke Javorak, rastjerane su artiljeriskom vatrom.

Vatra naše artiljerije za uznemiravanje na Vojnik (ZP-GU) i na žonu Police (ZT-GS).—

Pokušaj juriša na nacionaliste u zoni Gvozd, osujećen intervencijom naše artiljerije.

Naša patrola javila je o prilivu ustaničkih pojačanja u zoni Mokro (ZT-GU), Miloševići (XI-GS).

U toku noći hici vatrenog oružja na otpornu tačku k. 852 kod garnizona Nikšić. Hici su prestali uslijed našeg protivdejstva.

Polovina čete crnogorske policije raspoređena je u zoni Dragovaljići (ZT-GK), Liverovići (ZU-FX), gdje su primijećene ustaničke trojke.—

Tučena je malim bombama zona G. Brezna (ZN-GZ).

SEKTOR „PERUGIA“

Gubici spomenuti telegramom 3277¹ iznose jedan mrtav i tri ranjena vojnika, jedan ranjen nacionalista.— Gen. MENTASTI. Završeno.

Šesti arm. korp.

¹ Redakcija ne raspolaže sa ovim telegramom.

BR. 180
DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 1 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNA-
GA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA U REJONU ZA-
BLJAKA, KOLAŠINA I NIKŠICA

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7120
stiglo 2. 5. 43

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG

KORPUSA operativno	otpreme 2.5.1943—
	Datum i čas/ 12.45 XXI
KOMANDI SUPERSLODE operativno	prijema 2.5.1943 XXI
	;6.55

Br. 6647/op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.
Počinje.

Br. 3316/op.— NOVOSTI OD 1 MAJA U 10 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE":

Minobacačka vatra i mitraljeski rafali na garnizon Foča. Nema ni-
kakvih gubitaka. Spremnim protudejstvom odbrane osujećen je po-
kušaj infiltracije ustaničkih patrola.

U toku noći patrola garnizona izvršila uspješan napad na cen-
tar neprijateljske vatre zaplijenivši puškomitraljez, eliminišući vod
partizana. Ustanik-dezertjer prijavio se garnizonu. Sukobi između
četničkih i ustaničkih patrola, uz intervenciju naše artiljerije, u
zoni Gosteč (Zabljak XT-AX), Komine (XV-AX).

Nastavljaju se pokreti trupa određenih za našu operaciju.

— SEKTOR „VENEZIA":

Jučer u 20 časova minobacačka vatra i rafali iz mitraljeza sa de-
sne obale Lima protiv odjeljenja Kr. karab. i kr. financijske straže
iz Kruševa (Peć QK-ET). Vatra je prestala dolaskom na mjesto voda
garnizona Murina. Zatim su primijećeni svjetlosni signali u zoni
Topalova Glava (Kolašin PN-GK) i u zoni Jerinja Glava (QH-VF)
i izmjenična paljba iz pušaka između nepoznatih.

Garnizon Andrijevića pucao iz artiljerije našto je prestala vatra i
signali.

U toku je pokret trupa iz Berana određenih za pojačanje Kolašina.

— SEKTOR „FERRARA“:

Artiljerijska vatra protiv ustaničkih patrola primijećenih u blizini našeg uporišta Javorak.

Bataljon je već raspoređen u Jasenovo Polje — Gvozd radi podrške nacionalističke formacije.

Uporište Gornje Polje pojačano je sa vodom artiljerije i rasporedilo je jednu četvu u Jasenovo Polje.

Artiljerijska paljba na ustanike koji su stajali pred nacionalističkim rasporedom u zoni Gvozd.

Nacionalisti Nikšića strijeljali su komuniste. General MENTASTI. Završeno.

Šesti armijski korpus

Prepis upućen obavještajnom odjeljenju

BR. 161

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 2 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAPADU NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE NA UPORIŠTE JAVORAK I ULASKU NJEMAČKIH JEDINICA U BRODAREVO

	Datum i čas/	otpreme 3.5.43
		12.50
Pisani telegram 1		prijema 3.5.43
		17.00

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7178
stigla 3 maja 43-XXI

OD KOMANDE ŠESTOG ARM.

KORPUSA operativno

KOMANDI SUPERSLODE

operativno

Br. 7607/op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinje: br. 3386/op. NOVOSTI OD 2 MAJA U 10 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE“

Uobičajena paljba na naše položaje garnizona Foča. U toku noći osujećeni su pokušaji neprijateljske infiltracije. Sukobi između usta-

nika i četničkih patrola, potpomognutih našom artiljerijom, u zoni Ljuća (Zabljak XV-AV) i Sumani (XV-AT).

Ustanička artiljerijska paljba na garnizon Pljevlja prouzrokovala je malo štete našoj bolnici. Nema gubitaka.

Njemačke trupe zauzele su Prijepolje.

Završeno sakupljanje trupa u polaznim bazama, odvedenih za poznatu operaciju koja će započeti sutra.

Avion je tukao malim bombama okolinu Foče.

— SEKTOR „VENEZIA”

Sukobi između četnika i ustanika u zoni Kovren (Pljevlja NM-AN). Četnici se sakupljaju zapadno od Šahovića da bi preduzeli ofanzivu u pravcu sjevera. U 13 časova nekoliko mitraljeskih rafala bez posljedica na naš garnizon Andrijevića.

Njemačke jedinice zauzele su Brodarevo.

— SEKTOR „FERRARA”

Avioni su juče tukli malim bombama ustanike keji stoje prema uporištu Javorak i one koji stoje prema rasporedu nacionalista u zoni Gvozd. Nacionalisti potpomognuti našom vatrom pokušali su juče da napadnu ustaničke formacije između kote 1776 Nikšić (ZT-GS) i kote 1634 (XI-GS) ali su odbijeni na Gvozd. U akciji je ranjen jedan vojnik iz naših jedinica upućenih za pojačanje. Vatrene akcije garnizona Nikšić protiv malih partizanskih grupa primijećenih u zoni Studenci (ZL-FX). U 2 časa ustanici su sa snagama procijenjenim na 5 bataljona¹ napali uporište Javorak pokušavši da ga zaobiđu iz Sišmana (ZI-GS) i iz Gole Strane (ZN-GU).

Napad koji je podržavan vatrom iz minobacača i koji se produžio čitavu noć odbijen je. Naši gubici: 2 poginula, 20 ranjeno.

Naša četa raspoređena u Jasenovo Polje (ZP-GQ) opkoljena je od patrola koje su, gađane artiljerijom, reagovale vatrom. General MENTASTI. Završeno.

Šesti armijski korpus

Prepis upućen obavještajnom odjeljenju

¹ Vidi dok. broj 14 i 15.

BR. 162

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 3 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNA-
GA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O POBJEDI NARODNOOSLO-
BODILACKE VOJSKE NA JAVORKU I SARADNJI SA ČETNI-
CIMA I SEPARATISTIMA**

Pisani telegram

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7257
stiglo 5.5. 43**

otpreme

Datum i čas/

prijema 4.5.43-XXI

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI SUPERSLODE operativno**

Br. 6749/op

**Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje.**

3412/op.

NOVOSTI OD 3 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

— slaba vatra na položaje garnizona Foče. 3 alpiski puk stigao u Hranjen (Višegrad ZI-CF). Njemački puk u pokretu prema donjem toku potoka Osanica Vubo¹. Naši inženjerci pojačani tenkovima i blindiranim automobilom djelovali su uzduž puta u dolini Drine prema Ustikolini savladavši protutenkovske prepreke i opravivši put uprkos protudejstva iz automatskog oružja.

Artiljerijska paljba garnizona Pljevlja radi zaštićivanja četničkih položaja raspoređenih jugozapadno od garnizona i protiv ustanika primijećenih sjeverno od Pljevalja. U toku je ofanzivni prepad iz Pljevalja u pravcu Adrovića (Pljevlja MH-BD) gdje su primijećene jake kolone ustanika u pokretu prema jugu. Vazduhoplovstvo VI arm. korpusa bombardovalo je zonu mosta Brod. Slijedilo je zatim snabdijevanje garnizona Foča iz vazduha. Protuavionsko dejstvo iz mitraljeza.

¹ Vjerovatno slova VU-BU kojima su obilježeni kvadrati na geografskoj karti.

SEKTOR „VENEZIA“

Noću uoči 1-og četnička straža otvorila je vatru na grupu partizana koji su pokušali da pređu na lijevu stranu rijeke Lima, južno od Euranz² (Kolašin QH-GZ), osujetivši taj pokušaj i ubivši jednog ustanika.

Rafali iz mitraljeza bez posljedica na garnizon Andrijevicu. Detašman karabinjera i Kr. finansijska straža iz Kruševa očekivali su uputstva za novi smještaj pod zaštitom garnizona Murina.

SEKTOR „FERRARA“

Juče ujutro velike formacije partizana nastavile su akciju, o kojoj u pisanom telegramu 3386/op³, i opkolile su naš bataljon u zoni Javorka jako ga angažujući⁴.

Bataljon je nakon hrabrog otpora pokušao oko 15 časova da se probije da bi se povukao u Gornje Polje pošto je onesposobio topove baterije za pojačanje.

Autokolona sa municijom praćena od voda tenkova i 128 ljudi, koja je u toku jutra pokušala da stigne do bataljona, bila je blokirana od prepreka na putu i napadnuta od nadmoćnih⁵ snaga sjeverno od Lipove Ravni (Nikšić ZN-GS).

Pošto se hrabro branila nekoliko časova, pratinja se, pretrpivši gubitke, povukla u Jasenovo Polje. Stigavši noću u Gornje Polje sa malo ljudstva koje je uspjelo da se izvuče, komandant bataljona iz Javorka izjavljuje da partizana ima nekoliko hiljada, da se bataljon borio 12 časova na položaju zadavši ustanicima mnogo gubitaka i da je za vrijeme povlačenja izdržao jake napade na čitavom putu zadavši i pretrpivši pri tome vrlo velike gubitke zbog kojih se njegov bataljon može smatrati potpuno uništenim. U napadu na autokolonu pao je kapetan Ferorelli iz Štaba divizije, komandant inžinjerije major Martines je teško ranjen i nestao. Ustaničnici su također jako napali i našu jedinicu raspoređenu u Jasenovo Polje, koja se, pošto se branila do kasno uveče, povukla u redu prema Gornjem Polju.

Nacionalističke jedinice, dodijeljene za pojačanje našim jedinicama u Javorak i Jasenovo Polje sa zadatkom da zaštićuju bokove našeg rasporeda, napustile su položaje čim je započeo napad ustanika. Vazduhoplovstvo je u toku cijelog jučerašnjeg dana, sve do 19.35 časova, sadejstvovao sa trupama, obasipajući ustanike malim bombama i vršeći akcije veze.

Juče ujutro ustanici su napali desno krilo našeg bataljona raspoređenog u zoni Lukovo. Nacionalističke formacije napustile su polo-

~ Redakcija pretpostavlja da se odnosi na Zuren — selo na desnoj obali Lima u Zatoku.

³ Vidi dok. broj 161.

⁴ O borbama na Javorku vidi dok. broj 14 i 15.

žaje. Napad je odbijen i bataljon se zatim povukao u redu prema Nikšiću. Partizanske formacije zauzele su Presjeku (ZI-GQ) odvojniji nacionalističke formacije dislocirane u Krstaču, Goliji i Orahu (ZP-GQ).

SEKTOR „PERUGIA“

U toku je čišćenje koje vrše formacije generala Popovića⁵ u zoni Zla Gora (Trebinje VS-GO) i u zoni Liguria⁰ (Nikšić VU-FV), Bundos (ZL-FV) gdje su primijećeni ustanici. General MENTASTI. Završeno.

Prepisi: Nač. štaba

Šesti armijski korpus

Pomoćniku nač. štaba

Obavještajnom odjeljenju

Načelniku operat. odjeljenja

BR. 163

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 4 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O POVLAČENJU ITALIJANSKIH JEDINICA PREMA NIKŠICU I O NOVOM RASPOREDU ČETNIČKIH SNAGA

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7258

Stiglo 5.5. 43.

prijema

Datum i čas

otpreme 4.5.

OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno

43.XXI

KOMANDI SUPERSLODE operativno

23.20

Br. 6785/op

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinje.

3441/op. NOVOСТИ OD 4 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

— uobičajena paljba na garnizon Foča. Jučer od 6 časova prekinuta je telefonska veza Pljevlja—Prijeopolje. Ispravna je radio veza sa ovom komandom.

⁵ Krsto Popović

" Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

U 14 časova treći alpski puk stigao je u zonu sjeverno od ušća potoka Osanica i Raškovića Potok (Sarajevo VS-CO). Artiljerijska paljba na partizanske formacije u kretanju sjeverno od Pljevlja.

SEKTOR „VENEZIA"

— Noću uoči 3-eg prekinuta je namjerno telefonska linija Berane—Petnjica. Iste noći naša jedinica je očistila zonu Brzava (Kolašin OH-GU) zarobivši dva komunista.

Četnici Durišića¹ započeli su ofanzivu prema sjeveru dostigavši liniju Vaškova (Pljevlja LI-AF), Kovren (MN-AN).

Na traženje četnika avion je bombardovao Maoče (LI-AP) i Varine (KI-AN) sa efikasnim rezultatima među ljudima i stokom.

Primijećene su grupe partizana u zoni Gomile (Zabljak KV-AD).

SEKTOR „FERRARA"

— Jedinice koje su bile raspoređene u Gornje Polje povratile su se u Nikšić. Ustaničke snage pridolaze u zonu sjeverno i istočno od Nikšića. Primijećene su grupe partizana u zoni Ljeskovi Doli (Nikšić), Nikšić (ZI-FT).

Vazduhoplovstvo je u toku čitavog dana tuklo nfalim bombama partizane u pokretu iz Javorka u Gornje Polje.

SEKTOR „PERUGIA"

— Radi razvijanja situacije u zoni Gacko i zoni Nikšić, izmijenjen je raspored nacionalista, koji je težio prema granici Hercegovine, tako da sada gravitira prema masivu Njegoš i prema putu Viiuse, Trubjela.

Završeno

General MENTASTI
Šesti armijski korpus

- 1.) Skrenuti pažnju da VI korpus pazi da se ne prekine odstupnica Gianuzzi-u partizanskim napadima u pravcu Viluse—Trubjela².

Reći mu
7.V.

Prepisi:

- Načelniku štaba
- Pomoćniku nač. štaba
- Obavještajnom odjeljenju
- 2 prepisa Načelniku operativnog odjeljenja

¹ Pavle Durišić

² Dopisano rukom. Vjerovatno primjedba data u štabu Više komande „Slovenija—Dalmacija".

BR. 164

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 5 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNA-
GA „SLOVENIJA—DALMACIJA” O NAPADU NARODNOOSLO-
BODILACKE VOJSKE NA ČETNIKE OKO KOVRENA I NAPRE-
DOVANJU PREMA NIKŠICU**

Pisani telegram

V. P. 5.5.43-XXI časova 23.40

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI SUPERSLODE operativno.**

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7315
stiglo 6.5.43

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinje:

„ „Br. 3513/op NOVOSTI OD 5 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE”:

Dana 3-eg avioni VI arm. korp. bombardovali su zonu Brod. Na njih je pucano iz automatskog oružja.

Jučer u 8 časova naši vodovi tenkova i blindiranih automobila, dodijeljenih za pojačanje njemačkom puku, stigli su u Foču. Njemački puk je stigao u garnizon u 10 časova i nastavio sa akcijom prema Crnom Vrh (Gacko VQ-BL) potpomagan od artiljerije garnizona.

Treći alpiski puk savladavši otpore partizana u zoni Stolac (Sarajevo VO-BZ), Sesin Vrh (VQ-BU) stigao je u 22 časa na liniju kota 880 (VM-BU), Ribički Vrh (VO-BS).

Zadani su lakši gubici i zaplijenjen 1 bacač, 2 puškomitraljeza i nekoliko pušaka.

Naših gubitaka nema.

Jutros je 3 alpiski nastavio pokret prema Foči.

Namjerno je prekinuta telefonska linija Priboj—Pljevlja. Linija je opravljena. Također je opravljena i telefonska veza Pljevlja—Prijepolje.

SEKTOR „VENEZIA”:

Partizani su napali na četnički raspored sjeverno od Kovrena (Pljevlja MH-AN) prisilivši četnike na povlačenje prema Pavinom

Polju dok su na zapadu četnici napredovali u pravcu Maoče (LI-AP). Između Maoča i Kovrena izgleda da se koncentriše sva Prva proleTERSka divizija koja je došla iz zone zapadno od Pljevalja¹.

Grupa od 500 partizana² primijećena je u zoni Kamena Gora (NK-AT) sa namjerom da napadne našu autokolonu.

Muslimani su napali selo Budjevo (Sjenica RO-AL) zapalivši ga cijelog, opljačkavši i poklavši stanovništvo. Izgleda isto tako da muslimani namjeravaju da napadnu selo Daloviće (RH-AF).

SEKTOR „FERRARA“:

U toku noći uoči 4-og i u toku jučerašnjeg dana nastavljeno je pridolaženje partizanskih snaga sjeverno i istočno od Nikšića. Komunističke su snage procijenjene na 5000 naoružanih³.

Artiljerijska paljba protiv položaja partizana na koti 845 (Nikšić ZP-FZ).

Nacionalističke jedinice raspoređene su južno od Nikšića.

Vazduhoplovstvo je izvršilo mnogobrojne akcije obasipanja malim bombama i mitraljiranja u zoni Gornje Polje sa osmotrenim dobrim rezultatom. »

Vazdušno izviđanje potvrđuje pridolaženje znatnih snaga.

SEKTOR „PERUGIA“:

Nastavlja se sa predviđenim pokretima radi izvršenja onog što je javljeno telegramom 3441/op⁴.

Završeno.

General MENTASTI " " "

VI arm. korp.

4 prepisa

1 Pomoćniku nač. štaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Obavještajnom odjeljenju

1 Komandi Kr. karabinjera

¹ Odnosi se na jedinice Prve proleTERSke divizije.

* Prva proleTERSka brigada

³ Odnosi se na dijelove Druge proleTERSke i Treće udarne divizije. Oko samog Nikšića nalazile su se jedinice Četvrte i Pete crnogorske i Druge proleTERSke brigade. Jačina ovih jedinica iznosila je oko 2000 boraca.

• Vidi dok. broj 163.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 6 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNA-
GA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA NA PROSTORIJI
BIJELOG POLJA, KOLAŠINA I NIKŠICA**

Pisani telegram

**Viša komanda O S.
Slovenij a—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7381
stiglo 7. maj 1943**

	otpreme 6.5.1943
Datum i čas/	19 00
	prijema 6.5.1943
	21.40

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. — operativno
KOMANDI SUPERSLODE — operativno**

**Br. 6866/op. Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.
Br. 3543/op. NOVOSTI OD 6 MAJA U 10 ČASOVA**

SEKTOR „TAURINENSE"

— 3 alpiski puk stigao u Foču u 12 časova; odmah je započeo sa napuštanjem garnizona.

— Jutros je nastavljeno povlačenje naših trupa.

SEKTOR „VENEZIA"

— Četnici za koje je juče javljeno da se povlače prema Pavinom Polju povukli su se do Bijelog Polja.

— Partizani su stigli u Šahoviće.

— Jaka grupa 2 partizanske divizije primijećena je u zoni Jabuke (Pljevlja NH-AX).

— Četničke snage koje napreduju u pravcu Maoča povukle su se uslijed događaja u zonu Šahovići.

— Obrazovan detašman od jedne pojačane čete na mostu kod kote 575 (Kolašin PL-GZ).

SEKTOR „FERRARA“

— Artiljerijska vatra protiv rasporeda partizana koji se popunjava sjevero-zapadno i sjevero-istočno od Nikšića.

— Vazduhoplovstvo je izvršilo obasipanje malim bombama ljudstva primijećenog na koti 763¹. Pri izvršenju drugih akcija u zoni ometano je lošim vremenom.

— Ukinut je garnizon Bogetići da bi se ojačala odbrana Nikšića i pošto se nije moglo pouzdati u njega uslijed njegove male jačine.

— Nastavlja se sa pridolaženjem partizanskih snaga u zonu sjeverno od Nikšića.

General MENTASTI
VI. armijski korpus

4 Prepisa:

- 1 Pomoćniku nač. štaba.
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju

¹ Oko Nikšića nema k. 763, vjerovatno je k. 736 (Sirekovača).

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 7 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNA-
GA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O NAPREDOVANJU PARTI-
ZANSKIH SNAGA U OKOLINI NIKŠIĆA**

Primljeni pisani telegram

**Operativno odjeljenje
Prepis upućen obavještajnom
odjeljenju**

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI SUPERSLODE operativno**

**otpreme
Datum i čas
prijema
8 maja 43
18.00**

Br. 6923/op.

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7470
stiglo 8 maja 43**

**Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore. Počinje,
br. 3464/op.**

NOVOSTI OD 7 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE".

Kolona koja operiše u zoni Foča nakon što je završila napu-
štanje garnizona stigla je u donji tok potoka Osanice (Višegrad
VU-BU).

Bataljon „Aosta" je nastavio noću pokret kamionima do Me-
sića (ZP-CK) da bi zatim nastavio željeznicom u Priboj.

SEKTOR „VENEZIA".

Četničke su se snage povukle na liniju Pavlovo Brdo (Pljevlji
NH-AB), Slepač Most (Kolašin ON-GZ).

SEKTOR „FERRARA“.

Artiljerijska i vazduhoplovna akcija protiv partizanskog rasporeda uokolo Nikšića.

U 23.30 časova u Boxx¹ je osujećen pokušaj infiltracije patrola južno od Nikšića vatrom posade sa Carevog Mosta.

Izgleda da partizanske snage već gravitiraju prema zoni Lukovo.

SEKTOR „PODGORICA“.

U toku je pridolaženje nacionalista u zonu Piperà radi suprotstavljanja infiltraciji partizana koji se očekuju iz doline Zupe².

General MENTASTI. Završeno.
VI arm. korp.

BR. 167

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 8 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI OFFUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O DOLASKU NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE U MOJKOVAC I MANJIM POKRETIMA I AKCIJAMA NA PROSTORIJI OKO NIKŠICA

Pisani telegram	otpreme	8.5.43
	Datum i čas	20.30
	prijema	8.5.43
		23.30

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7492
stiglo 9.5. 43

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
SUPERSLODI operativno**

Br. 6982/op.

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore. Počinje.

Br. 3586/op.

* Vjerovatno Borova Brda južno od Nikšića

² Nikšićka Zupa

NOVOSTI OD 8 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“.

- 3 alpski puk stigao je u zonu Jabuka (Višegrad ZN-CF).
- Započeo pokret željeznicom bataljona koji su se povratili J Priboj. Pokret će se nastaviti idućih dana u ešelonima po bataljonima.
- Artiljerijska paljba radi zaštite četničkog rasporeda jugozapadno od Pljevalja. Zarobljen 1 partizan. Drugi partizan prijavio se sa puškomitraljezom.
- U operaciji deblokiranja Foče trupe su imale 4 ranjena od kojih 3 iz 383 pješ. puka a 1 iz LVII bataljona Crnih košulja.

SEKTOR „VENEZIA“.

- Četnici su se ponovo povukli i sada su raspoređeni uzduž Tare od Bistrice (Kolašin LI-GZ) i kote 1015 (MN-GU).
- Partizani su stigli u Mojkovac (MN-GU).
- U 14 časova su ispaljene granate iz minobacača na uporište garnizona Bijelo Polje. Brzim protudejstvom naše artiljerije vatra je obustavljena a da nije prouzrokovala štete.

SEKTOR „FERRARA“.

- Vazduhoplovstvo je, ometano lošim vremenom, tuklo malim bombama i mitraljiralo ljudstvo u zoni Nikšić i uzduž puta za Šavnik.
- Primijećeno je nekoliko ustaničkih patrola u zoni Bogetići¹.
- Primijećeni su pokreti znatnih ustaničkih snaga iz doline Zupa prema jugu².

SEKTOR „PODGORICA“.

- Avion je tukao malim bombama partizane primijećene u zoni Ruište (Nikšić XP-FP).

General MENTASTI. Završeno.
VI arm. korp.

6 prepisa

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Pomoćniku nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju

¹ Patrole Drugog bataljona Zetskog NOP odreda

² Jedan bataljon Četvrtе proleterske i dva bataljona Pete udarne brigade koji su imali zadatak da sa Zetskim NOP odredom oslobode Piperi i Kuče i da presijeku za okupatora važnu komunikaciju Podgorica — Kolašin.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA OD 9 MAJA 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O ODLAGANJU OPERA-
CIJE U ZONI NIKŠIĆA**

Šifrirani telegram

PREDAN: 9.V.1943. u 20,00 č.
PRIMLJEN: 10.V.1943. u

**VI ARMIJSKI KORPUS
SUPERSLODI — OPERATIVNO ODJELJENJE
Broj 70/52 — Op.**

Poznata operacija protiv partizana u zoni Nikšića neće moći otpočeti za još nekoliko dana zbog vremena koje je potrebno komandi Crne Gore da sakupi svoje kolone.

Na osnovu nedavnih sporazuma koje sam učinio sa generalom Mentasti i sporazuma između divizije „Emilia" i divizije „Perugia", moje sadejstvo će se ograničiti na upotrebu kolone od dva do tri bataljona sa artiljerijom i tenkovima da se u početku zakrči Grahovo i raskršće jugoistočno od Vilusa. U Grahovu se već nalazi jedan moj odred; za Viluse polazi sutra jedan bataljon divizije „Emilia" iz Bileće; ostale snage sakupiće se kada bude potrebno.

Ostavljam sebi takođe nekoliko dana da stupim u direktnu vezu sa komandantom trupa Crne Gore, kako bi se moglo bolje odrediti vrijeme i način eventualnog sljedećeg sadejstva.

General PIAZZONI

BR. 169

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 11 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA“ O NAPADU NARODNO-
OSLOBODILACKE VOJSKE NA JEDNU ITALIJANSKU AUTO-
KOLONU**

Pisani telegram

**Vila komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7645
stiglo 12.5.43**

**otpreme 11.5.43
19.50**

Datum i čas

**prijema 11.5.43
23.00**

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI SUPERSLODE operativno**

Br. 7161/op. Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.

Počinja:

Br. 3762/op. NOVOSTI OD 11 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

Pojačani bataljon koji je upućen u zonu Mihajlovići (Pljevlja MK-AH), gdje je raspoređena partizanska brigada, stupio je u do-
dir sa snagama neprijateljskog rasporeda. Neprijatelj je prisiljen
da se povuče u Obarde (MH-AU) nakon što je pretrpio gubitke od
kojih su 4 mrtva ostavljena na terenu. Naši gubici: 2 mrtva.

SEKTOR „VENEZIA“

Autokolona koja je dolazila iz Priboja, praćena četom, na-
padnuta je, u 12 časova u zoni Dobrakova¹ (PN-AL), od partizan-

¹ Drugi bataljon Prve proleterske brigade Prve proleterske divizije napao je sa položaja Vukotičko Brdo (k. 990), 12 km sjeverno od Bijelog Polja, vojni motorizovani transport ratnog materijala, koji se, pod jakom pratnjom italijanskih jedinica, kretao iz Priboja za Berane (Ivangrad). Transport je bio skoro uništen. Nađeno je 150 mrtvih i 70 ranjenih vojnika, 18 onesposobljenih automobila. Zaplijenjeno je 11 minobacača sa oko 100 mina, 10 puškomitraljeza sa 150 000 metaka, sanitetskog i raznog drugog materijala.

skih snaga procijenjenih na 800 naoružanih. Pošto se hrabro branila u toku nekoliko časova pratnja se zabarikadirala u pećinama. Njemačka jedinica koja je pritekla iz Brodareva u pomoć morala je da se povuče uz gubitke.

Bataljon „Exille“, bez jedne čete, krećući se kamionima iz Višegrada u Pljevlja transportiran je iz Prijepolja prema mjestu gdje se četa zabarikadirala i stigao je noću na kotu 1123 (PL-AL). 205 vojnika iz pratnje, od kojih 35 ranjenih, uspjelo je da se spasi i uputi u Brodarevo. Neke grupe zabarikadirane po pećinama nijesu još oslobođene i bore se hrabro.

Jutros je tamo upućen jedan bataljon iz garnizona Bijelo Polje. Naknadno će se javiti pojedinosti.

Nastavlja se pridolaženje jedinica Prve njemačke alpske divizije u zonu Berane—Andrijevice.

Snage kapetana Đurišića² napustile su raspored, o čemu u 3586³, da bi se rasporedile za zaštitu Kolašina.

Druge četničke snage raspoređene su na Sinjajevini.

SEKTOR „FERRARA“

Naša je artiljerija tukla zonu Kruškovi Do (IJlikšić ZI-GM) i Bijela Greda (ZR-GM).

Ustanici su izgleda prekinuli na više mjesta put za Šavnik.

Snage generala Popovića proširile su okupaciju na kotu 771 (ZP-FU)⁴ zajedno sa isturenim jedinicama garnizona Nikšić. General MENTASTI. Završeno.

VI arm. korp.

8 prepisa

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoćniku nač. štaba
- 2 Nač. operat. odjeljenja
- 1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza
- 1 Obavještajnom odjeljenju

² Pavle Đurišić

⁵ Vidi dok. broj 167.

¹ Južno od Carevog Mosta

**OBAVJEŠTENJE VRHOVNE KOMANDE ITALIJANSKE VOJSKE
OD 11 MAJA 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA—DALMACIJA" O UČEŠĆU JEDINICA ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA U CRNOJ GORI NA OBEZBJEĐENJU
LINIJE PODGORICA—NIKŠIĆ—BILECA**

Fonogram

Prijem 11/5/1943
7586

Od Vrhovne komande vojske
Višoj komandi Slov. i Dalmac.
Br. 8764/OP

- I) U vezi operacija naređenih od strane Vrhovne komande a a cilju spriječavanja posljednjih partizanskih uspjeha i u cilju neprestanog uništavanja i istjerivanja partizana iz Crne Gore, trupe VI arm. korp. moraju učestvovati u operacijama pomoću kojih se namjerava obezbijediti odbrana linije Podgorica—Nikšić—Bileća.
- II) U odnosu na gore navedeno i imajući u vidu prethodne zahtjeve, koje je već učinio Guverner Crne Gore telegramom br. 7468 od 9 ov. m., ta komanda neka naredi da se VI arm. korp. odmah dogovori sa samim Guvernerom u cilju određivanja trupa koje bi trebalo da učestvuju u operacijama u Crnoj Gori¹.
Eventualni dalji zahtjevi za pojačanjem snaga već predviđenih od strane VI. arm. korp., moraće biti ispitani u vezi sa situacijom u Hercegovini.
- III) Ta komanda neka hitno izvijesti o rezultatima dogovora za mogućnost sadejstva trupa VI. arm. korp., u cilju prethodnog odobrenja od strane ovog štaba.
- IV) Po naređenju Vrhovne komande javljam da se trupe VI. arm. korp. moraju smatrati oslobođenim zadataka koji se odnose na operacije u zoni Foča.

General Rosi

Šalje: ppuk. Cocchi
Prima: poruč. Jonko

¹ Vidi dok. broj 169.

BR. 182

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 12 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA OKO BIJE-
LOG POLJA I NIKŠICA**

Pisani telegram

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7716
stiglo 13.5.43**

**otpreme 12.5. 43
Datum i čas,. 19.20
prijema 12.5. 43
23.45**

OD KOMANDE VI ARM. KORP.

operativno

KOMANDI SUPERSLODE operativno

Br. 7217/op.-prot.

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Počinja: „ „ Br. 3806/op. NOVOSTI OD 12 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE": Bataljon „Exille" pošto se zadržao na položajima na koje je stigao u noći (vidi telegram 3762)¹, stigao je u 8.30 časova u Dobrakovo, gdje je pokušao da spasi vozila automobila koju su napali partizani.

U 10.30 časova partizani su zauzeli kotu 1123 (PL-AL) presjekavši put za povlačenje.

Naređeno upućivanje bataljona „Aoste" u zonu.

U Prijepolju se vrši obrazovanje kolone od 3 bataljona radi djelovanja iz tjesnaca Bare (PL-AL) prema zapadu.

SEKTOR „VENEZIA": Noću uoči 11 partizanska artiljerija otvorila je sa kote 1038 (PI-AB) vatru na Bijelo Polje i na most na koti 575. Istovremeno je sa više strana napadnuta i kota 575.

¹ Vidi dok. broj 169.

Napad je odbijen a artiljerija ušutkana dejstvom naše artiljerije. Bataljon upućen prema zoni napada na autokolonu, naišao je na jak otpor zapadno od Potkrajce (PN-AF).

Bataljon se odvojio i povukao bez gubitaka.

Artiljerija Bijelo Polje je zatim tukla zone koje su zauzeli ustanici.

Detašman karabinjera i četnički financi povučeni su u cilju sigurnosti.

SEKTOR „FERRARA”: Artiljerija Nikšić raspršila je kolonu u pokretu iz Jasenovog Polja (ZP-GQ) u Sipačno (ZN-GQ).

VAZDUHOPLOVSTVO: je tuklo malim bombama i mitraljiralo zonu Miločani — Gornje Polje kao i ljude primijećene uzduž puta za Savnik i zonu Bare (XP-GU).

Partizanske snage izgleda da se premještaju iz zone Nikšića prema dolini Nikšićke Župe.

SEKTOR „PERUGIA”: Nacionalistička patrola sukobivši se u zoni Kulaice² (ZL-EH) sa grupom od sedam ustanika ubila je jednog.

U toku je čišćenje zone.

Završeno.

potpis. General RONCAGLIA" "
VI armijski korpus

- 8 prepisa: 1 Ekselenciji
1 Načelniku štaba
1 Zamjeniku nač. štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Komandi kr. karabinjera
1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza
1 Obavještajnom odjeljenju

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 12 MAJA 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O REZULTATIMA RAZGOVORA SA GUVERNEROM CRNE GORE PO PITANJU RASPOREDA ITALIJANSKIH SNAGA NA TERITORIJI CRNE GORE I HERCEGOVINE

Pisani telegram	7718	datum otpreme	12/5/43
	13-V-43	i	20.30
		čas prijema	13.5'43
			24.40

**OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — Operativno
KOMANDI SUPERSLODE — Operativno**

Br. 7230/op. protokol

Razgovor koji sam imao na Cetinju sa Ekselencijom Pirziom Biroli obavio se po sljedećem: »

1.— General Piazzoni predaje kopiju pisanog telegrama 7632 Superslodi, u kome se potvrđuje da VI armiski korp. mora učestvovati sa trupama Crne Gore u cilju obezbjeđenja linije Podgorica—Nikšić—Bileća.

Između ostalog izvještava da je već rasporedio jedan puk pješadije od tri bataljona pojačan dvjema baterijama, jednim eskadronom lakih bornih kola „L" i odgovarajućim pomoćnim jedinicama pod komandom generala Silvija Negri s obje strane u početku puta za Trubjelu.

2.— General Pirzio Biroli daje kopiju radiograma Vrhovne komande 22266/op, kojim se naređuje privremeni prelaz dijelova VI arm. korp., koji operišu u zoni Bileća—Trebinje, u taktičku zavisnost Komande trupa Crne Gore i koji predviđa da VI arm. korp. prihvati eventualne zahtjeve za pojačanje, koje uputi Komanda trupa Crne Gore, ukoliko to bude moguće zbog situacije u Hercegovini.

3.— General Piazzoni prima k znanju gore navedeno o čemu će izvijestiti Ekselenciju Robotti-a, izvještava da nema druge jedinica na raspoloženju za osiguranje komunikacije Bileća—Viluse—Trubjela—Nikšić.

Do početka operacija taktičke grupe, general Negro će ostati u zavisnosti VI arm. korpusa u zoni Viluse—Grahovo.

Dodajem. Citirani telegram Vrhovne komande 22266/op, ukoliko se tiče razgovora, kaže sljedeće: paragraf 3: Sam Guvernatorat, osigurava odbranu linije Podgorica—Nikšić—Bileća sa pojačanjima iz VI arm. korpusa. Paragraf 4: glavni generalštab kr. vojske na-

ređuje prelaz dijelova VI arm. korpusa, koji operišu u zoni Bileća—Trebinje, u privremenu taktičku zavisnost 14 arm. korpusa; VI arm. korpus prihvata eventualna tražena pojačanja koja upućuje komanda 14 arm. korp., ukoliko dopušta situacija u Hercegovini.

Ekselencija Pirzio Biroli smatra dovoljnim učešće kolone Negro, čiju upotrebu predviđa tek kroz nekoliko dana sa jednim bataljonom za zatvaranje prelaza Trubjele, i sa dva bataljona sa artiljerijom, za privremeno zamjenjivanje trupa divizije „Ferrara” u Nikšiću, koje će naprotiv operisati ofanzivno.

General Piazzoni

BR. 173

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 13 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA” O BOJEVIMA U REJONU BIJELOG POLJA I NIKŠICA

Pisani telegram	Prepis upućen obavještajnom odjeljenju	
	otpreme	14.5.43
	Datum i čas	11.55
	prijema	14.5.43
OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno		17.10
KOMANDI SUPERSLODE operativno		

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7793
stiglo 14.5.43

Br. 7289/op.

Telegram primljen od Komande tiupa Crne Gore.

Počinje:

„ 3854/op.— Novosti od 13.5.1943 U 10 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE” Dana 11 u 17 časova bataljon „Exille” napadnut od mnogo ustanika u zoni kote 1123, odbio ih je zadavši im teške gubitke.

u 18 časova bataljon „Aosta” je došao u dodir sa „Exille” i u 24 časa je stigao u Bare gdje je bio napadnut.

Pošto su pretrpjeli daljnje mnogobrojne gubitke, 12 ujutro oba bataljona uspjela su da se izvuku i da se povuku u Brodarevo gdje su stigla u 15 časova.

Vazduhoplovstvo stigavši u zonu akcije nije moglo da interveniše uslijed slabe vidljivosti. Kasno poslije podne tuklo je malini bombama zonu Laljevići (PL-AL), Kukulje (PL-AL).

— SEKTOR „VENEZIA" Dana 12 u 0.20 časova odbijen je napad brzim protudejstvom na garnizon Bijelo Polje. Ustanici su pokušali da odvoje posadu na mostu kote 575 od Bijelog Polja. Bataljon koji je upućen iz Bijelog Polja osujetio je pokušaj i zapalio je kuće komunista u Crnonjici i Kruševu (Pljevlja PI-AB).

U Bijelom Polju se obrazuje kolona II batalj. pojačanog artiljerijom radi djelovanja prema tjesnacu Bare u sadejstvu sa alpskim bataljonom divizije „Taurinense".

1 partizanska divizija izgleda da raspolaže za napad na Bijelo Polje sa 6 topova.

Izgleda da ima partizana u gornjem dijelu doline Morače sa namjerom da se uprave prema Kolašinu i Mateševu.

— SEKTOR „FÉRRARA" Artiljerija je izvršila mnogo akcija protiv partizanskih grupa primijećenih ili javljenih da su u Okolini Nikšića. Vazduhoplovstvo je izvršilo nekoliko akcija tučenja malim bombama po ciljevima uokolo Nikšića. Izgleda da se partizanska komanda iz Šavnika premjestila u Lukovo. Partizanske snage koje su stajale prema Nikšiću izgleda da se premještaju prema Sinjajeviti: dok za napad na Nikšić izgleda da su komunisti dovukli novo regrutovane snage.

— SEKTOR „PODGORICA" Povećavaju se nacionalističke snage u zoni Piperi. Vazduhoplovstvo je u toj zoni tuklo malim bombama neke ciljeve označene od spomenutih formacija. General RONCAGLIA. Završeno.

Šesti arm kor.

**IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA—
DALMACIJA" OD 13 MAJA 1943 GOD. VRHOVNOJ KOMANDI
ITALIJANSKE VOJSKE O STAVLJANJU DIJELOVA ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA POD KOMANDU ČETRNAESTOG AR
MIJSKOG KORPUSA**

Pisani telegram

V. P. 10 13 maja 1943CX1

**SUPERSLODA — operativno
VRHOVNOJ KOMANDI VOJSKE — operativno**

Br. 7734 protok.

U vezi našeg 7586 od 11 t. m. i vašeg 8764¹ od 11 t. m.
Prvo: U dogovorima obavljenim juče 12 ov. m. na Cetinju, Ekse-
lencija Guverner Crne Gore i Komt VI arm. korpusa utvrdili su
sljedeće:

A) — Učešće VI arm. korp. u spomenutim operacijama biće
izvršeno sa 3 bataljona divizije „Emilia" (dva iz 120 p. p. — jedan
iz 119 p. p.), dvije baterije, jednim eskadronom lakih bornih kola
„L" i odgovarajućim pomoćnim jedinicama pod komandom gene-
rala Silvia Negra, komandanta pješadijske divizije „Emilia". Tak-
tička grupa se sada nalazi razmještena u zoni Viluse—Grahovo;

B) — Upotreba grupe predviđa se tek za nekoliko dana, sa jed-
nim bataljonom za zatvaranje sedla Trubjele a sa dva bataljona i
artiljerijom za privremeno smjenjivanje trupa divizije „Ferrara" u
Nikšiću, koje moraju dejstvovati ofanzivno.

Drugo: Ekselencija Pirzio Biroli je između ostalog izvijestio Ekse-
lenciju Piazzonia o telegramu 22266 operac. Vrhovne komande, koji
razmatra, u 4 paragrafu, prelaz dijelova VI arm. korp., koji operišu
u zoni Bileća—Trebinje, pod privremenu taktičku komandu XIV
arm. korpusa po naređenju te Glav. komande vojske.

Treće: VI arm. korpus, pored gore navedene pomoći, nema druge
trupe na raspoloženju za osiguranje linije koja vezuje Bileću—Vi-
luse—Trubjelu—Nikšić.

Četvrto: Molim Glavnu kdu vojske da da svoju saglasnost za učešće
trupa VI arm. korpusa kako je rečeno u tački prvoj pod A i da
dostavi svoja uputstva po pitanju prelaza pod komandu o čemu se
govori u tački drugoj.

General Robotti

¹ Vidi dok. broj 169.

BR. 182

**NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA
—DALMACIJA" OD 13 MAJA 1943 GOD. KOMANDI ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA ZA ZATVARANJE IZLAZA IZ ZONE
NJEGOŠA KA TREBINJU I GRAHOVU**

Pisani telegram

Operativno 13
V. P. 10, 13 maj 1943/XXI

**SUPERSLODA — operativno
Komandi VI arm. korpusa**

Br. 7718 protok.
Veza vaš telegram 7230 op¹.

Prvo: O dogovorima sa Guverneratom Crne Gore obaviještena je Glav. kda vojske, koja je sebi rezervisala pravo da da svoju saglasnost. Slijediće odgovarajući izvještaji.

Drugo: Spomenuto predviđeno premještanje taktičke grupe generala Negra na sedlo Trubjele i u Nikšić zahtijeva da ta komanda obrati pažnju na potrebu zatvaranja izlaza iz zone Njogoša ka Trebinju i Grahovu sa ostalim trupama u cilju spriječavanja partizanskih jedinica da uđu u Južnu Hercegovinu i oblast Kotora. Molim da mi dostavite naknadne rasporede trupa.

Treće: Neophodno je tačno utvrditi sa Guverneratom Crne Gore da taktička grupa Negro ostaje pod njegovom komandom samo za vrijeme spomenute akcije, i da se mora vratiti na teritoriju VI korpusa i staviti pod komandu ovog posljednjeg čim se završi ova akcija, imajući u vidu zahtjeve koje stvara situacija u zoni samog VI korpusa.

* General Robotti

Vaš telegram PA 7718 primljen od D. Bela (Split)

(u časova 20001305)

¹ Vidi dok. broj 169.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 14 MAJ 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA—DALMACIJA" O BOJEVIMA U REJO-
NIMA PLJEVLJA, NIKŠIC, PODGORICA**

Pisani telegram

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 7824
stiglo 15.5.43**

	otpreme
Datum i čas	
OD KOMANDE VI ARM. KORP.	prijema 14.5.43.
operativno	23
SUPERSLODI operativno	
Br. 7329/op. prot.	

Telegram stigao od Komande trupa Crne Gore.

Počinja:

„ „3898/op.— NOVOSTI OD 14 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE": bataljoni koji su operisali u tjesnacu Bare sjedinili su se u Prijepolju da bi operisali u pravcu Jabuke (Pljevlja NH-AX) u cilju uništenja dviju partizanskih brigada koje su tamo primijećene i da bi omogućili transportovanje snabdije-
vanja za Pljevlja. Gubici koje su pretrpjeli alpiski bataljoni u akciji u tjesnacu Bare: poginulo 4, ranjeno 45, nestao 1.

SEKTOR „VENEZIA": U toku je premještanje u Lijevu Rijeku ko-
mande pješadijske divizije sa 1 bataljonom pojačanim baterijom, sa zadatkom da se suprotstavi infiltraciji partizana koji dolaze iz zone Gornje Morače.

Partizanske snage iz zone Katun Vratio (Kolašin IH-GS) vršile su pljačkanje u zoni G. Lipovo (LI-GQ) povrativši se u Katun Vratio. Druga grupa je stigla u Crkvinu (MH-GK).

Izgleda da je prva proleeterska divizija raspoređena između Komarana (Pljevlja OI-AR) i Kulina (ON-AB)¹.

SEKTOR „FERRARA”: nacionalističke formacije podržavane našom artiljerijom i automatskim oružjem dostigle su liniju Jakalj (Nikšić ZI-GH), Glibavac (ZN-GM), kota 845 (ZP-FX), Kablena Glava (ZT-FX) odbivši partizanske patrole.

SEKTOR „PODGORICA”: ustanici su juče napali raspored nacionalista između Pantelijeve Vrh (XR-FN) i Ilijina Brda (XV-FL) prisilivši ga da se povuče u Bioče.

Noću je prevezen kamionima u Bioče prvi bataljon bez jedne čete sa zadatkom da dostigne u zoru zonu Ilijino Brdo radi učešća u akciji nacionalista napadajući na partizane.

Vazduhoplovstvo je izvršilo akcije mitraljiranja i tučenja malim bombama Gostilja Martiničkog (XP-FN). General RONCAGLIA " ".

Završeno.

Šesti armijski korpus

6 prepisa:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještaj. odjeljenju
- 1 Odjeljenju telegrafskih i telefonskih veza

¹ Prva proleeterska divizija NOVJ pred Petu ofanzivu bila je raspoređena na prostoriji: Prva proleeterska i Treća krajiška brigada na frontu Mojkovac, Bijelo Polje; Treća sandžačka — Mijajlovica, Jabuka; Stab divizije — Potrk (Tomic: Peta neprijateljska ofanziva, izdanje „Vojno Delo” 1953 god., str. 66).

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 15 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA ITALIJANSKIH I NJEMAČKIH TRUPA OKO BIJELOG
POLJA I ŠAHOVIĆA**

Prepis pisanog telegrama

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7891
stiglo 16.5.43

	otpreme 15.5.1943;
Datum i čas	19.10
	prijema 16.5.1943;
OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno	8.40
KOMANDI 2 ARMIJE	
Br. 7407/op.	

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.

Počinje:
„ „Br. 3920/op.

NOVOSTI OD 15 MAJA U 10 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

— Garnizon Priboj preuzet od brzih njemačkih jedinica jačine 600 ljudi.

Italijanske trupe koje su bile raspoređene u garnizonu koncentrisane su u Priboj—Prijepolje.

— Tučena malim bombama zona Glusevic¹ (Pljevlja NK-AT).

SEKTOR „VENEZIA“

— Oko 100 vojnika autokolone, o čemu u pisanom telegramu 3762 op, smatrati nestalim².

— Avioni su tukli malim bombama ciljeve između Šahovića i desne obale Lima.

— Jutros je počela akcija italijanskih i njemačkih trupa iz Bijelog Polja i Šahovića.

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

² Vidi dok. broj 169.

SEKTOR „FERRARA“

— Nacionalističke formacije, potpomognute našom artiljerijom i automatskim oružjem, dostigle su liniju Tisa (Nikšić ZI-GO), Rastovac (ZN-GO) i izvršile napad u zonu Tović (ZP-GM).

— U toku noći artiljerija garnizona Nikšić je tukla partizanske snage primijećene u mjestu Šipačno (ZN-GQ).

— Vazduhoplovstvo je tuklo malim bombama zonu Ijickovo. **SEKTOR „PODGORICA“**

— Nacionalističke formacije dostigle su liniju Stijena (SX-FI), Sviba (XV-FL).

— U toku noći prebačena je kamionima u Bioče komanda 383 pješadijskog sa III bataljonom radi pojačanja o čemu u pisanom telegramu 3898 op³.

— Nacionalistički bataljon pojačan vodom Crnih košulja započeo je pokret radi okupiranja Stražišta (XT-FI). General RON-CAGLIA"".

Završeno.

Šesti armijski korpus

BR. 178

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 16 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RASPOREDU SNAGA I DOLASKU NOVIH NJEMAČKIH, BUGARSKIH I ITALIJANSKIH JEDINICA NA SEKTOR PLJEVALJA I PODGORICE

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 7987
stiglo 17.5. 43

	Datum i čas	otpreme	16.5.43
			20.00
OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno		prijema	17.5.43
KOMANDI 2 ARMIJE			11.40
Br. 7455/op.			

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

Započinje:

Br. 3963/op. **NOVOSTI OD 16 MAJA 1943-XXI U 10 ČASOVA SEKTOR „TAURINENSE“.** Njemačke trupe stigle u Priboj, o čemu u pisanom telegramu 3920/op¹. premjestile su se u Prijepolje osim detašmana oko stotinu ljudi.

³ Vidi dok. broj 176.

¹ Vidi dok. broj 177.

Najavljen je dolazak 700 Bugara određenih za garnizon Priboj (NH-BS). Akcijom III bataljona iz Prijepolja (OL-BD) i II iz Pljevlja (IH-AX) uspostavljen je tranzit i telefonska veza Pljevlja—Prijepolje.

3 alpiski puk ostaje privremeno raspoređen u blizini Jabuke (HL-BH) radi čišćenja zone i obezbjeđenja snabdijevanja Pljevlja koje je prekinuto pred nekoliko dana. Naši gubici, o čemu u pisanom telegramu 3898/op²., popeli su se na 12 ranjenih. Gubici neprijatelja utvrđeni u toj akciji: 15 mrtvih među kojima jedan politički komesar. Zaplijenjen 1 puškomitraljez i 15 pušaka. SEKTOR „VENEZIA“. Njemačke su trupe, savladavši male otpore, stigle na liniju kota 1123, kota 1255 (OI-GZ).

Italijanska kolona dostigla je Šljepašnicu (PL-AF) gdje se zaustavila radi zaštićivanja njemačkog istočnog boka. Kolona je uputila patrole koje su došle u dodir sa ustanicima na Crno Brdo (PI-AF), Kukulje, Orahovica (PL-AI), Sutivan (PN-AF).

Jaka vatrena aktivnost sa obje strane. Gubici neprijatelja: utvrđeno 8 mrtvih.

Naši 1 poginuo i 5 ranjeno.

Izgleda da partizani namjeravaju preći Lim između Gostuna (PL-AN) i Metanca (PN-AI).

U 01.45 časova neutvrđene snage su napale na kotu 1110 (NH-SM) kod Kolašina.

Protudejstvo čitavog njemačkog puka koji je odvojio bataljon u Stikavica³ (NK-GS). Drugi bataljon stiže u zonu Andrijevice.

U toku je premještanje bataljona koji je bio dislociran u Lijevo Rijeci i Mateševu.

SEKTOR „FERRARA“. Naše patrole su napadnute jakom vatrom koja je dolazila iz zone Tović (ZP-GM).

.Nacionalističke formacije u čišćenju u zoni južno od Gornjeg Polja i u zoni Tović. U toku noći naši su minobacači tukli zonu Gornje Polje gdje je došlo do jakog protudejstva protiv spomenute akcije nacionalista.

SEKTOR „PODGORICA“. Između 22 i 23 časa ustanici su napali i zaokružili III/383⁴ u predjelu sjevero-zapadno od Bioča. U 23.45 časova prevezen je kamionima u pomoć iz garnizona Podgorice ba-

² Vidi dok. broj 176.

³ Vjerovatno Pilana Stijovića

* Treći bataljon 383 puka

taljon Crnih košuja koji je zauzeo položaj na mostu kod kote 65 gdje se ljudstvo III/383 u međuvremenu povuklo nakon što je pretrpjelo osjetne gubitke. Komanda 383 i I bataljon još uvijek su angažovani po visovima koji dominiraju Crkvicama — Biočem. Ova je komanda naredila da interveniše još jedan bataljon Crnih košulja iz garnizona Podgorica i jedan bataljon 127 pješad. puka koji je stigao u toku noći iz Skadra da bi se otkačile angažovane trupe 383-eg i da bi se tukle partizanske snage koje vrše opkoljavanje.

Vazduhoplovstvo je u toku jučerašnjeg dana izvršilo akcije mitraljiranja i tučenja malim bombama po ciljevima u zoni Piperi.

U toku noći stigao je u Podgoricu 127 pješadijski bez 1 bataljona.

General RONCAGLIA

Sesti arm. kor.

BR. 179

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 17 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PO-KRETIMA NJEMAČKIH JEDINICA OD SANDŽAKA I BOJEVIMA ITALIJANSKIH JEDINICA U REJONU PODGORICE

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—D ilmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8020
stiglo 18.5.43

otpreme
Datum i čas
prijema 18.5.1943
1.30

OD VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — operativno
Br. 7519/op.

Telegram stigao od Komande trupa Crne Gore.

NOVOSTI OD 17 MAJA 1943 U 10 ČASOVA
— SEKTOR „TAURINENSE”:

U Priboj je stigao bugarski bataljon.

Njemački tenkovi stigli u Metaljku (XI-BN) kao prethodnice jedinica 369 njemačke divizije koja se kreće iz zone Goražde — Cajniče prema Pljevljima.

— SEKTOR „VENEZIA“:

Njemačke su se jedinice rasporedile po istočnoj obali Lima sjeverno od Bijelog Polja.

Kolona od 4 italijanska bataljona koja je obrazovana u garnizonima Kolašina i Mateševa kreće se jutros prema Lijevoj Rijeci.

— SEKTOR „FERRARA“:

Naše patrole u zoni Brezovik (ZN-GM) napadnute su jakim vatrom iz automatskog oružja koja je dolazila iz Rastovca (ZN-GO). Artiljerija i minobacači tukli su po radovima koji se izvode i po koncentracijama partizana koji su primijećeni u zoni sjeverno i istočno od Nikšića.

SEKTOR „PODGORICA“:

Kolona od dva bataljona pokušavala je da u toku jučerašnjeg dana i prošle noći stigne do komande 383-eg i 1 bataljona koji su opkoljeni od nadmoćnih partizanskih snaga u zoni Velja Glavica (XV-FV). Potpomognuta artiljerijom garnizona Podgorica kolona je jutros dostigla kotu 610 (XV-FG) koju su držali partizani i nastavlja sa učvršćivanjem i proširivanjem okupacije.

— 383-ći nastavlja da se hrabro brani trpeći gubitke, među kojima komandant pukovnik Vercesi.

U toku noći uspjeli su ostaci komande i I/383-eg da forsiraju opkoljavanje stigavši na put za Bioče i na put za Danilovgrad.

Dosada se povratilo ukupno oko 150 ljudi. Još i sada pridolazi poneka grupa.

U Podgoricu je stigao još jedan bataljon 127 pješad.

Telefonska linija za Berane prekinuta.

General RONCAGLIA

broj prepisa:

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Obavještaj. odjeljenju
- 2 Operativnom odjeljenju

BR. 182

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 18 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA U REJONU BIJELOG POLJA I PODGORICE**

Pisani telegram	Datum i čas	otpreme 18.5.1943
		18.10
		prijema 18.5.1943
		23.15

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dlimacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8085
stiglo 19.5. 43**

»

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI 2 ARMIJE operativno**

Br. 7596/op.

!

**Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje.**

Br. 4033/op. NOVOSTI OD 18 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

**Izviđanjem zone Obarde (NH-AV) natjerano je u bijeg malo usta-
nika.**

**U toku je izviđanje prema Kamenj Gori (MK-AT).
Njemačka borbena grupa stigavši u Metaljku nastavlja za Bo-
ljaniče¹.**

SEKTOR „VENEZIA“

**Kolona koja operiše sjeverno od Bijelog Polja zauzela je kotu 785
(PL-AF) prisilivši partizane na povlačenje prema Ujniču (UR-AI).
zarobivši 18 partizana.**

¹ Vidi dok. broj 169.

Partizani pomagani od muslimanskog stanovništva čvrsto drže u rukama kotu 1262 koju će napasti u toku dana.

Gubici: dva vojnika ranjena.

Garnizon Brodarevo je pokupio 12 lješeva poznate uništene automokolone². Njemački puk se tukao u zoni zapadno od Kolašina gdje je primijećeno 2000 partizana.

Pojačan je sa njemačkim bataljonom koji je bio raspoređen u Bi-oče (QK-GS).

SEKTOR „FERRARA“

Partizani potpomognuti jakom vatrom iz automatskog oružja i minobacača zauzeli nacionalističke položaje Kablena Glava (ZT-FX), proširivši okupaciju sve do Kunka (ZR-FV), i uputili patrolu prema Ozirnicima (ZR-FX). Artiljerija garnizona Nikšić vršila je represivna gađanja na položaje koje su partizani zauzeli.

Oficir i dva podoficira koji su pobjegli iz ropstva potvrđuju da postoji raspored partizanskih snaga s obje strane puta za Šavnik, u visini Lukova, i da imaju topova u zoni Police (ZT-GK).

SEKTOR „PODGORICA“

Snage koje operišu prema koti 610 učvršćuju i šire okupaciju do linije uzvišenja iznad Bioča radi operiranja partizanskom pridolaženju iz zone Piperà u zonu Kuča.

Pokušaj partizana da se odupru toj operaciji koja je u toku, osujećen je našim protudejstvom koje je efikasno potpomagano artiljerijskom vatrom garnizona Podgorice.

Artiljerijska vatra na koncentracije partizana u zoni Zavale pro-uzrokovala je jaku eksploziju za koju se drži da je nastala uslijed pogotka u skladište municije.

U toku je akcija jedinice koja je obrazovana od ljudstva 383-eg radi nalaza lješa njihovog pukovnika³.

Još i danas iz 383-eg fali 739 ljudi od kojih se 400 sa osam oficira smatra da je zarobljeno.

Ostali se smatraju mrtvi ili ranjeni.

Detaljni spisak gubitaka biće posebno upućen. Gubici ostalih jedinica koje su operisale: 127 pješ: mrtvih vojnika četiri, ranjeno oficira jedan, vojnika šest; 86 legija Crnih košulja: mrtvih vojnika dva, ranjeno oficira jedan, vojnika četiri.

³ Vidi dok. broj 180.

¹ Vercesi

VAZDUHOPLOVSTVO

U toku dana 16 izvršilo je mnogobrojne i efikasne akcije tučenja malim bombama i mitraljiranja. General RONCAGLIA 07001805. Završeno.

Šesti arm. korpus

7 prepisa:

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pom. nač. štaba
- 2 Operativ, odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju za telegrafske i telefonske veze

BR. 181

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 19 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BOJEVIMA NA SEKTORU BIJELOG POLJA, KOLAŠINA I POD GORICE

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8183
stiglo 20.5. 43

	otpreme
Datum i čas	prijema 19.5.43
	časova 22.15

OD VI ARM. KORPUSA — operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — operativno

Br. 7663/op.

Pisani telegram primljen od Trupa Crne Gore.

„ „Br. 4081/op. NOVOСТИ OD 19 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

Njemačka borbena grupa stigla u Boljaniće stupila je poslije podne u dodir sa našim trupama.

Njemačke trupe zaustavljene sjevero-zapadno od pravca Hoćevina (XR-AV), put Pljevlja—Ustibar.

U toku je izviđanje u zoni Babine (NH-BF).

SEKTOR „VENEZIA”:

Kolona koja operiše sjeverno od Bijelog Polja stigla na kotu 1262.

Upućena je kolona putem za Metanjac. Put nije prekinut. U blizini mjesta nalazi se 8 naših kamiona od poznate uništene autokolone¹.

Njemci javljaju da smatraju neizbježnim prekid puta Mateševo—Kolašin i napad na ta mjesta.

Grupi Olagnero se prijavila 3 vojnika iz 383-eg koji su se izgubili za vrijeme borbe dana 16.

Strijeljana dva od 18 zarobljenika, o čemu u telegramu 4033², pošto je ustanovljeno da su krivi za napad na poznatu autokolonu.

SEKTOR „FERRARA”:

Partizani su napali jučer poslije podne nacionalističke snage u zoni Prijedor (ZR-FX). Intervencijom naše artiljerije napad je odbijen.

Nacionalističke patrole sa sjevernih padina kote 845 (ZF-FX) primijetile su transportovanje mnogih ranjenika iz doline Župe u pravcu Šavnika.

U toku je iznenadni napad na kotu 1151 (ZT-FX). Artiljerija garnizona Nikšića izvršila je vatrenu akciju na koncentracije partizana primijećene sjeveroistočno od Nikšića.

SEKTOR „PODGORICA”:

Napad partizana na kosu Vežešnika (Cetinje KT-FG) odbijen protunapadom bataljona koji se tamo nalazi. Provjeravanje gubitaka je u toku.

Vazduhoplovstvo je uzastopno tuklo malim bombama ciljeve u predjelu Piperà.

General RONCAGLIA""

VI arm. korp. 18001905

u 7 prepisa

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Zamj. nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju za telegrafске i telefonske veze

¹ Vidi dok. broj 169.

² Vidi dok. broj 180.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 20 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O SPA-
JANJU NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH SNAGA NA KOMUNIKA-
CIJI PODGORICA—KOLAŠIN**

Pisani telegram Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8286
stiglo 21 maja 1943

otpreme 21.5.43
12.00

Datum i čas

prijema 21.5.43
» 16.54

**OD KOMANDE VI ARM. KORP.
KOMANDI 2 ARMIJE operativno**

Br. 7733/op.

Telegram Komande trupa Crne Gore. Počinje. 4152/op. Novosti od
20 maja u 7 časova.

— SEKTOR „TAURINENSE" — Vrše se sporazumijevanja sa Ko-
mandom njemačkih trupa u Hrvatskoj za kombinovane akcije nje-
mačkih trupa i „Taurinense".

— SEKTOR „VENEZIA" — Kolona koja operiše na putu Bijele
Polje—Brodarevo stigla je u Brodarevo. Primijećeni prekidi 7 km
južno od Brodareva. Vršiti se opravljavanje.

Prikuljeno 11 lješeva i pronađena uništena vozila poznate autoko-
lone¹. Druga kolona vršila čišćenje u zoni Mahala—Kanje (PL-AL),
vršeći energično čišćenje i porušivši Dobrakovo i sve kuće u koje
su smještali partizane. Njemački kamuflirani avion bacio je neko-
liko bombi na Kolašin počinivši štete kućama. Italijanski gubici
ranjen 1, njemački 3 mrtva, 11 ranjeno. Grupa Olagnero raspore-
dila se od Tara Vukovet (NH-FV) do Vjetarnika. Sa grupom sara-
đuju i nacionalističke snage zone. Njemački bataljon prešao juče u
17 časova iz Lijeve Rijeke u pravcu Bioča gdje namjerava da se
rasporedi radi zaprečavanja puteva iz Morače. Vršiti se pokret ba-
taljona Crnih košulja grupe Olagnero radi pojačanja spomenutog

¹ Vidi dok. broj 169.

bataljona. Izdata su naređenja u pogledu njegove taktičke i radio veze sa 127 pješ. pukom i u pogledu radio veze sa komandom garnizona Podgorice. Obavještajac javlja da je primijetio kolonu od 300 zarobljenih Talijana sa ranjenicima kako se penju uz zapadnu obalu Morače u visini Kupina (KI-FP).

— SEKTOR „FERRARA” — Noću uoči 19 naša jedinica izvršila iznenadni napad na kotu 1151, Kablena Glava (ZT-FX), koju je zauzela, savladavši partizansku posadu. Partizani su razvili jaki protunapad opkolivši našu jedinicu koja je uspjela uz učešće artiljerije garnizona Nikšić da se izvuče i povuče u Nikšić. Iz Tara Vukovet (NH-FV) u Vjetarnik, došavši u zonu Prijedor (ZR-FX) bila je oslobođena akcijom II/47-og koji je odbio partizanske snage, koje su se povukle tučene intenzivnom artiljerijskom vatrom. Gubici ustanika 20 mrtvih utvrđenih na koti 1151; naši: mrtvih 6, ranjenih 4, nestalih 2.

Noću uoči 20 akcija artiljerije po ciljevima u zoni Lukovo. Avion je mitraljirao zonu Lukovo. Njemačka kolona spomenuta u 4081/op². sastavljena je od četiri bataljona od kojih jedan motorizovan, od 4 baterije od 105 i od 20 tenkova. U Nikšić je od te kolone stigao samo prvi motorizovani dio.

Komandant najavljuje u toku današnjeg dana dolazak triju velikih kolona pješadije koje dolaze iz Zle Gore, iz Krsca, Golije i iz doline Pive. Izgleda da je predviđena njihova upotreba u pravcu Savnika uz prethodno razoružanje nacionalista³.

— SEKTOR „PODGORICA” — Akcija tučenja malim bombama i artiljerijska vatra po ciljevima prema našem rasporedu na Vežešnik. U toku noći iznenadnom akcijom naša je okupacija proširena do istočnih grebena Vežešnika. Dva njemačka tenka od bataljona koji dolazi iz zone „Venezia” stigla su jutros u Bioče i morali su se povući uslijed jakog vatrenog protudejstva koje je dolazilo iz mjesta Bioča, na koje je upravljena vatra naše artiljerije sa kote 610.

U toku je akcija da se stigne u Bioče sa tenkovima iz Podgorice radi stupanja u taktičku vezu sa Njemcima. U akciji, o kojoj u telegramu 4081/op., javlja se o jednom mrtvom i šest ranjenih iz 127 pješadijskog puka. General RONCAGLIA. Završeno.

Sesti armijski korpus 10302105

² Vidi dok. broj 181.

³ Poslije razbijanja na Neretvi, četnici više nijesu pretstavljali neku vojničku snagu. Ostatke razbijenih četničkih jedinica Njemci su prihvatili i koristili u pozadinskim jedinicama. Pored toga koristili su ih kao organe obavještajne službe. Prema planu „Vajs III” Njemci su imali namjeru da ih potpuno razoružaju, bojeći se iskrcavanja saveznika na Jadransku obalu. Međutim, uslijed neuspjelog plana u Petoj ofanzivi, da unište partizane i zbog kolebljivog stava Italijana prema ovom pitanju, plan „Vajs III” nije ostvaren.

BR. 224

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 20
MAJA 1943 GOD. ŠTABU ČETRNAESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA O NASTUPANJU NJEMAČKIH JEDINICA OD VILUSA KA
NIKŠIĆU**

Telegram

Primljen: 20.V.1943. u 21,15 časova

**ŠTAB VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTABU XIV ARMIJSKOG KORPUSA
i na znanje:**

**ŠTABU II ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE
GUVERNATORATU CRNE GORE
ŠTABU DIVIZIJE PERUGIA
Broj 7721/OP.**

Na vaš 4HO/OP.

Grupa Negro ostaje u strogoj pripremi na sadanjlm položajima¹.

**Njena intervencija s onu stranu ceste Vilusi—Nikšić nije po-
trebna iz sljedećih razloga:**

- 1) — Jake njemačke kolone su u nastupanju iz Vilusa u Nikšić, a
druga kolona zaključujem da se nalazi u pokretu iz Krsca
(Gacko VK-AB) prema Gornjem Polju (ZL-GO).**
- 2) — Grupa Negro zatvara prevoj između Crne Gore, Boke Kotor-
ske i Trebišnice, koji treba dobro nadzirati i ne bi bilo pa-
metno da ga se napusti.**
- 3) — Predviđam potrebu da se iz iste grupe izvuku neki dijelovi.**

GENERAL PIAZZONI 18002005

¹ Odnosi se na grupu generala Negra koja se u danima Pete nepri-
jateljske ofanzive dodijeljivala većinom jedinicama prema potrebi.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 21 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RA-
SPOREDU NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDINIČA NA SEK-
TORU PLJEVLJA—TULOVO I DOLAZAK NJEMAČKE DIVIZIJE
„PRINC EUGEN" NA SEKTOR NIKŠIĆ**

Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8305
stiglo 22.5.43

otpreme 21. maja
20.45

Datum i čas

prijema 21. maja

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — operativno

1.15

Br. 7796/op. Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje:
Br. 4244/op.

NOVOSTI OD 21 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE":

— vrši se raspoređivanje 4 alpiska bataljona po uzvisinama za-
padno od puta Šahovići, od Pljevalja do Tulova (MG-AP), poveza-
nih na sjeveru sa njemačkim pukom, na jugu sa 724 njemačkim
pukom.

— Naši su bataljoni dostigli juče liniju raskrsnice za Otilović:
(KI-AX), O 1210 (MH-AR), C 1230 (MK-AR) savladavši partizanske
otvore u zoni Potok (MK-AT).

Te jedinice imaju zadatak da spriječe infiltraciju partizana
prema Limu.

— Partizanske snage izgleda da se povlače iz predjela Pljevalja
prema dolini Tare.

SEKTOR „VENEZIA":

— Vršiti se pokret 724 njemačkog puka radi proširenja rasporeda
Taurinense prema jugu sve do Krstača (OI-AL).

— 724 puk je zamijenjen na prijašnjim položajima bugarskim
pukom.

— Naša kolona koja operiše sjeverno od Bijelog Polja ostaje
u klancu Bare radi obezbjeđenja puta koji je opravljen.

— Njemačke trupe su zauzele sve uzvisine zapadno od Kolašina.

— U Andrijevicu se evakuiše materijal iz garnizona Kolašin koga smo mi napustili¹.

— Grupa Olagnero je povukla detašman iz Tara Vukoveti i proširila svoju okupaciju na jug sve do padina sjevero-zapadno od Kisjelice (KI-FN).

SEKTOR „FERRARA“:

— Naša i njemačka artiljerija tukle su ciljeve sjevero-istočno od Nikšića raspršivši znatne grupe partizana.

— U zonu je stigla komanda njemačke divizije „Princ Eugen“ i dvije kolone od tri najavljene pisanim telegramom 4152/op².

— Kolona koja dolazi iz doline Pive zaustavljena u visini Goranskog pošto je bila zadržana od partizana.

— Javila je da ima dovoljno snaga da se probije i da računa da će biti u toku dana u zoni Nikšića.

— Zadatak divizije je da se upravi prema Kolašinu radi tučenja partizana koji su tamo angažovani.

— Motorizovani ešelon obrazovan od jednog bataljona sa artiljerijom i tenkovima stigao u Podgoricu u toku noći. >

— Druge divizijske snage čekaju kolonu iz doline Pive.

SEKTOR „PODGORICA“:

— Njemačko-italijanske trupe dolazeći iz Lijeve Rijeke i tenkovi garnizona Podgorice došli su u dodir u Bioču, odbivši ustanike i zauzevši okolne uzvišice.

— 127 pješad. puk je proširio svoju okupaciju sve do Donjih Mrka (HU-FI).

— Artiljerijska vatra na predjelu ispred zone naše okupacije porušila je jednu kuću za koju se drži da je služila kao skladište municije.

— Avioni 61 grupe i VI arm. korp. izvršili akcije tučenja malim bombama i mitraljiranja zone Piperi, i akcije za vezu.

— Gubici 1 ranjen iz 127 pješadijskog. General RONCAGLIA Završeno.

VI arm. korp.

6 prepisa

1 Ekselenciji

1 Nač. štaba

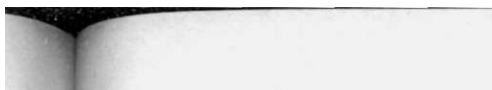
1 Pom. nač. štaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Obavještajnom odjeljenju

¹ Dolaskom njemačkih jedinica na prostoriju Kolašina italijanske jedinice napustile su garnizon Kolašin.

— Vidi dok. broj 182.

**NAREĐENJE ŠTABA ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21
MAJA 1943 GOD. ŠTABU SEKTORA KOTORA I DUBROVNIKA
ZA ZATVARANJE PRILAZA PREMA VILUSIMA, GRAHOVU I
TREBIŠNICI**

Telegram Primljen: 21.V.1943. u 1,15 časova
ŠTAB VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO
ŠTABU SEKTORA KOTOR
ŠTABU SEKTORA DUBROVNIK (predati lično)
i na znanje:
ŠTABU II ARMIJE — OPERATIVNO
GUVERNATORATU CRNE GORE
ŠTABU TRUPA CRNE GORE
Broj 7731/Op.

Partizani sjeverno od Nikšića koji su napadnuti s leđa od nje -
mačkih trupa, koje su došle iz doline Pive, izgleda da se povlače
većim dijelom prema zapadu i jugozapadu.

Naređujem:

- 1.) — Neka štab sektora Kotor naredi koloni Negro da stupi u ti-
jesnu vezu sa garnizonom divizije „Perugia“ u Vilusima te
nadzire i zatvori prilaze sa istoka prema zoni Viluse, Grahovo,
Pod Han. Neka garnizon Ledenice upotpuni spomenuto za-
krčenje između Pod Hana i zaključno Dračovca.
- 2.) — Štab sektora Dubrovnik neka predvidi stalno izviđanje na-
ših odreda između Trebišnice i Vilusa i istovremeno zatva-
ranje Trebišnice, prema mome dopisu 6880/0p. od dne 6 t. mj.
Sa posadama Bileće i Klanca aktivno izviđanje prema
desnom boku.
- 3.) — Protiv eventualnih neprijateljskih infiltracija reaktivna sna-
žna inicijativa.
Hitno dostaviti izvještaje štabovima sektora i meni da bi
nam se omogućila blagovremena i odlučna intervencija.
Osigurati.

GENERAL PIAZZONI

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 22 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA OKO NIKŠIĆA**

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8425
stiglo 23.5.43**

	otpreme
Datum i čas	prijema 23.5.43
	, 16.45
OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno	,
KOMANDI 2 ARMIJE operativno	
Br. 7866/op.	Prepis upućen Obavještajnom odjeljenju

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. Počinje:

Br. 4305/op. NOVOSTI OD 22 MAJA 1943-XXI U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

Na desnom krilu rasporeda alpiski batalj. stigao na kotu 1098 (MH-AR) i kotu 1169 (MK-AP) savladavši slabe otpore koje su pružili partizani koji sada vrše vatrenu akciju iz automatskih oružja i iz nekoliko topova sa linije Katabun (MH-AR) Zelenu Stn. (MK-AP). Naši gubici 2 ranjena. Vojnici 724 puka stigli na liniju Vrulja (MK-AP), kota 1129 (OL-AN). Partizani koji su prema našem rasporedu izgleda da su u jačini od 4 brigade¹ sa namjerom da se povuku prema dolini Tare. Vazduhoplovstvo je tuklo malim bombama Bobovo (XI-AT) i Odžak (IH-AT).

SEKTOR „VENEZIA“:

Kolona u zoni Bare izvršila je premetačine po muslimanskim selima Bare (PL-AN) Milovo i Kanje (PL-AL). Pronađen je materijal koji pripada poznatoj uništenoj autokoloni.

¹ O rasporedu jedinica NOVJ i neprijateljskih snaga vidi knjigu „Peta neprijateljska ofanziva“, od generala Petra Tomca, izdanje „Vojno Delo“ 1953 god., strana 124—129.

U akciji prošlih dana u kojoj je sudjelovala naša kolona, sjeverno od Bijelog Polja, partizani su pretrpili gubitke od 75 mrtvih nađenih na terenu i drugih 200 što mrtvih što ranjenih prema iskazu stanovništva.

Zarobljeno 55 od kojih 9 strijeljano.

Bataljoni grupe Olagnero, osim bataljona Crnih košulja, zauzeli su raspored između Tara Vukoveti i Vjetarnika radi zaprečavanja zone Lijeve Rijeke.

SEKTOR „FERRARA“:

Njemačka kolona koja je primijećena jučer u zoni Goransko još uvijek se nalazi u Krivom Dolu (VK-AL) gdje su je zadržali partizani.

Jedna druga njemačka kolona započela je pokret prema sjeveroistoku izgleda sa ciljem Šavnik, dostigavši liniju Ziva (ZL-GU1, Orah (ZP-GO), Brezovik (ZL-GM). Njemačko i italijansko vazduhoplovstvo bombardovalo je i bacalo letke u zoni Žabljak—Šavnik—Boan. Njemačke i italijanske baterije tukle su koncentracije partizana istočno i jugoistočno od Nikšića ometajući pokret ustanika i prenos ranjenika koji se iz zone Piperà dolinom Zupe kreću u pravcu sjeverozapada.

U 20.30 časova partizani su snažno forsirali nacionalistički raspored između kote 845 (ZP-FX) i kote 991 (ZR-FP) koji se je povukao a da nije pružio otpor. Oni su zatim napali sa istoka i sa juga spoljna uporišta garnizona Nikšića dok su druge snage pokušale da pređu dolinu Zete.

Dok je brzim vatrenim protudejstvom potpuno odbijen pokušaj napada, brzom kontraofanzivnom akcijom, koju je preduzeo jedan bataljon pojačan tenkovima prema Kličevu (ZN-FX), osujećen je pokušaj partizana da pređu dolinu Zete. Italijanska i njemačka artiljerija sudjelovala su u protunapadu zapalivši mjesto OZRINIĆE gdje su bile koncentrisane druge partizanske snage.

SEKTOR „PODGORICA“:

Ustaničke snage koje su odbijene njemačkom akcijom sjeverno od Nikšića, izgleda da su se upravile prema zoni Trubjela—Viluse. U spomenutoj akciji izgleda da su partizani imali gubitke od 200 ljudi.

Nacionalističke jedinice Popovića² napustile su zonu Velimlje, Trubjela iz straha da ne budu uzeti za čelnike i razoružani od njemačkih trupa. General Popović se nalazi na licu mjesta da bi naveo formacije da zauzmu svoje položaje.

U Velimlju je njemačka jedinica zamijenivši nacionaliste, koji su bježali, za partizane, ubila trojicu i zaplijenila jedan mitraljez. General RONCAGLIA.

Završeno.

Šesti arm. korp.

² Krsto Popović

**OBAVJEŠTENJE ŠTABA DRUGE ARMIJE OD 22 MAJA 1943
GOD. ŠTABU ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA' O PREBACIVA-
NJU DIVIZIJE „MARCHE" IZ ZONE MOSTARA NA TERITORIJU
CRNE GORE**

Šifrirano

V. P. 10, 22 maja 1943

ŠTAB II ARMIJE OPERATIVNO ODJELJENJE

ŠTABU ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA

\
Broj 8371/

Neka se sljedeći telegram, upućen od generalštaba ovome štabu, dostavi na znanje Guverneratu Crne Gore. Počinje.

Prvo. Generalštab izvještava da situacija koja je nastala uslijed njemačkog napredovanja u Hercegovini ne iziskuje više našu prisutnost u zoni Mostara i smatra, međutim, da je neophodno potrebno srazmjerno sudjelovanje u akcijama koje crnogorske trupe vode protiv partizana. U vezi gornjega generalštab sam naređuje da se predvidi: izvlačenje divizije „Marche" iz zone Mostara; za pojačanje okupacije obalnog pojasa i hitno upućivanje 4 bataljona u zonu Nikšića pod privremenu komandu divizije „Ferrara", sa ciljem da se štabu crnogorskih trupa omogući premještaj odgovarajućih snaga iz zone Nikšića u zonu Podgorice radi pojačanja naše odbrana i mogućnosti kontraofanzive u tome sektoru.

Drugo. U cilju ostvarenja gornjega molimo ovu komandu: da bez daljega naredi hitno odašiljanje bataljona traženih za Crnu Goru. u saglasnosti sa samim Guverneratom Crne Gore; da odredi način dobijanja divizije „Marche" i dosljednog okupiranja teritorija VI armijskog korpusa, u odnosu na datu situaciju i potrebu pojačanja obalnog pojasa. U vezi posljednjeg pitanja treba podnijeti hitne prijedloge također u pogledu uzletišta Mostar. Završeno.

Molim:

- A) — Učiniti potrebne sporazume sa Guverneratom Crne Gore, naređujući na svaki način hitno upućivanje propisanog pojačanja.
- B) — Podnijeti mi prijedloge u pogledu onoga što je zatražio generalštab. Obavještavam da sam zapitao generalštab da li je O. B. S. O. (njemačka vrh. komanda jugoistok) bila obaviještena i da li će za sektor Mostara predvidjeti njemačke trupe.

GENERAL ROBOTTI

BR. 214

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 23 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDINICA NA PROSTO-
RIJI KOLAŠIN—ANDRIJEVICA I NIKŠIĆ**

Pisani telegram

**OD KOMANDE VI ARM. KORP.
KOMANDI 2 ARMIJE operativno**

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8474
stiglo 24.5.43**

Br. 7916/op.

**otpreme
Datum i čas
prijema 24.5.43**

Prepis upućen Obavještajnom odjeljenju

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. Počinje:

Br. 4366/op. NOVOSTI OD 23 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

4 alpiski pojačan bataljonom „Fenestrelle“ dostigao liniju Zagrede (KI-AX), Ravna Gora (LI-AT), kota 1100 (MH-AT), kota 1210 (MF-AR), kota 1017¹ (LI-AR), Zekovo Brdo (MH-AP) gdje je došao u dodir sa 724 njemačkim bataljonom koji je dostigao liniju Vrulja (MK-AP), kota 1442 (MH-AL), kota 1551² (OI-AI).

Njemački avioni izvršili masovno bombardovanje lijeve obale Čeotine između Nicova³ (XI-BF) i Gosteča (XT-AX) i zone Bobova (XI-AT).

¹ Kota 1017 ne postoji na sekciji, vjerovatno se odnosi na k. 1118.

² Vjerovatno se odnosi na k. 1351.

³ Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

SEKTOR „VENEZIA“

U toku su pokreti jedinica Prve njemačke alpske divizije iz Šahovića prema zoni Kolašin—Andrijevića gdje će biti smijenjene od bugarskih jedinica 104 divizije.

SEKTOR „FERRARA“

11/48 nastavio je juče akciju protiv partizana, koji su pokušali u toku noći da pređu dolinu Zete, prisilivši ih na bijeg u dolini Zupe⁴. Bataljon je prikupio oružje i municiju koje su nacionalističke formacije, koje su sačinjavale posadu kote 890 i Orinjci⁵, ostavile. Naređeno je potpuno razoružanje i raspuštanje tih formacija.

Njemačke jedinice u pokretu prema sjeveru angažovane su od partizanskih snaga u zoni Jasenovo Polje (ZP-GO).

Naša kolona na kamionima učestvovala je u njemačkim akcijama povrativši se u Nikšić u 20 časova, pošto je spasila jedan tenk izgubljen u akciji 2 maja i jednog vojnika koji je bio zarobljenik kod partizana, a koji je uspio da pobjegne sa ostalima za vrijeme bombardovanja Šavnika, o čemu u telegramu 4305/op⁶, koji se nijesu još prijavili.

U toku noći naša artiljerija je tukla ciljeve istočno od Nikšića. Vazduhoplovstvo je bombardovalo dolinu Zupe.

Zarobljeni partizan potvrđuje da se partizanske snage povlače iz zone Nikšića u pravcu Zupe i Šavnika kao i pridolazak mnogih ranjenika iz zone Piperà.

SEKTOR „PODGORICA“

Čišćenjem zone prema našem rasporedu Vežešnik—Bioče potvrđuje se povlačenje partizana. Prilikom tog čišćenja zapaljeno je nekoliko kuća i prikupljeno nešto oružja i 19 lješeva vojnika III pješč. bataljona. Čišćenje se nastavlja.

Vazduhoplovstvo je tuklo malim bombama ciljeve na sjevernom dijelu Piperà i na Gornjoj Morači. Jutros je započelo čišćenje zone Kuči sa njemačkim motorizovanim bataljonom pojačanim artiljerijom.

General RONCAGLIA. Završeno.

VI arm. korp.

⁴ Nikšićka Zupa

⁵ Vjerovatno Ozrinići

⁶ Vidi dok. broj 186.

**NAREĐENJE ŠTABA ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 23
MAJA 1943 GOD. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA PREDISLO-
KACIJU**

Telegram

Primljen 23.V.1943. u 14,35 č.

Štab VI armijskog korpusa — Operativno odjeljenje
Štabu sektora Kotor
i na znanje:
Guvernatoratu Crne Gore
Štabu II armije — Operativno odjeljenje
Štabu trupe Crne Gore

Br. 7881/Op.

Raspolažite:

- 1) — početak pokreta taktičkog štaba 120 pješ. puka sjutra u zoru, dva bataljona 120 pješ. puka i jedna art. baterija premjestiti će se pješice u Nikšić preko Trubjele, te jednovremeno preći pod komandu štaba divizije „Ferrara“ da u sjedištu zamijeni trupe ove divizije. Pokret i odmor moraju biti potpuno osigurani.
- 2) — kolona će imati u pratnji svoju komoru, teretna kola, automobile, živežne namirnice i municiju. Kada stigne na odredište obratiti će se radi snabdijevanja na štab divizije „Ferrara“.
- 3) — Štab pješ. divizije „Emilia“ sa HI/119¹, ostale trupe i prištapske jedinice vratiti će se u sjedište sjutra 24 t. mj. — Tenkovski eskadron i polovina auto-otsjeka, koji su odijeljeni sa kolonom Negro, neka se upute u Dubrovnik do 26 t. mj.
- 4) — Štab sektora Kotor treba da neprekidno izviđa i ispituje zonu Dragalji na svome desnome boku, osiguravajući se od eventualnog ugrožavanja sa sjevera i istoka.
- 5) — Nastaviti izviđačku djelatnost u zonama Grab i Orjen.
- 6) — Osigurati.

GENERAL PIAZZONI

¹ Treći bataljon 119 puka

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 24 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O
OBRAZOVANJU GRUPE BATALJONA U DOLINI RIJEKE ZETE
I U ZONI LIJEVE RIJEKE**

Pisani telegram

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8491
stiglo 25.5.43**

	otpreme
Datum i čas *	
prijema	24.5.43. 23.50

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. operativno
KOMANDI 2 ARMIJE operativno**

Br. 7943/op.

**Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.—
Počinje:**

Br. 4424/op.— NOVOSTI OD 24 MAJA 1943-XXI U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

Aktivnost patrola na frontu 4 alpiskog. Partizani nastavljaju da se povlače prema dolini Tare i prema zapadu. Čitav put Pljevlja—Šahovići kontrolisao je 4 alpiski i 724 njemački bataljon¹ koji je proširio okupaciju na kotu 1094 (DI-AF).

SEKTORI „VENEZIA" — „FERRARA" — „PODGORICA":

U toku je pokret radi obrazovanja dviju grupa bataljona u dolini Zete i u zoni Lijeve Rijeke određenih da djeluju u idućim operacijama uz učešće njemačkih trupa.

¹ U originalu stoji bataljon, to je pogrešno, jer se odnosi na 724 puk — vidi dok. broj 191.

SEKTOR „FERRARA“:

Vojnik koji je uspio da pobjegne iz partizanskog ropstva potvrđuje da je bombardovanjem Šavnika porušeno to mjesto i teško oštećeni tenkovi koje su partizani zaplijenili u borbi od 2 maja.

Artiljerijska vatra na ciljeve jugoistočno od Nikšića i tučenje doline Župe malim bombama.

SEKTOR „PODGORICA“:

Nastavlja se sa čišćenjem Piperà, u toku kojeg je zapaljeno oko stotinu kuća; prikupljeno lično i automatsko oružje; nađeno mnogo lješeva naših vojnika, među kojima i lješ pukovnika Vercesia, vojnog svećenika iz 383-eg i 7 oficira.

Vazduhoplovstvo je bombardovalo i mitraljiralo razne ciljeve u predjelu sjeverno od Piperà.

Nastavlja se sa čišćenjem zone Kuči koje će biti završeno u toku dana.

General RONCAGLIA
VI arm. korp.

- 7 prepisa
- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pom. nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju telegrafskih i telefonskih veza

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 25 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RA-
SPOREDU JEDINICA DIVIZIJE „PRINC EUGEN“ I POVRATKU
PUKA „BRANDENBURG“ U SANDŽAK**

Pisani telegram

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8609
stiglo 27.5.43**

**otpreme 26.5.43
12.40**

Datum i čas *

**prijema 26.5.43
23.55**

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE operativno**

Br. 7986/op.

**Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje: Br. 4486/op.**

NOVOSTI OD 25 MAJA 1943-XXI U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

**Aktivnost italijanskih i njemačkih izviđačkih jedinica na frontu
4 alpiskog i 724 njemačkog puka.**

**Taktička grupa 369 divizije u pokretu u zoni Popov Do (XI-BD)
radi stupanja u vezu sa lijevim krilom 118 divizije.**

**Partizani Sandžaka izgleda da se kreću prema Drini i prema
zoni Durmitora.**

**Tučene malim bombama zone Ljubišnja (ZV-AX), Lisac Pi.
(XN-AR).**

SEKTOR „VENEZIA“:

**Grupi Olagnero prijavio se jedan ranjenik iz 383 koji se izgu-
bio u borbama dana 16—17 tek. mj.**

SEKTOR „FERRARA“:

SS divizija „Princ Eugen“ završila je zauzimanje rasporeda uzduž puta Bajovo Polje sa istaknutim dijelovima uzduž pravca Brezna—Plavča (ZP-GS), Pistelička Glavica (ZN-GS), Brestački Vrh (ZP-GQ), Gornje Polje.

Bataljon još uvijek u zoni Krivi Do, zaustavljen u tom mjestu očekujući dolazak jedinica 118 divizije.

U toku jučerašnjeg dana i tokom noći izvršena artiljerijska paljba po radovima za ojačanje koje partizani izvode u Kablenoj Glavi, vjerovatno u cilju zaštićivanja povlačenja u zoni Durmitor.

Avioni su tukli malim bombama i mitraljirali ciljeve u zoni 2a-bljak i na južnoj obali Tare.

SEKTOR „PODGORICA“:

Nastavlja se sa čišćenjem južne zone Piperà gdje je prikupljeno mnogo oružja i municije i među ostalim dva topa od 47, ispravna, kao i važni dijelovi drugih 5 topova.

Spomenuti materijal pripada četi 47/32 iz 383-eg koja je uništena u borbi dana 17 tekućeg mjeseca¹.

Zapaljeno je nekoliko kuća komunista.

Prema vijestima prikupljenim na licu mjesta, snage koje su djelstvovale protiv nas u zoni Piperà dostižu na oko 300 naoružanih. Grupa Mecklembur je završila čišćenje Kuća rekviriravši oko stotinu puškomitraljeza i bacača i uhapsivši nekoliko opasnih lica. U toku noći povratila se u Nikšić.

Puk Brandenburg, koji je bio raspoređen između Lijeve Rijeke i Bioča, otišao je noću radi pojačanja rasporeda njemačkih trupa u Sandžaku.

Smijeniće ga 86 legija Crnih košulja.

Vazduhoplovstvo je izvršilo mnogobrojne akcije tučenja malim bombama sjevernog predjela Piperà, gdje je primijećeno znatno pridolaženje stoke.

SEKTOR „PERUGIA“:

Pojačan nacionalistički raspored u zoni Bundos radi suprotstavljanja eventualnim infiltracijama iz zone Nikšić prema zapadu.

General RONCAGLIA

- 6 prepisa: 1 Ekseleciji
1 Nač. štaba
1 Pom. nač. štaba
1 Obavještajnom odjeljenju
2 Operativnom odjeljenju

¹ Vidi dok. bro: 180.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 26 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O DO-
LASKU DESNOG KRILA 118 NJEMAČKE DIVIZIJE U CELEBIĆ
I PETE BORBENE GRUPE 369 DIVIZIJE U POPOV DO**

Predmet:		otpreme 26/5/43
Pisani telegram	Datum i čas	20.40
		prijema 27/5/43

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno**

Br. 8027/op.

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8612
Stiglo 27.5. 43**

**Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. Počinje.
„ „4527/op.—**

NOVOSTI OD 26 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“:

Izviđački dijelovi mitraljeskog bataljona koji se nalazi u su-
sjedstvu bataljona 724 njemačkog puka, sukobili su se u zoni Selište
sa jakim partizanskim grupama naoružanim mnogobrojnim auto-
matskim oružjem i primorali ove na povlačenje.

Utvršđeni partizanski gubici: mrtvih šest; naši: mrtvih jedan;
njemački: dva mrtva.

Desno krilo 118 njemačke divizije stiglo je u Celebić (ZP-BD)
a 5 borbena grupa 369 divizije u Popov Do (XI-BD), k. 1080 (XI-BD).

SEKTOR „VENEZIA“:

Muslimani su zapalili kuće pravoslavaca u nekim selima Bjelo-
poljskog sreza.

Jedinica koja je otišla u Rasovo utvrdila je žrtve i pljačkanja koje su izvršile bande, za koje pravoslavni i muslimani tvrde da su došle iz Albanije.

SEKTOR „FERRARA”i

Prema obavještenjima primljenim od nacionalističke komande u Vilusima, njemački bataljon u zoni Krivi Do u borbi na dan 21 t. m. treba da je nanio partizanima gubitke od oko stotinu ljudi, zaplijenio jedan puškomitraljez i mnogo pušaka.

Njemci su tom prilikom imali 7 mrtvih i 18 ranjenih. Završeno.

General RONCAGLIA””.

Šesti arm. korp.

29.V.

MR

6 kopija:

1 Ekselenciji

1 Nač. štaba

1 Pom. nač. štaba

1 Odjel. „I”

2 Operat. odjelj.

BR. 193

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 27 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PO-
VLAČENJU 118 I 369 NJEMAČKE DIVIZIJE OD MELJAKA I CE-
LEBIČA I O HAPŠENJU ČETNIČKIH VODA¹**

Kopija pisanog telegrama

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8709
stiglo 29-5-943

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno

	otpreme	28.5.1943
Datum i čas		18.30
	prijema	28.5.1943
		22.15

Br. 8111/op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. Počinje.

Br. 4563/op.

NOVOSTI OD 27 MAJA U 7 ČASOVA

1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pom. nač. štaba
2 Oper. odjelj.
1 Odjelj. „I“
1 Odjelj. telegrafsko-
telefonskih veza

SEKTOR „TAURINENSE“:

— Izviđačka aktivnost na frontu 4 alpiskog. Uhvaćen je 1 par-
tizan.

—Njemačke trupe 118 i 369 divizije prinuđene su na povlačenje
od Meljaka i od Čelebića zbog nagomilavanja partizanskih snaga
koje se cijene do 5 brigada u zoni zapadno i jugo-zapadno.

¹ Vidi objašnjenje 3 — dok. broj 182.

— 4 alpiski i 724 njemački puk sa linije Otilovići—Sahovići počinju danas pokret prema zapadu.

SEKTOR „VENEZIA”

— U toku je pokret jedinica koje treba da izvrše čišćenje sa ciljem hvatanja Rada Korde.

— Hapšenje vođa, organizatora i četničkih agitatora izvršeno je jednovremeno u svim garnizonima, u 2 časa juče.

Uhapšeno je ukupno 90 osoba.

— 90 puk njemačke alpske divizije počinje jutros pokret od Kolašina prema gornjem toku Morače.

SEKTOR „FERRARA”

— Naši vojnici koji su pobjegli iz zarobljeništva potvrđuju da je na mnogo mjesta prekinut put za Savnik i tvrde da će moral kod partizana umnogome oslabiti uslijed neprestanih artiljerijskih i vazdušnih bombardovanja.

— Uzoru naše trupe i trupe divizije „Princ Eugen” otpočele su sa operacijama prema predviđenom planu.

SEKTOR „PODGORICA”

— Nastavljeno je čišćenje bojnog polja u zoni Piperà i prikupljeno je nekoliko lješeva i nešto oružja, municije i raznog materijala.

— U akciji na Kuče koju izvodi grupa Meklemburg prikupljeno je ukupno 2 minobacača 81,2 minobacača 45,9 automatskih oružja 734 pušaka, 33.000 metaka, 258 ručnih bombi, 343 minobacačkih granata, hladnog i pomoćnog oružja.

— Izvršeno je 8 hapšenja opasnih komunista.

Uzoru trupe su otpočele operacije prema predviđenom planu. General RONCAGLIA. Završeno.

VI. arm. korpus

BR. 194

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 28 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PO-
KRETU JEDINICA DIVIZIJE „PRINC EUGEN” I DRUGIH**

Predmet:
Pisani telegram

V. P. 10, 29/5/1943-XXI čas 14.—

OD KOMANDE VI ARM. KORP. Operativno
KOMANDI II ARMIJE — Operativno

Br. 8163/op.—

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Bč 8742
Stiglo 2à maja 1943
god. XXI

Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
„Br. 4608/op.

NOVOSTI OD 28 MAJA 1943 U 7 ČASOVA

— SEKTOR „TAURINENSE”:

4 apliski puk stigao je na liniju Podbrdo¹ (IH-AV), Stancansko Brdo (KI-AP).

Pokret je zaustavljen uslijed atmosferskih prilika i živim protivdejtvom automatskog oružja i minobacača.

Gubici partizana ustanovljeni na terenu iznose 11 mrtvih; primijećeni su mnogi ranjenici u povlačenju. Zaplijenjen je jedan puškomitraljez. Naši gubici: 4 ranjena.

Južno od našeg rasporeda 724 puk stigao je u Varine (KI-AN) k. 1309 (KI-AL), nakon što je savladao protivnički otpor u Tulovu.

— SEKTOR „VENEZIA”:

Počelo je čišćenje u zoni Bare sa težnjom da se uhvati Rade Korda.

¹ Vjerovatno Podbrde

Operaciju je izvršio 84 pješadiski (bez jednog bataljona) pojačan artiljerijom.

Uhapšeno je drugih 11 eksponenata četničke organizacije.

99 njemački puk stigao je, ne naišavši na otpor, u zonu Raškov Lug (KI-GM), Man. Morački (KI-GK).

— SEKTOR „FERRARA“:

Divizija „Princ Eugen“ je juče stigla na liniju k. 1997 (ZP-GU), k. 1406 (ZR-GQ), k. 926 (ZP-GM), k. 1545 (ZP-GM).

Sjeverni puk je ponovo savladao mnoge otpore i pretrpio osjetne gubitke.

Motorizovana kolona koja se je ponovo popela u Dolinu Zupe zaustavila se između 1640 (XL-FV) i k. 1019 (XI-FV).

Kolona divizije „Ferrara“ nastavila je jutros pokret sa linije koja je dostignuta juče Kablena Glava (ZT-FX), Zakamenje (ZU-FT), Zverinac (XI-KR) Četni Do (XP-FR), Lazina (HR-FP).

— SEKTOR „PODGORICA“:

Kolone grupe Mori nastavile jutros pokret sa linije dostignute juče Ubli (LR-FN), k. 1041 (XT-FN), Razdolje (IH-FP), k. 1021² (LI-FT).

Kolone su se zadržale uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika, teškoće terena i uslijed potrebe za izvršenjem čišćenja.

Kopija

1 Ekselenciji

1 Nač. štaba

1 Pomoć. nač. štaba

2 Operat. odjelj.

1 Odjelj. „I“

General RONCAGLIA““.

VI arm. korp. 20002805

MR

30.V

Kota 1021 ne postoji na sekciji u pomenutom rejonu.

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA ČETNIČKOG KORPUSA OD 28
MAJA 1943 GOD. KOMANDANTU ČETNIČKIH SNAGA ZA CRNU
GORU O RAZORUŽAVANJU ČETNIČKIH JEDINICA OD STRANE
NJEMACA**

28-V-1943 g.

G-ne majore¹,

Primio sam Vaš izveštaj. Na rejonu Prekobrda nema niko ko bi omeo pokret trupa. Naši bataljoni iz Kolašinskog sreza su razoružani od strane nemačkih trupa i nalaze se na Brezi u kasarni. Kap. Bojović interniran sa terena. Specijalni kurir iz Kolašina koji se vratio iz Kolašina sinoć, kao i opštinska uprava javila mi je ovo. Trebalo bi hitno intervenisati kod Guvernera² preko generala Đukanovića³ povodom ovoga⁴.

Ja ću sačekati trupe ali će vojska ostati kući, sem patrola, dok se ne sastanem sa trupama. Posle prolaska trupa sastaćemo se, odnosno ja ću doći kod Vas ako budem ostavljen.

»

• Kap.
Leka J. Vujisić⁵

¹ Đordra Lašić

² Guverner Crne Gore Aleksandro Pircio Bioli

³ General Blažo Đukanović

⁴ Radi se o planu njemačke Vrhovne komande „Vajs III“. Vidi objašnjenje dok. broj 182.

⁵ Leko Vujisić, poginuo kao komandant četničkog korpusa u borbi protiv Vasojevičkog NOP odreda avgusta 1943 godine.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 29 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PO-
KRETIMA I BOJEVIMA NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDI-
NICA**

Predmet:	otpreme
Pisani telegram	Datum i čas/
	prijema 31/5/43-XXI
OD KOMANDE VI ARM. KORP. — Operativno	3.15
KOMANDI 2 ARMIJE	
8209/op.	

V\ša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8844
Stiglo 31-5-43

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.

Počinje.

4642/op. **NOVOSTI OD 29 MAJA U 7 ČASOVA**

SEKTOR „TAURINENSE“:

— 4 alpiski puk stigao je na liniju Katuni (IH-AT) kota 1081 (IH-AF), Borovac, (XV-AR), kota 1364¹ (XV-AP), savladavši otpor protivnika koji je izvršio više pokušaja protivnapada.

Sa postignutih položaja nastavljeno je dejstvo vatrom do mraka na partizanske snage u povlačenju ka zapadu. Partizanski gubici iznose 11 mrtvih, nađenih na terenu; primijećeno je da su mnogi evakuisani ka zapadu; zarobljen je jedan. Naši gubici: 2 mrtva, 5 ranjeno.

Pomenuti puk održava vezu na jugu sa 324 njemačkim pukom koji je stigao na Crni Vrh (IH-AN) pored jakog neprijateljskog otpora, i na sjeveru sa jedinicama 369 njemačke divizije koje drže partizane duž Čeotine na dijelu Pljevlja—Gradac.

Jedinice 118 njemačke divizije produžuju raspored 369 divizije na zapad i jugo-zapad i vezuju se sa jedinicama divizije „Princ Eugen“.

¹ Vjerovatno kota 1384

Operacija razoružavanja četničkih bandi skoro je završena.

SEKTOR „VENEZIA”:

— 84 pješ. puk pojačan muslimanskim grupama stigao je u Visoko (QH-AI) i Savino Polje (QH-AF).

Lijeva kolona imala je kratak sukob sa ustanicima u blizini Gubovače (PN-AI) ubivši dva partizana. Akcija je nastavljena jutros uzoru.

U dolini Bistrice zapažena je formacija od oko 700 ustanika.

61 bugarski puk stigao je na liniju Stožer (MK-AI), Konjic (MH-AO).

I njemačka alpiska divizija stigla je na liniju Crvena Lokva (LT-AD), Zaboj (MH-AV), Rasovat (LI-GU), Katun Vratio (IH-GS), k. 2214 (IH-GQ), Luke (XP-GS).

SEKTOR „FERRARA”:

— Kolone koje su izvele čišćenje zone, između doline Zete i Zupe, stigle su juče na liniju doline Zupa—Štirniki, (LR-FT), uhvatile uzajamnu vezu na dostignutoj liniji.

Divizija „Princ Eugen”, savladavši partizanski otpor, zauzela je k. 740² (ZR-GU), k. 1750, Krnovska Glava (XI-GS), Ostrvica (XL-GO), Mlečno Brdo (XL-GO).

Dva batalj. divizije koji su se nalazili u zoni zapadno od doline Pive, nadziru zapadnu obalu brzica Piva³ i Komarnice, od ušća Vrbniče (VU-AL) do Donje Brezne (ZL-GS).

SEKTOR „PODGORICA”:

— Kolone grupe Mori stigle su juče na liniju Smolice (ZT-FT) Međuriječje (KI-FV).

Završeno

General RONCAGLIA
VI arm. korp.

Kopije upućene:

— 1 Ekselenciji	— 1 Nač. štaba
— 1 Pomoć. nač. štaba	— 1 Odjelj. „I”
— 2 Operat. odjelj.	— 1 Kr. karab.
— 1 Odjelj. telegrafskih i telefonskih veza	

² Vjerovatno kota 1740

³ Strmi tok rijeke Pive

BR. 214

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 30 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDINICA NA SEKTORI'
PLJEVALJA, ŠAVNIKA I NIKŠICA**

**Predmet: wt.
Pisani telegram**

**Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje**

**Br. 8905
Stiglo 1-6-**

	otpreme 31/5/1943
Datum i čas	16.45
	prijema 31/5/1943
	21

**OD KOMANDE VI ARM. KORP. — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE**

Br. 6268/op.

**Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore
Počinje. Br. 4718/op.—**

NOVOSTI OD 30 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

**Pokušaj partizana da pređu Drinu jugoistočno od Kosmana
(VQ-BD) osujećen je prošlih dana od strane jedinica 118 njemačke
divizije.—**

**Partizanske snage potisnute akcijom naših alpiskih bataljona
pritiskuju raspored 369 njemačke divizije u zoni Gradac (XL-BD).—**

**Bataljon „Taurinense“ dostigao je određene ciljeve duž puta
Pljevlja—Bitine (XT-AF).—**

**U operacijama, javljenim u pisanom telegramu 4642/op¹., broj
mrtvih partizana nađenih na terenu popeo se na 16.—**

**U toku je opravka puteva Pljevlja—Bitine i Pljevlja—Tulovo
od strane divizije „Taurinense“.—**

¹ Vidi dok. broj 196

U akcijama koje su započele 20 t. m. bataljoni „Taurinense” su efikasno čistili cijelu zonu između puta Pljevlja—Jabuka i ciljeva koji su danas dostignuti; potiskuju partizane iz zone između Čeotine (koju posjedaju Njemci) i Tare.

Južno od „Taurinense”, 724 njemački puk stigao je na Ravnu Goru (XT-AV).

SEKTOR „VENEZIA”

84 puk stigao je u Bare (QK-AI) i jutros produžio pokret prema zoni Jablanovo (QK-AF) isturajući patrole i obavještajce u zonu Klisure (QO-AF) gdje izgleda da je pobjegao Rade Korda.—

U zoni Metanjac pronađen je 'materijal uništene autokolone u Dobrakovu.

SEKTOR „FERRARA”

Divizija „Princ Eugen” stigla je juče na liniju Komarnica, brzica Pridvorica², Šavnik, uputivši patrole u dolinu Tušine.

Otpor partizana s obje strane puta za Šavnik se izmijenio.

U akciji je efikasno sadejstvovala naša avijacija, vršeći u toku cijelog dana mnoge akcije bombardovanja, tučenja* malim bomDama i mitraljiranja u cijeloj zoni Šavnik—Zabljak.—

U akciji je učestvovala avijacija VI armijskog korpusa.—

Jutros je otpočela akcija njemačke motorizovane kolone na 2abljak.

Jedinica divizije „Ferrara” čistila je juče V. Župu³ i zonu Lipova Ravan (ZN-GS) prikupivši 17 lješeva, 3 tenka i 6 automobila izgubljenih u borbama od 2 maja.

U dolini Zupe uhapšeno je 38 lica.

Jutros divizija „Ferrara” počinje pokret da bi stigla na front Šavnik—Bare⁴ (XR-GS) i da bi mogla učestvovati u daljoj fazi operacije za uništenje partizana.

Jedan aparat 61 grupe za vazdušno osmatranje, uslijed kvara motora pao je u Skadarsko Jezero. — Poginuli su pilot i mehaničar.

SEKTOR „PODGORICA”

Taktička grupa Mori bez jednog/47⁵., vratila se u diviziju „Ferrara” i prešla pod komandu generala Isacca, zamjenika komandanta divizije „Venezia”.

¹ Strmi tok rječice Pridvorice

² Vjerovatno Nikšićka Zupa

³ Bare kod Boana

⁵ Odnosi se na bataljon 47 puka.

Grupa Isacca je jutros otpočela pokret da bi stigla na front Bare—Starac (IH-GU) i učestvovala u stabilizovanju faze operacije za uništenje partizana.— General RONCAGLIA.— Završeno.

1 Nač. št. Sesti arm. korp. 10003105
1 Pomoć. nač. št.
1 Odjelj. „I“
2 Operat. odjelj.
1 Odjelj. telegrafsko-telefonskih veza

BR. 19S

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 31 MAJ 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RA-
SPOREDU I BOJEVIMA NJEMAČKIH I ITALIJANSKIH JEDI-
NICA NA SEKTORU PLJEVALJA, ŠAVNIKA, NIKŠICA I KOLA-
ŠINA

Predmet: wt.
Pisani telegram

Viša komanda O. S.
Slovenija—Dalmacija
Operativno odjeljenje

Br. 8906
Stiglo 1-6-1943

	otpreme	31/5/1943
Datum i čas/		20.10
	prijema	1/3/1943
		1.40

OD KOMANDE VI ARM. KORP. — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE

Br. 8293/op.
Pisani telegram primljen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje: Br. 4793/op.—

NOVOSTI OD 31 MAJA U 7 ČASOVA

SEKTOR „TAURINENSE“

Njemačke divizije 118 i 369 pojačavaju svoj raspored na frontu donjeg toka Pive, Tare, Celebića (TP-BD), Četine, Pljevalja.—

Jedinice 369 divizije izvršile izviđačke prepade južno od Čeotine, istočno od Gradca (XL-BD).

118 divizija uhvatila je vezu sa divizijom „Princ Eugen” u dolini Pive.

Od 24 do 26 t. m. ove divizije nanijele su partizanima preko stotine utvrđenih gubitaka i zaplijenile puške i automatsko oružje.

Na frontu 4 alpiskog izviđačka djelatnost je utvrdila da su partizani evakuisali zonu ispred našeg rasporeda.

Uhvaćena su 3 partizana.

Divizijska inženjerija je ponovo podigla 4 mosta na putu Pljevlja—Levertara (LR-AN).

Prema pouzdanim obavještenjima 7 partizanska divizija i Druga sandžačka brigada treba da su prešle južno od Tare¹.

SEKTOR „VENEZIA”

Nastavlja se aktivnost patrola i obavještajaca u cilju da se odredi gdje se nalazi grupa Rada Korde.

Prva njemačka alpiska divizija uhvatila je vezu u dolini Tušine sa jedinicama divizije „Princ Eugen” i u dolini Morače sa jedinicama grupe Isacca i zaplijenila je mnogo pušaka.

SEKTOR „FERRARA”

Divizija „Princ Eugen” se zaustavila na položajima na koje je stigla, oko Šavnika, proširujući okupaciju na dolinu Tušine.—

U borbama od 24 do 26 t. m. divizija je nanijela neprijatelju oko stotinu utvrđenih gubitaka i zaplijenjeno je mnogo automatskog oružja, minobacača, pušaka i odgovarajuće municije.

Divizija „Ferrara” je jutros nastavila pokret koji će biti dovršen u toku sutrašnjeg dana na liniji Šavnik—Bare.—

U toku čišćenja zone između doline Zete i Zupe na dan 28 poračena su 2 topa 47 iz 383 pješadijskog.

Požari u selima izazvali su eksplozije mnogih slagališta municije.

Avijacija je izvršila akcije tučenja malim bombama i mitraljiranja u zoni Šavnik—Zabljak vršiće izviđanje duž doline Pive i Tare.

SEKTOR „PODGORICA”

Grupa Isacca privremeno je zastala u zoni između Man. Moračkog i Badanja (KI-FX) da bi sledila pozadinu i da bi omogućila

¹ Sedma divizija se nalazila na sektoru Uzup—Sćepean Polje. Druga sandžačka brigada nije postojala. Vjerovatno se mislilo na Treću sandžačku, međutim ona se tada nalazila na sektoru Tepča—Crna Gora—Zabljak (Tomač: Peta neprijateljska ofanziva, str. 176—181, izdanje „Vojno Delo” 1953 god.)

njemalkoj alpiskoj diviziji da iskoristi za sopstveno snabdjevanja jedine staze iz zone Kolašin do fronta koji je ona zauzela između Tare i Tušine. General RONCAGLIA.— Završeno.—

VI. arm. korp. 18303105

- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. št.
- 1 Odjelj. „I“
- 2 Operat. odjelj.
- 1 Odjelj. telegrafskih i telefonskih veza

BR. 199

IZVJEŠTAJ KOMANDE TRUPA CRNE GORE OD 1 JUNA 1943
GOD. VRHOVNOJ KOMANDI ITALIJANSKE VOJSKE O IZMJENI
U RASPOREDU JEDINICA NA PODRUČJU SVOJE KOMANDE

I

Primljeni pisani telegram

Od Komande trupa Crne Gore

Vrhovnoj komandi — Odjeljenje „I“ i Odjeljenje za situacije
i na znanje: 8952

Guverneratu Crne Gore
Komandi devete armije
Komandi šestog arm. korp.
Komandi vazduhoplovstva Albanije

br 5283/op. Izmene br. 1 u grafičkoj situaciji od 1 juna. 1 četa
LIII batalj. cr. koš. iz Jabuke u Bistricu (sekcija Pljevlja,
ON-BH). Komanda 10 grupe cr. koš. i LIII bat. cr. koš. bez
jedne čete, iz Jabuke u Prijepolje (sekcija Pljevlja OL-BD).
1 baterija grupe Sušak iz Pljevalja u Prijepolje. 1 baterija
grupe Aosta iz Borovca u Pljevlja. Komanda 3 alpiskog bata-
ljona Fenestrelle bez jedne čete komande grupe Sušak sa jed-
nom baterijom iz Pljevalja u Dulino Brdo (sekcija Zabljak
ZP-AV). Batalj. Exille i 1 četa bataljona Fenestrelle i 1 ba-
terija grupe Aosta iz Katuna u Dulino Brdo. Komanda 4 alpi-
skog i bataljon Aosta i komanda grupe Aosta sa 1 baterijom
sa k. 1881' u Ograđenici (sekcija Zabljak Z-AR). Bataljoni
Ivrea i Intra i 1 baterija grupe Sušak, iz Borovca u Ograde-
nicu. 1/84- bez 2 čete iz Bare (QK-AI) u Brodarevo (sekcija
Pljevlja PI-AP). 1 četa 1/84 iz Bare (QK-AI) u Bare (PL-AN)

¹ Vjerovatno se odnosi na kotu 1861 kod planine Radovine.

* Prvi bataljon 84 puka

1 četa 1/84 iz Bare (QK-AI) u Andrijevicu. 11/84 i 1 baterija 11/19 iz Bare (QK-AI) u Savino Polje. Uključite garnizon Kolašin u nadležnost divizije „Venezia“. Komanda 48 pješadiskog sa I i II bataljonom i 1 četa XXIII bataljona M i 1 baterija 111/14 iz Ceranića Gore u Dunac³ (Sekcija Zabljak ZL-AN). 82 batalj. cr. koš. iz Ceranića Gore u Krstac (sekcija Zabljak ZL-AL). 47 pješadiski puk i baterija 11/14 iz Stirnog Dola u Babiće (sekcija Zabljak VU-AI). Komanda pješ. divizije „Ferrara“ i komanda 111/14 artiljerijskog sa 1 i 2 baterijom 1/14 i 6 četom lakih tenkova iz Nikšića u Šavnik (sekcija Nikšić ZV-GU). CXI bataljon cr. koš. iz Badnja u Šavnik. Komanda grupe 149/35 sa 1 baterijom iz Podgorice u Šavnik. 11/260 pješadiskog bez jedne čete, iz Nikšića u Bar. 1 četa 11/260 iz Nikšića u Budvu. 1 četa LXXXI batalj. cr. koš. iz Danilovgrada u Bar. Komanda 72 legije cr. koš. iz Badnja u Podgoricu. Bataljon Pinerolo i 1 baterija grupe Sušak iz Badnja u Levertaru (sekcija Zabljak XR-AN). Komanda 83 pješadiskog sa 1 bataljonom bez 1 čete i III bataljon iz Badnja u Šavnik. Ukida se grupa 83 pješ. puka i 72 legije cr. koš. 1/130 pješadiskog bez 1 čete iz Cetinja u Viluse (sekcija Trebinje US-FV). Komanda 73 legije i XLIV batalj. cr. koš. bez jedne čete iz Grude vraćeni u otadžbinu. 1 četa 11/120 iz Jablan Dola u Grudu. 1 četa CCLV mitraljeskog bataljona iz Ledenice u Grudu. 1 četa XLIV batalj. cr. koš. iz Radovčića vraćena u otadžbinu. 1 četa XLIV bataljona cr. koš. iz Molunta vraćena u otadžbinu. Izbrisati iz Previtaka 291. bersaljersku četvu koja je posadna i smatra se kao elemenat službe. LXXIII batalj. cr. koš. iz Kumbora vraćena u otadžbinu. 1 četa CCLV mitraljeskog batalj. iz Kotora u Radoviće (sekcija Kotor VK-EQ).

Po naređenju načelnika štaba
Gianuzzi
0900/305

* Redakcija pretpostavlja da se odnosi na Unač.

BR. 200

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 1 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O BO-
JEVIMA NA SEKTORU RIJEKE PIVE**

Prepis upućen obavještajnom odjeljenju

Primljeni pisani telegram

Od komande VI arm. korp. operativno

Komandi 2 armije operativno

Primljeno 2 juna 1943 XXI

Komanda 2 armije

Operativno odjeljenje

Br. 9023

Stiglo 2 juna 1943-XXI

8377/op. Pisani telegram upućen od Komande trupa Crne Gore.
„ „4582/Op. Novosti od 1 juna u 7 časova

Sektor „Taurinense": Na frontu koji su držale jedinice 118 i 369 njemačke divizije i divizija „Taurinense", izviđačka aktivnost je naišla na slab otpor. Takođe je i zona Gradac (XL-BD) bila napuštena od partizana.

Počinja da se ocrta neprijateljski plan koji teži da prikupi snage u zapadnom dijelu opkoljene teritorije. Zasada se ne može utvrditi da li neprijatelj namjerava da se brani do posljednjeg čovjeka u toj zoni ili da probije обруč.

Sektor „Ferrara": jedinice 118 njemačke divizije primile su odbranu zapadne obale Pive posjevši sve prolaze od Donjeg Kruševa (VU-AX) do k. 574¹ (VU-AJ) dijelovima čija je snaga proračunata da iznosi jednu četvrtinu. Da bi se postigli takvi ciljevi naišlo se na otpor. I partizani su bili odbačeni na istočnu obalu zone Pive gdje izgleda da se sada spremaju za odbranu. Zauzimanje Šavnika od strane divizije „Princ Eugen" došlo je dana 30 u 21 čas. poslije žestoke bitke. Dijelovi divizije „Princ Eugen" pridolaze na zapadnu obalu Pive da bi pojačali sadašnji raspored, južno od jedinica 118 divizije. Od 15 do 27 maja divizija je zadala sljedeće gubitke koji su djelimično utvrđeni: mrtvih 300, ranjenih 260 i zarobljenih 506.

Divizija „Ferrara" je juče stigla na liniju Čeranića Gore (ZV-GO), Stimi Do (ZL-GO). Danas zastoje na dostignutoj liniji u očekivanju određivanja novih ciljeva u vezi sa razvojem situacije i

¹ Vjerovatno kota 547

pridolaskom njemačke alpske divizije u V. Tušine. Avijacija je iz vršila mnoge efikasne akcije u sektoru između Pive i Tare gdje su izviđanjem primjećene znatne koncentracije ljudi i stoke.

Stigao je u Nikšić II/260².

Sektor „Venezia”: 84 pješadijski puk nastavlja čišćenje zone Bare šaljući patrole u potragu za grupom Rada Korde. Jedinica je napadnuta puščanim hicima od strane nepoznatih ljudi u zoni 1255 (ON-AN).³

Usljed razoružanja četnika Italijani i Njemci su oduzeli ukupno sljedeće oružje: pušaka 1245, puškomitraljeza 29, mitraljeza 2, minobacača 3, pištolja 17 i jedan top 65/17.

Sektor „Podgorica”: Grupa „Isacca” preduzela je jutros pokret u pravcu gornje doline Tušine.

Sektor „Emilia”: divizija je prešla u zavisnost ove komande. Za vrijeme noći vazдушna uzbuna u Kotoru. Ispaljeno nekoliko mitraljeskih hitaca od strane Dicat⁴.

General Roncaglia.""
VI armiski korpus

² Drugi bataljon 260 puka

³ Kota 1255 nalazi se oko 5—6 km sjeverozapadno od sela Bara.

* Teritorijalna protivavionska zaštita

ER. 201

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 2 JUNI 1943 GOD. O BOJEVIMA PROTIV SNAGA
NOVJ NA SEKTORU ŠAVNIKA**

Pisani telegram

Od komande VI. arm. korp. operativno

Komandi 2 armije operativno

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenja**

**Br. 9049
stiglo 3 juna 1943**

**otprema—
datum i čas
prijema 3-VI-43-XXI
2.30**

8402/0p.

**Pisani telegram upućen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje.**

4891/Op.— Novosti od 2 juna u 6 časova.

Sektor „Taurinense“:

Izviđačka aktivnost na frontu divizije između Pljevalja i Mo-
sura (XP-AN) nije otkrila prisustvo partizana. Prikupljeno nešto
pušaka.

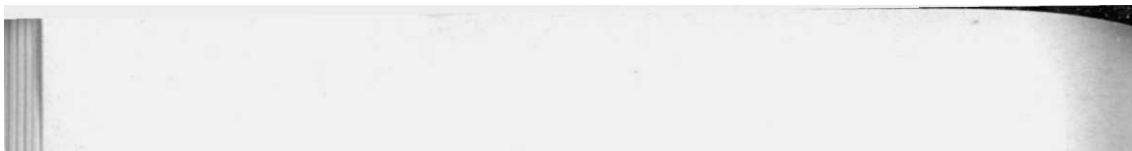
Cijela zona između Tare i Čeotine treba da je očišćena od par-
tizana čiji je glavni dio prešao južno od rijeke. Izvjesne jedinice
su prešle zapadno od Drine prelazeći na Brdo¹ (VO-BL) i Zitin
(VS-AX).

Sektor „Ferrara“: Noću uoči prvoga partizani su sa jačim sna-
gama napali raspored divizije „Princ Eugen“ između Audinice (VU-
AF)-, Luga (ZP-GZ), potoka Komarnice.

Partizani su bili odbijeni sa većim gubicima obadviju strana.
Divizija „Ferrara“ je zamijenila u zoni Šavnik dijelove divizije
„Princ Eugen“ koji su bili upućeni radi pojačanja rasporeda u do-
linu Komarnice.

¹ Redakcija pretpostavlja da se odnosi na Brod.

² Vjerovatno Ledenice

Savladavši slab otpor divizija „Ferrara“ je stigla u dolinu Tušine zauzevši je do Bare (XR-GS). U toku su akcije koje teže da odstrane partizanske grupice označene u zoni Semolja (XT-GS).

U Šavnik su povraćena 3 tenka koji su bili izgubljeni u akciji od 2 maja.

Ometana rdavim vremenom, avijacija je izvršila ograničens akcije tučenja malim bombama u zoni između Pive i Tare.

Sektor „Venezia“: Nastavljajući čišćenje zone sjeveroistočno od Bijelog Polja 84 pješ. puk je uspio da nametne borbu dijelovima jedne grupe koja se kretala u toj zoni na k. 1018³ (QH-AJ) i na Sušac (QM-AF). U sukobu je bio ubijen 31 ustanik i zarobljeno 25 ljudi naoružanih puškama.

Ostaci grupe su pobjegli u malim grupama izgubivši se među stijenama Klisura (QO-AF).

Grupa „Isacca“ će stići danas na front Bare—Starac (IH-GU) pomažući akciju divizije „Ferrara“ koja se vodi protiv grupica partizana označenih u zoni Semolja. Pokret je zadocnio uslijed istovremenog pokreta komora XXI alpske njemačke divizije koja produžuje na istok od rasporeda grupe „Isacca“ do sjeverno od Tare.

Sektor „Emilia“: od 02,43 časa do 04,12 časova v«zdušna uzbuna u Kotoru zbog nadletanja aviona nepoznate narodnosti.

Privremeni guverner Roncaglia

Završeno.

VI arm. korp. 18000206

Prepisi:

Ekselenciji

Pomoćniku načelnika štaba

Obavještajnom odjeljenju

Odjeljenju telegrafskih i

telefonskih veza

Načelniku štaba

Operativnom odjeljenju

2 Kr. karab.

* Vjerovatno se odnosi na kotu 1013.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 3 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RA-
SPOREDU ITALIJANSKIH I NJEMAČKIH DIVIZIJA U CRNOJ
GORI**

Predmet:

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
Br: 9115**

Stiglo 4-VI-43

**otpreme 4-VI-1943 XXI
12.45**

datum i čas

**prijema 4-VI-1943 XXI
11.50**

**Pisani telegram
Komande VI arm. korp. Operativno
Komandi 2 armije Operativno
Br. 8459/Op.**

**4 prepisa:
1 Načelniku štaba
2 Operativnom odjeljenju
1 Informativnom odjelj.**

Telegram upućen od Komande trupa Crne Gore.

Počinja:

Br. 4936/Op. Novosti od 3 juna u 6 časova

**Sektor „Taurinense”: Izviđačka aktivnost na frontu divizije nije za-
pazila ništa značajno. Nađeno je nekoliko partizanskih lješeva palih
u proteklim danima.**

**Sjeverno krilo rasporeda jutros počinje da se povija prema Tari
u skladu sa susjednim jedinicama 369 divizije i dostići će najprije
liniju označenu potokom Voloder¹ (XP-AX) i Kruševska² (XP-AP)
u predjelu između Sakovog Sela (XA-AV) i Gornjeg Sela (XV-AP).**

¹ Rijeka Voloder
* Kruševska Rijeka

Njemačke i italijanske pionirske čete počele su da opravljaju put Pljevlja—Most na Tari i postavljaju most na toj rijeci.

Sektor „Ferrara”: Zamijenjena divizijom „Ferrara”, divizija „Princ Eugen” se raspoređuje i glavnim dijelom sa komandom između Čemerna, Plane i Avtovca da bi se pridružila jedinicama koje su eventualno prešle zapadno od Pive i da bi operisale jednim dijelom na sjeverozapadnim padinama Durmitora.

Divizija „Ferrara” je zauzela liniju u dodiru sa partizanima: ušće Pridvorica—Komarnica (XR-GZ), kota 946 (ZV-GZ), kota 1467 (XN-GU), Bare (XR-GS).

Sada započinje koncentraciju između Šavnika, Pošćenja, Duži da bi zatim operisala ka Semolju (XR-GS) i naišla je na zonu očišćenu od partizana.

Avijacija VI arm. korp. je izvršila bombardovanje i mitraljiranje objekata u sektoru između Pive i Tare.

Sektor „Venezia”: Zarobljeni ljudi spomenuti, u jučerašnjim novostima³, izgleda da pripadaju jednoj četničkoj grupi čiji je komandant neki Milas Skandić⁴, koji je verovatno ubijen. Negiraju da pripadaju grupi Rada Korde i negiraju da su učestvovali u napadu na vojničku autokolonu kod Dobrakova iako su kod njih nađeni predmeti vojničkog porijekla.

>

Grupa „Isacca” — zapadna kolona, stigla je do Crvene Grede (XT-GS) povezujući se sa divizijom „Ferrara”. Istočna kolona koja je zakasnila uslijed rdavog terena i snabdijevanja zadržala se u Trnovicama (IH-GO). Grupa će se prikupiti kroz 4 dana između Boana i Bare, da bi zatim počela sa operacijama čišćenja istočnog dijela puta Šavnik—Zabljak.

Prva alpiska njemačka divizija razmješta se u zoni Šavnik i sjeverno od Šavnika da bi nastavila sa operacijama u pravcu istočnih padina Durmitora.

General Roncaglia.

Završeno.

Šesti arm. korp.

³ Vidi dok. broj 201.

⁴ Redakcija nije mogla ustanoviti na koga se odnosi.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 4 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMije O PRI-
PREMI PROTIVNAPADA U PRAVCU MRATINJA I PREMJE-
ŠTANJU PRVE DIVIZIJE U ŠAVNIK**

Predmet
Pisani telegram
Od Komande VI. arm. korp. Operativno
Komandi 2 armije

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje

Br. 9139
stiglo 5-VI-1943 XXI

otpreme 4-VI-1943-XXI

20,30
datum i čas - - - — — -
prijema 5-VI-1943-XXI

0,50

Br. 8489/Op. Telegram upućen od Komande trupa Crne Gore.
Počinje: „ br. 4962/Op. Novosti od 4 juna u 6 časova.

Sektor „Taurinense“: na sjevernom krilu raspoređena divizija zajedno sa 369 njemačkom divizijom stigla je do visoravni istočno od potoka Volodera (XP-AX) i Kruševske Rijeke (XP-AT).

Kako je ugovoreno sa 369 divizijom trupe se danas odmaraju na dostignutim položajima, vršeći u dubini izviđačke akcije.

Sektor „Ferrara“: u proteklim danima neprijatelj je napao svojim snagama dijelove 118 njemačke divizije jugozapadno od Gučeva¹ (VO-AX) i imao nešto uspjeha. U toku je pridolazak pojačanja divizije S. S. od Čemerna da bi se izvršio protivnapad u pravcu Mratinja (VQ-AP) kako od doline Sutjeske tako i od doline Vrbniče.

Otvorena je vatra na liniji gdje su trupe divizije „Ferrara“ u kontaktu sa partizanima².

U toku je premještanje dijelova njemačke alpske divizije u Šavnik putem Kolašin—Podgorica.

¹ Vjerovatno Vučeva
² Vidi dok. broj 202.

Divizija „Zara”: uzoru 8, divizija je spremna za pokret sjeverno od Šavnika u pravcu istočnih padina Durmitora.

Sektor „Venezia”: u mjestu Metanac (PN-AV) jedinica na službi obezbjeđenja puta našla je zakopan materijal koji je pripadao autokoloni uništenoj u Dob'rakovu kao i nekoliko pušaka³.

Grupa „Isacca” ne javlja ništa. General Roncaglia”. Završeno

VI arm. korp.

4 prepisa:

Načelniku generalštaba
Načelniku Operativnog odjeljenja
Operativnom odjeljenju
Odjeljenju informacija

BR. 204

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 5 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIIJE O BOJEVIMA IZMEĐU PIVE I SUTJESKE

Predmet:

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje

Br. 9285
stiglo 7-VI-43

Pisani telegram
Od Komande VI arm. korp. operativno
Komandi 2 armije operativno

otpreme
datum i čas
prijema 7-VI-1943
1.25

Br. 8565/Op. Telegram upućen od Komande trupa Crne Gore.
Br. 4987/Op.O

Novosti od 5 juna 1943 u 6 časova

Sektor „Taurinense”: Izviđačka akcija je utvrdila da su muškarci napustili mjesta koja se nalaze između rasporeda linije njemačke divizije da bi koordinirano krenuli ka Tari.

³ Vidi objašnjenje uz dok. broj 169.

Divizija je ponovo uzela garnizon Prijepolje ustupljen od Njemaca.

Sektor „Ferrara”: Komanda njemačkih trupa u Hrvatskoj javlja da se dolaskom pojačanja u zoni Tjentište (VH-AX), Most¹ (VM-BD) može računati na potpuno opkoljavanje partizanskih snaga koje su prešle na jugozapad od Pive.

Snage u jačini 3000 ljudi pritiješnjene su u zoni koja odvaja Pivu od Drine i Sutjeske i vrše pritisak na njemački raspored.

Vatra iz minobacača na pozicije koje drži divizija „Ferrara” u zoni Pošćenje (ZV-GZ), uzvraćena je od strane naše artiljerije.

Jedinice divizije „Ferrara” i Prve alpinske divizije počele su pokret da bi stigle u zonu koncentracija sjeverno od Komarnice i produžile operacije u oblasti Durmitora.

Sektor „Venezia”: Očišćena je zona Rastok (PN-AD) gdje su bile naznačene četničke formacije. Uhapšeno 6 lica i sakupljeno nekoliko pušaka.

Uzet garnizon Brodarevo ustupljen od Njemaca.

General Roncaglia
VI arm. korp.

broj kopija:

- 1 prepis Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Pomoćniku načelnika štaba
- 1 Informativnom odjeljenju
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju telegrafskih i telefonskih veza

¹ Vjerovatno Popov Most

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 6 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O TOKU
OPERACIJA NA SEKTORU SUTJESKE**

**Predmet:
Pisani telegram**

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje**

**Br. 9336
stiglo 8-VI-1943-XXI**

**Od Komande VI arm. korp. Operativno
Komandi 2 armije operativno**

**oprema 7-VI-1943-XXI 19-30 časova
prijem 8-VI-1943-XXI 2.30 časova**

**Br. 8624/Op.
Pisani telegram upućen od Komande
trupa Crne Gore.**

**7 prepisa: 1 Ekselenciji
1 Nač. generalštaba
1 Pom. načel. generalštaba
2 Operativnom odj.
1 Odjelj. informacija
1 Odjelj. telegrafskih i tele-
fonskih veza**

**Počinja:
Br. 5036/0p.**

Novosti od 6 juna u 6 časova

Sektor „Taurinense“. Da bi pojačala raspored prema rijeci Sutjesci, njemačka komanda je povukla trupe 300 divizije „Taurinense“ da bi se tako popunila praznina koja je nastala. Danas počinje pokret ka visoravnima desne obale Tare koje će zauzeti od Orašja (ZP-AV) do mosta Tara. Povezaće se u Orašju sa 118 njemačkom divizijom. I grupa Von Ludviger 724 je u zoni Crnice. Pljevlja na dispoziciju njemačke komande.

Za to vrijeme divizija „Taurinense“, koja predviđa pojačanje bataljonom Pinerolo, povezaće se s lijeva sa njemačkom alpiskom divizijom koja će proširiti svoj front napada do mosta na Tari. Opravljanje puta Pljevlja—most na Tari završeno. Danas će biti završeno postavljanje mosta na istoj rijeci.

Sektor „Ferrara“. Jaki ponovni napadi partizana na pozicije 738 puka 118 divizije u sektoru Sutjeska daju naslutiti da se prozre njihova namjera za probijanje obruča u tom pravcu da bi odatle pošli za Kalinovik.

U predjelu između Sutjeske i Drine nalaze se dvije partizanske divizije pod Titovom komandom¹.

Iako u dijelu koji drže Njemci postoje još uvijek prekidi u liniji opkoljavanja, do juče nijedna značajnija formacija nije uspjela da prođe.

Na frontu divizije „Ferrara“ i Prve njemačke divizije aktivnost patrola i vatre.

Naši gubici: Italijani 1 mrtav, 1 ranjen; Njemci 5 ranjenih. Uzet je jedan protivtenkovski top i jedan puškomitraljez. 4 naša vojnika koji su bili zarobljeni od partizana, uspjeli su da pobjegnu.

Divizija „Ferrara“ završava i upotpunjuje raspored artiljerije, da bi uzoru 7, zajedno sa 1 alpiskom njemačkom divizijom ponovo stupila u akciju ka zapadnim padinama Durmitora.

Sektor „Isacca“. Patrola u službi za čuvanje puta je napadnuta vatrom u zoni Dobrakovo (PN-AL) i u zoni Metanac (PN-AI). Patrola je odgovorila vatrom ubivši 2 napadača. General Roncaglia. Završeno.

VI arm. korpus 09300706

¹ Prva i Druga proleTERSka divizija

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 7 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIIJE O BO-
JEVIMA NA SEKTORU IZMEĐU SUTJESKE I PIVE I SJEVERNO
OD KOMARNICE**

**Predmet:
Pisani telegram**

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje**

**br. 9416
stiglo 10-VI-1943-XXI**

**Komanda VI arm. korp. Operativno
Komandi 2 armije**

**»
otpreme, 8-VI-1943 18.40
datum i čas
prijema 9-VI-1943 2.00**

**Br. 8649/OP. Pisani telegram upućen od komande trupa
Crne Gore.
Počinje:
Br. 5101/0p. Novosti od 7 juna u 6 časova**

Sektor „Taurinense“ Divizija je stigla do linije kote 1281 (XH-A)—Lisac Planina (XN-AR) nailazeći na partizanske lješeve.

Jutros je ponovo počeo pokret da bi se stiglo do zone zapadno od masiva M. Ljubišnja i potoka Draga.

Sektor „Ferrara“ U bojevima na sektoru između Sutjeske i Pive u danima 2-og i 3-eg, njemačke trupe su pretrpjele znatne gubitke.

Na sektoru divizije „Ferrara“ i Prve njemačke alpske divizije u toku jučerašnjeg dana aktivnost vatre.

Divizija „Ferrara“ je jutros počela napad na neprijateljske položaje sjeverno od Komarnice, gdje je naišla na znatan otpor.

Istovremeno Prva njemačka alpiska divizija je počela napad desno od divizije „Ferrara“.

ćurupa „Isacca" je počela jutros predviđene akcije čišćenja.

General Roncaglia 09300806

7 prepisa:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Informativnom odjeljenju

1 Odjeljenju telegrafskih i telefonskih veza

BR. 207

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 9 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O RE-
ZULTATIMA BOJEVA OKO TJENTIŠTA I SJEVEROZAPADNO
OD DURMITORA

Predmet:

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje

br. 9521
stiglo 11-VI-43

Pisani telegram

Od komande VI arm. korp. operativno

Komandi 2 armije operativno

i na znanje:

Komandi Vazduhoplovne grupacije Mostar

otprema 10-VI-43 20.10

datum i čas

prijem 11-VI-43 2.00

Br. 877/Op. protokola

Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.

Počinje.

„5203/op. Novosti od 9 juna u 6 časova

i
Sektor „Taurinense" Trupe 11 divizije stigle su do Tare na
označeno mjesto.

Sektor „Ferrara" Trupe 369 divizije stižu kao pojačanje 118 di-
viziji u zoni Tjentište. Partizani primijećeni. Uzaludni pokušaji da

slome obruč u ovom sektoru; pokušavaju invaziju ka zapadu u blizini Suhe (VH-AV).

Slomivši slab otpor, divizija „Ferrara“ je stigla juče na liniju Dubljevići (ZD-AF), Boban (ZP-AF) u tijesnoj vezi sa 1 njemačkom alpiskom divizijom koja je stigla na liniju kote 1943 (ZR-AI), Jakšića Katuni (ZT-AL), Breza (ZV-AN), Krstac (ZU-AP) povezujući se na Tari sa divizijom „Taurinense“. Jutros uzoru počeo je pokret da se stigne na liniju Oštra Glavica (ZI-AL), Dobri Do (ZR-AI).

Na ovoj liniji desno krilo „Ferrara“ biće u kontaktu sa lijevim krilom njemačkog rasporeda, dok će lijevo krilo „Ferrara“ i desno njemačko produžiti pokret da bi opkolili partizanske snage koje su u zakašnjenju u oblasti sjeverozapadno od Durmitora¹.

Avijacija VI arm. korp. i 61 grupa eskadrila izvršila je bombardovanje malim bombama i mitraljiranje raznih objekata u sektoru napada.

Grupa „Isacca“ stigla je na liniju Lokvice (XL-AF), Zmijinja Jezero (XR-AF). Jutros uzoru je ponovo nastavila pokret ka sjeveru da raščisti zonu s obje strane puta raskrsnice za Zabljak—most na Tari.

Sektor „Venezia“ U čišćenju oko Bijelog Polja*nađeno je oružje i municija. General Roncaglia". Završeno.

Šesti arm. korp. 1000.1006

6 prepisa:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Informativnom odjeljenju

¹ Treća udarna divizija imala je zadatak da, u ulozi zaštitnice Operativne grupe Vrhovnog štaba i Centralne bolnice, usporava nadiranje neprijatelja.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 10 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PRI-
TISKU JEDINICA NOVJ NA NJEMAČKI OBRUČ OKO SUTJESKE
I POJAČANJU NJEMAČKIH TRUPA NA TOM SEKTORU**

Predmet:

Pisani telegram V. P. 10 11-VI-1943-XX.. .22.10

Od Komande VI. arm. korp. Operativno

Komandi 2 arm. Operativno

i na znanje:

Komandi vazduhoplovne grupacije—Mostar

Komanda 2 armije
operativno odjeljenje
isto
br. 9593
stiglo 12-VI-43

Br. 8815/Op.

Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.
„br. 5230/Op. Od 10 juna u 6 časova

Sektor „Taurinense”: Divizija se povezala sa 118 njemačkom divizijom na koti 1648 (ZP-AV). Ometena su dva pokušaja partizanskih grupica, koje su pokušale da pređu Taru kod Vranovina (ZR-AR).

Zarobljeno 8 partizana i uhapšeno oko stotinu sumnjivih lica. Oslobođena tri vojnika koji su bili partizanski zarobljenci.

Sektor „Ferrara”: Pritisak na njemački obruč se neprestano povećava dolinom Sutješke.

U pokušaju da probiju obruč, partizani imaju, kako je utvrđeno, 200 mrtvih, a 90 je zarobljeno. Jedan dio je uspio da pobjegne u pravcu sjeverozapada.

Nastavljaju se pokreti njemačkih trupa da bi pojačale zatvaranje obruča na mjestu gdje je najveći partizanski pritisak, bilo priticanjem jedinica 369 divizije iz Kalinovika, bilo jedinicama divizije „Princ Eugen”, koja jo, napredovanjem divizije „Ferrara” duž istočne obale Pive, mogla da skрати svoj front zapadno od iste rijeke.

Pritiješnjeni divizijom „Princ Eugen”, dijelovi partizana su prošlih dana ponovo prešli Pivu da bi otišli u zonu Durmitora.

Lijeva kolona divizije „Ferrara“, stigavši juče na liniju Unać (ZI-AN), Kulici (ZI-AN), produžuje jutros ka koti 1397 (ZI-AR), Šarići (ZI-AR) sadejstvujući sa njemačkom kolonom, koja će danas duž zapadne obale stići na liniju k. 1773 (ZN-AN), Dubrovnik (ZN-AL) gdje će ostati u kontaktu sa lijevom njemačkom alpiskom divizijom.

Nađen lješ jednog našeg vojnika koji je bio partizanski zarobljenik, kao i zaplijenjen jedan kamion i dva motocikla.

Avijacija je izvršila zadatak povezivanja između komande „Ferrara“ i kolona u pokretu. Izgleda da se partizani povlače u neredu ka sjeveru i sjeverozapadu¹.

Jedinice 1 njemačke divizije stigle su u oblast Jeljenjak (ZN-AN), Nedajno (ZP-AN), Lučevo Brdo (ZR-AN).

Grupa „Isacca“ stigla je na liniju Međužvalje, Mrčajevac vršeći mnoga hapšenja i prikupljajući oružje.

Današnjim danom je raspuštena i trupe prelaze u nadležnost „Taurinense“ za dalje čišćenje zone Zabljak.

Sektor „Podgorica“: Nastavljaju se akcije čišćenja u srezu radi razoružanja četničkih formacija.

Sektor „Emilia“: Od 04.00 časa do 01.45 časova vazдушna uzbuna. 73 legija Crnih košulja je na povratku za otadžbinu.

General Roncaglia."

VI arm. korp. 10001106

Broj prepisa:

1 Ekselenciji

1 Načelniku štaba

1 Pomoćniku

2 Operativnom odjeljenju

1 Informativnom odjeljenju.

¹ Glavnina Operativne grupe (Prva i Druga proleterska divizija) pod komandom Vrhovnog štaba nadirala je prema Istočnoj Bosni — probijajući se na pravcu Lučke Kolibe — Vrbničke Kolibe — Jeleč (Tomac: Peta neprijateljska ofanziva, izdanje „Vojno Delo“ 1953 god., str. 249—254).

Grupacija od Sedme baniske i Treće udarne divizije, po naređenju Vrhovnog štaba, trebalo je da se prebaci u rejon Ljubišnje, forsirajući Taru, da bi na taj način stvarala dezorijentaciju kod neprijatelja, vezala snage na sebe i sačuvala ranjenike — sve u duhu osnovnog zadatka koji je imala kao zaštitnica.

Pošto ova grupacija nije uspjela da se prebaci preko Tare, nastavila je da vrši zaštitnicu na pravcu Planina Piva — Vučevo.

Sedma divizija je brojčano bila slaba i još uvijek se oporavljala poslije Četvrte neprijateljske ofanzive. Iskoristivši jedan vakum divizija se 10 juna u toku noći prebacila na lijevu obalu Sutjeske i vezala se za glavne snage Operativne grupe Vrhovnog štaba — pravac Hrčava — Lučke Kolibe.

Međutim, Treća udarna divizija u sastavu od tri brigade (Prve dalmatinske, Pete crnogorske i Treće sandžačke) ostala je sama u ulozi zaštitnice i 9/10 juna prešla je lijevu obalu Pive — pravac Vučevo.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 11 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O PRO-
TIVNAPADU NJEMAČKIH JEDINICA U DOLINI SUTJESKE**

Predmet:
Pisani telegram
Od Komande VI arm. korp.
operativno
Komandi 2 armije operativno

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje

br. 9594
stiglo 12-VI-43

otprema - - - - — -
datum i čas
prijema 12-VI-43 2.30

Br. 8834/Op.
Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.
„br. 5254/Op. Novosti od 11 juna u 6 časova.

Sektor „Taurinense“ Zarobljena 4 partizana i uhapšeno 100 sumnjivih lica.

Sektor „Ferrara“ Njemačke divizije 369 i „Princ Eugen“ sa-
stale su se u zoni Luče (VH-AX) i vrše kontraofanzivu protiv parti-
zanskih snaga s kojima su u kontaktu duž doline Sutjeske.

47 pješ. puk koji je juče stigao na kotu 1397 (ZI-AR) i u Šariće
(ZL-AR), jutros počinje pokret da zauzme pozicije fronta na zapad
između k. 137 (ZI-AT)¹ i k 485 (VU-AR) s ciljem da se odupre na-
mjerama partizana, koji bi pritiješnjeni od divizije „Princ Eugen“,
mogli pokušati da pređu ponovo na istočnu obalu Pive.

48 pješ. puk u pokretu od zone Dubrovnika² da bi se premjestio
u zonu k. 1414—Kulići (ZU-AN) radi istog cilja.

Jedan puk Prve alpske njemačke divizije juče je stigao u
Polja (ZL-AV).

U borbama dana 10-og i 9-og u zoni sjeverno od Maglica i u
zoni između Pive i Tare, savezničke trupe su zadale partizanima

¹ Vjerovatno kota 1370 (Crni Vrh)

² Brdo kod Vojinovića Katuna

sljedeće utvrđene gubitke: 548 i 190 zarobljenih. Oslobođena su 3 naša oficira i 8 vojnika koji su bili partizanski zarobljenici.

Sektor „Venezia“ U toku su akcije 84 bataljona pojačanog protiv jedinica komunista primijećenih u oblasti Klisura³.

General Roncaglia"
VI arm. korp. 18301106

broj kopija
1 Ekselenciji
1 Načelniku generalštaba
1 Pomoćniku
2 Operat. odjeljenju
1 Informativnom odjeljenju

³ Odnosi se na grupu kojom je komandovao Rade Korda. On je još 1941 god. formirao jedan odred boraca od pravoslavnog življa na prostoru između Bijelog Polja i Sjenice, sa ciljem borbe protiv Turaka (muslimana). Vodio je takvu politiku da se bori protiv svakoga ko napadne njegovu teritoriju, a saradivao je sa svima ko mu je pružao podršku u njegovoj politici. Poginuo je 1944 godine.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 12 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIIJE O PRO-
BOJU JEDINICA NOVJ SJEVERNO OD SUTJESKE I RASPO-
REDU ITALIJANSKIH, NJEMAČKIH I BUGARSKIH JEDINICA**

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje**

**br. 9717
stiglo 14-VI-43**

**Predmet:
Pisani telegram
Od Komande VI arm. korp.
operativno**

otprema 13-VI-43

datum i čas 20.30

prijema 14-VI-43

**Komandi 2 armije operativno
Br. 8917/Op. prot.**

**Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.
Počinje.**

„Br. 5181/Op. Novosti od 12 juna u 6 časova.

**Sektor „Ferrara“: Jedar, dio partizanskih snaga pošto je razbio
obruč u zoni sjeverno od Sutjeske, izgleda da je stigao u zonu južno
od Jeleča (VS-BL)¹.**

U toku je pridolazak njemačkih pojačanja u dolini Sutjeske.

**Divizija „Princ Eugen“: Napada u pravcu Ozrena (VH-AZ) da
bi se spojila sa 118 divizijom i sjeverno od Mratinja (VQ-AT) za-
uzela svu zapadnu obalu na donjem toku Pive i spriječila da parti-
zanske snage sa istočne obale pojačaju one snage koje se bore u
sektoru Sutjeske.**

**47 pješ. puk je završio svoj raspored istočno od Pive frontom
prema zapadu, povezavši se sa divizijom „Princ Eugen“ u Kostovoj
Gredi (VU-AT) i sa Prvom njemačkom alpiskom divizijom na koti
1307 (ZI-AT).**

¹ Dvanaestog juna glavnina Operativne grupe Vrhovnog štaba vo-
dila je borbu za prelaz druma Kalinovik — Foča — u pravcu Jeleča (To-
mac: Peta neprijateljska ofanziva, izdanje „Vojno Delo“ 1953 god., str.
287—289).

48 pješ. puk zadržao se na položajima dostignutim juče, izdvojivši jedan bataljon za zaštitu mostića Krstac (ZI-AL).

Uređeno je da dva bataljona 83 pješ. puka koji su bili prebačeni u Mrčajevac (ZN-AI), budu kamionima transportovani u Šavnik, gdje će preći u zavisnost divizije „Ferrara“ da bi se završile akcije u dolini Pive.

Jedinica talijansko-njemačko-bugarska stigla je na vrh Durmitora k. 2522 (ZI-AI) gdje je izvjesila zastave triju vojski.

Kako je javio ratni bilten juče, partizanski gubici se osjetno povećavaju.

Sektor „Taurinense“: da bi omogućila priliv trupa 118 divizije u sektoru doline Sutjeske, divizija proširuje zauzimanje istočne obale Tare do u Vjernoviće (ZN-AZ).

Oslobodena 4 naša vojnika.

Sektor „Venezia“: bataljon koji operiše u zoni Klisura uništio je grupu sakrivenu među liticama. Utvrđeno je da su ustanici imali 25 mrtvih a mnogi drugi pali pogodeni među stijenjem. Naši jedan mrtav i tri ranjena.

Bataljon je uzalud pokušavao da se spoji sa jedinicom njemačke formacije, naznačene da operiše istočno od Klisur

Sektor „Emilia“: Noću oko 11 časova otvorena je vatra na višemotorni avion nepoznate narodnosti koji je nadletao teritoriju pravcem jugo-istok. General Roncaglia“. Završeno.

Šesti arm. korpus 10001306

7 prepisa:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku

2 Operat. odjeljenju

1 Informat. odjeljenju

1 Odjelj. telegrafskih i telefonskih veza

BR. 169

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 13 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIIJE O PRO-
TIVNAPADU JEDINICA NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE
KOJE SU PROBILE OBRUČ SJEVERNO OD R. SUTJESKE¹**

Predmet:

Pisani telegram

V. P. 10, 14-VI-1943-XXI, u 21 čas

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje**

**br. 9779
stiglo 15-VI-43**

**Od Komande VI. arm. korp. Operativno
Komandi 2 armije operativno
i na znanje:
Komandi vazduhoplovne grupacije Mostar
Br. 8953 Op.**

Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.

Počinje.

«

„5344 Op. Novosti od 13 juna u 6 časova

Sektor „Ferrara”: partizanske snage koje operišu južno od Jeleča (VS-BL) i koje su izbjegle opkoljavanje koje još nije potpuno zbog zakašnjenja pokreta njemačkih jedinica, mnogo su jače nego što je izgledalo u prvo vrijeme. Nadolaze u zonu jedinice 369 divizije i 734 njemačkog puka da bi pojačale protivnapad u pravcu juga. Sa pomenutim partizanskim snagama izbjegao je opkoljavanju i poznati Tito sa svojom komandom.

Jedinice 118 divizije i divizije „Princ Eugen” imaju zadatak da vrše protivnapad u zoni istočno od doline Sutjeske. Druge jedinice divizije „Princ Eugen” napreduju u pravcu sjevera duž zapadne obale Pive.

Divizija „Ferrara” je juče ponovo preduzela čišćenje zapadno sa jednim bataljonom Cr. košulja u već prešloj zoni, da bi svršila sa dijelovima ustaničkih grupica ostalih u zoni. Ta akcija će biti nastavljena, upotrebivši takođe i 83 pješ. puk koji je prebačen kamionima stigao u Savnik. Pronađeni mnogobrojni partizanski lješevi i oslobođena dva naša vojnika, ranije zarobljena od partizana.

¹ Vidi dok. broj 208 — objašnjenje pod 1.

Sektor „Taurinense“: nastavlja čišćenje zauzete zone. Pronađeni mnogobrojni partizanski lješevi i nešto pušaka. Oslobođen je jedan naš vojnik bivši partizanski zarobljenik. Uhapšeno nekoliko sumnjivih.

Sektor „Venezia“: prema izvještaju muslimanskog komandanti naznačeno je prisustvo Rada Korde u zoni Tocilovo (PN-AN) Juče uzoru je izvršeno čišćenje zone sa pojačanom jedinicom.

Sudarivši se sa grupicom naoružanih, jedinica je ubila 5 lica, hapseći sestru i rođaku Rada Korde koje su pripadale toj grupici. Ostala lica su uspjela da pobjegnu. U toku je prevoz kamionima u zonu II 383 iz Podgorice da bi se intenzivnije sproveda akcija čišćenja.

U sukobu sa grupom u zoni Klisura naši gubici, u koje, po jučerašnjim izvještajima, treba ubrojiti i one iz muslimanske grupe koja je operisala sa našim jedinicama, su sljedeći: jedan mrtav i dva ranjena.

Njemačke jedinice operišu u zoni sjeverno od Klisure s ciljem da zarobe Rada Kordu².

Završeno.

General Roncaglia"
VI arm. korpus 1100 1400

prepisi.

- 1 prepis Ekselenciji
- 1 „ Načelniku štaba
- 1 „ Pomoćniku
- 2 „ Operativnom odjeljenju
- 1 „ Informativnom „

² Vidi dok. broj 209 — objašnjenje pod 3.

BR. 224

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 14 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIIJE O NE-
USPJEHU NJEMAČKE KOMANDE U OPKOLJAVANJU I UNI-
ŠTENJU NARODNOOSLOBODILACKE VOJSKE NA SEKTORU
SUTJESKE

Predmet: Prepis upućen Informativnom odjeljenju

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
br. 9792
stiglo 15-VI-43

Od Komande VI. arm. korp. operativno
Komandi 2 armije operativno
Vazduhoplovnoj grupaciji Mostar

	otprema 14-VI-43-XXI 20.50
Br. 9000/0p.	datum i čas
	prijema 15-VI-43-XXI 7.45

Pisani telegram Komande trupa Crne Gore. Počinje.

BR. 5390 Op. Novosti od 14 juna u 6 časova

Sektor „Ferrara“. Brze i oklopne njemačke jedinice otputovale su iz Foče i Jeleča goneći u stopu partizane, koji, izbjegavši opkoljavanje, zavijaju na sjever¹. Druge njemačke trupe nastavljaju da suze zonu opkoljavanja između Pive i Sutjeske, u kojoj treba da ima još oko 3000 partizana².

U ovom sektoru njemačke trupe su zarobile i strijeljale na licu mjesta 200 naoružanih.

Titova komanda treba da je pobjegla u Miljevinu (Sarajevo US-BQ) i naredila partizanskim formacijama da se rasture, (dopisano:) Njemci su izigrani! Divizija „Ferrara“ nastavlja da čuva prelaze Pive i čisti zonu koja se nalazi između Pive i zapadnih padina Durmitora.

Otpočelo je takode čišćenje u zoni Bijela (XI-QU) gdje je naznačeno da ima neka grupica naoružanih.

¹ Vidi Petu ofanzivu od Tornea, „Vojno Delo“ 1953 god., str. 288—290.

² Odnosi se na jedinice Treće udarne divizije, koje su se 10, 11 i 12 juna, zajedno sa Centralnom bolnicom, nalazile na prostoriji između Pive i Sutjeske.

47 pješ. puku prijavilo se 5 naših oficira i 125 vojnika koji su pobjegli iz zarobljeništva za vrijeme povlačenja partizana u neredu. Referisali su da su zarobljeni oficiri iz 383 pješ. puka strijeljani zajedno sa vojnicima jer nijesu više bili u stanju da izvrše nikakav zadatak, (dopisano:) Tražiti imena 5 spašenih oficira.

Još nekoliko zarobljenika izgleda da slijede formacije prešle preko Pive.

U selu Šariću (ZL-AR) je nađen neutvrđeni broj drugih naših zarobljenika i lješeva italijanskih vojnika.

U blizini Jerinića (ZI-AT) pronađeno 100 lješeva čija je identifikacija u toku da bi se utvrdilo da li se radi o partizanima ili našim zarobljenim vojnicima³.

Sektor „Taurinense“. Divizija je izvršila zadatak određen joj u okviru italijansko-njemačkih operacija.

Jako čuvani gazovi na Tari, danas počinje sistematsko čišćenje u zoni između Tare i Čeotine. U čišćenju od juče uhapšeno 9 sposobnih ljudi.

Sektor „Venezia“. Aktivnost patrola u zoni Klisura. Jedinica u službi osiguranja puta sreća je blizu Kanja (PL-AL) 3 sumnjiva lica, od kojih je jedno ubila, drugo uhapsila dok je treće ranjeno uspjelo da pobjegne ostavivši pušku. >

General Roncaglia. Završeno.

15-VI-Mr.

Šesti arm. korpus 19401406

³ Četrnaestog juna glavnina Operativne grupe prešla je cestu Kalinovik—Foča i sve jedinice su bile pod neposrednom komandom Vrhovnog štaba i druga Tita. Međutim, zbog teške situacije u kojoj se nalazila Treća divizija, Vrhovni štab je izdao naređenje da se ona podijeli po grupama i da se poslije proboja kroz neprijateljski obruč prikupi na određenu prostoriju Ulog—Kalinovik.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 15 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O CI-
SCENJU TERENA POSLIJE PROBOJA JEDINICA NOVJ NA
SUTJESCI**

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
Br. 9917
stiglo 17-VI-1943-XXI**

**Primljeni pisani telegram
16 juna 43**

**Prepis ... Operativnom odjelj.
dat prepis**

**Od Komande VI arm. korp. informativno
Komandi 2 armije informativno
i na znanje:**

**Komandi vazduhoplovne grupacije Mostar
9048/0p. Pisani telegram Komande trupa Crne Gore.
Počinje. Novosti od 15 juna u 6 časova. Sektor „Taurinense”:**

Jedinice u čišćenju zone na zapadnoj obali ubile su 3 naoružana lica uzimajući im oružje. Uhapšeno 6 sumnjivih. Njemačka jedinica operiše u Padanj¹ (VH-BN) protiv partizanskih snaga koje od zone Jeleča teže ka istoku. Druge partizanske snage, prebjegle sjeverno od Jeleča, tučene su u zoni Miljevina (VH-BQ) i produžuju da se povlače ka sjeveru gonjene od strane njemačkih jedinica i tučene avijacijom. Sektor „Ferrara”: nastavlja se čišćenje zone koja se nalazi između Pive, Tare i Durmitora, natjerujući dijelove i na lijevu obalu Pive. Oslobođeni su drugih 228 vojnika, bivših partizanskih zarobljenika. 47 pješ. puk čisteći zonu između k. 478 (VU-AT) i Jeriniča (ZI-AT) naišao je na lješeve 8 naših oficira. Zarobljeno 9 naoružanih lica koji su strijeljani na licu mjesta. Drugi naši zarobljeni oficiri koje su oslobodile njemačke jedinice izgleda da su upućeni u Šesti arm. korp. Bataljoni 83 pješ. puka očistili su zonu Bijeke (ZI-GS), hapseći 17 sumnjivih lica. Njemačka komanda

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

javlja da su partizanske formacije, koje su bile pritiješnjene između Pive i Sutjeske, većim dijelom razbijene². Skromni dijelovi tih snaga pokušavaju da otvore prolaz u pravcu zapada, vršeći napad u lijevoj zoni. Divizija „Princ Eugen” napreduje ka sjeveru da smanji obruč opkoljavanja. U borbama od 15 do danas, zahvaljujući savezničkim trupama, neprijatelj je imao sljedeće utvrđene gubitke: mrtvih 3.500, zarobljenih 2.500. Sektor „Venezia”: 84 pješ. puk u zoni Klisura stupio je u vezu s njemačkim jedinicama naznačenim u biltenu od 13. Stoga je komanda tih jedinica 16 t. m. uputila 84 pješ. puk da završi sa operacijama zaključno sa 16 t. m., ako ne bude došlo do predaje do tog datuma. Operacije će biti ponovo preduzete usklađujući italijansku i njemačku akciju. Divizija je prihvatila njemački zahtjev i naše jedinice čuvaju prilaz Klisuri da bi spriječile da pojedine grupe pokušaju da izbjegnu zarobljavanje, za vrijeme pregovora. Patrola u službi čuvanja puta ubila je u blizini Dobrakova 4 lica koja su na poziv da stanu pokušala da pobjegnu. General Roncaglia. Završeno.

Šesti arm. korpus.

² Odnosi se na jedinice Treće udarne divizije, koja je u svojstvu zaštitnice padala iz okruženja u okruženje, tako da je 13 juna došlo do najtežeg okršaja na Ozrenu — lijeva obala Sutjeske, gdje je poginuo * komandant divizije, narodni heroj Sava Kovačević, i gdje je glavnina divizije razbijena. Poslije razbijanja, jedni dijelovi divizije prikupljali su se van obruča i kretali u pravcu glavnine Operativne grupe, a drugi dijelovi — u pravcu Crne Gore i Sandžaka. Dijelovi koji su se probili u pravcu glavnine formirali su nove bataljone Prve dalmatinske i Pete crnogorske brigade, a ostali dijelovi radili su na terenu i reorganizovali vojne jedinice koje su se, ponovnim dolaskom naših snaga iz Bosne, u septembru 1943 god., uključivale u svoje matične ili nove jedinice. Vidi dok. broj 45 objašnjenje pod 2 i 3.

BR. 214

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 16
JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O ČIŠĆENJU ZONE
IZMEĐU PIVE I DURMITORA**

Predmet: Prepis upućen Informativnom odjelj.

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje**

**br. 9936
stiglo 17-VI-43-XXI**

**Pisani telegram
Od Komande VI arm. korp.
operativno
Komandi 2 arm. operativno
i na znanje:
Komandi vazduhoplovne grupacije Mostar.
Br. 9110/Op.**

**otprema 17-VI-43-XXI
datum i čas 12.00
prijema 17-VI-43-XXI
16.30**

**Pisani telegram Komande trupa Crne Gore. Počinje.
Br. 5569'Op. Novosti od 16 juna u 6 časova.**

Sektor „Taurinense”: Nastavlja se čišćenje desne obale Tare. Uhapšena su 4 sumnjiva lica i ubijena 2 koja su pokušala da pobjegnu. Prikupljeno nekoliko pušaka.

Sa lijeve obale Tare pucano je bez posljedica na našu patrolu. U toku je premještanje 724 njemačkog puka u Prijepolje, a bugarskog u Pljevlja.

Jedinice 369 njemačke divizije nastavljaju napad na neprijatelja koji se povlači na istok i sjeveroistok od Jeleča.

Sektor „Ferrara”: Nastavlja se čišćenje zone između Pive i Durmitora. Uhapšena 24 sumnjiva lica i ubijena 3, koja su pokušala da bježe. Prikupljeno 2 mitraljeza i nekoliko pušaka. Njemačka komanda javlja da partizanske snage koje su pokušale da otvore prolaz kod Tjentišta, vidjevši da su im pokušaji uzaludni, počinju da se dijele. Obruč nastavlja da se sužava. Broj mrtvih partizana, kako su utvrdile italijansko-njemačke snage, popeo se na 4.500. Dalje su

otkrivene velike jame u kojima su nagomilane stotine lješeva, većim dijelom umrlih izgleda od pjegavog tifusa a ne od trbušnog, kako tvrdi jedan naš ljekar oficir koji je pobjegao iz ropstva.

Izgleda da je među palima prepoznat Sava Kovačević. U Mostar su stigli 13 vojnika divizije „Ferrara” i „Venezia” koji su pobjegli iz ropstva.

Sektor „Perugia”: Nacionalistička patrola pri pretraživanju zone Petrovići (ZP-EQ) ranila je jednog naoružanog čovjeka koji je na poziv da stane odgovorio vatrom.

General Roncaglia. Završeno.
VI arm. korpus 0900 1706

18-VI
MP

BR. 215

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 17 JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE, ARMIJE O RE-
ZULTATIMA BOJEVA NA TERITORIJI CRNE GORE ZA VRI-
JEME PETE NEPRIJATELJSKE OFANZIVE

Predmet:

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
br. 9958
stiglo 18-VI-1943-XXI

otpreme 17-VI-43-XXI
datum i čas 20.30
prijema 17-VI-43-XXI
22.45

pisani telegram
Od Komande VI arm. korp. operativno
Komandi 2 armije operativno
i na znanje:
Komandi vazduhoplovne grupacije u Mostaru

Br. 9137/Op. Pisani telegram Komande trupa Crne Gore. Počinje.
Br. 5600/0p. Novosti od 17 juna u 9 časova

Završen je operativni ciklus protiv Titovih partizanskih forma-
cija koje su pokušale da iz Hrvatske preko Crne Gore pređu u

Albaniju¹, a koji je počeo 14. maja herojskim otporom u oblasti Piperà, 383 pješ. puka divizije „Venezia“ naknadno pojačanog dana 16. maja 127 pješ. pukom divizije „Firenze“ i LXXXVI bataljonom Crnih košulja.

Gore pomenute formacije, odbačene sa juga i istoka od divizije „Ferrara“, 83 pješ. puka divizije „Venezia“, CXVI bataljona Crnih košulja, Prve alpske njemačke divizije, 61 bugarskog pješ. puka, 724 njemačkog pješ. puka i alpske divizije „Taurinense“, prekinuta u svom povlačenju od divizije SS „Princ Eugen“, borbenih grupa njemačkih divizija 369 i 118 i puka „Brandenburg“, bile su opkoljene između Drine, Pive, Sutjeske i gotovo cijele uništene².

Može se uzeti da su cjelokupni gubici veći od 10.000 ljudi³, i kolikogod da je mnogobrojan materijal sakupljen s naše strane i još mnogobrojniji onaj koji su sakupile njemačke jedinice, pretpostavlja se da mnogo od toga još nije sakupljeno jer je bačeno u rijeke ili duboke provalije.

Naše jedinice ostaju još u zoni između Pive i Tare s ciljem da nastave dalje čišćenje. Mnogo slučajeva rastjerivanja neprijatelja.

Alpska divizija „Taurinense“ proširuje svoje čišćenje između Tare i Četotine, gdje su označeni ostaci partizanskih i četničkih formacija⁴.

General Roncaglia. Završeno.

VI arm. korp. 19001706

7 prepisa:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

1 Informativnom odjeljenju

2 Načelniku Operativnog odjeljenja

1 Odjeljenju telegrafskih i telefonskih veza

¹ Šest nedjelja prije Četvrte neprijateljske ofanzive drug Tito je imao plan da iz Bosne krene s proleterskim divizijama i nekim krajiškim snagama u Crnu Goru i Srbiju. Pravili su se planovi da pokret otpočne u martu 1943. godine. Međutim, pokret je ubrzala Četvrta ofanziva [V. Dedijer — Dnevnik, drugo izdanje (sažeto u jednu knjigu) str. 316, izdanje Jugoslovenska knjiga, Beograd, 1951].

² Vidi dok. broj 208 objašnjenje pod 1 i dok. broj 213 objašnjenje pod 2.

³ O gubicima vidi Tomac: Peta neprijateljska ofanziva, izdanje „Vojno Delo“ od 1953. god., str. 340.

⁴ Odnosi se na četničke grupe koje su se ispred Njemaca sklanjale u šumu. Vidi objašnjenje pod 3, dok. broj 182.

IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 18
JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O REZULTATIMA
ČIŠĆENJA TERENA POSLIJE PROBOJA JEDINICA NOVJ NA
SUTJESCI

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
br. 10051
stiglo 19-VI-43-XXI**

U raznim sukobima sa partizanskim grupicama u danima 16 i 17 ubijeno je 21 naoružano lice, 33 uhvaćena, među kojima jedan polit, komesar i strijeljani na licu mjesta.

/

Ubijeno je 150 bolesnih partizana koje je bilo nemoguće transportovati.

Uhapšeno 156 sumnjivih.

Prikupljeno oko 100 pušaka, 3 minobacača, 5 mitraljeza, 2 protivtenkovska topa, protivtenkovski materijal, oprema i municija.

Oslobođen jedan oficir bivši partizanski zarobljenik.

Naši gubici za dva dana: 4 mrtva, 4 ranjena od kojih jedan oficir.

Divizija „Venezia“ prihvatila je akciju da bi očistila zonu Klisura (Sjenica QO-AF) gdje se sakrivaju ustaničke grupe.

Pojačan garnizon Kolašin jednim bataljonom Crnih košulja.

Sektor „Perugia“. Izvršeno čišćenje u zoni Podvrš (Trebinje UM-GM) gdje je naznačena grupica od 50 partizana izbjegla opkoljavanju u dolini Pive.

Naša jedinica sukobila se sa formacijom ustanika i ubila jednoga.

Ostali partizani su se razbježali.

Uhapšeno 40 sumnjivih lica.

Sektor „Podgorica“. Produžujući razoružanje nacionalističkih formacija, oduzeto je 700 pušaka i 5 komada automatskog oružja.

Sektor „Emilia“. Vršiti se spašavanje vezanog balona protivavionske mreže Brindizi koji se spustio u zonu Ledenice (Trebinje VM-EL), pošto su mu popucali konopci.

General Roncaglia. Završeno.

VI arm. korpus 08301906

BR. 224

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 19
JUNI 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O ČIŠĆENJU TE-
RENA NA PODRUČJU PIVE, TARE, ČEOTINE I DURMITORA**

**Predmet:
Pisani telegram**

**Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
br. 10065
stiglo 20-VI-43**

Od Komande VI arm. korp. operativno	otpreme 19-VI-43
Komandi 2 armije operativno	
i na znanje:	datum i čas 19.00
Komandi vazduhoplovne grupacije	prijema 20-VI-43
Mostar	0.30
Br. 9211/Op. protokola	

**Pisani telegram Komande trupa Crne Gore. Počinje
„Br. 5630/Op. Novosti od 19 juna u 6 časova**

Sektor „Taurinense”: otpočelo čišćenje od strane 4 alpiskog puka u zoni između Čeotine i Tare. U akciji patrole u zoni Bijelobor (ZI-AT) ubijena dva partizana.

Naznačen priliv partizanskih grupica u zoni Prenčani (KI-AI). Nastavlja se pokret ka Priboju ešelona trupa Von Ludviger, 724 njemačkog puka i 61 bugarskog puka.

Sektor „Ferrara”: nastavlja se čišćenje zone između Pive, Tare i Durmitora. Uhvaćen 1, strijeljano 6 naoružanih partizana i uhapšena 2 sumnjiva lica.

Naši gubici: 1 ranjen.

Sektor „Venezia”: 84 pješ. puk juče je preduzeo akciju protiv grupe u zoni Klisura, došavši u sukob sa ustanicima ugniježđenim u stijenama i branjenim mitraljezima.

Protivnički utvrđeni gubici: 8 mrtvih; naši: jedan oficir mrtav i jedan vojnik ranjen.

Akcija se nastavlja. General Roncaglia". Završeno.

Sesti arm. korpus 16451 90643

7 prepisa:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Informativnom odjeljenju

1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

BR. 218

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE TRUPA CRNE GORE ZA 5 AV-
GUST 1943 GOD. VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLO-
VENIJA—DALMACIJA" O PARTIZANSKIM AKCIJAMA NA
SEKTORU KOLAŠINA I CETINJA

R. S.

Prispjeli telegram

Šalje Komanda trupa Crne Gore

Glavnoj komandi

Grupi istočnih armija

Guverneratu Crne Gore

Komandi 9 armije

Komandi Šestog armijskog korpusa

br. 7632/op. Novosti od 5 avgusta u 6 časova

Sektor „Venezia": Naši izviđački vodovi u zoni Balj (Kolašin QH-FX) i u zoni Jašovići (Peć QO-FX) razbili su partizanske grupe ovdje naznačene¹.

Sektor „Ferrara": Divizija je preuzela sektor Cetinje—Bar. Noću 2 nepoznati su prenijeli 4 km telefonske linije u okolini garnizona Petrovac². General Roncaglia.

06000508

¹ Odnosi se na Vasojevički partizanski bataljon.

- Akciju u okolini Petrovca izvela je jedna grupa partiskih radnika, koja je bila potpomognuta omladincima sa tog terena.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 6 AVGUST 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O
SUKOBU IZMEĐU V'ASOJEVIČKOG NOP BATALJONA I ČET-
NIKA U ZONI ANDRIJEVICE**

Telegram

V. P. 10, 7 avgusta 1943 u 02,00 č.

**ŠTAB VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
ŠTABU II ARMIJE — OPERATIVNO ODJELJENJE**

Broj 11457/Op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. — Počinje.

Broj 7661/Op. NOVOSTI OD 6 AVGUSTA U 6 ČASOVA

SEKTOR „VENEZIA”

»

Akciju koju su otpočeli izviđački vodovi u zoni Balj i Jašovići, 0 čemu u vijestima od 5¹, nastavila su dva bataljona smjerajući prema istom cilju iz Berana i Andrijevice.

Partizanski odred, koji izgleda broji oko 250 naoružanih, zbu-
njen iznenadnom akcijom četničke formacije koja obilazi zonu, pre-
šao je granicu u Albaniji da bi izbjegao opkoljavanje².

SEKTOR „TAURINENSE”

U čišćenju zone Sljeme, o čemu u vijestima od 4, bio je ubijen
1 partizan i zarobljena dva sumnjiva.

Završeno.—

GENERAL RONCAGLIA
VI arm. korpus

7 kopija:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Odjeljenju „I”

1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

¹ Vidi dok. broj 218.

¹ Radi se o Beransko-andrijevičkom (Vasojevičkom) partizanskom
bataljonu koji je brojao oko 120 boraca — protiv koga su Italijani i
četnici izvodili akcije. Nikad nije prelazio granicu Albanije.

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 7 AVGUST 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O
DOLASKU 118 NJEMAČKE DIVIZIJE U BODAREVO**

Telegram

Predan: 8 avgusta 1943 u 12,05 č.
Primljen: 8 avgusta 1943 u 14,20 č.

**ŠTAB VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
ŠTABU II ARMIJE — OPERATIVNO ODJELJENJE**

Br. 11511/Op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore. — Počinje.

Broj 7680 Op.—

OPERATIVNE NOVOSTI OD 7 AVGUSTA U 6 ČASOVA

SEKTOR „VENEZIA“:

Otpočeli su pokreti 83 pješ. puka koji prepušta zonu Broda-
revo—Bijelo Polje 118 njemačkoj diviziji i premješta se u zonu Ko-
lašin—Mateševo—Lijeva Rijeka, da tamo smijeni 72 legiju koja je
određena za Albaniju.—

Pri čišćenju zone Šekular (QM-FX) pronađena je jedna puška.

SEKTOR „TAURINENSE“:

Pri čišćenju zone Treskavac¹ (ZN-AF) bilo je uhapšeno 12
sumnjivih.

General Roncaglia.— Završeno.—
VI. arm. korpus 19300708

7 kopija:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku generalštaba
- 1 Pomoćniku načelnika generalštaba
- 1 Odjeljenju „I“
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

¹ Redakcija nije mogla ustanoviti na koje se mjesto odnosi.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 1 SEPTEMBAR 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE
O AKCIJAMA IZVIĐANJA I ČIŠĆENJU TERENA OD PARTI-
ZANA—ILEGALACA NA TERITORIJI CRNE GORE**

Telegram

Predan: 2.IX.1943. u 21,00 čas

Primljen: 3.IX.1943. u 03,30 časova

**ŠTAB VI ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO ODJELJENJE
ŠTABU II ARMIJE — OPERATIVNO ODJELJENJE**

Br. 12444/op.

Telegram primljen od Trupa Crne Gore.— Počinje.—

Br. 8750/op.— NOVOSTI OD 1 SEPTEMBRA 1943 U 6 ČASOVA

SEKTOR 118 DIVIZIJE

Čišćenje zone Trebišinje¹, o čemu u vijestima»od 31 avgusta²-
naišlo je na napuštene naseobine koje su bile skoro potpuno po-
paljene.

Četnici koji su bili na položajima na uzvisinama istočno od
Cepkovića—Višegrad (XI-CD) pobjegli su kad su im se približile
trupe.

Ukupna jačina četnika u zoni istočno od Ustiprača cijeni se
na 300.

Patrole su izviđale teritoriju između Pive i Tare u zoni Go-
lije (Zabljak AV) a da nijesu naišle na neprijatelja.

Po dolasku naših izviđačkih patrola u Pivski Man. (VU-AI) par-
tizani su počeli da ga napuštaju i otišli su 29 u pravcu sjevera.

SEKTOR „TAURINENSE“

Odredi bataljona „Ivrea“ pri izviđanju zone Miločani (Nikšić
ZL-GM), Sjenokosi (ZI-GO)—Presjeka—Dubrave (ZI-GO) našli su
sela napuštena.

Noćne zasljeđe koje su vršili bataljoni M. V. S. N. (Ljotićeva
srpska straža?) u Podkraju (XL-FM) i Kolatsinovićima (XN-FN) ni-
jesu naišle na novosti.

SEKTOR „VENEZIA“

Grupa urođenika, koja pripada diviziji, po zapovijesti italijan-
skog oficira sukobila se u zoni Trepča—Kolašin (QH-GK) sa odre-

¹ Redakcija pretpostavlja da se odnosi na Trebosilje.

² Ovim vijestima Redakcija ne raspolaže.

dom od 20 komunista, od kojih su ubili jednog i jednog zarobili, koji je bio strijeljan³.

Zasjede koje su izvršene u noći na 31 u zoni Troglav Brdo (CL-FK) imale su negativni rezultat.

Pogranične straže u izviđanju zone Javorova (Peć RG-GS) našle su normalnu situaciju.

SEKTOR „EMILIA“

Izviđanja koja su ove noći izvršili brodovi mornarice u morskoj zoni poluotoka Molunata (Kotor ER-EX), u cilju pronalaska neprijateljskih podmornica, dala su negativne rezultate.

SEKTOR „PODGORICA“

U kraju Zavala (Nikšić XT-FI) komunisti su postavili zasjedu vodi nacionalnog pokreta.

U borbama su komunisti navodno izgubili 6 mrtvih i 3 zarobljena i neustanovljen broj ranjenih⁴.

Naređeno je da 1 četa izvrši čišćenje zone.

Završeno.

General Roncaglia —
VI armijski korpus 02050309

7 kopija:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Informativnom odjeljenju

1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

* Radi se o napadu dijelova Vasojevičkog partizanskog bataljona na četničku kolonu na komunikaciji Berane—Andrijevica.

' Trideset prvog avgusta grupa partizana od 9 ilegalaca i 4 simpatizera nalazila se u Zavalu u neposrednoj blizini puta. Dva ilegalca iz te grupe trebalo je da pređu ta večeri preko Morače za Kuie, Bratoroziće i Brskut.

Preko istog terena vratio se iz Vasojevića Bajo Stanišić sa svojom pratnjom od 60 ljudi. Partizani su otkriveni i iznenađeni su se našli u obruču.

Rezultati ovog sukoba bili su sljedeći:

poginula je drugarica Olga Popović, probili su se kroz obruč: Voin Todorović, Minja Đukić, koji je 1944 god. ubijen od četnika u selu Rogarne, Mićko Đukić i Mihailo Novaković. Ranjeni i probili se kroz neprijateljski obruč: Luka Vučinić, Jagoš Jovanović, Stanka Popović i Anđa Mihailović.

Uhapšeni su simpatizeri: Luka Stojanović i Milena Piletić sa djetetom od 4—5 godina, a Savo Đukić i Dina Dragičević su uspjeli da izbjegnju hapšenje.

BR. 224

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 2 SEPTEMBAR 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE
O REPRESALIJAMA NA SEKTORU KOLAŠINA

Telegram V. P. 10, 4 septembra 1943 u 12,00 č.
VI ARMIJSKI KORPUS — Operativno odjeljenje
ŠTABU II ARMIJE — Operativno odjeljenje

Br. 12461/Op.

Telegram primljen od Komande trupa Crne Gore:
„ „ „Br. 8642/Op. Novosti od 2 septembra u 6 časova

Sektor 118 divizije:

Izviđačke patrole ubile su dva partizana kod Krsca (Kolašin
ZI-AL).

Dne 31 avgusta 20 partizana je izbjeglo gonjenju patrola u zoni
Bukovica (XL-AB) i pobjeglo prema zapadu.

Sektor „Taurinense“:

Odredi bataljona „Ivrea“ vršili su zasjedu u mjestima Lipova¹,
Pistelička Glavica (Nikšić ZN-GS), Gola Strana (ZN-GU), Orah
(ZP-GO). Nema novosti.

Sektor „Venezia“:

Radi represalija za napad na autokolonu, o čemu u vijestima
od 30 avgusta, izvršeno je dne 31 avgusta čišćenje zone Trebaljevo
—Lukačko Brdo (Kolašin NH-GO)—Sjerogošte (NH-GS)—Štitarica
(NK-GS). Uhapšena 4 lica, zapaljene 32 kuće za koje se sumnja da
su komunističke. Za vrijeme požara došlo je do eksplozije sakrivene
municije.

Izvršene su zasjede u noći na 1 septembar u zoni Trešnjevik
(M. Lisa ON-FX) sa negativnim rezultatom.

Pri čišćenju izvršenom oko sela Kuća² (PL-GQ) nisu nađene
komunističke grupe koje su tamo zapažene.

Sektor „Emilia“:

U noći na 2 nepoznata lica pucala su iz pištolja na naše straže
u zoni Lokve (Kotor VO-EU) bez uspjeha.

¹ Redakcija pretpostavlja da se odnosi na Lipovu Ravan.

* Vjerovatno Kurikuće

Čišćenje, o kojem je javljeno u vijestima od 1 t. mj., izvršeno je u zoni Dolovigram³ (Nikšić XV-FI).

Dalji sukobi između partizanskih i nacionalističkih snaga.

Ceta koja je bila upućena na čišćenje pronašla je lješ partizanke koja je ostala ubijena i mnogobrojne tragove krvi, umetke za naboj i materijal za mine⁴.

GENERAL RONCAGLIA" " "
VI ARMIJSKI KORPUS 1045030943

7 kopija:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

1 Pomoćniku načelnika generalštaba

2 Oper, odjeljenju

1 Odjeljenju „I“

1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

BR. 223

22* 525

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA ZA 4 SEPTEMBAR 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE O ČIŠĆENJU TERENA OD PARTIZANA NA PODRUČJU CRNE GORE

Telegram

V. P. 10, 5 septembra 1943 u 15,00 č.

VI ARMIJSKI KORPUS — Operativno odjeljenje
ŠTABU II ARMIJE — Operativno odjeljenje
Broj 12520/0p.

Telegram primljen od Trupa Crne Gore:

„ „ „Br. 8723'Op. Novosti od 4 septembra u 6 časova

Sektor 118 divizije:

Naveče 2 bio je izviđački odred 111/75 lovačkog puka napadnut od mnogobrojnih pobunjenika u zoni Kapetanovo Jezero (Nikšić XP-GM), te imao 1 mrtvog i nekoliko ranjenih. U toku su akcije čišćenja spomenute zone¹.

³ a Redakcija pretpostavlja da se odnosi na zonu Dolovi.

⁴ Vidi objašnjenje pod 4 uz dok. broj 221.

¹ Četvrti bataljon Pete crnogorske udarne brigade (vidi objašnjenje 2 pod dok. broj 44) napao je odred njemačkih vojnika, koji je došao na jedan katun blizu Kapetanova Jezera. Odred je uništen (vidi dok. broj 224) a ratna sprema zaplijenjena. Njemci su zbog toga vršili represalije nad stanovništvom.

Pokret partizana, među kojima II proleTERSka divizija, prema zoni između Goražde i Foče potvrđen je od strane njemačkih štabova i VI arm. korpusa.

Ustikolina (Sarajevo VQ-BS) i Han Osanica (Višegrad ZI-BU) zauzeti su od komunista 3 ujutro. Četnici koji su se povukli na desnu stranu Drine namjeravaju da se suprotstave napredovanju komunista.

U toku je čišćenje zone Boljanići (Zabljak XN-BF)—Veljopolje (XN-BF)—Kosovi (XI-BH).

Sektor „Taurinense“:

Četa bataljona „Exille“ izvršila je izviđanje u smjeru puta Grahovac (Trebinje US-FT)—Golo Brdo—Dulov Do (VK-FT)—Zagora—Okolišta (VK-FV)—Osječenica (OS—FV), a da nije naišla na novosti. Četa bataljona „Ivrea“ pri čišćenju zone Presjeka (Nikšić VU-GQ)—Nozdre (VU-GU), Duga uhapsila je dva sumnjiva lica. Zapažene su izvidnice na k. 1334- (Trebinje VS-GU) po znakovima dimom sa k. 172¹ Ravna Vlaka (VO-GS).

Odred bataljona „Ivrea“ pri čišćenju zone Javorak (Nikšić ZL-GU)—Jablan Brdo (ZI-GU)—Pakline (ZI-GS)—Dubrave (ZI-GQ) uhvatio je 2 sumnjiva lica i predusreo stanovništvo koje je bježalo pri njegovom približavanju.

Bataljon M. V. S. N. (Ljotićeva vojska?) postavio je zasjedu u noći na 2 septembra oko naselja Frutak—Tvorilo (ZT-EN) bez uspjeha.

Sektor „Venezia“:

Izviđanje izvršeno 2 od strane M. V. S. N. u zoni Crnugovići (Vardište KI-BQ)—Međurečje (LI-BQ) nije dalo novosti.

Čišćenje koje je izvršila četa 111/84 puka u zoni Trepča (Kolašin QH-GK) imalo je negativan rezultat.

Četa 11/84 puka pri izviđanjima zone Konjsko Brdo (PL-GM) našla je zonu u normalnom stanju.

Patrola urođeničke bande pod komandom našeg oficira bila je juče napadnuta vatrom iz automatskog oružja i pušaka u zoni Vjetarnik k. 1473 (PN-FK) bez uspjeha. Nije bilo moguće zarobiti napadače zbog guste šume.

GENERAL RONCAGLIA" " "
VI ARMIJSKI KORPUS 18300409

6 kopija:

1 Ekselenciji

1 Načelniku generalštaba

2 Operativnom odjeljenju

1 Odjeljenju „I“

1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

" Redakcija pretpostavlja da se odnosi na k. 1234.

* Vjerovatno kota 1721

BR. 224

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA ZA 5 SEPTEMBAR 1943 GOD. KOMANDI DRUGE ARMIJE
o ČIŠĆENJU TERENA OD PARTIZANA I ITALIJANSKIM GU-
BICIMA KOD KAPETANOVA JEZERA (NIKŠIĆ)**

Telegram V. P. 10, 6 septembra 1943 u 19.00
Primljeno: 6 septembra 1943 u 24,10

VI arm. korpus Operativno odjeljenje
Stabu II armije Operativno
odjeljenje

Broj 12555/Op.

Komanda 2 armije
Operativno odjeljenje
Br. 15179
primljeno 7.IX.43.

Telegram primljen od Trupa Crne Gore: — Počinje.—
„ „ „Broj 8731/Op.

Novosti od 5 septembra u 6 časova

Sektor 118 divizije: Po obavještenjima žandarmerije Goražde pro-
izilazi da je prekinuta cesta i pruga između Goražde i Foče.
U toku su provjeravanja. Gubici koje je pretrpio odred napadnut
u zoni Kapetanovo Jezero (Nikšić XP-GM), o čemu u vijestima od
4, popeli su se na 6 mrtvih, 7 ranjenih ili nestalih¹.

III/750 nastavio je čišćenje spomenute zone te uhvatio 10 zaro-
bljenika.

Nastavlja se čišćenje zone zapadno od Boljanića.
Sektor „Taurinense”: četa bataljona „Pinerolo" izvršila je izviđanje
u zoni Man. Kosijerovo (Trebinje UK-GK) te našla normalno stanje.

Odredi bataljona „Ivrea" izvršili su čišćenje s onu stranu ceste
za Javorak doprijevši u Lipovu Ravan (Nikšić ZN-GS), Pistelička
Glavica (ZN-GS) ne naišavši na novosti. U toku su čišćenja i noćne
zasjede od strane LXXXI bataljona M. V. S. N. u zoni Lupoglav
(ZN-FP), Velji Garač (ZR-FL) gdje je zapažen odred pobunjenika.

¹ Vidi objašnjenje 1 uz dok. broj 223.

Sektor Podgorica: Ceta 111/47 pri izvidanju zone Batuna (Cetinje ZP-EQ)—Gravići (XN-ED) našla je normalno stanje.

General Roncaglia. Završeno.—" " "
VI armijski korpus 10000509

7 kopija:

- 1 Ekselenciji
- 1 Načelniku generalštaba
- 1 Pomoćniku načelnika generalštaba
- 2 Operativnom odjeljenju
- 1 Odjeljenju „I“
- 1 Odjeljenju telegrafsko-telefonskih veza

BR. 225

NAREĐENJE ŠTABA ZETSKOG ČETNIČKOG ODREDA OD 7 OKTOBRA 1943 GOD. KOMANDANTU DANILOVGRADSKE BRIGADE DA IZVRŠI MOBILIZACIJU PETRUŠINSKOG, KOSOVO-LUŠKOG I MARTINIČKO-BRAJOVIČKOG BATALJONA

STAB
ZETSKOG ČETNIČKOG ODREDA

Str. Pov. br. si.
7. oktobra 1943 god.
P O L O Ž A J

NAJHITNIJE — NA LIČNOST

**KOMANDANTU
DANILOVGRADSKE BRIGADE — kap. g. M. Đuroviću¹**

Položaj

Zbog nastale situacije i potrebe što brže evakuacije talijanskih trupa iz Bjelopavličke doline, o čemu će Vam reći sve detaljno marin, kap. g. Jovović², odmah izvršite mobilizaciju Petrušinskog, Kosovoluškog i Martiničko-Brajovičkog bataljona, ne obavještavajući ih o cilju koji se ima postići u ovoj radnji³.

¹ Milovan Đurović, kapetan bivše jugoslovenske vojske

² Jakov Jovović

³ Očekujući dolazak Njemaca Italijani su htjeli da se povežu sa svojim snagama u Vasojevićima, gdje se nalazila divizija „Venecija“, a četnici su imali namjeru da preuzmu vlast na terenu sreza Danilovgradskog i da se ujedno povežu sa četnicima u Vasojevićima.

U ostvarenju ovog cilja italijanska posada iz Danilovgrada, jedan bataljon jačine oko 1700 vojnika, krenula je prema Gostilju Martiničkom, odakle je trebalo da se prebaci pravcem Kamenik—Rovca—Kolašin—Vasojevići. U njenoj pratnji nalazilo se oko 150—200 četnika.

U to vrijeme na ovom terenu nije se nalazila naredna jedinica NO vojske, a momentalno je tu bila grupa drugova — članovi Okružnog komiteta Podgorice, Sreskog komiteta — Danilovgrad i dva člana Pokrajinskog komiteta KPJ za Crnu Goru. Oni su stupili u kontakt s Italija-

**Bataljone snabdjeti sa hranom od najmanje dva dana.
Mobilizacijsko mjesto Slatina, gdje se bataljoni imaju prikupiti**

NEIZOSTAVNO 8. ov. mj. do 18 časova.

Pošto je kap. g. Jov'ović, kao načelnik štaba Glavne komande dobio tačna uputstva, to ćete u saglasnosti sa njime izvesti ovaj zadatak po uputstvima, koja ćete od njega usmeno dobiti.

Smatram za potrebno da komandantu ukažem na ovu neobično važnu radnju, koja je istovremeno spasonosna i donosi mir i red ovome kraju, koji je bio ugrožen zbog poznatog prisustva.

Poslije izvršenja zadatka pismeno me izvijestiti ko se nije odazvao pozivu.

**KOMANDANT, PUKOVNIK
Bajo J. Stanišić**

nima pozivajući ih na saradnju. Pošto ovi nijesu htjeli da pređu na stranu partizana, donijeli su odluku da se vrate. Grupa partizana na čelu sa Radojem Dakićem-Brkom, kojoj je prišlo nekoliko seljaka (partizana i seljaka bilo je ukupno 30), napravila im je zasjedu i sa njima vodila borbu na putu od Gostilja Martiničkog do Martinića. U ovoj borbi zarobljeno je 500 Italijana, zaplijenjeno 320 mazgi i konja natovarenih municijom i hranom. Bilo je više ranjenih i nekoliko mrtvih na strani Italijana i četnika.

РЕГИСТАР

А

Автовац — 18, 111;
 Адровићи — 343;
 Амнко (Агшсо) — 302;
 Андријевица — 179, 194, 196, 197, 214, 226, 233, 240, 254, 256, 266, 271, 272, 275, 276, 285, 321, 322, 356, 385, 386, 405, 440, 443;
 Андрић Благоје (четник) — 282;

Б

Бабине (с.) — 374;
 Бабић Радомир — 17, 19, 55, 85, 97, 114, 118, 120;
 Бабини (с.) — 406;
 Бабовић Драгиша — 297, 298;
 Бабовић Б. Костадин — 298;
 Бабовић Милорад — 298;
 Бабовић В. Милош — 298;
 Бабовић Ј. Милутин — 298;
 Бајагић Радослав — 45;
 Бајов До — 210;
 Бајово Поље — 318, 322, 324, 391;
 Бакар — 71;
 Бакнџ Митар — 14, 23, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 39, 41, 43, 64, 65, 69, 71, 73, 76, 83, 86, 89, 90, 93, 96, 98, 100, 110, 125, 130, 132, 141, 150, 151, 163, 171, 175, 176, 178, 179, 186, 192, 224, 226, 229, 233, 234, 240, 254, 255, 264, 269, 285, 287;
 Балетић Милена — 310;
 Балетић Мујо — 310;
 Баљ (пл.) * — 439, 440;
 Бањани (Г. и Д.) — 65, 96, 112, 117, 146, 154, 216, 221;
 Бар — 141, 154, 156, 157, 221, 439;
 Барберис (Италијан) — 268;
 Баре (код Боана) — 404;

Бар& (код Бродарева) — 361, 362, 365, 379, 382, 396, 402, 405;
 Барице (с.) — 47, 329;
 Барјактар Мула — 146;
 Батаљон андријевички — 178, 195;
 Батаљон бањско-вучедолски — 101;
 Батаљон ударни васојевићи — 150, 157, 159, 161, 162, 163, 164, 172, 193, 251, 440;
 Батаљон други Друге далматинске бригаде — 162, 163;
 Батаљон жупопивски територијал-Ш1 Дурмиторског НОП одреда — 238;
 Батаљон други Зетског НОП одреда — 353;
 Батаљон трећи Зетског НОП одреда — 174;
 Батаљон ударни (Бјелопавлићи) Зетског НОП одреда — 201;
 Батаљон мостарски — 112;
 Батаљон орјенски — 156;
 Батаљон други Прве пролетерске бригаде — 355;
 Батаљон трећи Друге пролетерске бригаде — 162;
 Батаљон трећи Друге пролетерске бригаде — 173, 193;
 Батаљон први Четврте (Црногорске) пролетерске бригаде — 36, 38;
 Батаљон други Четврте (Црногорске) пролетерске бригаде — 37, 193, 223, 225;
 Батаљон пети Четврте (Црногорске) пролетерске бригаде — 37, 180;
 Батаљон први Пете (Црногорске) бригаде — 146, 147, 209;
 Батаљон други Пете (Црногорске) бригаде — 97, 113, 209, 242, 243, 245, 246;
 Батаљон трећи Пете (Црногорске)

бригаде — 147, 209, 242, 243, 245;
Баталјон четврти Пете (Црногорске) бригаде — 97, 103, 113, 139, 209, 242, 243, 245;
Баталјон бјелополски Треће санџачке бригаде — 162, 193, 233;
Баталјон први Треће санџачке НОУ бригаде — 52;
Баталјон други Треће санџачке НОУ бригаде — 53;
Баталјон трећи Треће санџачке НОУ бригаде — 172;
Баталјон четврти Треће санџачке НОУ бригаде — 52;
Баталјон пети Треће санџачке НОУ бригаде — 53;
Баталјон улцињски — 156;
Баћевић Петар (четник) — 146, 147;
Башање Брдо — 127;
Башине Воде — 280;
Башовић Мило (четник) — 251;
Башовић Милош (четник) — 122, 168, 197;
Безује (с.) — 318, 324;
Бели (члан енгл. мисије) — 134;
Бели Крш — види Велк Крш;
Беране (Иванград) — 73, 84, 151, 172, 174, 175, 177, 179, 184, 187, 188, 192, 193, 195, 214, 220, 223, 225, 226, 232, 233, 234, 240, 248, 271, 272, 275, 285, 328, 338, 346, 355, 356, 371, 440, 443;
Бериерп (Италијан) — 268;
Бецић Ђорђија (четник) — 282;
Бијела (Г. и Д., код Шавника) — 429;
Бијела (код Коњнца) — 307;
Бијела Гора — 208;
Бијело Брдо — 337;
Бијелобор — 438;
Бијело Поље — 73, 84, 192, 232, 286, 349, 353, 356, 358, 361, 362, 366, 367, 368, 372, 375, 376, 380, 383, 424, 440;
Бијелово Брдо — 338;
Билећа — 111, 112, 116, 117, 149, 154, 211, 217, 236, 326, 354, 357, 360, 361, 363;
Биоче — 129, 174, 218, 226, 240, 249, 252, 255, 267, 277, 283, 288, 368, 369, 370, 371, 373, 376, 377, 380, 386, 391;
Бироли Пирцно (РГ210^ Алек-с.андро — 26, 360, 363, 398;
Бистрица (код Пријепоља) — 338, 405;
Бистрица (код Бијелог Поља) — 400;
Битине (с.) — 401;
Бихаћ — 12;
Бјелица Јеврем — 310;
Бјелопавлићи (предео) — 73, 84, 102, 104, 113, 114, 118, 149, 157, 210, 214, 218, 244, 249, 255, 281, 283;
Благојевић Машан — 199, 201;
Боан (код Даниловграда) — 122, 123, 167, 383;
Бобан (катун) — 420;
Бобатова Грета — 52;
Бобово (с.) — 91, 99, 100, 382, 385;
Богдан (брдо) — 54;
Богдановић Марко — 45;
Богетићи (с.) — 215, 246, 247, 280, 283, 353;
Божовић Вукосав — 309;
Бојиште (код Мојковца) — 162;
Бојовић Бошко (четник) — 122, 282, 292;
Бојовић Данило^ — 309;
Бојовић Душан — 116;
Бојовић Никола (четник) — 307;
Бојовић Обрад — 310;
Бока (Которска) — 95, 103, 104, 113, 121, 154, 155, 156, 157, 221, 227, 232, 290, 291, 303, 379;
Бољанићи (с.) — 325, 372, 374, 446, 447;
Борија (с.) — 74, 307;
Боровац — 399, 405;
Борово (код Пљеваља) — 73;
Борово Брдо — 331, 352;
Босанска Крајина — 57;
Босача — 52;
Босна — 11, 300;
Брајовић Јакша — 140;
Братиљев Врх — 21;
Братоножићи (предео) — 73, 84, 128, 138, 215, 218, 241, 250, 267, 443;
Брач — 71;
Брачинац др — 191;
Брдо (с. код Пирног Дола) — 318;
Брзава — 346;
Бреза — 420;
Брезна (Г. и Д.) — 20, 21, 52, 322, 328, 332, 339, 391, 400;
Брезови Врх — 21, 22, 36;
Брезовик — 314, 371, 383;
Брестачки Врх — 391;
Брестике — 209;
Бригада друга далматинска — 46, 69, 73, 74, 75, 90, 94, 99, 100, 123, 124, 142, 158, 159, 164, 172

173, 192, 194, 195, 197, 214, 222, 225, 226, 237, 254, 256, 272;
 Бригада трећа крајишка — 46, 365;
 Бригада седма крајишка — 53, 54;
 Бригада прва пролетерска — 46, 347, 365;
 Бригада друга пролетерска — 36, 70, 71, 124, 142, 158, 159, 163, 222, 233, 237, 251, 348;
 Бригада четврта (Црногорска) пролетерска — 19, 22, 23, 29, 34, 54, 65, 73, 74, 75, 76, 90, 94, 98, 101, 109, 115, 118, 123, 124, 126, 140, 142, 149, 150, 157, 153, 159, 162, 163, 164, 172, 180, 194, 195, 214, 216, 218, 219, 222, 231, 233, 241, 248, 271, 278, 285, 286, 287, 348, 353;
 Бригада трећа саничка НОУ — 52, 93, 125, 142, 163, 237;
 Бригада десета херцеговачка НОУ — 63, 84, 85, 111, 116, 117, 118, 129, 154, 211, 217, 246;
 Бригада пета (Црногорска) НОУ — 19, 20, 21, 23, 37, 64, 65, 70, 73, 84, 85, 94, 98, 101, 107, 111, 112, 113, 115, 117, 118, 129, 143, 144, 145, 148, 149, 154, 169, 207, 214, 215, 218, 221, 226, 236, 241, 244, 246, 266, 271, 278, 280, 283, 348, 353;
 Бригада шеста (Црногорска) НОУ — 98, 255;
 Бригада друга алпнинаца „Тауринензе“ — 268, 284;
 Брковић Саво — 309;
 Брљево (с.) — 53, 54;
 Брот (код Фоче) — 74, 115, 327, 338, 343, 347;
 Брољрево (с.) — 340, 341, 342, 356, 361, 376, 405, 441;
 Броз Јосип-Тито — 34, 57, 70, 72, 427;
 Броћанац (с.) — 247;
 Брскут (Г. и Д.) — 250, 443;
 Бршно (с.) — 215, 283;
 Бубање (с.) — 317, 325;
 Будва — 156;
 Будимље — 184, 298;
 Будљево (с.) — 348;
 БУДОШ (к. 1213) — 247;
 Буковац (с.) — 320, 326;
 Буковик — 34;
 Буковица — 93, 94, 115, 137, 444;
 Булатовић Веко — 28;
 Булатовић Мијат — 310;
 БУНДУС (П.Л.) — 21, 320, 330, 332, 335, 345, 391, '

Бунови (С.) — 74;
 Бурић Саво — 238, 258;
 Бурић Станко — 45;
 Б\че (с. код Берана) — 173, 179, 185, 188, 223, 225, 248;
 Бушње (с.) — 333;

В

Вак\ф (Г. и Д.) — 12;
 Варине — 346, 396;
 Васиљевић Душан — 44;
 Васић Драгиша (четник) — 12;
 Вашково (с.) — 346;
 Вежешник — 249, 375, 377, 386;
 Веленићи (с.) — 74, 75;
 Вели Крш (брдо) — 275;
 Велија (с.) — 192;
 Велике Главице (к. 1257) — 21;
 Велимље (с.) — 112, 114, 117, 146, 147, 207, 221, 383;
 Веља Главица — 371;
 Вељеполје — 446;
 Вељи Ивани — 271;
 Верцеси (итал. пуковник) — 371;
 Видовић Владо — 310;
 Видовић Жарко — 53;
 Видовић Стево — 308;
 Визитор (пл.) — 257;
 Вилиште (к. 2133) — 54;
 Вил\се — 112, 117, 146, 147, 207, 216, 221, 293, 326, 346, 354, 360, 363, 378, 381, 383, 393;
 Виниће (с.) — 244, 280;
 Виница — 194;
 Вис — 71;
 Висибаба (с.) — 272;
 Високо — 400;
 Вишеград — 442;
 Вјерновићи (с.) — 74, 75, 426;
 Вјетарник (у Братоножићима) — 266, 267, 271, 376, 377, 383;
 Вјетарник (к. 1473, код Винице) — 176, 178, 222, 225, 283, 446;
 Вјетеоник — види Вјетарник (к. 1473);
 Влаховић Душан — 104;
 Војводић Блажо (четник) — 282;
 Војковићи (с.) — 269;
 Војник (пл.) — 332, 333, 339;
 Војновић Богдан — 45;
 Вражегрмци — 138, 280;
 Вранићке Њиве (код Титограда) — 250;
 Врање Брдо — 338;
 Вр\њешница — 180, 193, 195, 222, 225;

Вратло (катун — Сињајевина) — 197, 365, 400;
 Врбица (с.) — 271, 285;
 Врбница (с. код Бијелог Поља) — 329, 335;
 Врбница (р. код Плужина) — 54, 400, 413;
 Врмац — 90;
 Врховни штаб НОВ и ПО Југославије — 35, 51, 52, 53, 98;
 Вујачић Илија — 309;
 Вујисић Леко (четник) — 398;
 Вујичић Раде — 308;
 Вујовић Војислав (четник) — 282;
 Вујовић Мило (четник) — 282;
 Вукановић Радован — 17, 55, 65, 69, 70, 72, 97, 99, 107, 114, 115, 122, 149, 213, 216, 217, 218, 287;
 Вукашевић Владо (четник) — 299;
 Вукмановић Светозар-Темпо — 70, 71, 99;
 Вуковић Милан — 230, 266;
 Вукосављевић Сретен — 205;
 Вукосавовић Рашко — 294;
 Вукотић Јован — 23, 39;
 Вукотићко Брдо (к. 990) — 355;
 Вуксановић Зарње (четник) — 138, 145;
 Вучево — 413;
 Вучетнић Миљко — 308;
 Вучинић Лука — 443;
 Вучковић Блажо — 157;
 Вучковић Љубо — 183, 222;
 В. Штуоц — 337;

Г

Гаговић Миљан — 45;
 Гаречи (Италијан) — 268;
 Гацко — 18, 111, 115, 116, 154;
 Гвозд (код Никшића) — 34, 36, 101, 328, 338, 341, 342;
 Гиздић Милан — 147;
 Гилић Милош — 231;
 Главатичево — 305;
 Главни штаб НОВ и ПО за Косово и Метохију — 231;
 Главни штаб НОВ и ПО за Црну Гору и Боку — 10, 24, 28, 31, 33, 34, 40, 42, 43, 56, 60, 64, 69, 77, 78, 101, 107, 130, 133, 143, 154, 155, 167, 197, 201, 236, 242, 254;
 Глибавац (код Никшића) — 118, 365;
 Глибаћи (с.) — 100, 204;
 Годијељи (с.) — 52;

Гојнић Бранко — 293;
 Гола Раван — 444;
 Гола Страна — 21, 22, 342;
 Голија — 50, 58, 06, 377, 442;
 Голо Брдо — 446;
 Гомнле — 346;
 Горажде — 10, 285, 370, 446;
 Горанско — 316;
 Горица — 145, 249, 250;
 Горње Поље — 21, 22, 23, 33, 101, 146, 154, 155, 203, 208, 290, 326, 341, 344, 346, 359, 360, 378, 391;
 Горње Село — 325, 411;
 Гостеч (к. 1088) — 331, 333, 340;
 Гостиле — 10^ 328;
 Гостун — 369;
 Градац — 33, 37, 399, 401, 407;
 Градачка Пољана — 36;
 Градјша (код Подпећа) — 327;
 Граднна (код Спужа) — 330;
 Грандовић Благоје (четник) — 282;
 Грандовић Душан (четник) — 282;
 Границе (с.) — 215;
 Грахово — 440;
 Грахово — 113, 117, 146, 207, 210, 212, 216, 217, 291, 308, 354, 360, 363, 364, 382;
 Грачаница — 111;
 Грачац — 12;
 Грезница (к. 1781) — 54;
 Гркавац — 77, 134, 143;
 Грујић Саво (четник) — 139;
 Грујовић Гомаш (четник) — 251;
 Губовача — 400;
 Гудовић Милисав (четник) — 300;
 Гусиње — 258, 276;

Д

Дажник — 36;
 Дајбабска Гора — 145;
 Дакић Радоје-Брко — 34, 221, 449;
 Далмација — 65, 72;
 Дамјановић Владо (четник) — 282;
 Даниловград — 90, 95, 118, 149, 157, 202, 215, 236, 242, 246, 280, 289, 292, 307, 371;
 Дапсићи (с.) — 351;
 Дапчевић Пеко — 14, 23, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 39, 62, 64, 65, 69, 71, 73, 76, 86, 89, 90, 92, 93, 96, 98, 100, 110, 125, 126, 127, 130, 132, 141, 142, 150, 151, 158, 159, 161, 163, 164, 171, 174, 175, 176, 178, 179, 186, 192, 224, 229, 233, 234, 235, 240, 241, 264, 267, 269, 270, 271, 272, 285, 287;

Дацић Радован — 199;
 Двајт Ајзенхауер — 60;
 Девић Апостол (четник) — 300;
 Де Ђинети фе ЈшеШ, итал. кап.) — 301;
 Делибашић Васо — 310;
 Дивизија пета крајишка — 224;
 Дивизија прва пролетерска НОВЈ — 46. 335, 348, 366;
 Дивизија друга пролетерска НОВЈ — 20, 27, 35, 76, 99, 100, 109, 115, 123, 142, 158, 167, 222, 235, 347;
 Дивизија трећа ударна НОВЈ — 14, 17, 53, 84, 93, 96, 110, 114, 115, 128, 146, 174, 207, 214, 216, 218, 225, 230, 236, 241, 242, 243, 244, 246, 249, 252, 265, 266, 277, 280, 289, 347, 420;
 Дикен (члан енгл. мисије) — 151;
 Добраково (с.) — 355, 358, 376, 402, 414, 432;
 Добри До — 52, 53;
 Долац — 297;
 Домрке (с.) — 111;
 Доње Мрке — 380;
 Драгал. — 289;
 Драгаљско Поље — 208;
 Драгичевић Ђина — 443;
 Драговић Васо — 27, 28;
 Драговољићи (с.) — 339;
 Драгочава (с.) — 74;
 Дракић Спасо — 44, 251, 288;
 Дракић Филип (четник) — 139;
 Дријенак — 127;
 Дрина (р.) — 11, 18, 390, 401, 435;
 Дробњаци — 57;
 Дргшићи — 299;
 Дуба (с.) — 320;
 Дубљевићн (с.) — 318, 420;
 Дубови (с. код Трбушча) — 319;
 Дубраве — 21, 309, 442;
 Дубровник — 111, 381, 387;
 Дубровско — 52;
 Дужи (с.) — 52, 318;
 Дулино Брдо — 405;
 Дулић др Војислав — 92;
 Дурмитор — 125, 390, 391, 414, 419, 426, 431, 433, 438;

џ

Ђаловићи (с.) — 348;
 Ђачко Брдо — 160;
 Ђануци (Слапи220 — 406;
 Ђулов До — 446;

Ђукановић Блажо (четник) — 25, 56, 134, 138, 139, 242, 244, 246, 280, 281, 282, 319, 398;
 Ђукановић Новак — 310;
 Ђукић Миња — 443;
 Ђукић Мићко — 443;
 Ђукнћ Саво — 443;
 Ђурић Љубо — 20, 71, 191;
 Ђуричковић Видо — 308;
 Ђуришић Павле (четник) — 12, " 18, 19, 25, 26, 56, 130, 228, 306, 320, 322, 356;
 Ђурковић Никола — 301;
 Ђуровнћ Василије-Вако — 22;
 Ђуровић Јован — 173, 184, 186;
 Ђуровић Милинко — 34, 308, 309;
 Ђуровић Мнлован (четник) — 448;

Е

Егић Обрад — 162;

Ж

Жабљак — 18, 19, 52, 89, 91, 92, 93, 94, 98, 99, 115, 122, 123, 167, 224, 232, 319, 321, 323, 325, 326, 328, 331, 334, 340, 383, 391, 402, 404;
 Жарски Крш — 257;
 Желетин — види Зелетин;
 Жива — 21, 383;
 Живковић Никола — 103;
 Живско Раздоље — 21;
 Жижић Вељко — 255;
 Жировница — 215;
 Житнн (с.) — 409;
 Жугић Стојан — 44, 255;

З

Забјела — 145;
 Завала — 373, 443;
 Загора — 446;
 Загорич — 145;
 Загорје (код Калиновика) — 169, 184;
 Заграђе (с.) — 251, 285;
 Загреде (с.) — 385;
 Закамење — 397;
 Заостро (Г. и Д.) — 192;
 Зверинац — 397;
 Звицер Милутин — 202;
 Зекова Глава — 159, 160;

Зековмѣ Велѣко • — 309;
 Зеково Брдо — 385;
 Зелена Стн. — 382;
 Зелетин (к. 2033) — 275, 276;
 Зета (р.) — 102, 145, 252, 388;
 Зечевић Војо — 44;
 Зла Гора — 310, 345, 377;
 Зуква — 198;
 Зупци (с.) — 147;
 Зупчићи (с.) — 307;

И

Ивање (с.) — 333, 335;
 Изгори — 65;
 Илијино Брдо — 366;
 Илић Саво — 301;
 Исова Гора — 222, 225;
 Италија — 77;

Ј

Јаблан — 241, 253, 255;
 Јаблан Брдо — 446;
 Јабланица — 12, 31;
 Јабланово — 402;
 Јабланово Брдо (к. 1543) — 163, 164;
 Јабuka — 210, 320, 365, 366, 369, 402, 405;
 Јабучна (с.) — 46;
 Јаворак — 20, 21, 22, 33, 35, 36, 37, 38, 53, 55, 199, 316, 320, 322, 324, 328, 332, 339, 341, 342, 344, 346, 446;
 Јаворовача (к. 1529) — 52;
 Јакал — 366;
 Јанковић Бошко — 116, 292;
 Јасенови Врх — 318, 320;
 Јасеново Поље — 20, 21, 22, 23, 36, 37, 328, 334, 341, 342, 344, 359, 386;
 Јасиковац — 184;
 Јастребов Врх — 324;
 Јауковнѣ Мићун — 44, 167, 199, 200, 203;
 Јауковић Станиша (четник) — 122, 197;
 Јахорина (пл.) — 70;
 Јашовић (с.) — 439, 440;
 Језеро — 53;
 Јелеч — 425, 427, 429, 431;
 Јелизова Коса — 272, 276;
 Јелов Врх — 22, 36;
 Јеловац Јован (четник) — 191;
 Јеловица (р.) — 193, 222, 225;

Јељењак (брдо) — 422;
 Јеринићи (с.) • — 431;
 Јериња Глава — 340;
 Јехова Глава — 335;
 Јовановић Блажа — 70, 78, 93, 94, 95, 98, 107, 109, 121, 132, 146, 308, 309;
 Јовановић Васо — 47;
 Јовановић Јагош — 443;
 Јовановић др Петар — 213;
 Јовановић Стево — 90;
 Јовићевић Иво (четник) — 133;
 Јовићевић Мило — 132, 146;
 Јововић Јаков (четник) — 58, 113, 137, 139, 145, 149, 283, 293, 448;
 Јововић Мило — 98;
 Јоксимовић Саво — 160, 276;
 Јоксимовић Томин Милорад (четник) — 298;
 Југовићи (с.) — 111;

К

Каблена Глава (к. У51) — 215, 366, 373, 377, 391, 397;
 Казанци (с.) — 111;
 Калин Врх — 334;
 Калнновик — 18, 65, 69, 70, 71, 115, 305, 307, 425, 430;
 Камена Гора — 332, 348, 372;
 Каменик (пл.) — 330;
 Камено — 301;
 Каменско — 207;
 Кање (с.) — 376, 430;
 Капа Лушан — 134;
 Капа Јово — види Капичић Јован;
 Капетаново Језеро — 445, 447;
 Капичић Јован — 115, 122, 149, 213;
 Кастели (Италијан) — 268;
 Катабун — 382;
 Катин Кук (к. 1552) — 54;
 Катулин Владо — 308;
 Катунска Нахија — 84, 103, 113, 154, 156, 289;
 Каштели — види Седам Каштела;
 Кекић Љубо — 199;
 Килибарда Андрија — 310;
 Килибарда Мато — 310;
 Килибарда Михајло — 310;
 Килибарда Радован — 310;
 Клис — 71;
 Клисура (код Бијелог Поља) — 402, 426, 428, 430, 432, 437, 438;
 Клнчево (с.) — 383;
 Клопот — 241, 253, 255;

- Клуч (к. 1926) — 158, 159, 160, 162, 163, 164;
 Кнежевић Живан — 199;
 Кнежевић Милић — 199;
 Кнежевић Никнца — 205;
 Кобиља Глава (код Гацка) — 116;
 Кобиљи До — 208;
 Ковачевић Вељко — 310;
 Ковачевић Вјера — 310;
 Ковачевић Војо-Рашо — 121;
 Ковачевић Мића — 140;
 Ковачевић Сава — 21, 51, 52, 116, 434;
 Ковијанић Димитрије — 167;
 Коврен — 47, 338, 342, 346, 347, 348;
 Колашин — 29, 42, 46, 57, 72, 84, 94, 95, 102, 110, 123, 124, 127, 128, 130, 150, 153, 157, 158, 159, 162, 164, 168, 172, 173, 174, 180, 197, 214, 222, 224, 225, 231, 232, 235, 239, 240, 248, 250, 269, 270, 272, 285, 288, 297, 298, 305, 322, 327, 332, 338, 340, 349, 355, 373, 374, 375, 380, 385, 386, 399, 403, 405, 439, 441, 442, 444;
 Кољев Врх — 335;
 Командирово Брдо — 51, 337;
 Комарани (предео) — 366;
 Комарница (р.) — 53, 400, 409, 418;
 Коњиц (код Титограда) — 334, 335, 400;
 Коњско Брдо — 222, 225, 446;
 Коњско Поље — 436;
 Копнлови (Г. и Д.) — 74;
 Копиле (с. код Спужа) — 330, 332;
 Копривна — 324;
 Корда Раде — 395, 396, 402, 408, 428;
 Кордељ — 158, 159;
 Корпус први босански — 73;
 Корпус дрлти ударни НОВЈ 62, 64, 66, 69, 71, 73, 80, 84, 86, 89, 90, 92, 93, 101, 109, 110, 114, 115, 122, 123, 125, 127, 128, 130, 140, 142, 143, 146, 149, 151, 152, 154, 157, 158, 159, 161, 162, 164, 167, 170, 172, 174, 175, 177, 180, 183, 185, 187, 190, 192, 193, 194, 195, 196, 201, 207, 214, 219, 222, 225, 227, 231, 233, 235, 236, 239, 241, 252, 254, 256, 263, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 280, 284, 286, 288, 289;
 Косаница — 324, 325, 335;
 Косови (с.) — 446;
 Костова Грета — 425;
 Котор — 214, 289, 364, 381, 387, 408;
 Краљевица — 71;
 Крвава Брда — 54;
 Криви До (код Автовца) — 198, 383, 391, 393;
 Кривокапић Раде — 308;
 Кривошије — 113, 146;
 Крново — 101, 199, 333;
 Крновска Гл. (к. 1634) — 36, 51, 332, 333, 400;
 Крњача — 52;
 Крстајић Јеврем — 44, 199;
 Крстајић Перо — 199;
 Крстац (на Пиви) — 54, 320, 322, 406, 426;
 Крстац (Голија) — 377, 378, 379;
 Крушевац (с.) — 145;
 Крушевица — 52, 328;
 Крушево (Г. и Д.) — 327, 362;
 Крушевска Ријека — 411, 413;
 Крушкови До — 356;
 Кршчица — 319, 407;
 Кукуље (с.) — 362, 369;
 Кулин — 366;
 Кулићи — 423;
 Кукак (с.) — 373;
 Курикуће — 444;
 Кусиде (с.) — 247;
 Кучи (предео) — 58, 74, 84, 113, 138, 154, 215, 218, 244, 252, 267, 283, 320, 352, 373, 386, 389, 391, 395, 443;
 Л
 Лаз (с.) — 215;
 Лазаевић Божо — 149, 213, 216, 217, 243, 244, 245, 279, 283;
 Лазаревић Љубо — 220;
 Лазаревић Саво — 110;
 Лазина (катун) — 397;
 Лапчевић Војислав — 309;
 Лалли Рако (четник) — 113, 293;
 Лаловић Веселин — 147;
 Лалевић (с.) — 362;
 Ланковић Тодор — 140;
 Лапац — 12;
 Лашић Ђорђија (четник) — 56, 174, 214, 226, 228, 292, 398;
 Левер Тара — види Левертара;
 Левертара — 19, 92, 404;
 Леденице (брдо) — 409;
 Леденице (с.) — 437;
 Лековић Воја — 53;
 Лелли Доли — 21;
 Леперић (с.) — 320;

Лепетане — 90;
 Ливеровићи (с.) — 215, 245, 334, 339;
 Ливно — 12;
 Лијева Ријека — 141, 174, 220, 232, 248, 249, 266, 267, 271, 272, 365, 371, 376, 383, 388, 391, 441;
 Лијепе Рудине — 337;
 Лим (р.) — 70, 100, 124, 150, 184, 187, 188, 222, 225, 233, 340, 344, 367, 371;
 Липова Раван — 21, 22, 36, 344, 402, 444, 447;
 Липово (Г. и Д.) — 109, 122, 269, 270, 365;
 Лиса (к. 1877) — 219, 248;
 Лисац Планина — 330, 390, 418;
 Лисина — 198;
 Лоза (с.) — 209;
 Локве — 444;
 Лопичић В. Андрија — 299;
 Лопичић Т. Душан — 299;
 Лопичић М. Ђуро — 299;
 Лопушина Мијат — 44;
 Лубнице — 176, 180, 193, 222, 225, 286;
 Луг (код Брезна) — 409;
 Лугови (с.) — 141;
 Луге (с.) — 275;
 Лџачевић Војислав (четник) — 204, 313, 323;
 Лукачко Брдо — 444;
 Лџке (с.) — 400;
 луково — 33, 36, 57, 215, 328, 330, 344, 352, 362, 368, 373, 377;
 Лучево Брдо — 422;

Љ

Љескови Доли — 346;
 Љешанска Нахија — 221;
 Љешко Поље — 157;
 Љубиње (с.) — 112, 211;
 Љубишња — 390;
 Љубовић (с.) — 145, 250;
 Љућа (с.) — 342;

М

Маглић — 423;
 Максимовић Миливоје — 309;
 Малевећ Б. Милосав — 298;
 Малевећ С. Драго — 298;
 Малевећ Т. Данило — 298;
 Малевећ Томо — 298;
 Маловић Јосип — 199;

Ман. Морачки — 397, 404;
 Манастир Острог — 214, 236, 242, 244, 246, 247, 280, 283;
 Мандић Миљан (четник) — 220-
 Маоче (с.) — 332, 346, 348;
 Марио Рива (Италијан) — 270;
 Марић Душан — 284;
 Марковић Блажо — 248;
 Марковић Божо — 310;
 Мартинић (с.) — 137, 145, 449;
 Мартинићко Гостње — 336, 449;
 Мартиновић Недељко — 37;
 Матешево — 110, 128, 140, 141, 150, 175, 180, 219, 225, 231, 232, 240, 248, 269, 271, 272, 285, 286, 307, 374, 441;
 Махала (с. код Бијелог Поља) — 376;
 Маште (с.) — 184;
 Медвеђе (с.) — 247;
 Међедовић Блажо — 309;
 Међеђа (с.) — 215, 243, 245, 283;
 Међужваље (с.) — 422;
 Међуречје (с.) — 446;
 Међуријечје (с.* — 400;
 Мека (к. 1652) -г- 179, 222, 225;
 Мељак — 320, 321, 324, 326, 394;
 Ментастн (итал. генерал) — 299, 306, 313, 315, 316, 318, 320, 322, 324, 326, 328, 330, 332, 334, 335, 337, 339, 341, 342, 345, 346, 348, 350, 352, 353, 356;
 Месићи — 351;
 Металка — 323, 370, 372;
 Метанац (с.) — 375;
 Мештровац (Г. и Д.) — 91;
 Мијајловица (к. 1411) — 365;
 Мијушковић Симо (четник) — 37, 79, 228, 283;
 Микћ Љубо — 213;
 Милатовић Тито (Вељко) — 309;
 Миловановић Миодраг-Љуне — 235;
 Милово (с.) — 382;
 Милошевић (с.) — 53, 54, 328, 335, 338;
 Милочани (с.) — 359, 442;
 Милутиновић Иван — 61, 69, 70, 71, 98, 99, 100;
 Миљевина (с.) — 74, 319, 429, 431;
 Миљковац (с.) — 316, 320, 326, 332;
 Миравевић Ђоко — 98, 132, 146, 203;
 Митровић Раде-Божовић (четник) — 138;
 Мићуновић Шпиро — 310;
 Михаиловић Анђа — 443;
 Михаиловић Дража — 12, 56, 57;

78. 79, 134, 170, 227. 228;
 Михајловићи (с.) — 355;
 Млечно Брдо — 400;
 Мојковац — 46, 123, 124, 142, 159.
 248. 269, 270. 285, 286, 353, 366;
 Мокро (с. код Шавника) — 22, 36,
 328, 332, 335, 338;
 Молунат — 443;
 Момишићи (с.) — 145;
 Морача (Г. и Д.) — 27, 41, 197,
 365, 386. 443;
 Морача (р.) — 113, 162, 163, 328,
 376, 395, 404;
 Мостар — 211. 384;
 Мосур (брдо) — 409;
 Мратње — 54, 55. 413, 425;
 Мреновић Симо — 308;
 Мрчајевац (пл.) — 422, 426;
 Мугоша Андро — 103;
 Мугоша Душан — 309;
 Мугоша Михајло (четник) — 139;
 Мујића Речине — 163. 164. 180;
 Мупина — 232, 256 257, 271. 285,
 322;

Н

Нагорје (катун) — 52;
 Нађ Коста — 69. 70. 97;
 Невесиње — 7, 18. 112, 116;
 Негри Силвио — 360, 363;
 Недајно (с.) — 423;
 Неретва — 7, 11, 18, 79, 292, 314,
 377;
 Неретвица (р.) — 11;
 Никколић Војо — 222. 309;
 Никшић — 19. 34, 36, 40. 72 77,
 91. 93. 94. 98. 101, 102. 113, 115,
 117. 118. 128, 129. 143. 145, 147
 148, 154. 175, 207. 208. 212. 214,
 215. 216. 230 236, 249. 242, 243,
 246. 265. 283, 289, 290. 291. 313,
 314. 319. 321, 325, 327 329. 331.
 333 334. 336 338, 340, 345, 346.
 347. 349. 350. 351 352, 353, 354,
 357 358. 359. ЗКО 361, 363, 364,
 375 377. 378 379. 381, 382,
 383. 385 386. 387, 389, 391. 401,
 403;
 Ник-мџет Ж\-па — 40. 57, 352, 359,
 375 386. 389 402;
 Нова Варош — 338;
 Новаковић Миханло — 443;
 Ноздре (с.) — 21;

Њ

Његош (пл.) — 147, 346, 364;

О

Обарде (с.) — 355;
 Обрадовић Бранко — 92, 99, 100,
 207;
 Обровац — 71;
 Огорело Ждријело — 209;
 Ограђеница — 91, 405;
 Одред НОП бјелопољски — 29;
 Одред НОП васојевићки — 71, 326.
 327;
 Одред НОП дурмиторски — 89, 122,
 152, 167. 197, 200, 238;
 Одред НОП зетски — 40, 114, 118.
 137, 149, 154, 218, 243, 249, 288,
 313, 328 330. 353;
 Одред НОП јахорински — 167;
 Одред НОП ловћенски — 7, 9, 28.
 86. 103. 133, 148 149, 154, 155,
 216, 313;
 Одред НОП никшићки — 29, 34,
 115, 144. 154, 155. 277. 326;
 Озрен (к. 1405) — 425, 432;
 Озринићи (с. код Никшића) — 104,
 373, 386;
 Околишта — 222, 225, 446;
 Оперативни штаб НОП одреда за
 Црну Гору и Боку — 7;
 Орах (В. и М.) — 22, 326, 330,
 383, 444;
 Ораховац (с.) — 326;
 Ораховица (с.) — 369;
 Орјен (пл.) — 103, 387;
 Орловац — 198;
 Оровић Саво — 27. 132;
 Осанина (р.) — 343. 346. 351;
 Осјеченица — 208 216 217. 446;
 Остојић Захарије-Брана (четник)
 — 147, 293;
 Остро (к. 1152) — 192;
 Острица (к. 1841) — 51, 400;
 Отиловићи (с.) — 395;
 Оџак (с.) — 382;
 Оштра Главаца — 420;

П

Павино Брдо — 350;
 Павино Поље — 347, 349;
 Павићевић Владо (четник) — 282;
 Павичић Даннло — 301;
 Павлово Брдо — 351;
 Пајков Вип — 141. 266, 328, 334;
 Пажовић "Боко" — 160;
 Пајовић Јанко (четник) — 282;
 Паклине — 21. 446;
 Паљевине — 158. 162;
 Пандурица — 246;

- Пантелијев Врх — 335, 366;
Папратни Доли — 20, 21, 22, 36;
Патковица — 222, 225;
Пејовић Андрија — 137, 157, 202, 299;
Пејовић Василије — 45;
Пејовић др — 96;
Пелев Бријег — 129;
Пенезић Слободан — 191;
Перишић Радојица (четник) — 111, 168;
Перовић Миливоје — 309;
Перуница Новак — 213, 291;
Перхинек Рудолф (четник) — 189;
Петњик (с.) — 184;
Петњица (с.) — 346;
Петричевић Бошко (четник) — 133;
Петричевић Василије (четник) — 311;
Петровац (у Паштровићима) — 90, 156, 221, 439;
Петровић Арсо — 140, 145;
Петровић Ђуро — 86;
Петровићи (с.) — 434;
Петрово Брдо — 192;
Пећ — 325;
Пиацини (РЈаггонП итал. генерал — 354, 358, 360, 361, 363, 378, 381, 387;
Пива (р.) — 30, 54, 57, 199, 317, 318, 377, 380, 381, 400, 404, 407, 414, 418, 427, 429, 431, 432, 433, 435, 438, 442;
Пивски Манастир — 122, 167, 168, 198, 442;
Пилетић Милена — 443;
Пипери (предео) — 73, 84, 102, 113, Ш, 21(1, 215, 218, 266, 283, 352, 370, 373, 375, 380, 383, 386, 389, 391, 395, 435;
Пистеличка Главица — 21, 444, 447;
Пишево (пл.) — 275;
Пншће (с.) — 122, 167;
Пјешивци (предео) — 58, 283;
Плав — 258, 271, 276;
Плавница (с.) — 104;
Плавча (к. 1473) — 391;
Плана (с.) — 111, 112, 324;
Планиница (с.) — 180, 243;
Плужине (с.) — 53, 55;
Пљевља — 91, 92, 99, 100, 101, 109, 124, 142, 152, 190, 206, 222, 232, 235, 239, 314, 316, 321, 327, 329, 331, 335, 343, 345, 348, 356, 365, 368, 369, 371, 374, 379, 388, 399, 401, 402, 403, 404, 405, 409, 433;
Подбожур — 2С8, 209, 217;
Подбрђе — 396;
Подгорица — внди Титоград;
Поди — 21, 301;
Подкрај — 442;
Под Хан (с.) — 381;
Полексић Момчило — 45;
Полице (код Брезна) — 271, 275, 330, 335, 339, 373;
Попивода Милан — 202;
Попов До — 390, 392;
Поповић Вујадин — 103, 255;
Поповић Драгоје — 199;
Поповић Златана — 297;
Поповић Илија (четник) — 282;
Поповић Крсто (четник) — 18, 19, 56, 58, 68, 97, 112, 134, 154, 227, 291, 324, 345, 383;
Поповић Милорад (четник) — 18, 111, 116, 154, 168;
Поповић Никола — 77, 103, 137, 157;
Поповић П. Никола (четник) — 138, 145;
Поповић Олга — 443;
Поповић Станка — *143;
Поповић Стојанка — 297;
Ноткрајци (с.) — 359;
Поток (с.) — 379;
Потрк (катун) — 366;
Почек Војо — 44;
Пошћење (с.) — 52, 322, 335, 415;
Превиш (с.) — 52;
Пренђани (с.) — 333, 438;
Нресјека (с.) — 21, 54, 322, 345, 442, 446;
Прибој (с.) — 204, 338, 347, 355, 367, 369, 438;
Прндворнца (р.) — 402;
Пријевор (с.) — 375, 377;
Приједражје (с. код Трбушча) — 115;
Пријеполје — 206, 232, 316, 342, 345, 347, 365, 367, 369, 405, 415, 433;
Приморац Рудолф — 55, 85, 121, 129, 163, 174, 178, 179, 185, 187, 189, 193, 195, 196, 197, 224, 226, 240, 254, 255, 276;
Прозор — 12;
Прудеј (Италијан) — 268;

Р

- Равна Влака (к. 1721) — 446;
Равн.з Гора — 385, 402;
Равни — 74;

- Равни Кључ — 180;
 Равнић Карло — 212. 230, 266;
 Равно (с.) — 116, 196, 198, 316;
 Радановић Марко — 58;
 Радовић Косто — 96, 112;
 Радовић ЈЋубомир (четник) — 282;
 Радовић Милош — 45, 206;
 Радовић Новица (четник) — 227;
 Радовић Раша — 85;
 Радовче (с.) — 102;
 Радојевић Вељко — 444;
 Радоњић Миљан (четник) — 138;
 Радуловић Лука (четник) — 282;
 Разврше — 52;
 Раздоље — 397;
 Раичевић Перо — 309;
 Рајковић Милутин (четник) — 282;
 Рајнерије (Италијан) — 268;
 Раонић Радосав — 45;
 Раскрсница — 158. 159, 163;
 Расоват — 400;
 Расово — 393;
 Растовац (с.) — 215, 368, 371;
 Рзсток (с.) — 415;
 Рашков Луг — 397;
 Рашковића Поток — 346;
 Ржаница (Г. и Д.) — 248, 251. 256;
 Ресна (с.) — 313;
 Решевина — 327;
 Рибићки Врх — 347;
 Ријека Володер — 411, -413;
 Ријека Марсенића (с.) — 175, 194;
 Ријечка Нахија — 133, 221;
 Рисан — 143, 148. 169. 289;
 Ристићевић Миладин — 169;
 Роботи (КоћоШ) Марио — 30-1,
 306, 327, 363. 364, 384;
 Ровци (предео) — 27, 104. 290;
 Рогановић Ђуро — 45;
 Роготина (с.) — 321;
 Рожј — 266, 285;
 Романо (Сшзерре) Ђузепе (итал.
 генерал) — 303;
 Ронкаља (КопсаеИа, итал. генерал)
 359. 362, 366, 368, 370, 371. 374,
 375. 377. 380, 383, 386, 389, 391,
 393, 395. 397, 400, 403, 405, 407,
 410 412. 414, 415, 417, 419, 422,
 424, 426, 428. 430, 432, 434. 435,
 437, 439, 440, 441, 443, 445, 446,
 448;
 Росн (итал. генерал) — 557;
 Рубежи (с.) — 215;
 Рудине (с.) — 147, 216;
 Рудинице (с.) — 320, 326;
 Рудо (с.) — 100, 204;
 рудо Брдо — 180, 194, 195, 196,
 220, 223, 226;
 ружић Иван (четник) — 58, 197,
 273;
 Руиште (код Мартинића) — 330,
 353;
 Руњева Главница — 21;

 С
 Савино Поље — 400. 406;
 Савићевић др Мита — 213;
 Саково Село — 411;
 Сзмарић Петар (четник) — 18;
 Санџак — 18, 30. 57, 62, 69, 72,
 84. 90, 92. 99, 100, 115, 123, 142,
 190. 204. 227, 370, 370, 390;
 Сарајево — 65, 69;
 Св. Стефан — 156;
 Седам Каштела — 71;
 Седлари — 53;
 Секулићи (с.) — 328;
 Сељане (с.) — 320, 337;
 Семолъ (пл.) — 419;
 Сењ — 71;
 Сесин Врх — 347;
 Сиљевац (к. 1518) — 335;
 Снманић Андрија — 309;
 Симуња (пл.) — 156, 221. 313;
 Сињајевина — 110. 197, 356. 362;
 Сирековача (к. 736) — 350;
 Сјекиоица (к. 1989) — 253, 254,
 257, 272;
 Сјеница — 338, 442;
 Сјеногоште (с.) — 444;
 Сјенокоси (с.) — 215, 442;
 Скадар — 328;
 Скандић Милас (четник) — 412;
 Славонија — 18;
 Степач Мост — 46, 124, 351;
 Смоковац — 174;
 Смолице (с.) — 4С0;
 Смрековац — 54;
 Смрчева Глава (к. 1281) — 21;
 Соко (к. 1422) — 176. 179, 193. 222,
 225;
 Солдатовић Стојадин — 121, 129,
 157, 191;
 Солин — 71;
 Сретња — 283;
 Станишић Бајо (четник) — 12, 18,
 19, 56, 57. 72, 78, 79, 113, 130,
 137, 138, 144. 149. 174, 214, 228,
 242, 244. 246, 280, 282, 292, 443,
 449;

Станишић Боро (четник) — 282;
 Станишић Војин (четник) — 282;
 Станишић Милија — 162;
 Станишић Милинко (четник) — 282;
 Станцанско Брдо — 396;
 Стевовић Владо — 308;
 Стефановић Раде — 168, 169;
 Стијовић Павле (четник) — 219;
 Стожер — 400;
 Стојановић Лука — 443;
 Стојковац (пл.) — 332, 334, 337;
 Столац (с.) — 112, 117, 211, 217, 347;
 Стражица (к. 1028) — 333;
 Струг — 158, 162, 198;
 Стругар Душан (четник) — 282;
 Стругар Јован (четник) — 282;
 Стругар Нико — 173, 176, 178, 184, 186;
 Стубица (с.) — 198, 246, 247, 280;
 Студеначке Главнице — 101;
 Студено — 36, 37;
 Студенци — 342;
 Сува Гора — 180, 222, 225;
 Сурдуп — 21, 35, 335;
 Сутиван (с.) — 369;
 Сутјеска (р.) — 413, 414, 416, 418, 421, 423, 425, 427, 429, 431, 432, 435, 436;
 Тодоровић М. Војин — 140, 251, 443;
 Томановић Владо — 55;
 Топалова Глава — 340;
 Топло Присоје — 21, 335;
 Тоцилово (с.) — 428;
 Тошковић др Јово (четник) — 282, 292;
 Требаљево (Морачко и Ровачко) — 159, 161, 444;
 Требевић (к. 1629) — 69;
 Требиње — 111, 149, 154, 203, 208, 211, 214, 217, 360, 361, 363, 364;
 Требишница (р.) — 378, 381;
 Требјеса — 101, 265;
 Требосиље — 442;
 Јрепча (Г. и Д.) — 113, 117, 144, 146, 147, 194, 197, 208, 211, 216, 247, 293, 442, 446;
 Трешњевик — 141, 180, 194, 195, 196, 220, 223, 226, 233, 248, 444;
 Трешњево — 208;
 Трново — 115, 169;
 Јроглав — 159, 163, 320, 324;
 Тројица — 90;
 Трубјела — 77, 208, 209, 217, 291, 346, 360, 361, 364, 383;
 Тулово (с.) — 379, 396, 401;
 Турнја — 222, 225;
 Тгшина (р.) — 402, 404, 408, 410;

Т

Тадић Голуб — 309;
 Тадић-Дакић Радојка — 309;
 Тадић Душан — 309;
 Тадић Јанко — 89, 101, 167, 309;
 Тадић Милун — 38;
 Тара (р.) — 31, 46, 92, 286, 379, 382, 391, 402, 403, 404, 430, 431, 435, 436, 438, 442;
 Тара Вуковец (с.) — 376, 377, 380, 383;
 Тепца (с.) — 52, 91;
 Терзић Велимир-Стојан — 51;
 Тодоровић Михаило — 308;
 Тиса (с.) — 147, 368;
 Тисова Глава — 21, 313;
 Титоград — 29, 101, 104, 128, 144, 145, 154, 214, 222, 236, 249, 250, 265, 282, 288, 289, 290, 292, 313, 314, 326, 328, 329, 334, 357, 360, 365, 368, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 428;
 Тјентиште (с.) — 419, 433;
 Товнћ (с.) — 368, 369;

Ћ

Ћемовско — види Ћемовско Поље;
 Ћемовско Поље — 291;
 Ћеотина (р.) — 329, 385, 402, 403, 430, 435, 436, 438;
 Ћеранића Гора — 36, 335, 406;
 Ћетковић Видо (четник) — 282;
 Ћетковић Радоје (четник) — 282;
 Ћулафић Милорад — 160, 252;

У

Убли (код Мартинића) — 397;
 Ујевнћ Мате — 238, 258;
 Ујниче — 372;
 Улица (с.) — 77;
 Улог — 18, 70, 430;
 Улотина (с.) — 272;
 Улцињ — 90, 154, 157, 221;
 Унач — 406;
 Уништа — 74;
 Устибар — 374;
 Устиколина (с.) — 74, 343;

Ф

Форние (Италијан) — 262;
Фоча — 65, 69, 70, 74, 115, 305, 307, 313, 315, 316, 317, 319, 321, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 336, 338, 342, 347, 349, 425, 429, 430, 446;

Х

Хан Гаранчића — 266, 271;
Хан Осаница — 446;
Хвар — 71;
Херцегови — 289;
Херцеговина — 7, 18, 30, 62, 69, 84, 154, 216, 227, 306, 312, 360;
Хоћевина (с.) — 320, 327, 374;
Храћен (пл.) — 343;

Ц

Царев Мост — 215, 247, «52»;
Церовић Војо — 44;
Церовић Раде — 44;
Цетиње — 104, 133, 134, 156, 157, 214, 289, 290, 291, 363, 439;
Цимбаљевић Вуксан (четник) — 297;
Цицил Обрад — 89, 123, 167, 169, 199, 200, 255;
Црвева Локва — 400;
Црквина (код Колашина) — 365;
Црквице (код Грахова) — 77, 103, 134, 143, 149, 155, 169, 208, 221, 289, 370;
Црмница — 58, 143, 156, 293;
Црни Врх (с.) — 193;
Црни Врх (код Фоче) — 347;
Црни Гвозд (с.) — 332, 335;
Црно Брдо — 320, 369;
Црњоница (с.) — 362;
Црнуговнићи (с.) — 446;

Ч

Чајниче — 18, 69, 100, 306, 313, 314, 370;
Чакор — 232, 254, 256;
Чагоровић Буро — 140;
Чево — 102, 137, 156, 201, 202;
Челебић — 392, 394, 403;
Челиково Поље — 74;
Челина — 21;
Чемерно — 53;
Чепковићи — 442;

Чета колашинска — 127;
Чета мељачко-бобовска Пљеваљског НОП одреда — 190;
Чета пренђанска Пљеваљског НОП одреда — 190;
Чета трећа Првог батаљона Четврте (Црногорске) пролетерске бригаде — 36, 38;
Чета трећа Другог батаљона Четврте (Црногорске) пролетерске бригаде — 27;
Чокорило Дара — 308;
Чолаковић Владо — 310;
Чукић С. Бранко (четник) — 300;

Џ

Џамија (к. 1300) — 257;

Ш

Шавник — 18, 19, 33, 34, 40, 51, 52, 53, 89, 101, 115, 122, 154, 167, 198, 215, 230, 232, 239, 322, 335, 353, 373, 375, 377, 383, 386, 389, 395, 401, 402, 403, 404, 407, 409, 413, 426, 427;
Шарац Спасоје — 167;
Шаренац Стјепан — 301;
Шарићи (с.) — 423, 430;
Шдулић Јеврем (четник) — 149, 283';
Шаховићи — 47, 124, 286, 338, 349, 367, 386, 388, 395;
Шекулар — 275, 441;
Шекуларац Никола — 160;
Шестаревац (к. 1473) — 176, 179, 193, 222, 225;
Шестаревац — види Шестаревац (к. 1473);
Шећер-Агић Ефендија Мурат — 205;
Шипачно (с.) — 20, 154, 359, 368;
Шиншман (к. 1508) — 320, 432;
Шљепашњица (с.) — 369;
Шљивовица (с.) — 158, 163, 164, 180;
Шолаја Петар (четник) — 282;
Штирни До — 22, 36, 406;
Штирник — 400;
Штирно — 53, 55;
Штитарица (Г. и Д.) — 444;
Штулац — 52, 53;
Шћепановић В. Мирко — 258;
Шума (с.) — 215;
Шумани (с.) — 342;

САДРЖАЈ

I

БОРБЕ У ЦРНОЈ ГОРИ 1943

Документа партизанских јединица и партиских организација	Страна
Наређење Оперативног штаба НОП одреда за Црну Гору и Боку од априла 1943 год. Штабу Ловћенског НОП одреда за формирање партизанских јединица — — — — —	7
Позив Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 6 априла 1943 год. народу Црне Горе и Боке за ступање у јединствени фронт борбе против окупатора — — — — —	10
Позив Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 15 априла 1943 год. црногорском народу за ступање у редове славне Народно-ослободилачке војске — — — — —	14
Писмо политичког комесара Треће ударне дивизије од 20 априла 1943 год. Покрајинском комитету КПЈ за Црну Гору, Боку и Санцак о великим успјесима НОВЈ у борби против окупатора и четника и потреби формирања јачих војних јединица у свим крајевима Црне Горе — — — — —	17
Заповијест Штаба Друге пролетерске дивизије НОВЈ од 28 априла 1943 год. за напад на непријатељско упориште Јаворак — — — — —	20
Позив Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 30 априла 1943 год. народу Васојевићке Нахије за напуштање четничког покрета и прелаз на страну НОВ Југославије — — — — —	24
Наређење Штаба Друге пролетерске дивизије НОВЈ од 30 априла 1943 год. партизанском одреду у Морачи да се стави под команду командира Треће чете Другог батаљона Четврте пролетерске бригаде — — — — —	27
Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од априла 1943 год. ловћенским и другим партизанским одредима са своје територије за упућивање људства у јединице НОВ Југославије — — — — —	28
Позив бораца и руководиоца Пете црногорске ударне бригаде од конца априла 1943 год. црногорском народу за напуштање четничких вођа и за ступање у редове НОВ Југославије — — — — —	29
Заповијест Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 1 маја 1943 год. свим партизанским одредима за појачану борбу против окупатора и домаћих издајника — — — — —	31
Позив Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 3 маја 1943 год. италијанској окупаторској команди у Никшић за	
30 Зборник том III, књ. 5	465

	Страна
упућивање хране италијанским заробљеницима и за прего- воре око замјене заробљеника — — — — —	33
Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 3 маја 1943 год. Штабу Никшићког партизанског одреда за прелаз у офанзиву — — — — —	34
Телеграм Штаба Друге пролетерске дивизије од 4 маја 1943 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о резултатима боја на Јаворку	35
Извјештај Штаба Друге пролетерске дивизије од 9 маја 1943 год. Врховном штабу НОВ и ПОЈ о току и резултатима боја на Јаворку — — — — —	35
Упутство Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 10 маја 1943 год. Штабу Зетског партизанског одреда за политичко разбијање четника на свом терену — — — — —	40
Изређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 10 маја 1943 год. Штабу Бистричког партизанског одреда о спријечавању евакуације становништва у правцу Колашина	42
Наредба Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 14 маја 1943 год. о образовању и устројству војних власти на територији Црне Горе и Боке — — — — —	43
Наређење Штаба Прве пролетерске дивизије НОВЈ од 17 маја 1943 год. штабовима Прве пролетерске и Треће крајишке бри- гаде да буду у сталном контакту са непријатељем и да га по могућности збаци са Мојковца преко Таре — — — — —	46
Позив Покрајинског комитета КПЈ за Црну Гору и Бћку од 26 маја 1943 год. народу Црне Горе и Боке за ступање у НОВ Југославије и одлучну борбу против окупатора и четнич- ких изрода — — — — —	47
Извјештај народног хероја Саве Ковачевића од 28 маја 1943 год. Врховном штабу НОВ Југославије о боју на Крнову и си- туацији око Шавника — — — — —	51
Извјештај Штаба Треће саничке НОУ бригаде од 30 маја 1943 год. Врховном штабу НОВ Југославије о распореду својих ба- таљона — — — — —	52
Извјештај Треће ударне дивизије од 2 јуна 1943 год. Врховном штабу НОВ и ПО Југославије о напуштању Шавника и бо- јевима на Јаворку — — — — —	53
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 2 јуна 1943 год. Вр- ховном штабу НОВ Југославије о бојевима дивизије на по- ложајима Плужине—Милошевићи—Брљево—Седлари и о но- вим непријатељским колонама од правца Чемерно — — —	53
Позив Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од августа 1943 год. за устајање у свеопшту оружану борбу — — —	56
Позив Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 8 септем- бра 1943 год. командантима италијанске војске у Црној Гори да се прикључе Народноослободилачкој војсци Југославије и да ослободе заробљенике из логора и затвора — — —	60
Наређење Штаба Другог ударног корпуса од 10 септембра 1943 год. штабовима НОП одреда на територији Црне Горе, Боке, Санџака и Херцеговине за спровођење мобилизације —	62
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса од 11 септембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о пребацавању Пете црногорске НОУ бригаде на терен Црне Горе и развоју догађаја у свијету и код нас — — —	61
Наредба Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 септембра 1943 год. свим својим јединицама за подизање и усаврша- вање војничког знања, војне дисциплине и увођење једно- образне администрације — — — — —	66

	Страна
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса од 13 септембра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о ситуацији на територији Херцеговине и Санцака — — — — —	69
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 15 септембра 1943 год. Ивзну Милутинновићу, по питању слања војних јединица ради помоћи Црној Гори — — — — —	71
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 19 септембра 1943 год. Штабу Четврте црногорске и Друге далматинске пролетерске бригаде за покрет у село Борово — — — — —	73
Наређење Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 19 септембра 1943 год. команданту италијанске дивизије „Тауринензе“ за повезивање са нашим јединицама — — — — —	77
Проглас Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 19 септембра 1943 год. поводом четничког позива партизанима да се врате кућама — — — — —	78
Директивно писмо Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 20 септембра 1943 год. политичким комесарима дивизија, бригада и батаљона за појачани политички рад међу борцима и за правилан однос према народу — — — — —	80
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 септембра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за ликвидирање четничких банди у јужној Херцеговини и једном дијелу Црне Горе и за извршење мобилизације — — — — —	84
Позив Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 20 септембра 1943 год. Штабу Ловћенског НОП одреда да продуже са својим борбеним традицијама — — — — —	86
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 20 септембра 1943 год. Штабу Дурмиторског НОП одреда за подношење извјештаја о ситуацији на подручју одреда — — — — —	89
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 21 септембра 1943 год. штабовима Четврте пролетерске и Друге далматинске за покрет према Црној Гори и Штабу Друге пролетерске дивизије за енергично чишћење четничких банди са територије Санцака — — — — —	90
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 септембра 1943 год. помоћнику начелника Штаба за вршење мобилизације на територији Санцака — — — — —	92
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 23 септембра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за одлагање напада на Никшић и за подношење детаљног извјештаја о стању непријатељских гарнизона на територији Црне Горе, Боке и Херцеговине — — — — —	93
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 23 септембра 1943 год. Главном штабу за Црну Гору и Боку о мобилизацији у Бањанима и формирању општинског НО одбора — — — — —	96
Писмо напредног хероја Ивана Милутиновића члана Воховног штаба НОВ и ПОЈ од 23 септембра 1943 год. другу Блажу Јовановићу о потреби попуне Четврте и Пете црногорске НОУ бригаде и припремама за формирање Шесте црногорске бригаде — — — — —	58
Извјештај Бранка Обрадовића од 23 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о непосредним задацима јединица Друге пролетерске дивизије на територији Санцака — — — — —	99
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 24 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о распореду наших јединица и снази непријатеља «а територији Црне Горе — — — — —	101

	Страна
Позив Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 24 септембра 1943 год. команданту италијанске дивизије „Тауринензе“ да остане при раније датој одлуци за прилаз Народноослободилачкој борби — — — — —	107
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 25 септембра 1943 год. Штабу Четврте пролетерске бригаде да изврши покрет у правцу Горњег Липова — — — — —	109
Извјештај команданта Треће ударне дивизије НОВ Југославије од 25 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о војно-политичком стању у Херцеговини и срезу Никшићком и о наредним задацима дивизије — — — — —	110
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 25 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ Југославије о разоружању дијелова италијанске дивизије „Тауринензе“ — — — — —	114
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије од 26 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о разбијању четника ка црногорско-херцеговачкој граници и ситуацији око Ник-	
Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 26 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о организацији војних власти у позадини — — — — —	122
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 септембра 1943 год. Штабу Друге пролетерске дивизије за прелазивање Друге далматинске бригаде на просторију Мојковаца и за чишћење Санџака од четничких банди — — — — —	123
Позив Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 27 септембра 1943 год. команданту италијанске дивизије „Венеција“ за прекид сарадње са четницима и за заједничку борбу против Њемаца — — — — —	125
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 27 септембра 1943 год. Команди колашњинске партизанске чете да се пребаци на Дријенак и стави под команду Четврте пролетерске бригаде — — — — —	127
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 28 септембра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије о задацима на сектору Никшић—Подгорица у вези новонастале ситуације после ослобођења Колашина — — — — —	128
Заједнички проглас Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку и Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 28 септембра поводом ослобођења Колашина — — — — —	130
Извјештај Штаба Ловћенског НОП одреда од 28 септембра 1943 год. Главног штаба НОВ и ПОЈ за Црну Гору и Боку о ситуацији на свом подручју — — — — —	133
Извјештај Штаба Зетског НОП одреда од 28 септембра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије о ситуацији на подручју одреда — — — — —	137
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 септембра 1943 год. Штабу Четврте пролетерске бригаде за заузимање Матешева — — — — —	140
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 29 септембра 1943 год. Штабу Друге пролетерске дивизије за пребацивање Друге пролетерске бригаде на Мојковац у циљу оазбијања четничких снага у Васојевиће и придобијања италијанске дивизије „Венеција“ — — — — —	142
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 29 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о стању партизанских одреда са свог подручја и борбама Пете ударне бригаде са четницима — — — — —	143

	Страна
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 29 септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ Југославије о ситуацији на сектору дивизије — — — — —	146
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 септембра 1943 год. Штабу Васојевићког ударног батаљона за пребацивање на сектор Колашина — — — — —	150
Позив Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 30 септембра 1943 год. потпуковнику савезничке енглеске војске у Беранама да се повеже са НОВ Југославије и пребаци код Штаба корпуса — — — — —	151
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 30 септембра 1943 год. Штабу Дурмиторског НОП одреда за појачани масовно политички рад у циљу претстојеће опште мобилизације на територији одреда — — — — —	152
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од краја септембра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о стању код Никшићког и Ловћенског одреда и јачина непрњателског гарнизона у Никшићу — — — — —	154
Извјештај Штаба Ловћенског НОП одреда од краја септембра 1943 год. Главном штабу НОВ за Црну Гору и Боку о божевима против четника и Њецаца на територији одреда и намјерама италијанске дивизије „Тауринензе“ — — — — —	155
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 1 октобра 1943 год. Штабу Васојевићког батаљона да се хитно пребаци на сектор Колашина — — — — —	157
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПОЈ од 1 октобра 1943 год. Штабу Друге пролетерске дивизије за пребацивање Друге далматинске и Друге пролетерске бригаде ради одбране ослобођеног Колашина — — — — —	158
Извјештај Штаба Васојевићког ударног батаљона од 1 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о божевима батаљона на положајима Кључ—Зекова Глава—Троглав — — — — —	159
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПОЈ од 2 октобра 1943 год. Штабу Васојевићког батаљона да се пребаци у Ровачко Требаљево — — — — —	161
Заповијест Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 8 октобра 1943 год. Ударној групи, Четвртој пролетерској бригади и Васојевићком НОП батаљону за напад на четничке банде које угрожавају ослобођени Колашин — — — — —	162
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПОЈ од 4 октобра 1943 год. Штабу Ударне групе за напад на четнике правцем Шљивовице—Јабланово Брдо у циљу одбране ослобођеног Колашина — — — — —	164
Извјештај Штаба Дурмиторског НОП одреда од 4 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о успостављању везе са Јахоринским одредом, Главним штабом Црне Горе и Другом пролетерском дивизијом и о војно-политичкој ситуацији на терену одреда — — — — —	167
Директива Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 5 октобра 1943 год. јединицама на подручју Васојевића за правилно поступање према народу — — — — —	170
Заповијест Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 5 октобра 1943 год. Четвртој пролетерској, Другој далматинској, Трећем батаљону Треће санџачке бригаде и Васојевићком батаљону за припрему напада на Беране — — — — —	172

	Страна
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 7 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за разбијање четничке банде Баја Станишића — — — —	174
Заповијест Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 7 октобра 1943 год. Ударној групи за заузимање доминантних положаја око Берана — — — — — — — —	175
Позив Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 8 октобра 1943 год. Штабу италијанске дивизије „Венеција“ на заједничку борбу против њемачких окупатора — — —	177
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 8 октобра 1943 год. Штабу Андријевичког партизанског батаљона за мобилизацију људства у Срезу андријевичком	178
Извјештај Штаба Четврте пролетерске бригаде од 8 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије о поновном прикупљању четника за напад на Колашин и Матешево — — — — — — — — — —	180
Извјештај начелника Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 9 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о резултатима првих преговора са претставницима италијанске дивизије „Венеција“ — — — — — — — —	183
Упутство Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 9 октобра 1943 год. начелнику свога штаба за даље вођење преговора са командом италијанске дивизије „Венеција“ — — — — — — — — — —	185
Извјештај Рудолфа Приморца од 9 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије о току и резултатима преговора са командантом италијанске дивизије „Венеција“	187
Извјештај Штаба Друге пролетерске ударне дивизије од 9 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ и ПОЈ о мобилизацији и формирању нових јединица на сектору Пљеваља — — — — — — — — — — — — — —	190
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 10 октобра 1943 год. Штабу Друге далматинске ударне бригаде за преузимање команде над батаљонима који долазе од Бијелог Поља и Заостра — — — — — — — — — —	192
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 11 октобра 1943 год. Штабу ударне групе за распоред батаљона у Беране и околну — — — — — — — — — —	193
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 11 октобра 1943 год. Штабу Друге далматинске бригаде за улазак у Андријевицу и за разбијање четничких банди на Трешњевку и Рудом Брду — — — — — — — — — —	191
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 11 октобра 1943 год. Штабу Четврте пролетерске бригаде за садејство са Другом далматинском бригадом у разбијању четника на Трдшњевику и Рудом Брду — — — — — — — —	195
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 11 октобра 1943 год. Штабу Андријевичког партизанског батаљона за садејство са Другом далматинском бригадом у заузимању Андријевице — — — — — — — — — — — — — —	196
Извјештај Штаба Дурмитовског НОП одреда од 11 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО Црне Горе и Боке о активности четника на терену одреда и борби против њих — — — —	197
Наређење Штаба Дурмитовског НОП одреда од 11 октобра 1943 год. Штабу Жуповишког територијалног батаљона за мобилизацију људства на терену и помоћ другим јединицама у чишћењу терена од четничких банди —, — — — — — — —	200

	Страна
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО за Црну Гору и Боку од 12 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о ситуацији на свом подручју — — — — —	201
Извјештај помоћника начелника Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 12 октобра 1943 год. своме Штабу о развоју догађаја у Санџаку и потреби формирања Штаба Санџачког партизанског одреда — — — — —	204
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 12 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о изненадном нападу Њемаца на правцу Никшић—Грахово у циљу разбијања италијанске дивизије „Тауринензе“ — — — — —	207
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВ Југославије од 12 октобра 1943 год. Штабу Пете црногорске ударне бригаде и италијанској бригади „Аоста“ за припрему напада на четничке банде Баја Станишића код Манастира Острога — — — — —	214
Обавјештење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 12 октобра 1943 год. Штабу Четврте пролетерске бригаде о упућивању 300 бораца Ловћенског одреда за поуну бригаде и о ситуацији у Херцеговини и око Никшића — — — — —	216
Наређење Штаба Треће ударне дивизије од 12 октобра 1943 год. Штабу Зетског НОП одреда о повезивању с јединицама Четврте и Пете бригаде у циљу извршавања задатака на сектору Братоножића—Куча—Пипера и Бјелопавлића — — — — —	218
Извјештај Штаба Четврте пролетерске бригаде од 12 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије о бојевима бригаде од 7 до 12 октобра и развоју догађаја у Црној Гори — — — — —	219
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 13 октобра 1943 год. Штабу Друге пролетерске дивизије НОВЈ за чврсто обезбјеђење Пљеваља и пребацивање мањих снага преко Лима — — — — —	222
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 13 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије о развоју догађаја на сектору Васојевића — — — — —	225
Проглас Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 13 октобра 1943 год. народу Црне Горе, Боке, Херцеговине и Санџака поводом ослобођења Васојевићке Нахије — — — — —	227
Извјештај Штаба италијанске бригаде „Аоста“ од 13 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВ Југославије о извршењу задатака на рушењу комуникације Никшић—Шавник — — — — —	230
Писмо Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 14 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Косово и Метохију о потреби што боље међусобне сарадње и о развоју ситуације на територији Црне Горе — — — — —	231
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 15 октобра 1943 год. Штабу Бјелопољског партизанског батаљона за упућивање омладинаца у Другу и Четврту пролетерску бригаду — — — — —	233
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 15 октобра 1943 год. Штабу Друге пролетерске дивизије за дочекивање енглеских авиона и расподјелу добивеног материјала — — — — —	235
Извјештај Главног штаба НОВ и ПО Црне Горе и Боке од 15 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о успјесима Треће ударне дивизије НОВ Југославије код Острога и ситуацији око Никшића и Даниловграда — — — — —	236

	Страна
Позив бораца и руководиоца Друге далматинске НОУ бригаде од 15 октобра 1943 год. борцима и руководиоцима Друге пролетерске и Треће санџачке бригаде на такмичење у част дана Октобарске револуције — — — — —	237
Извјештај Штаба Жупољнског НОП територијалног батаљона од 15 октобра 1943 год. Штабу Дурмиторског одреда о организацији батаљона — — — — —	238
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 16 октобра 1943 год. Штабу италијанске дивизије „Венеција“ за достављање хране војницима разбијене италијанске дивизије „Тауринензе“ — — — — —	239
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 16 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за пребацивање два батаљона Пете црногорске НОУ бригаде на сектор Братоножића — — — — —	241
Писмо Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 октобра 1943 год. Главног штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о бојевима против Њемаца и четника на комуникацији Никшић—Даниловград — — — — —	242
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВ Југославије од 16 октобра 1943 год. Штабу италијанске бригаде „Аоста“ за појачану будност према Никшићу и за достављање извјештаја о свакој промјени — — — — —	243
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВ Југославије од 16 октобра 1943 год. Штабу Зетског НОП одреда за бављање батаљона из Куча под команду Пете црногорске бригаде ради операције у Бјелопавлиће — — — — —	244
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 16 октобра 1943 год. Штабу Десете херцеговачке бригаде за пребацивање дијелова бригаде на положаје Стубица—Богетићи ради садејства са Петом бригадом — — — — —	246
Извјештај Штаба Четврте пролетерске бригаде од 16 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије НОВЈ о бојевима с четницима на сектору Берана и Трешњевика — — — — —	243
Извјештај Штаба Зетског НОП одреда од 16 октобра 1943 год. Штабу Треће НО ударне дивизије о ситуацији на подручју одреда — — — — —	249
Извјештај Штаба Васојевићког ударног батаљона од 16 октобра 1943 год. Штабу Друге пролетерске бригаде о стању и распореду батаљона — — — — —	251
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 17 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за пребацивање два батаљона Пете бригаде на правац Биоче—Кучи—Зета чим ликвидирају четничку банду Баја Станишића — — — — —	252
Обавјештење Штаба Другог ударног корпуса НОВ Југославије од 17 октобра 1943 год. Главном штабу НОВ и ПО за Црну Гору и Боку о ситуацији на сектору Андријевица—Чакор и о намјери за формирање Шесте црногорске бригаде — — — — —	254
Извјештај Штаба Друге далматинске НОУ бригаде од 17 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВЈ о бојевима против Нијемаца и Албанеза на положајима Андријевица—Чакор — — — — —	256
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 18 октобра 1943 год. потчињеним јединицама за упућивање одређеног броја бораца и командног кадра радн формирања пратећег батаљона Штаба корпуса — — — — —	261

	Страна
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 18 октобра 1943 год. потчињеним јединицама за уредно вођење операциских дневника и релација — — — — —	263
Извјештај Штаба италијанске бригаде „Аоста“ од 18 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије о непријатељским снагама у Никшићком гарнизону — — — — —	265
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 19 октобра 1943 год. Штабу Треће ударне дивизије за покрет правцем Пипери—Вјетарник са Пето.м црногорском НОУ бригадом у циљу напада непријатеља са леђа — — — — —	266
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 19 октобра 1943 год. за формирање Друге бригаде алпинаца „Тауринензе“ — — — — —	268
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 19 октобра 1943 год. Штабу Друге италијанске бригаде алпинаца за затварање правца Горње и Доње Липово и обезбјеђење комуникације Колашин—Мојковац — — — — —	269
Саучешће Штаба Другог ударног корпуса НОВЈ од 19 октобра 1943 год. борцима и официрима италијанске дивизије „Венеција“ поводом јуначке смрти капетана Риве — — — — —	270
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 19 октобра 1943 год. Петој црногорској НОУ бригади за напад на непријатеља на правцу Лијеве Ријеке и за координацију са Четвртом пролетерском бригадом — — — — —	271
Извјештај начелника Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 19 октобра 1943 год. Штабу корпуса о ситуацији на положајима Друге далматинске бригаде — — — — —	272
Наређење Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 октобра 1943 год. Штабу Пете црногорске НОУ бригаде, бригади „Аоста“ и Никшићком НОП одреду за садејство са Четвртом пролетерском бригадом на правцу Биоче—Лијева Ријека и за нападе на окупатора који комуницира на цести Никшић—Подгорница — — — — —	277
Извјештај Штаба Треће ударне дивизије НОВЈ од 19 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса НОВ Југославије о ликвидацији четничке групе Баја Станишића и Блажа Ђукановића у Манастиру Острогу — — — — —	280
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 20 октобра 1943 год. Штабу Друге бригаде алпинаца „Тауринензе“ за организовање обавјештајне службе у бригади и подношење редовних и ванредних извјештаја — — — — —	284
Наређење Штаба Другог ударног корпуса НОВ и ПО Југославије од 20 октобра 1943 год. Штабу италијанске дивизије „Венеција“ да се пребаци на сектор Мојковац—Шаховићи—Бијело Поље и стави на расположење јединицама Корпуса артиљерију, моторизацију и средства везе — — — — —	286
Извјештај Штаба Зетског НОП одреда од 20 октобра 1943 год. Штабу Другог ударног корпуса о задатку за пресијецање комуникације Подгорица—Колашин и снагама непријатеља на том правцу — — — — —	288
Обавјештајни извјештај Треће ударне дивизије НОВЈ од 20 октобра 1943 год. обавјештајном центру Другог Ударног корпуса о стању у окупаторским гарнизонима и о активности четника — — — — —	289

Документа мталијанских окупатора
и домаћих издајника

II

	Страна
Наређење Штаба Лимског корпуса — Горски штаб од 16 јануара 1943 год. команданту Друге беранске бригаде да срески четнички командант лиши слободе будимске партизане и спроведе у срески четнички затвор у Колашин — — — — —	297
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 29 јануар 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о сукобу са партизанском тројком код Друшића —	299
Извјештај команданта Доњоржанског четничког батаљона од 29 јануара 1943 год. команданту Друге беранске четничке бригаде о одашиљању људства за Босну — — — — —	300
Извјештај капетана Де Ђинетија (Бе ЈшеШ) од 6 фебруара 1943 год. о чишћењу простора Поди—Камено (Котор) од комуниста — — — — —	301
Извјештај Команде мјеста — Котор од 20 фебруара 1943 год. команданту Шестог армијског корпуса о ситуацији и снази војних јединица на свом сектору — — — — —	302
Наређење Више команде оружаних снага „Словенија—Далмација“ од 5 марта 1943 год. својој интендантури да нагнали четнике и јединице Шестог италијанског армијског корпуса -г- —	304
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 16 март 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о пребацивању четника са сектора Колашина на сектор Калиновика — — — — —	305
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 17 март 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о акцијама четника на сектору Црне Горе и Херцеговине — — — — —	306
Извјештај инспектората зоне националне жандармерније од 18 марта 1943 год. команданту Зетског четничког одреда о враћању групе партизана из Босне на терен Црне Горе — — — — —	308
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 11 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на територији Црне Горе и Херцеговине —	312
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 12 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о повлачењу италијанског гарнизона Чајнице према Пљевљима — — — — —	314
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 17 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима Њемаца и четника на сектору Пљеваља, Никшића и Подгорице (Титограда) — — — — —	315
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 18 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о преласку јединица НОВЈ преко Пиве и повлачењу четника — — — — —	317
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 19 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Жабљака и Никшића — —	319
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 20 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Фоче, Пљеваља, Жабљака,	

	Страна
Никшића и Андријевице — — — • — — — —	321
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 21 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Жабљака — — — —	323
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 22 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Фоче, Жабљака, Никшића и Пећи	325
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 24 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Пљеваља, Жабљака, Никшића, Подгорице и Колашина — — — —	327
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 25 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Пљеваља, Никшића и Подгорице — — — —	329
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 26 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Пљеваља, Жабљака и Никшића	331
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 27 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима око Никшића — — — • — —	333
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 28 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о помјерању и распореду четничких снага на сектору Жабљака, Никшића и Подгорице — — — —	334
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 29 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Никшића — — — —	336
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 30 април 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на сектору Колашина и Никшића — • — —	338
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 1 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима у рејону Жабљака, Колашина и Никшића	340
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 2 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о нападу Народноослободилачке војске на упориште Јаворак и уласку њемачких јединица у Бродарево — —	341
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 3 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о побједи Народноослободилачке војске на Јаворку и сарадњи са четницима и сепаратистима — — — —	343
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 4 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о повлачењу италијанских јединица према Никшићу и о новом распореду четничких снага — — — —	345
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 5 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о нападу Народноослободилачке војске на четнике око Коврена и напредовању према Никшићу — • — —	347
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 6 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација“ о бојевима на просторији Бијелог Поља, Колашина и Никшића — — — — — • — —	349
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 7 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Дал-	

	Страна
мација" о напредовању партизанских снага у околини Никшића — — — — —	351
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 8 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о доласку Народноослободилачке војске у Мојковац и мањим покретима и акцијама на просторији око Никшића — — —	352
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса од 9 маја 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о одлагању операције у зони Никшића — — —	354
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 11 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о нападу Народноослободилачке војске на једну италијанску ауто-колону — — — — —	355
Обавјештење Врховне команде италијанске војске од 11 маја 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о учешћу јединица Шестог армијског корпуса у Црној Гори на обезбјеђењу линије Подгорица—Никшић—Билећа — — —	357
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 12 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о бојевима око Бијелог Поља и Никшића — — —	358
Извјештај Команде Шестог армијског корпуса од 12 маја 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о резултатима разговора са гувернером Црне Горе по питању распореда италијанских снага на територији Црне 1*оре и Херцеговине — — — — —	360
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 13 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о бојевима у рејону Бијелог Поља и Никшића — — —	361
Извјештај Више команде оружаних снага „Словенија—Далмација" од 13 маја 1943 год. Врховној команди италијанске војске о стављању дијелова Шестог армијског корпуса под команду Четрнаестог армијског корпуса — — — — —	363
Наређење Више команде оружаних снага „Словенија—Далмација" од 13 маја 1943 год. Команди Шестог армијског корпуса за затварање излаза из зоне Његоша ка Требињу и Грахову — — —	364
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 14 мај 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација" о бојевима у рејонима Пљевља, Никшић, Подгорица — — —	365
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 15 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима италијанских и њемачких трупа око Бијелог Поља и Шаховића — — —	367
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 16 мај 1943 год. Команди Друге армије о распореду снага и доласку нових њемачких, бугарских и италијанских јединица на сектор Пљеваља и Подгорице — — — — —	368
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 17 мај 1943 год. Команди Друге армије о покретима њемачких јединица од Санцака и бојевима италијанских јединица у рејону Подгорице — — — — —	370
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 18 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима у рејону Бијелог Поља и Подгорице — — — — —	372
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 19 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима из сектору Бијелог Поља, Колашина и Подгорице — — — — —	374

	Страна
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 20 мај 1943 год. Команди Друге армије о спајању њемачких и италијанских снага на комуникацији Подгорица—Колашин — —	376
Извјештај Команде Шестог армијског корпуса од 20 маја 1943 год. Штабу Четрнаестог армијског корпуса о наступању њемачких јединица од Вилуса ка Никшићу — — — —	378
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 21 мај 1943 год. Команди Друге армије о распореду њемачких и италијанских јединица на сектору Пљеваља—Тулово и долазак њемачке дивизије „Принц Еуген“ на сектор Никшић —	379
Наређење Штаба Шестог армијског корпуса од 21 маја 1943 год. Штабу сектора Котора и Дубровника за затварање прилаза према Вилусима, Грахову и Требишњици — — — —	381
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 22 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима око Никшића	382
Обавјештење Штаба Друге армије од 22 маја 1943 год. Штабу Шестог армијског корпуса о пребацивању дивизије „Марке“ из зоне Мостара на територију Црне Горе — — — —	384
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 23 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима њемачких и италијанских јединица на просторији Колашин—Андријевица и Никшић — — — —	385
Наређење Штаба Шестог армијског корпуса од 23 маја 1943 год. потчињеним јединицама за предислокацију — — — —	387
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 24 мај 1943 год. Команди Друге армије о образовању групе батальона у долини ријеке Зете и у зони Лијеве. Ријеке — —	388
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 25 мај 1943 год. Команди Друге армије о распореду јединица дивизије „Принц Еуген“ и повратку п'ка „Бранденбург“ у Санџак — — — —	390
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 26 мај 1943 год. Команди Друге армије о доласку десног крила 118 њемачке дивизије у Челебић и Пете борбене групе 369 дивизије у Попов До — — — —	392
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 27 мај 1943 год. Команди Друге армије о повлачењу 118 и 369 њемачке дивизије од Мељака и Челебића и о хапшењу четничких вођа — — — —	394
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 28 мај 1943 год. Команди Друге армије о покрету јединица дивизије „Принц Еуген“ и других — — — —	396
Извјештај команданта четничког корпуса од 28 маја 1943 год. команданту четничких снага за Црну Гору о разоружавању четничких јединица од стране Њемаца — — — —	398
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 29 мај 1943 год. Команди Друге армије о покретима и бојевима њемачких и италијанских јединица — — — —	399
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 30 мај 1943 год. Команди Друге армије о бојевима њемачких и италијанских јединица на сектору Пљеваља, Шавника и Никшића — — — —	401
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 31 мај 1943 год. Команди Друге армије о распореду и бојевима њемачких и италијанских јединица на сектору Пљеваља, Шавника, Никшића и Колашина — -»- — — — —	403

Извјештај Команде тупа Црне Горе од 1 јуна 1943 год. Врховној команди италијанске војске о измјени у распореду јединица на подручју своје команде — — — — —	
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 1 јуни 1943 год. Команди Друге армије о бојевима на сектору ријеке Пиве — — — — —	407
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 2 јуни 1943 год. о бојевима против снага НОВЈ на сектору Шавника — — — — —	409
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 3 јуни 1940 год. Команди друге армије о распореду италијанских и њемачких дивизија у Црној Гори — — — — —	411
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 4 јуни 1943 год. Команди Друге армије о припреми противнапада у правцу Чратња и премјештању Прве дивизије у Шавник — — — — —	413
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 5 јуни 1940 год. Команди Друге армије о бојевима између Пиве и Сутјеске — — — — —	414
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 6 јуни 1943 год. Команди Друге армије о току операција на сектору Сутјеске — — — — —	416
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 7 јуни 1943 год. Команди Друге армије о бојевима на сектору између Сутјеске и Пиве и сјеверно од Комарнице — * — — — —	418
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 9 јуни 1943 год. Команди Друге армије о резултатима бојева око Тјентишта и сјеверозападно од Дурмитора — — — — —	419
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 10 јуни 1943 год. Команди Друге армије о притиску јединица НОВЈ на њемачки обруч око Сутјеске и појачању њемачких тупа на том сектору — — — — —	421
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 11 јуни 1943 год. Команди Друге армије о противнападу њемачких јединица у долини Сутјеске — — — — —	423
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 12 јуни 1943 год. Команди Друге армије о пробоју јединица НОВЈ сјеверно од Сутјеске и распореду италијанских, њемачких и бугарских јединица — — — — —	425
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 13 јуни 1943 год. Команди Друге армије о противнападу јединица Народноослободилачке војске које су пробиле обруч сјеверно од р. Сутјеске — — — — —	427
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 14 јуни 1943 год. Команди Друге армије о неуспјеху њемачке команде у опкољавању и уништењу Народноослободилачке војске на сектору Сутјеске — — — — —	429
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 15 јуни 1943 год. Команди Друге армије о чишћењу терена после пробоја јединица НОВЈ на Сутјесци — — — — —	431
Извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 16 јуни 1943 год. Команди Друге армије о чишћењу зоне између Пиве и Дурмитора — — — — —	433
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 17 јуни 1943 год. Команди Друге армије о резултатима бојева на територији Црне Горе за вријеме Пете непријатељске офанзиве — — — — —	434

Извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 18 јуни 1943 год. Команди Друге армије о резултатима чишћења терена по- слије пробоја јединица НОВЈ на Сутјесци — — — — —	436
Извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 19 јуни 1943 год. Команди Друге армије о чишћењу терена на подручју Пиве, Таре Теотине и Дурмитора — — — — —	438
Дневни извјештај Команде трупа Црне Горе за 5 август 1943 год. Вишој команди оружаних снага „Словенија—Далмација” о партизанским акцијама на сектору Колашина и Цетиња — —	439
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 6 август 1943 год. Команди Друге армије о сукобу између Васојевић- ког НОП батаљона и четника у зони Андријевце — — —	440
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 7 август 1943 год. Команди Друге армије о доласку 118 њемачке ди- визије у Бродарево — — — — —	441
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 1 септем- бар 1943 год. Команди Друге армије о акцијама извиђања и чишћењу терена од партизана-илегалаца на територији Црне Горе — — — — —	442
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 2 септем- бар 1943 год. Команди Друге армије о репресалијама на сек- тору Колашина — — — — —	444
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 4 септем- бар 1943 год. Команди Друге армије о чишћењу терена од партизана на подручју Црне Горе — — — — —	445
Дневни извјештај Команде Шестог армијског корпуса за 5 септем- бар 1943 год. Команди Друге армије о чишћењу терена од партизана и италијанским г\бицима код Капетанова Језера (Никшић) — — — — —	447
Наређење Штаба Зетског четничког одреда од 7 октобра 1943 год. команданту Даниловградске бригаде да изврши мобилизацију Петрушинског, Косово-лушког и Мартинићко-брајовићког ба- таљона — — — — —	448

Технички уредник
Миленко Томић

Коректор *
Томка Чолић »

Рукопис предат у штампу марта 1953

Штампање завршено јуна 1954

Тираж 4000 примерака

Штампарија „Култура“, Београд, Македонска број 4